This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Dette er en digital kopi af en bog, der har været bevaret i generationer på bibliotekshylder, før den omhyggeligt er scannet af Google som del af et projekt, der går ud på at gøre verdens bøger tilgængelige online.

Den har overlevet længe nok til, at ophavsretten er udløbet, og til at bogen er blevet offentlig ejendom. En offentligt ejet bog er en bog, der aldrig har været underlagt copyright, eller hvor de juridiske copyrightvilkår er udløbet. Om en bog er offentlig ejendom varierer fra land til land. Bøger, der er offentlig ejendom, er vores indblik i fortiden og repræsenterer en rigdom af historie, kultur og viden, der ofte er vanskelig at opdage.

Mærker, kommentarer og andre marginalnoter, der er vises i det oprindelige bind, vises i denne fil - en påmindelse om denne bogs lange rejse fra udgiver til et bibliotek og endelig til dig.

Retningslinjer for anvendelse

Google er stolte over at indgå partnerskaber med biblioteker om at digitalisere offentligt ejede materialer og gøre dem bredt tilgængelige. Offentligt ejede bøger tilhører alle og vi er blot deres vogtere. Selvom dette arbejde er kostbart, så har vi taget skridt i retning af at forhindre misbrug fra kommerciel side, herunder placering af tekniske begrænsninger på automatiserede forespørgsler for fortsat at kunne tilvejebringe denne kilde.

Vi beder dig også om følgende:

- Anvend kun disse filer til ikke-kommercielt brug
  Vi designede Google Bogsøgning til enkeltpersoner, og vi beder dig om at bruge disse filer til personlige, ikke-kommercielle formål.
- Undlad at bruge automatiserede forespørgsler
  Undlad at sende automatiserede søgninger af nogen som helst art til Googles system. Hvis du foretager undersøgelse af maskinoversættelse, optisk tegngenkendelse eller andre områder, hvor adgangen til store mængder tekst er nyttig, bør du kontakte os. Vi opmuntrer til anvendelse af offentligt ejede materialer til disse formål, og kan måske hjælpe.
- Bevar tilegnelse
  Det Google-"vandmærke" du ser på hver fil er en vigtig måde at fortælle mennesker om dette projekt og hjælpe dem med at finde yderligere materialer ved brug af Google Bogsøgning. Lad være med at fjerne det.
- Overhold reglerne
  Uanset hvad du bruger, skal du huske, at du er ansvarlig for at sikre, at det du gør er lovligt. Antag ikke, at bare fordi vi tror, at en bog er offentlig ejendom for brugere i USA, at værket også er offentlig ejendom for brugere i andre lande. Om en bog stadig er underlagt copyright varierer fra land til land, og vi kan ikke tilbyde vejledning i, om en bestemt anvendelse af en bog er tilladt. Antag ikke at en bogs tilstedeværelse i Google Bogsøgning betyder, at den kan bruges på enhver måde overalt i verden. Erstatningspligten for krænkelse af copyright kan være ganske alvorlig.

Om Google Bogsøgning

Det er Googles mission at organisere alverdens oplysninger for at gøre dem almindeligt tilgængelige og nyttige. Google Bogsøgning hjælper læsere med at opdage alverdens bøger, samtidig med at det hjælper forfattere og udgivere med at nå nye målgrupper. Du kan søge gennem hele teksten i denne bog på internettet på `http://books.google.com`

SILAS WRIGHT DUNNING
BEQUEST
UNIVERSITY OF MICHIGAN
GENERAL LIBRARY

FROM THE LIBRARY OF
CHRISTIAN JENSEN

DC
203
.J54

OVERSAT
AF
N. P. JENSEN

NAPOLEON I

I. BARNDOM OG UNGDOM 1769–1799 – II. KONSULATET 1799–1804 – III. KEJSERDOMMET 1804–1814 – IV. ELBA 1814–1815 – V. DE HUNDREDE DAGE 1815 – VI. ST. HELENA 1815–1821

GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG
KJØBENHAVN OG KRISTIANIA
TRYKT HOS F. E. BORGEN
MDCCCCIV

OBERST
N. P. JENSEN

NAPOLEON I

I. BARNDOM OG UNGDOM 1769-1799 · II. KONSULATET 1799-1804 · III. KEJSERDØMMET 1804-1814 · IV. ELBA 1814-1815 · V. DE HUNDREDE DAGE 1815 · VI. ST. HELENA 1815-1821

GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG
KJØBENHAVN OG KRISTIANIA
TRYKT HOS F. E. BORDING
MDCCCCIV

DC
203
.J54

JINING
ILL
2-14-39
9883

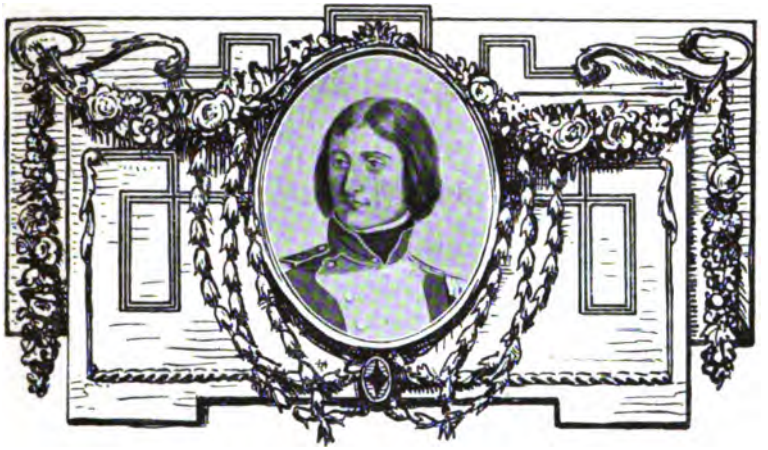

I

BARNDOM OG UNGDOM

1769—1799

KORSIKANERNE søgte i Midten af det 18. Aarhundrede at løsrive sig fra Genuas Herredømme, og de var paa Veje til at naa Maalet. Men saa paakaldte Genueserne Frankrigs Hjælp. Sex franske Batailloner kom i 1764 til Øen. De besatte Kyststæderne, men forholdt sig iøvrigt neutrale, hvorimod Kampen mellem de stridende Parter fortsattes. Ifølge den med Genua sluttede Overenskomst skulde de franske Tropper vende tilbage i 1768; men den franske Premierminister, Hertugen af Choiseul, ansaa det for stemmende med Frankrigs Interesse at komme i Besiddelse af Korsika. Der blev derfor indledet Underhandlinger med Genua, og de førte til, at Øen blev solgt til Frankrig. Fra fransk Side søgte man derpaa ved glimrende Tilbud at vinde Pasquale Paoli, der havde været Korsikanernes Hovedanfører under Kampen; men Paoli vilde ikke opgive sine Bestræbelser for at skaffe sin Fødeø Selvstændighed og rejste Befolkningen til fornyet Kamp. I Begyndelsen lykkedes det Korsikanerne at drive Franskmændene tilbage til de befæstede Punkter, men ankomne Forstærkninger bragte i 1769 den franske Styrke op til 30,000 Mand. Paoli led nu et Neder-

lag og maatte tilligemed en Del af sine Tilhængere redde sig ved Flugt. Dermed var Opstanden dog ikke endt, thi, uagtet Franskmændene optraadte med megen Mildhed, vedblev Guerillakampen indtil 1775.

Under disse Begivenheder fødtes Napoleon Bonaparte den 15. August 1769 i Ajaccio. Faderen, Carlo Buonaparte, tilhørte en gammel italiensk Adelsslægt og var Advokat. Han havde deltaget i Frihedskrigen som Paolis Adjutant, men var bleven tilbage, da denne flygtede. Svaghed i Karakteren og daarlige økonomiske Forhold bragte ham til lidt efter lidt at slutte sig til den nye Tingenes Orden og træde i Forbindelse med den franske Guvernør, General Marboeuf. Napoleons Moder var den smukke og viljestærke Lætitia Ramolino. Hun elskede Korsika med en Sydboers varme Kærlighed og bar den dybeste Uvilje mod Franskmændene. Disse Følelser indprentede hun sine Børn, og de paavirkede i særlig Grad Napoleon.

Om Napoleons Barndom vides kun lidt, og, hvad der efter hans Ophøjelse og Død er bleven fortalt derom, maa betragtes som Legende. Man maa derfor holde sig til de Oplysninger, han selv har givet i Memoirerne. De gaar ud paa, at han som Barn hverken forbausedes over eller frygtede noget, at han stod i skævt Forhold til alle, at Moderen forgæves søgte at tøjle hans stridbare Natur, og at Faderen, der var en oplyst Mand, var for stor en Ven af Fornøjelser til at tage sig af sine Børns Opdragelse. Da Napoleon som Barn var svagelig af Helbred, fik han Lov til at føre et temmelig ubundet Friluftsliv. Undervisningen blev derfor forsømt, og Lærdom trykkede ham saa lidt, at han, da han var 9 Aar gammel, ikke var kommen videre, end at han kunde sin Katekismus og lidt Fransk. Paa dette Tidspunkt havde Forældrene 5 Børn. For at hjælpe dem med disses Opdragelse skaffede General Marboeuf gennem sin Nevø, Biskoppen af Autun, de to ældste Sønner, Joseph og Napoleon, Fripladser i franske Undervisningsanstalter. Den 15. December 1778 rejste Faderen til Frankrig med begge Drengene. Joseph blev anbragt paa Kollegiet i Autun, og Napoleon fik sammesteds saa megen Undervisning i Fransk, at han den 23. April 1779 kunde optages som Elev paa Militærskolen i Brienne for, efter at have gennemgaaet denne, at træde ind som Officer i Marinen.

Ved Indtrædelsen i Skolen var Napoleon et Barn som alle andre, men han følte sig som korsikansk og ikke som fransk Dreng, kaldte sig Napolioné og hævdede, saa ofte Lejlighed gaves, at Franskmændenes Fremgangsmaade mod Korsika var blodig Uret. Dette i Forbindelse med hans stridbare Natur bragte ham snart paa Kant med Kameraterne, der gav ham Øgenavne og drillede ham. Dybt krænket herover trak han sig tilbage og førte, udenfor Undervisningstimerne og Spisetiderne, et Liv i Ensomhed enten i det lille Stykke Have, der var tildelt ham som Elev, eller i Bibliotheksalen, hvor han tidligt kastede sig over Studiet af historiske Værker. Denne Ensomhed havde iøvrigt det Gode, at den lærte Napoleon at tænke, thi først, naar man har lært at tænke, kan man tale og handle, og den modnede ham saa tidligt, at han, 14 Aar gammel, da en Kamerat i en Ordstrid sagde til ham — »Hvem er De, siden De tiltaler mig i en saadan Tone« — kunde svare: »En Mand.« Paa den anden Side var det naturligt, at denne Ensomhed nu og da skabte Længsel efter Hjemmet, og den kunde undertiden blive saa stærk, at den affødte en Melankoli, der til Tider gik over til Fortvivlelse.

Da der viste sig Vanskeligheder for, at Napoleon kunde opnaa en Plads i Marinen, udvirkede Generalinspektøren for de militære Undervisningsanstalter, Kéralio, der havde megen Interesse for Napoleon, at han den 1. September 1784 fik en kongelig Friplads paa Militærskolen i Paris for, efter bestaaet Afgangsprøve, at træde ind i Artilleriet.

Napoleon forlod altsaa Brienne efter at have opholdt sig der i 5½ Aar, men det skete uden Bitterhed. Sine Lærere bevarede han bestandig i taknemmelig Erindring, og, da han kom til Magten, glemte han dem ikke.

I Oktober 1784 ankom Napoleon til Militærskolen i Paris. Opholdet sammesteds forandrede intet i hans Levesæt, og den eneste, han sluttede sig til, var hans Stuekamerat. Under Opholdet paa Skolen døde Napoleons Fader den 24. Februar 1785. Det gjorde et dybt Indtryk paa ham, og Sorgen forøgedes ved Tanken om Moderens hjælpeløse Stilling. Alle hans Bestræbelser gik nu ud paa at tilendebringe Studierne indenfor den kortest mulige Tidsfrist. Det lykkedes ham ved anstrængt Flid, og, skønt Læreren i Tysk rejste Modstand, fordi, efter hans Mening »Eleven Bonaparte

1*

var en Dumrian«, fik Napoleon dog Tilladelse til at indstille sig til Afgangsprøven. Da hans Maal kun havde været at blive færdig med Skolen, var det vel lykkedes ham at tilendebringe Studierne, men Prøven blev derefter, saa at han bestod som Nr. 42 af 58 Elever. Skolens Vidnesbyrd gik ud paa: »Tilbageholdende og arbejdsom foretrækker Bonaparte Studier for enhver Art af Fornøjelser og føler sig tiltalt af at læse gode Forfattere; meget flittig i de abstrakte Videnskaber, mindre begærlig efter de andre; har grundigt Kendskab til Mathematik og Geografi; taus, holder af at være ene, egensindig, hovmodig, stærkt anlagt til Egoisme; taler lidt, svarer energisk; slagfærdig og stræng i Diskussionen; har megen Egenkærlighed, er ærgerrig og aspirerer til alt. Denne unge Mand er værdig til, at man begunstiger ham.«

Den 1. September 1785 blev Napoleon Bonaparte udnævnt til Sekondløjtnant i Artilleriregimentet La Fère, der laa i Valence, hvor han ankom i November Maaned.

Napoleon kom til Tjeneste paa et Tidspunkt, hvor der var stærkt Røre paa det taktiske Omraade i hele den franske Hær. Ved Infanteriet kæmpede man for at faa Lineartaktiken afløst af den Kampmaade, der senere fik Navn af den spredte Fægtning, og ved Artilleriet arbejdedes der paa at faa det fulde Udbytte af den Reform, General Gribeauval havde gennemført ved at skabe et Feltartilleri. For at opnaa dette, havde Krigsministeren befalet, at der hver Uge skulde holdes Foredrag over Vaabenarternes Samvirken under Kampen, og dertil skulde der knyttes praktiske Øvelser. Grundlaget for Napoleons taktiske Uddannelse blev saaledes Vaabenarternes Samvirken under Kampen for at naa et Resultat, og det kom ham i høj Grad til Gode, da han senere optraadte som Feltherre. Han havde desuden den Lykke i sin Regimentschef, Oberst Baron du Teil, ikke alene at have en dygtig og kundskabsrig Foresat, men tillige en Mand, der med Iver tog sig af de yngre Officerers Uddannelse.

Ved Siden af sin tjenstlige Virksomhed fandt Napoleon Tid til at fortsætte sine Studier. Han læste fortrinsvis filosofiske Skrifter, men Læsningen omfattede ogsaa Romaner, ja Napoleon tænkte endog paa at skrive en saadan. Det blev dog ved Tanken. Derimod begyndte han paa en Fremstilling af Korsikas Historie. Ensomheden havde han opgivet; han omgikkes sine Kamerater, spiste

sammen med Regimentets Løjtnanter og tog Del i Selskabslivet. Efter at have fuldendt de to første Kapitler af Korsikas Historie sendte han dem til den bekendte Filosof Raynal, der opfordrede ham til at fortsætte Fremstillingen.

I 8 Aar havde Napoleon ikke set sit Hjem; Længslen derefter blev stærkere og stærkere, og den 1. September 1786 lykkedes det ham at faa Orlov.

Meget havde forandret sig i Hjemmet ved Faderens Død, og det, der især lagde Beslag paa Napoleon, var at finde Midler til at hjælpe Moderen ud over de trykkede Forhold, hvorunder hun levede. Ved at realisere nogle Ejendomme lykkedes det at skaffe Moderen taalelige Kaar. Under dette Ophold blev Studierne ikke lagte paa Hylden, og Tilfældet har gjort, at man kan følge dem. Broderen Joseph oplyser nemlig om, at, da Napoleon kom til Korsika, medførte han en Kasse med Bøger, hvoriblandt Plutarch, Plato, Cicero, Cornelius Nepos, Titus Livius og Tacitus, samt af franske Forfattere Raynal og Montesquieu. Studiet omfattede altsaa Filosofi, Statskunst og Historie, deri indbefattet Krigshistorie. Det faldt Napoleon haardt atter at skilles fra Hjemmet, og derfor fandt han Midler til at faa sin Orlov forlænget, saa at han først den 1. Maj 1788 naaede sit Regiment, der i Mellemtiden var bleven forlagt til Auxonne.

Skønt han kun havde været kort Tid til praktisk Tjeneste, havde han dog forstaaet at gøre sig gældende paa en saadan Maade, at der blev tildelt ham forskellige betroede Arbejder. I et Brev af 22. August 1788 til sin Onkel Fesch skriver han: »Jeg kan fortælle Dem, at Generalen her har fremhævet mig ved at betro mig Konstruktionen af en Polygon (Skydebane), flere Værker, der kræver store Beregninger, og i 10 Dage har jeg været beskæftiget fra Morgen til Aften i Spidsen for 200 Mand. Dette uhørte Bevis paa Begunstigelse har opirret Kaptajnerne imod mig, fordi de foregiver, at det er at gøre dem Uret, naar man overlader en ung Mand som mig et saa vigtigt Hverv, og at et saadant, naar der er mere end 30 Arbejdere, bør staa under en af dem. Ogsaa mine Kamerater (ɔ: Løjtnanterne) viser mig en Smule Misundelse; men det vil nok give sig altsammen. Men, hvad der foruroliger mig mest, er mit Helbred, som ikke synes godt.«

Beklagelsen over Helbredet var begrundet, men det var Na-

poleons egen Skyld. Han sled sig op ved uafbrudt Arbejde Dag og Nat. Thi Tjenstfriheden blev benyttet til en uafbrudt Beskæftigelse med literære Arbejder, deriblandt Korsikas Historie, som blev fuldendt. Desuden beskæftigede han sig meget med Mathematik, og for at erhverve sig saa stor Dygtighed som muligt i dette Fag tog han endog Undervisning deri. Men, da Indtægterne var smaa, og han var for stolt til at gøre Gæld, fik hans Legeme ikke den Næring, det behøvede, og derfra stammede Sygeligheden.

Tilstanden i Frankrig havde efterhaanden taget en mere og mere fortvivlet Karakter. Svaghed hos Regeringen, Pengemangel, Dyrtid og korrumperede Forhold havde skabt en Gæring, som maatte give sig Udslag paa den ene eller anden Maade, og det skete ved Julirevolutionen 1789. I hvilken Grad, Napoleon endnu paa dette Tidspunkt følte sig som Korsikaner, fremgaar af, at han kort før Revolutionens Udbrud skrev til Paoli: »Jeg fødtes, da Fædrelandet gik til Grunde. Tredive Tusinde Franskmænd, der landsattes paa vore Kyster, druknede Frihedens Trone i Strømme af Blod; det var det modbydelige Skuespil, som mødte mine Øjne. De Døendes Skrig, de Undertryktes Klager, Fortvivlelsens Taarer omgav min Vugge fra Fødselen af.« Om Napoleon derfor end strax ved Revolutionens Udbrud hilste den med Glæde og udtalte, »at den var en god Tid for Soldater med Aand og Mod«, saa var dette dog ikke af Hensyn til Frankrig. Hans første Tanke var, at Korsikanerne burde benytte den Situation, Revolutionen skabte, til at løsrive sig fra Frankrig. For at kunne virke med hertil bad han om og fik Orlov til at rejse til Korsika; som Grund angav han Sundhedshensyn. Den 1. September 1789 tiltraadtes Rejsen.

Napoleon havde gjort Regning paa, at den Frihedsrus, der havde grebet den største Del af det franske Folk, ogsaa havde bragt Uafhængigheds- og Frihedsfølelsen, der paa Korsika var bleven kuet ved Magt, til at flamme op paany. Men han blev skuffet, og trods alt hans Arbejde for at fremkalde den Stemning, der besjælede ham, kunde det ikke lykkes ham at faa Befolkningen med. Det Mildhedens System, der fra fransk Side var bleven fulgt overfor den korsikanske Befolkning, havde nemlig lidt efter lidt øvet sin Indflydelse. I December 1789 blev Korsika indlemmet som en Provins i Frankrig, og i 1790 blev der givet en udstrakt Amnesti til alle dem, der havde forladt Øen under Krigen med Frankrig.

Pasquale Paoli kom derved ikke alene tilbage, men den franske Regering var klog nok til at udnævne ham til Divisionsgeneral, og, da han tillige blev valgt til Præsident for Øen, forenede han i sin Person Korsikas højeste civile og militære Styrelse. Napoleons Agitation nyttede derfor intet. Hans Orlov var udløben, men under Paaskud af, at hans Helbred gjorde det nødvendigt for ham at gennemgaa en Badekur, fik han den forlænget, saa at han først i Januar 1791 indtraf i Auxonne.

Da Napoleon denne Gang kom tilbage, var han ikke alene. Han medbragte sin næstyngste Broder, Louis, for ved at sørge for hans Undervisning og Opdragelse at lette Moderen lidt af den tunge Byrde, der hvilede paa hende. Da Napoleon havde ondt nok ved selv at komme ud af det med sin Løjtnantsgage, saa blev han, for at kunne sørge for Louis, nødt til at søge at skaffe sig Biindtægter. Han forsøgte sig derfor som Forfatter, men, da det ikke var indre Trang, men Nød, der var Drivfjederen, faldt det ham ikke let at finde passende Æmner. Han følte sig frem ved at gøre Udkast paa Papirslapper, hvoraf en Del er bleven opbevaret. Blandt de Arbejder, der førtes til Ende, findes en Dialog om Kærlighed, hvori han kom til følgende Resultat: »Jeg tror, at Kærlighed er skadelig for Samfundet og for Menneskenes individuelle Lykke. Altsaa jeg tror, at Kærlighed gør mere ondt end godt.« Tiden viste, at det kun var Næringssorger, der affødte disse Tanker hos den 21aarige unge Mand. Men denne Slutning saavelsom andre Udtalelser fra denne Periode synes at vidne om, at Napoleon, som alle andre unge Mennesker i hans Alder, havde Tilbøjelighed til at filosofere sig til en Livsanskuelse, der kun var rent overfladisk. Da Biindtægterne kun var smaa, fristede han og Broderen en kummerlig Tilværelse. Ofte maatte de nøjes med tørt Brød; de maatte selv tilberede deres mere end tarvelige Middagsmaaltid, selv børste deres Klæder, og, for at kunne tjene Penge, undte Napoleon sig selv den mindst mulige Hvile og kom sjeldent af Klæderne. Desuagtet klagede han aldrig, og det var saa langt fra, at denne Nød fremkaldte bitre Følelser hos ham mod de bedre stillede i Samfundet, at han, efter at være bleven ophøjet, ofte talte om, hvor meget han havde lært af denne Modgang. Derimod klagede han over, at Louis i sit senere Liv ikke viste ham den Taknemmelighed, som han mente at have Krav paa.

I Maj 1791 blev Napoleon udnævnt til Premierløjtnant ved 4. Artilleriregiment. Da dette laa i Valence, kom han tilbage til sin første Garnison; Louis fulgte med. Den højere Lønning hjalp lidt paa de økonomiske Forhold; men iøvrigt fortsattes Livet som i Auxonne, delt mellem Tjenesten, Studiet og Forfattervirksomheden. Fra denne Periode skriver sig Besvarelsen af en Prisopgave, der var udsat af Akademiet i Lyon. Den lød: »At give en Fremstilling af de Sandheder og Følelser, som det er af Vigtighed at indpode Menneskene for at gøre dem lykkeligere.« Afhandlingen blev ikke prisbelønnet og fortjente det heller ikke. Det synes, som om Besvarelsen især fremkom, fordi Napoleon derved fik Lejlighed til at holde en Lovtale over Pasquale Paoli.

Der var den Gang trindt om i Frankrig bleven oprettet politiske Klubber. Napoleon deltog i disses Møder, og, naar han tog Ordet, henrev han Forsamlingen ved sin Veltalenhed. Napoleon sluttede sig til Jacobinerne, ikke af Kærlighed til Friheden, men for at bekæmpe en Regering, der gennem Misgreb havde ført Frankrig til Afgrundens Rand, og som nu, da det kom til Brud med Folket, viste sig som en magtesløs Magt. Men ved sin Optræden skaffede han sig Modstandere blandt de Kamerater, der endnu holdt paa det gamle Kongedømme, og deriblandt ikke mindst sin nye Regimentschef. Omvendt fandt han Venner og Beskyttere hos dem, der sluttede sig til den nye Tid, og deriblandt var hans tidligere Chef, General du Teil. Denne skaffede ham Orlov paa 3 Maaneder til Korsika, og i September 1791 rejste Napoleon derover, ledsaget af Louis.

Denne Gang var Rejsen mindre dikteret af Ønsket om at besøge Hjemmet, end fordi Napoleon mente, at nu var Øjeblikket kommet til at handle.

Ligesom i det øvrige Frankrig saaledes var der ogsaa paa Korsika bleven oprettet Batailloner af Frivillige. Ved Intriger satte Napoleon igennem, at han blev valgt til Oberstløjtnant ved en saadan Bataillon. Afset fra Uregelmæssigheden ved Valget var der dog intet til Hinder for, at Napoleon fik denne Post, thi det var hjemlet ved Loven af 4. August 1791. Men desuagtet vedblev han at staa ved sit Regiment, og han havde ingen Ret til at blive paa Øen ud over sin Orlov. Da ikke alene dette skete, men, da Napoleon end ikke gav Møde, da Regimentet blev sat paa Krigsfod,

blev han den 6. Februar 1792 slettet af Listen over Artilleriets Officerer. Det satte han sig imidlertid ud over, thi han omgikkes med store Planer.

Han havde omhyggeligt undersøgt Øens militære Forhold, planlagt et Angreb paa Citadellet og de befæstede Punkter, der havde fransk Garnison, samt gennemtænkt, hvorledes Øen skulde forsvares, naar den først var bleven erobret. Men Spørgsmaalet var, om han evnede at samle Befolkningen om sig til fælles Handling. Han synes at have regnet med, at Paoli ikke vilde træde energisk op, og i Memoirerne fortæller han, at Paoli den Gang var 80 Aar. Men denne var født i 1726, altsaa kun 66 Aar, og at han endnu var i Besiddelse af sin tidligere Energi, viste han i April 1792 ved hurtigt at dæmpe en Opstand, der udbrød i Ajaccio. Om Napoleon var dens Ophavsmand, kan ikke bevises; men hvorledes den virkede paa ham, faar man Oplysning om af hans Broder Lucien. Han fortæller, »at man kunde ikke diskutere med Napoleon; han ærgrede sig over selv den mindste Modsigelse og blev opbragt over den mindste Modstand«. Resultatet blev, at Napoleon besluttede at begive sig til Paris for atter at komme ind paa sin Plads i Artilleriet. For at hjælpe ham dertil medgav de lokale Myndigheder ham en Erklæring om, at han to Gange havde villet afrejse fra Øen for at naa sit Regiment, men at han var bleven holdt tilbage af Vind og Vejr.

Den 20. April 1792 ankom Napoleon til Paris, men hans Forsøg paa at faa sin tidligere Plads mislykkedes. I Hovedstaden traf han Bourienne, en Kamerat fra Brienne, og i Forening fristede de Livet, som de bedst kunde. De var i Begreb med at optræde som Husudlejningsspekulanter, men indtrufne Begivenheder bevirkede, at Napoleon fik den Ansættelse, han ønskede.

Efter Ludvig XVI's Flugtforsøg i Juni 1791 stod Kongemagten for Fald. Jacobinerne, der oprindeligt kaldte sig Forfatningens Venner og traadte op med Maadehold, sluttede sig sammen som et republikansk Parti, og hver Gang Kongen foretog sig noget, der ikke tiltalte dem, eller naar han ikke vilde føje deres Ønsker, fremtvang de deres Vilje gennem Demonstrationer af det, de kaldte »Folket«, men som væsentligst bestod af Pøblen. En saadan Demonstration fandt Sted den 20. Juni 1792. Hujende og brølende begav »Folket« sig til Tuilerierne. Napoleon og Bourienne var Øjenvidner

til, at Sværmen satte sig i Bevægelse. Napoleon vilde se, hvad det førte til, og han sagde til Bourienne: »Lad os følge det Rak!« De saae derved, at Slottets Porte blev aabnede for Sværmen uden Modstand, og at en Del af den begav sig op i Slottet. Kort efter viste Ludvig XVI sig ved et Vindu med en rød Jacobinerhue, som man havde sat paa hans Hoved. Dette Syn oprørte Napoleon i højeste Grad. »Hvilken Nar!« sagde han til Bourienne. »Hvorfor har man ladet det Rak komme ind; man skulde have fejet 4—500 af dem bort med Kanoner, saa var Resten løbet af sig selv.«

Den 10. August 1792 fik Kongemagten Dødsstødet. Atter havde man sat »Folket« i Bevægelse; men denne Gang blev Tuilerierne stormet, Schweizergarden, der satte sig til Modværge, dræbt, og Kongefamiljen bragt til et midlertidigt Opholdssted, hvorfra den efter nogle Dages Forløb førtes som Fanger til »le temple«. Kongen blev suspenderet, og der blev sammenkaldt et Nationalkonvent. Lovløsheden greb nu mere og mere om sig, thi de selvskabte Magthavere var indbyrdes uenige og havde ingen Autoritet. Fremmede Hære var den Gang rykkede ind i Landet for at komme Kongen til Hjælp; de begyndte at nærme sig Hovedstaden, og det gav Anledning til, at »Folket« rejste sig mod Royalisterne og begik de afskyeligste Myrderier i Dagene fra den 2.—7. September. Den 20. September samledes Nationalkonventet; den følgende Dag afskaffede det Kongemagten, og der skulde nu indføres en demokratisk Republik. Forinden Indførelsen rejstes der Proces imod Kongen; han blev dømt til Døden og guillotineret den 21. Januar 1793.

Under disse Begivenheder havde Napoleon forladt Paris. For at bekæmpe de fjendtlige Hære havde man begyndt at danne Massehære, og derfor behøvede man Officerer. Napoleon var derfor bleven tagen til Naade og var bleven ansat som Kaptajn i Artilleriet med et antidateret Patent af 6. Februar 1792. Forinden Konventet traadte sammen, havde man ophævet Opdragelsesanstalterne for unge Piger af adelig Familje, der fandtes forskellige Steder i Frankrig. Napoleons ældste Søster, Elise, havde været Elev i en saadan Anstalt i St. Cyr. Da hun ikke kunde rejse tilbage alene under de urolige Forhold, fik Napoleon Tilladelse til at følge hende til Korsika. Afrejsen maa være sket omtrent samtidig med Septembermyrderierne, thi Ankomsten til Korsika fandt

Sted den 17. September 1792. Paa Øen fik man Tid efter anden Efterretninger om Begivenhederne i Paris, og de fremkaldte et fuldstændigt Omslag.

Paoli havde sluttet sig til det konstitutionelle Kongedømme, fordi han deri saae det bedste Værn for den borgerlige Frihed. Men, da Kongedømmet blev omstyrtet af Konventet, da han saae Frihedens hellige Navn blive benyttet til Udskejelser af den værste Art, vilde han ikke være med længere. Han forudsaa, hvad der vilde komme, og som jo ogsaa kom: Et Rædselsherredømme. Derfor begyndte han med at genoprette det antifranske Parti, og derefter traadte han i Forhandling med England for gennem et Forbund med denne Magt at løsrive Korsika fra Frankrig. Men et saadant Forbund besluttede Napoleon at modsætte sig for enhver Pris. Derfor opbød han alt for at forhindre Paoli i at udføre sin Plan. Men det viste sig, at ogsaa denne Gang var Paoli den stærkeste. Han fik dannet en provisorisk Regering, der dekreterede, at Familjen Bonaparte skulde arresteres og landforvises. Ved Flugt undgik Napoleon og hans Familje Arrestationen, men der blev lagt Beslag paa dens Ejendele, dens Bolig plyndret og derpaa stukket i Brand, for at der ikke skulde være noget synligt Minde om, at den havde existeret.

I Juli Maaned 1793 landsattes Napoleon og hans Familje paa Sydkysten af Frankrig i Nærheden af Cannes, hvorefter han begav sig til sit Regiment, der laa i Nizza, hvorimod Familjen rejste til Marseille.

Samme Efteraar udbrød der en royalistisk Opstand i det sydostlige Frankrig, som blev støttet af en engelsk Flaade, der krydsede i Middelhavet. For at dæmpe den sendtes en lille Hær paa 7—8000 Mand under General Cartaux gennem Rhonedalen. Denne Styrke nærmede sig Avignon, der havde sluttet sig til Opstanden. Udenfor Byen stødte Napoleon til. Han var af Regimentet sendt til Avignon for at organisere en Park og blev nu af Cartaux anvendt i forskellige Øjemed. Byen faldt dog snart til Føje, og Cartaux marcherede saa mod Marseille, hvorimod Napoleon blev tilbage for at udføre sit Hverv.

Det var 4 Aar siden, at Revolutionen var udbrudt. For Napoleon havde den hidtil kun haft Betydning som Middel til at skaffe Korsika Selvstændighed. Nu havde han lidt Skibbrud i sine

Planer, og Frugten af hans Virksomhed havde kun været, at han var bleven forjaget fra det, der for ham var Fædrelandet, at hans Familje havde maattet dele hans Skæbne, og at den stod fuldstændig hjælpeløs. Men som Familjens Forsørger maatte Napoleon skaffe Hjælp, og det kunde kun ske ved at skabe sig en Stilling, der, samtidig med at betrygge hans Fremtid, gav ham Midlerne til at understøtte Familjen. Frankrig maatte derfor fremtidig være hans Fædreland.

Forholdene i Landet havde den Gang taget en meget uheldig Vending. I Nord og Øst var de gjorte Erobringer gaaede tabt, saa at de fjendtlige Hære kunde trænge ind i Frankrig; Spanierne var trængt frem gennem Pyrenæerne, og af Erobringerne i Italien var kun Savoyen og Nizza tilbage. Værre var det dog, at Vendée var i fuldt Oprør, og at der var udbrudt Opstand i det sydostlige Frankrig. Sidstnævnte Opstand var saa meget farligere, som den ikke alene kunde finde Understøttelse af en østrigsk-sardinsk Hær, der stod ved Alperne, men ogsaa af den engelske Flaade, der krydsede i Middelhavet, og som havde Landgangstropper ombord. Og det skete. I Forening med disse Landgangstropper gjorde Royalisterne sig til Herre over den befæstede Krigshavn Toulon, saa at Opstanden i denne Fæstning havde et Støttepunkt af stor Betydning.

I Betragtning af disse Forhold var der bleven opbudt Massehære, og Fædrelandet var bleven erklæret i Fare. Men Tvivlen om, at det vilde blive frelst, var hos de fleste stærkere end Troen derpaa. Men blandt de Troende var Napoleon. Han havde benyttet Lejligheden til at overveje hele Situationen og nedlagt Resultatet deraf i en lille Afhandling, han gav Titlen »le souper de Beaucaire«. I den sluttede han sig til Magthaverne, gav en klar Fremstilling af de politiske og militære Forhold i det sydostlige Frankrig, anviste den Vej, der burde følges for at dæmpe Opstanden, og spaaede paa Forhaand Republiken Sejr.

Der blev dengang sendt Folkerepræsentanter til alle Hære med næsten diktatorisk Myndighed i Troen paa, at man derved skulde faa Generalerne til at gøre deres Pligt. Salicetti, Gasparin og Robespierre den Yngre var i denne Egenskab sendte til Syden og havde naaet Avignon. Napoleon, der kendte Salicetti, viste ham sin Afhandling. Han fandt den fortræffelig, lod den gaa videre til

de 2 andre Repræsentanter, og Resultatet blev, at Afhandlingen blev trykt og uddelt paa Statens Bekostning. Dermed havde Napoleon gjort det første Skridt; han havde gjort sig bemærket af Magthaverne.

General Cartaux var imidlertid marcheret til Marseille, hvor han dæmpede Opstanden, og derpaa rykkede han mod Toulon. Den 8. September 1793 nærmede Cartaux sig Fæstningen, og samme Dag blev hans højstkommanderende Artillerioffícer saaret. Paa Foranledning af Salicetti blev saa Napoleon den 16. September beordret til at overtage denne Post.

Cartaux var bleven forstærket, men, oprindelig Kunstmaler, var han uden Begreb om Krigskunsten, og derfor blev han efter kort Tids Forløb erstattet med General Doppet; men han var om muligt endnu mere uvidende, og, siger Napoleon, Velfærdskomitéen indsaa nu Nødvendigheden af »at sende *en Militær* til Toulon«. Valget faldt paa General Dugommier. Han havde under Kongedømmet taget sin Afsked som Oberstløjtnant og var rejst til Martinique, hvor han ejede store Plantager. Revolutionen havde bragt ham tilbage til Hæren, og hans udmærkede Forhold ved mange Lejligheder havde bevirket, at han var bleven Divisionsgeneral. Napoleon siger om ham, »at han havde tjent 50 Aar, var saaret overalt og var tapper som sin Kaarde«.

Den almindelige Mistænksomhed, der karakteriserede Systemskiftet i Frankrig, havde, som omtalt, medført, at der ved hver Hær var ansat Folkerepræsentanter, der skulde kontrollere Generalerne og gøre Indberetninger til Velfærdskomitéen. Kontrollen udøvedes stærkest overfor de Generaler, der havde tjent under Kongedømmet, fordi man frygtede for, at de endnu nærede royalistiske Tendenser. Man søgte derfor bestandig Forklaringen heri, naar der tilstødte dem et Uheld, og sendte dem saa til Guillotinen. Trods de Fortjenester, General Dugommier havde indlagt sig, maatte han være forberedt paa en lignende Skæbne, og derfor maatte han for enhver Pris erobre Toulon. Det gjaldt derfor om at finde en Plan, der kunde føre til Maalet. Napoleon havde udkastet en saadan.

Den engelske Flaade var bleven liggende paa Toulons Rhed, og Besætningen i Fæstningen, der kommanderedes af General O'Hara, talte henved 15—20,000 Mand. Napoleon vilde, at man ikke

skulde føre Angrebet mod hele Fæstningen, men nøjes med at indeslutte den og føre Artilleriangrebet mod »Fort Mulgrave«, som Englænderne havde anlagt paa Forbjerget Aiguillette. Derfra kunde man beskyde Rheden og tvinge den engelske Flaade til at gaa til Søs, saa at Besætningen i Fæstningen fik Valget imellem enten at gaa ombord paa den engelske Flaade eller falde til Føje. Dermed vilde Toulon være generobret.

Efter at General Dugommier havde undersøgt Forholdene, sammenkaldte han den 25. November 1793 et Krigsraad, for at det kunde drøfte Angrebsplanen. I Raadet fremsatte Napoleon sine Anskuelser med stor Varme, og Resultatet blev, at Dugommier gik ind paa Planen. Nu kom der Liv i Angrebet, og med en aldrig svigtende Energi lykkedes det Napoleon at føre Angrebsbatterierne saa langt frem, at man den 18. December om Aftenen kunde rykke frem til Storm paa Fort Mulgrave eller, som det ogsaa kaldtes, »Lille Gibraltar«. Angrebet skulde udføres ved Midnat, men i det Øjeblik, Kolonnerne skulde rykke frem, sammenkaldte Folkerepræsentanterne et Raad, der skulde bestemme, om det var forsvarligt at foretage Angrebet, for at de, hvis Angrebet mislykkedes, kunde kaste Ansvaret paa General Dugommier. Men Generalen holdt — støttet af Napoleon — fast paa sin Beslutning og rykkede selv frem i Spidsen for den første Angrebskolonne. Et Øjeblik blev den saa overvældet af Fjendens Ild, at Kolonnen maatte standse, men den fik Hjælp af en anden Kolonne under Artillerikaptajn Muiron, der trængte ind i Fortet. Den 19. December ved Daggry fortsattes Fremrykningen; de nærmeste Forter var forladt af Englænderne, og henimod Midnat var Toulon fuldstændig i Franskmændenes Hænder.

Napoleon har Æren for at have udkastet Planen og for at have gennemført Artilleriangrebet, men her som altid var det Stormen, der maatte gøre Udslaget, og Æren for Erobringen af Toulon tilkommer derfor General Dugommier.

Man har paastaaet, at General Dugommier var den, der »opdagede« Napoleon, samt at han tillige havde gennemskuet ham, idet han skal have indberettet til Velfærdskomitéen: »Beløn denne unge Mand og forfrem ham; viser man sig utaknemmelig imod ham, vil han selv forstaa at skaffe sig Forfremmelse.« Men denne Udtalelse om Napoleon hører til de mange, der foreligger, uden

at kunne bevises. Derimod kender man Dugommiers officielle Indberetning efter Toulons Erobring, og deri hedder det: »Blandt dem, der mest har udmærket sig, og som mest har bidraget til at fremme Angrebet, er Borgerne Bonaparte, Kommandant for Artilleriet, samt Avena og Gervoni, Generaladjutanter.«

Dugommier faldt 1794 ved San Sebastian, og hans Navn blev indskrevet i Panthéon. Hvor højt Napoleon satte ham, fremgaar bedst af den Omstændighed, at da Napoleon som Første Konsul for første Gang skulde udgive Parol og Feltraab, var det: »Frederik II« og »Dugommier«.

Under Belejringen af Toulon var Napoleon den 19. Oktober bleven udnævnt til chef de bataillon (ɔ: Stabsofficer), og hans Fortjenester lønnedes med, at han den 22. December 1793 blev udnævnt til général de brigade (Generalmajor) og højstkommanderende Artillerioffícer ved den italienske Armee. Forinden han afgik til denne Post, blev det overdraget ham at ordne Forsvaret af Middelhavskysten.

Medens Napoleon var beskæftiget med dette Arbejde, henvendte Robespierre den Yngre, der som Folkerepræsentant havde overværet Belejringen af Toulon, sig til ham og tilbød ham Kommandoen over Tropperne i Paris. Hensigten dermed var at skaffe Robespierre den Ældre, der vel stod paa Magtens Tinde, men som havde mange Modstandere, en paalidelig Støtte. Napoleon afslog Tilbudet, fordi han foretrak Posten ved den italienske Hær. Afslaget fremkaldte dog ingen Uvilje imod ham, thi Robespierre den Yngre skrev noget senere til sin Broder: »Til de Patrioter, jeg har fremhævet for Dig, føjer jeg Borger Bonaparte, hvis Fortjenester er i stadig Stigen. Han er Korsikaner og yder kun den Garanti, at han har modstaaet Paolis Kærtegn, og at hans Ejendomme er blevne ødelagte af denne Forræder.«

Den 20. Maj 1794 indtraf Napoleon ved den italienske Armees Hovedkvarter i Nizza. Efter at have gjort sig bekendt med Forholdene udkastede han en Operationsplan.

Hæren var rykket frem til Passene i Alperne, og General Dumerbion, der førte Overkommandoen, sammenkaldte de højere Kommanderende til en Raadslagning angaaende Operationerne. Napoleon fremsatte sin Plan, og den blev vedtagen. Den hvilede paa Princípet om Kræfternes Koncentration paa det afgørende Punkt.

Man har indvendt mod denne Plan, saaledes som den blev nedskrevet, at den gik for meget i Enkelthederne og var for vidtløftig; men man glemmer derved, at, da Napoleon ikke selv skulde gennemføre Planen, og, da de, der skulde udføre den, kun havde liden eller ingen Indsigt i Krigskunsten, var det nødvendigt at give alt ind med Skeer.

Operationerne begyndte og havde en heldig Fremgang. Da indtraf der en Begivenhed, som saae ud til at ville slaa en Bom for den glimrende Løbebane, Fremtiden i det Øjeblik syntes at love Napoleon. Den 27. Juli (9. Thermidor) 1794 blev Robespierre den Ældre styrtet, og Broderen arresteret. Folkerepræsentant Ricord, der fulgte den italienske Hær, anede Uraad og flygtede til Schweiz, og i hans Sted ankom Folkerepræsentanterne Albitti og Salicetti. Ricord havde den 14. Juli sendt Napoleon til Genua i en hemmelig Mission. Den gik ud paa at skaffe Oplysninger om de militære Forhold i Genua, rekognoscere Egnen omkring Genua og Savona samt undersøge Berettigelsen af Klager, der var fremsatte mod den franske Konsul i Genua og hans Agenter. Napoleon havde saaledes udført et *hemmeligt* Hverv for den Regering, der var bleven styrtet, og mere behøvedes der ikke for at gøre ham mistænkelig hos de nye Magthavere. Salicetti, der selv havde ganske andre Ting paa sin Samvittighed, søgte at aflede Opmærksomheden fra sig ved at angive Napoleon; Resultatet blev, at Generalen blev arresteret og ført til et lille Slot i Nærheden af Antibes. Marmont, Junot og Sebastiani, der var Adjutanter hos Napoleon, lagde strax en Plan for at befri ham, og Junot underrettede ham derom. Men Napoleon svarede: »Jeg ser atter, kære Junot, Dit Venskab i det Forslag, Du gør mig. Du kender ogsaa og har i lang Tid kendt mit Venskab for Dig, og jeg haaber, at Du stoler paa det. Menneskene kan være uretfærdige imod mig, kære Junot, men det er tilstrækkeligt at vide sig uskyldig. Min Samvittighed er den Domstol, for hvilken jeg indstævner min Opførsel. — Denne Samvittighed er rolig, naar jeg spørger den; gør derfor intet, Du vilde kun kompromittere mig.« Napoleon fik ogsaa sin Frihed efter 14 Dages Forløb; men dermed var Tillidsforholdet mellem ham og den nye Regering ikke tilvejebragt. Det var bleven bestemt, at der skulde sendes et Korps mod Civita Vecchia; Napoleon skulde kommandere Artilleriet. Men Regeringen standsede Expeditionen, og Napo-

leon var derfor uden Ansættelse. Hans Tjeneste under Felttoget fandt dog sin Anerkendelse, thi General Dumerbion skrev i sin Beretning: »Det er Artillerigeneralens (ɔ: Bonapartes) Talenter, jeg skylder de forstandige Kombinationer, der har sikret Udfaldet.«

Da Napoleon ikke havde nogen Virksomhed, rejste han til Marseille, hvor hans Familje havde taget Ophold. General Scherer havde imidlertid anbefalet Napoleon til at ansættes som højstkommanderende Artilleriofficer ved General Hoches Hær. Napoleon fik Underretning derom i April 1795. Da General Hoche havde den Opgave at kue Opstanden i Vendée, og Napoleon ikke ønskede at blive anvendt i Borgerkrigen, rejste han til Paris for at faa udvirket, at han atter blev ansat ved den italienske Hær. Efter Ankomsten meldte han sig til Krigsministeren. Det var en tidligere Kaptajn, Aubry, der uden at have deltaget i Krig havde faaet denne Post og udnævnt sig selv til Divisionsgeneral og Generalinspektør for Artilleriet. Under det Fortræde, Napoleon fik, fastholdt Ministeren Bestemmelsen om, at Napoleon skulde afgaa til Hoches Hær, men dog saaledes, at Napoleon ikke blev ansat som højstkommanderende Artilleriofficer, men fik Kommandoen over en Infanteribrigade. Som Motiv nævnede Krigsministeren, at Napoleon var for ung og manglede Erfaring. Napoleon svarede strax: »Man ældes hurtigt paa Valpladsen; jeg kommer derfra!« Svaret gjorde ikke Ministeren blidere stemt. Den Ansættelse, Ministeren tilbød Napoleon, maatte af enhver Artillerigeneral, der havde beklædt Stillingen som højstkommanderende Artilleriofficer ved en Hær, betragtes som en Tilsidesættelse, og Napoleon vilde derfor ikke modtage den. Men give et rent Afslag turde han ikke vove, fordi han saa maatte vente at blive afskediget, og hvem skulde saa sørge for Familjens Underhold. Han undskyldte sig derfor med, at han paa Grund af Sygdom ikke var istand til strax at overtage Posten, og blev i Paris i Haab om, at Tiden vilde bringe Raad. Han søgte derpaa om Tilladelse til at gaa til Tyrkiet for at organisere det tyrkiske Artilleri; men man trak Sagen i Langdrag. Saa udarbejdede han en Betænkning over Maaden, hvorpaa den italienske Armee burde operere, som han sendte Velfærdskomiteen. Men trods Genvordighederne var hans Mod ikke kuet, thi den 12. August 1795 skrev han til Broderen Joseph: »Alt bringer mig til at

trodse min Skæbne, og, hvis det bliver saaledes ved, min Ven, ender det med, at jeg ikke engang gaar af Vejen, naar jeg møder en Vogn.« Kort efter indtraadte der en Forandring, der maaske skyldtes den indsendte Betænkning, thi den 19. August blev Napoleon beordret til at afløse Carnot som Chef for det topografiske Bureau. Dette havde blandt andet den Opgave at udarbejde Instruxer angaaende Operationerne for de forskellige Hære. Napoleon beskæftigede sig dog kun med den italienske Hær, og kort efter hans Ansættelse blev der afsendt en af ham affattet Instrux til General Kellermann, der havde faaet Kommandoen over denne Hær. Kellermann vilde ikke rette sig efter den og svarede overlegent. Velfærdskomiteen bestemte derfor, at han skulde ombyttes med General Scherer, derimod var den ikke enig i, hvad der skulde gøres med Napoleon. Nogle Medlemmer vilde ansætte ham i Hæren, men andre modsatte sig det bestemt, vistnok fordi de frygtede ham, og, da de var i Flertal, satte de igennem, at Napoleon den 16. September 1795 blev strøgen af Listerne over Hærens Generaler, fordi han ikke havde efterkommet Krigsministerens Befaling, men var bleven i Paris under Paaskud af Sygdom. Endnu havde Napoleon dog ikke opgivet Haabet om at komme til Tyrkiet, thi i et Brev af 26. September til Joseph udtalte han sig paa en Maade, som om Sagen var afgjort. Han meddelte tillige deri, at der var stærkt Røre i Paris, som dog sandsynligvis vilde være endt om nogle Dage.

Konventet havde i Juni 1793 vedtaget en Forfatning, hvorved hele Styrelsen var lagt i Folkets Haand gennem Repræsentationen. Det havde ført til Rædselsherredømmet. For at faa Ende paa denne Tilstand og faa dannet en moderat Republik, blev der den 23. September 1795 vedtagen en ny Forfatning. Ved den oprettedes en Direktorialregering, bestaaende af 5 Direktorer. Repræsentationen kom til at bestaa af de Yngres Raad, der talte 500 Medlemmer, som havde Ret til at foreslaa Love, og de Ældres Raad, 250 Medlemmer, som havde Ret til enten at vedtage eller forkaste disse Love. Da Konventsmedlemmerne vilde sikre sig Genvalg til den nye Repræsentation, havde de faaet vedtaget en Overgangsbestemmelse, og det var den, der fremkaldte det Røre i Paris, hvorom Napoleon talte i Brevet til Joseph, saa at man maatte forberede sig paa at møde en Opstand. Da Direktoriet vilde sikre sig Ordenens Opret-

holdelse, maatte det om fornødent kunne skride ind med Vaabenmagt. Barras, der havde faaet Kommandoen som Overgeneral i Paris, besluttede at benytte Napoleon, som han kendte fra Toulon, og Natten til den 5. Oktober (13. Vendimaire) 1795 gav han Napoleon Kommandoen over de Tropper, der skulde beskytte den lovgivende Forsamling. Napoleon havde kun Natten til at forberede Forsvaret, men, da Dagen gryede, var Tuilerierne og dets Omgivelser besatte paa en saadan Maade, at de, der stod i Spidsen for Oppositionen, betænkte sig paa at anvende Vaabenmagt. Der blev derfor indledet Underhandlinger, og dermed gik Tiden til hen paa Eftermiddagen. Saa faldt der pludselig et Skud, og det gav Signalet til almindelig Kamp. Men nu greb Napoleon ind med en saadan Fasthed, at han efter nogle Timers Kamp var fuldstændig Herre, og Kampen havde kun krævet faa Ofre. Til Belønning blev han den 26. Oktober 1795 udnævnt til Divisionsgeneral og Næstkommanderende ved Hæren i det Indre.

Gennem Barras var Napoleon bleven bekendt med dennes Elskerinde, Fru Tallien, og i hendes Hus traf han Josephine Tascher de la Pagerie, der var Enke efter General Beauharnais. Det varede ikke længe, før Napoleon blev lidenskabeligt forelsket i den smukke, men meget kokette Creolerinde, der dog ikke besvarede hans Kærlighed. Naar hun desuagtet gav ham sit Ja, var det nærmest for at faa en Forsørger for hendes 2 Børn, Eugen og Hortense, og det skete først, efterat Barras havde givet hende Tilsagn om, at Napoleon snart vilde faa en Ansættelse, der kunde skabe ham en glimrende Fremtid.

I November 1795 fik General Scherer Overkommandoen i Italien, og den 28. s. M. begyndte han Fremrykningen. Men efter en Sejr blev han staaende, og trods gentagne Paalæg fra Direktoriets Side viste det sig umuligt at formaa ham til at rykke frem. Den sidste Instrux til ham hvilede paa en Plan, Napoleon havde indsendt den 19. Januar 1796. Efter at have modtaget den svarede Scherer, at det forekom ham, at man burde give Kommandoen til den, der havde udarbejdet Planen. Man tog ham paa Ordet. Barras og Carnot satte igennem, at Napoleon den 29. Februar 1796 blev udnævnt til kommanderende General for den italienske Armee. Den 9. Marts blev Napoleon borgerlig viet til Josephine, og 2 Dage senere forlod han Paris med store Forventninger med Hensyn til

Fremtiden, thi kort forinden Afrejsen udtalte han: »Min Kaarde er ved min Side, og med den vil jeg komme langt.«

Da Napoleon blev Overgeneral, var han 26½ Aar, og dog optraadte han strax som Mesteren, saa at hans første tillige er hans smukkeste Felttog.

Epaminondas siger: »En Feltherre skal have en Mathematikers Klarhed, en Digters Fantasi og en Apostels Begejstring.« Klarhed naaer man kun ad Studiets Vej, og Napoleon havde, forinden han tiltraadte sin Gerning, gjort et omfattende Studium af Krigskunsten, saa at han var klar over Midler og Maal. Napoleon havde en Digters Fantasi, thi han forstod at gætte sig til Fjendens Hensigter, og det var derpaa, han byggede sine Planer. Om Napoleon end ikke kendte til Begejstring, saa erstattedes denne ved hans dybe Kærlighed til Krigskunsten, og hans usvigelige Tro paa, at han havde Lykken med sig, Troen paa sin Stjerne. Men ved Siden af disse Fordringer, som Epaminondas opstiller, maa en Feltherre ogsaa være i Besiddelse af visse personlige Egenskaber, og dem besad Napoleon i en ualmindelig Grad.

Napoleon var født til at herske. Derfor forstod han ved alle Lejligheder selv i underordnede Stillinger at gøre sin Overlegenhed gældende paa en saadan Maade, at man bøjede sig for ham, saa at han kunde skrive til Joseph: »Jeg tror ikke paa det gamle Ord, at for at byde maa man først lære at lyde.« Han forstod at forme sin Tanke koncist og klart i Skrift som i Tale, saa at der aldrig kunde være Tvivl om Meningen. Han vidste, hvad han vilde, og, havde han først fattet sin Plan, gennemførte han den; hvis det behøvedes, hensynsløst. Nøjsom i alle sine personlige Fordringer — han spiste kun lidt og drak med stort Maadehold — forstod han at bøje sit ikke stærke Legemes Krav, selv Hvilen, under sin Jernvilje, saa at han kunde udholde alt uden at blive træt. Han var af Naturen nervøs, men aldrig paa Valpladsen, thi det første Skud, der faldt, staalsatte hans Nerver. Han foragtede ikke Faren, men han kendte den ikke. Under Slaget valgte han en Plads, hvorfra han kunde lede alt; men opstod der paa et eller andet Punkt alvorlig Fare, var han strax til Stede, og den urokkelige Sinds Ligevægt, han bevarede under de mest kritiske Forhold, satte atter Mod i hans Soldater. Han forstod som ingen at tale til Soldater og at elektrisere dem. Derfor er det mere end en Talemaade, naar

det fortælles, at hans Soldater villigt gik i Døden for ham, thi deres Hengivenhed for ham var hos de fleste en Kultus. Gik alt godt, kunde han blive kolerisk og opfarende, og det gik især ud over hans Omgivelser, hvem disse saa end var; men indtraadte der Katastrofer ved, at hans Generaler gennem uheldige Operationer forspildte de Resultater eller Chancer, han havde skabt ved sit Snille, var han ikke alene rolig, men tillige den mildeste Dommer.

Disse Egenskaber var medfødte; men den Kundskab, der behøvedes for at kunne handle, havde Napoleon erhvervet sig ad Studiets Vej, thi det er kun derved og ikke gennem Krigserfaring, at man bliver Feltherre.

Som Elev paa Krigsskolen i Brienne havde Napoleon det Held tidligt at blive bekendt med et Værk, der netop var bygget paa denne Grundbetragtning og derfor strax kunde føre ham ind paa den rette Vej. Det var den i Aarene 1726—30 udgivne Oversættelse af Polybius Historie, der skyldtes Chevalier de Folard. Polybius skildrer som bekendt den anden puniske Krig, der er saa overordentlig lærerig, fordi den berører alle Sider af Krigskunsten. Da det netop var Folards Hensigt at give en Lærebog i Krigskunst, gengav han Hannibals Felttog stykkevis, og derefter kommenterede han Stykket ved at sammenligne de Begivenheder, som omtaltes deri, med lignende Begivenheder, der var forefaldne i den ældre, nyere eller nyeste Tid, for derigennem at vise, at kun Hævdelsen af Krigens Grundprincipper fører til Sejr.

Napoleon havde studeret dette Værk, tænkt over, hvad han læste, og derigennem tilegnet sig de strategiske Grundsætninger i en saadan Grad, at de var gaaede over i Blodet paa ham.*

Foruden Folard studerede Napoleon ogsaa ældre og nyere

* Som Bevis paa, i hvilken Grad de strategiske Anvisninger, der findes hos Folard, havde bidt sig fast i Napoleons Erindring, kan følgende Exempel tjene: I 4. Bind af Memoirerne fra St. Helena omtaler Napoleon sit Felttog 1796—97 i Italien. Ved at kritisere en østrigsk Generals Handlemaade udtaler han, at enhver General, der har indtaget en Stilling, flere Gange om Dagen skal spørge sig selv, hvad han vilde gøre, hvis Fjenden angreb ham i Fronten eller en af Flankerne, og hvis Spørgsmaalet satte ham i Forlegenhed, var det et Vidnesbyrd om, at Stillingen var uheldig og derfor maatte ændres. Men denne Regel er først fremsat af Phillipomen (253—183 f. Christus), en af Grækenlands dygtigste Feltherrer, der tillige havde været Læremester for Polybius, og den findes gengivet i Folards Værk. Napoleon støttede sig ved denne Lejlighed udelukkende paa Hukommelsen, thi det er bevisligt, at Folards Værk ikke var blandt de Bøger, der blev sendt ham fra Frankrig, da han selv udtalte sin Beklagelse herover.

Krigshistorie, og, da han senere vilde give Anvisning paa, hvorledes man skulde uddanne sig til Feltherre, henviste han til den Vej, han selv havde fulgt, ved at sige: »Læs og læs om igen Alexanders, Hannibals, Cæsars, Turennes, Gustav Adolphs og Frederiks (II) Felttog; tag dem til Mønster og træng ind i Krigskunsten. Dit Talent, som opklares ved dette Studium, vil lære Dig ikke at udføre noget, der er i Modstrid med disse store Mænds Anskuelser.«

Var Napoleon saaledes paa det stragetiske Omraade fuldt rustet til at overtage Posten som Feltherre, forsaavidt angaar Kundskaberne, saa viste han strax, hvorledes han forstod at anvende dem paa to Hovedpunkter.

Hærene forplejedes gennem Magasiner; men Magasinerne var en Lænke, der hæmmede Operationsfriheden og forsinkede Operationernes Hurtighed. »Krigen føder Krigen«, det var en saa gammel Lære, at den var bleven udtalt i det romerske Senat af Cato og bragt i Anvendelse af Cæsar. Men i Tidens Løb var den gaaet i Glemme. Napoleon bragte den atter til fuld Gyldighed ved at indføre Rekvisitionssystemet, og derved opnaaede han at kunne operere med en Hurtighed, der fuldstændig dekontenancerede Fjenden. Hvor stor Betydning dette havde for Krigsførelsen siger sig selv, men den forøgedes i høj Grad ved en Simplifikation, Napoleon indførte paa et andet af Strategiens Omraader.

Enhver Krig har et politisk Maal. For at naa dette satte man — før Napoleons Tid — som strategisk Maal enten Erobringen af en fjendtlig Provins eller Erobringen af den fjendtlige Hovedstad eller Ødelæggelsen af den fjendtlige Hær. Følgen deraf var, at Krigene som oftest blev trukne i Langdrag. For at undgaa dette valgte Napoleon udelukkende at søge Afgørelsen ved kun at vælge den fjendtlige Hærs Ødelæggelse som sit strategiske Maal, thi var det naaet, var Fjenden nødt til at slutte Fred.

Saaledes var den Feltherre, der den 27. Marts 1796 ankom til Nizza for at tage Kommandoen over den italienske Hær.

Den Hær, Napoleon forefandt, led under store Mangler, navnlig den, at Mandstugten var i høj Grad slappet. Napoleon maatte saaledes 2 Dage efter sin Ankomst skride ind overfor en Bataillon, der var anvendt som Besætningstropper, fordi den nægtede at afmarchere, da den fik Befaling til at afgaa til sin Division for at

tage Del i Felttoget. Napoleon brugte haarde Midler imod den, og derved statuerede han et Exempel.

Naar man ser hen til de Befalinger, Napoleon maatte give, og som findes aftrykte i Korrespondancerne, faar man Indtrykket af, at det, Napoleon fik Kommandoen over, var en Samling slet klædte Afdelinger, men ingen Hær. Der maatte organiseres Stabe, oprettes Reparationsværksteder, gives Bestemmelser for Ordningen af Forplejningsvæsnet, Trænet, Sundhedsvæsnet osv. osv. osv. Men først og fremmest gjaldt det om at rejse Troppernes Moral. Napoleon udstedte derfor en Proklamation, hvori det hed: »Soldater! I er nøgne, slet forplejede, Regeringen skylder Eder meget; den kan ikke give Eder noget. Den Taalmodighed, det Mod, I har vist blandt disse Klipper, har ikke skaffet Eder nogen Hæder; der er ikke faldet nogen Glans paa Eder. Jeg vil føre Eder til de frugtbareste Egne i Verden. Rige Provinser, store Byer skal komme i Eders Magt; der vil I finde Ære, Hæder og Rigdomme. Soldater af den italienske Hær, mangler I Mod og Udholdenhed.« Det var en Tiltale, der var Soldaterne fuldstændig fremmed. Spørgsmaalet blev kun, om denne lille og unge General ogsaa var i Stand til at holde Ord.

For at beholde Initiativet kunde Napoleon ikke anvende lang Tid paa Forberedelser. Hæren maatte derfor i den første Uge af April begynde at rykke frem til det Felttog, som maa siges at være det mest kommenterede i den ældre og nyere Tid. En af disse Kommentarer, der skyldes den nyere Tid, maa dog særligt berøres.

Den franske General Pierron har i et Skrift, der udkom i 1889, beskyldt Napoleon for i 1796 at have plagieret det Felttog, som den franske Marskal Maillebois foretog i Italien 1744—45.

At Napoleon har kendt dette Felttog, har han ikke lagt Skjul paa, thi han nævner det udtrykkeligt i de Instruktioner, han udarbejdede i det topografiske Bureau for den italienske Hær. Men intet gentager sig under en Krig ganske paa samme Maade; thi Generalen, der vil angribe, og Hæren, han vil benytte, er ikke de samme; desuden staar han jo bestandig overfor den fjendtlige Generals uafhængige Vilje. Derfor kan der aldrig være Tale om Plagiat. Noget helt andet er det derimod, at en Feltherre, inden han begynder Felttoget, søger at skaffe sig de bedst mulige Oplysninger om de Krige, der i tidligere Tider er blevne førte paa den

Krigsskueplads, han agter at benytte. Det er noget, som bestandig er sket og vil ske, og Napoleon har derfor ved at studere Maillebois ikke alene fulgt denne Fremgangsmaade i 1796, men han har fulgt den i alle sine Felttog. Iøvrigt maa det bemærkes, at Napoleon fra 1794 kendte den Del af Krigsskuepladsen, hvor den første Afgørelse maatte søges, og at det ikke var hans Skyld, at den ikke var bleven fremkaldt den Gang paa en lignende Maade, som det skete nu. Men den Gang kendte han ikke Maillebois Felttog.

FELTTOGET 1796

Napoleons Hær talte 36,000 Mand og stod med højre Fløj ved Savona (Bugten ved Genua) og venstre ved Col di Tenda. General Berthier var Napoleons Stabschef og vedblev senere at beklæde samme Stilling hos Napoleon indtil 1815.

Napoleon havde 61,000 Mand imod sig. Deraf stod 36,000 Østrigere under Beaulieu mellem Genua og Dego og 25,000 Piemontesere under Colli ved Ceva. Hver af Generalerne havde skudt en Styrke ind i Mellemrummet for at danne Forbindelsen.

Efter at være rykket igennem Savonapasset gik Napoleon mod de Styrker, der dannede Forbindelsen mellem Beaulieu og Colli, og slog dem i Dagene den 11. til den 15. April ved Montenotte, Cossario og Dego. Efterladende en Observationsstyrke gik Napoleon derefter mod Colli, kastede ham den 21. April ved Mondovi og forfulgte ham til Cherasco. Men Colli indledede nu Forhandling om en Vaabenstilstand. Den blev sluttet i Cherasco den 28. April. Napoleon fik fri Gennemmarche og Ret til at besætte 3 Fæstninger, saa at han havde sin Ryg dækket. Fortsatte Forhandlinger førte til en Fred, hvorved Sardinien afstod Savoyen og Nizza.

Efter at Napoleon havde sat Colli ud af Spillet, vendte han sig mod Beaulieu. Denne havde trukket sig tilbage for at følge Poflodens nordlige Bred. Napoleon fulgte efter paa den sydlige Bred for at gaa over ved Piacenza og komme Østrigerne i Ryggen. Men Overgangen tog for lang Tid, saa at Beaulieu slap bort og tog Stilling bag Addafloden ved Lodi. Napoleon ankom foran Stillingen den 10. Maj. Samme Morgen var Beaulieu gaaet tilbage med Hovedstyrken, men havde efterladt 7000 Mand, der skulde forsvare Broen ved Lodi, som er let at forsvare og har en Længde af 180

Fod. Desuagtet forcerede Napoleon Overgangen henimod Aften, idet han tilligemed Generalerne Berthier og Dupas satte sig i Spidsen for Stormkolonnen. Det var den hensynsløse Maade, hvorpaa Napoleon ved denne Lejlighed udsatte sig for Faren, der skaffede ham Navnet »le petit caporal«.

Den Krigsføringsmethode, Napoleon hidtil havde anvendt, var Østrigerne noget fuldstændig nyt og uforstaaeligt. En fangen østrigsk Kaptajn, med hvem Napoleon indlod sig i Samtale, efter at Broen ved Lodi var erobret, sagde til ham: »Vi har at gøre med en ung General, der snart er foran os, snart bagved os og snart i vor Flanke, saa at man aldrig véd, hvor man skal tage Stilling. Denne Maade at føre Krig paa er utaalelig og krænker alle hidtil fulgte Regler.«

I den Felttogsplan, Napoleon havde udkastet, og som han havde indsendt til Direktoriet den 19. Januar 1796, altsaa paa en Tid, hvor General Scherer havde Kommandoen, hed det: »Det er nødvendigt, at Regeringen har fuld Tillid til sin General, overlader ham stor Handlefrihed og kun forskriver ham det Maal (ɔ: det politiske Maal), man vil naa.« Napoleon pegede her paa et Hovedpunkt, der, hvor det ikke er bleven fulgt, har ført Ulykke over mange Stater. Men hvor dygtig Carnot end var, og med hvor megen Ret man end har givet ham Navn af »Sejrens Organisator«, saa var det dog ikke gaaet op for ham, at en Regering, der er langt fjernet fra Krigsskuepladsen, ikke kan lede Operationerne paa denne, men maa, naar der skal naas et godt Resultat, overlade dette til den kommanderende General, og det var dette, Napoleon vilde. Direktoriet eller i dette Tilfælde rettest Carnot vilde lede Operationerne, og derfor havde han foreskrevet Napoleon, at han først skulde vende sig mod Beaulieu som den farligste af Modstanderne, fordi han ved at være i Besiddelse af Genua stod i Forbindelse med Englænderne. Napoleon havde ikke fulgt denne Forskrift, og overfor Indblandingen af de Folkerepræsentanter, der ledsagede Hæren, vendte han bestandig det døve Øre til. Neppe havde Direktoriet modtaget Napoleons Indberetning om Operationerne indtil den 28. April, før Carnot sendte ham en meget omfattende Instruktion angaaende Operationernes Fortsættelse. Der var bleven dannet en Alpearmee under General Kellermann, hvilken skulde rykke ind i Italien. Derpaa skulde, ifølge Carnots Instruk-

tion, Kellermann operere ved Po, medens Napoleon med den italienske Armee skulde gaa mod Livorno, Rom og Neapel. Operationerne skulde ikke ledes af en fælles Overkommando, men Folkerepræsentanterne Garreau og Salicetti, hvoraf hver var ansat ved én af de nævnte Hære, skulde tilvejebringe den fornødne Samvirken, »hvis ikke« — som det hed i Skrivelsen — »Kjærligheden til Republiken og Ønsket om at føre de franske Vaaben til Sejr var istand til at knytte dem (Kellermann og Napoleon) endnu inderligere sammen«.

Napoleon modtog denne Instrux den 14. Maj ved Lodi. Han svarede strax, at i det Øjeblik gjaldt det kun om at operere mod Beaulieu, og at det saavel af politiske som af militære Grunde vilde være uheldigt at dele Hæren i Italien mellem 2 Generaler. Expeditionerne mod Livorno, Rom og Neapel var uden Betydning og kunde udføres af Detachementer, naar man kun gav Overgeneralen Handlefrihed med Hensyn til Operationerne. Derefter hed det i Napoleons Skrivelse: »Af Hensyn til Republikens Stilling i Italien er det uundgaaeligt, at det (ɔ: Direktoriet) kun har én General, der har dets fulde Tillid; hvis det ikke er mig, vil jeg ikke beklage mig derover, men jeg vil bestræbe mig for at fordoble min Iver for at fortjene Direktoriets Agtelse i den Post, det betror mig. Enhver har sin Maade at føre Krigen paa. General Kellermann har mere Erfaring og vil føre den bedre end jeg, men skal vi være to derom, vil vi føre den meget slet. Jeg kan ikke gøre Fædrelandet væsentlige Tjenester, naar jeg ikke har Direktoriets Tillid helt og holdent. Jeg føler, at der behøves meget Mod for at skrive dette Brev; det er let at beskylde mig for Ærgerrighed og Stolthed, men jeg skylder Direktorerne at udtale alt, hvad jeg føler overfor Dem, der bestandig har givet mig Beviser paa en Agtelse, jeg ikke bør glemme.«

Inden Direktoriet modtog dette Brev, havde det faaet Efterretning om Sejren ved Lodi og tog deraf Anledning til i en Skrivelse af 15. Maj at overvælde Napoleon og hans Hær med Lovtaler; men det var saa langt fra, at Direktoriet i det, der var sket, saae en Grund til at give Napoleon Operationsfrihed, at det i samme Skrivelse fastholdt Delingstanken og gav Napoleon en ny Instrux angaaende Operationernes Fortsættelse. Saa indtraf Napoleons Skrivelse af 14. Maj i Paris, og Direktoriet indsaa nu Nødvendig-

heden af at gøre Indrømmelser. Den 28. Maj svarede derfor Carnot: »De synes at ønske, Borger General, vedblivende at lede de militære Operationer i Italien i dette Felttog. Direktoriet har modent overvejet denne Sag, og den Tillid, det har til Deres Talenter og Deres republikanske Iver, har afgjort Spørgsmaalet til Gunst for Deres Opfattelse. General Kellermann bliver derfor i Chambéry.«

Beaulieu havde imidlertid fortsat sit Tilbagetog og var gaaet bag Mincio. Den franske Hær fulgte efter fra Lodi, men Napoleon begav sig til Milano for at skaffe Penge til Krigsføringen. Han holdt Indtog i Byen den 15. Maj. Der blev paalagt Milano en Krigskontribution paa 30 Millioner Francs, og Hertugen af Modena benyttede Lejligheden til at tilkøbe sig en Vaabenstilstand for 8 Millioner Francs. De Penge, Napoleon derved fik ind, brugte han først og fremmest til at erstatte sin Hærs Mangler. Desuden sendte han 1 Million til den franske Hær, som kæmpede i Tyskland, og hvad der blev tilbage, sendte han til Direktoriet, for at det ikke skulde blive altfor misfornøjet over hans Egenraadighed.

Efter at have ordnet Administrationen af det erobrede Land begav Napoleon sig til Hæren.

Beaulieu havde taget en spredt Stilling bag Mincio; den blev den 30. Maj gennembrudt ved Borghetto, og under det fortsatte Tilbagetog sprængtes Østrigerne, saa at en Del søgte tilbage til Tyrol, medens en anden Del kastede sig ind i Fæstningen Mantua. Napoleon indesluttede Mantua, paabegyndte Belejringen og tog Stilling N. for Fæstningen for at dække Belejringen.

Østrigerne begyndte derpaa deres Forsøg paa at undsætte Mantua.

General Wurmser havde faaet dannet en Hær paa 60,000 Mand. Med den rykkede han i Juli frem fra Tyrol i 2 Kolonner, en mindre gik V. for Gardasøen og Hovedstyrken under Wurmser Ø. for Søen. Saasnart Napoleon kom til Klarhed over Operationen, hævede han den 31. Juli Belejringen og tvang den vestlige Kolonne tilbage efter en Kamp ved Lonato. Samme Dag, 5. August, standsede Augereau Hovedkolonnens Avantgarde ved Castiglione, og den følgende Dag kom Napoleon til og tvang Wurmser til at vende om. Forsøget havde kostet denne 16,000 Mand.

Napoleon modtog Forstærkninger, indesluttede paany Mantua med 8,000 Mand og tog med 31,000 Stilling N. for Fæstningen.

I Slutningen af August kom Wurmser igen. En Kolonne paa

20,000 Mand gik gennem Adigedalen mod Napoleons Front, medens Wurmser med 21,000 Mand gik frem over Bassano for at komme i Ryggen paa Napoleon. Med Lynets Fart kastede Napoleon sig over den førstnævnte Kolonne og slog den den 4. September ved Rovoredo. Saa vendte Napoleon sig i Ilmarcher mod Wurmser og afskar ham Tilbagetoget, saa at han blev nødt til med 12,000 Mand at slaa sig en Vej, hvorved han kom ind i Mantua. Fæstningens Besætning blev derved bragt op til 28,000 Mand.

Østrigerne dannede en ny Hær paa 47,000 Mand under Alvinczy. Den rykkede frem den 22. Oktober i 2 Kolonner, Alvinczy med 27,000 Mand fra Friaul, altsaa østerfra, den anden paa 20,000 fra Tyrol nordfra for at omfatte Napoleon, der stod i Egnen ved Verona med 31,000 Mand. Et Forsøg fra Napoleons Side paa at standse Alvinczy mislykkedes, og den 11. November nærmede begge de østrigske Kolonner sig Verona. Napoleon blev derved bragt i en meget kritisk Stilling. Gik han tilbage og trak Styrken fra Mantua, der nu talte 9,000 Mand, til sig, blev Besætningen, 28,000 Mand, fri, og Napoleon maatte da opgive de gjorte Erobringer, saa at Felttoget var tabt. Napoleon saae kun Frelse ved at gribe Offensiven. Han gik mod Alvinczy. Derved kom det til det 3 Dages Slag ved Arcole. Den 15. November søgte Franskmændene at trænge over Broen, men det mislykkedes, og Napoleon, der havde sat sig i Spidsen for en Stormkolonne, blev trængt ud i det sumpede Terræn til Siderne af Vejen og var nærved at blive fangen. Fortsatte Angreb den 16. førte ligesaalidt til Maalet. Napoleon lod saa slaa en Bro nedenfor Arcole, og den 17. sendte han en Styrke over denne i Ryggen paa Fjenden. Et derpaa foretaget kombineret Angreb tvang Alvinczy til at gaa tilbage.

Napoleon fik saa Pusterum til Januar 1797. Alvinczy havde da faaet dannet en ny Hær paa 43,000 Mand; Napoleon raadede over 34,000. Alvinczy gik atter frem i 2 Kolonner, men hans Hovedstyrke led et Nederlag i Slaget ved Rivoli den 14. og 15. Januar, og en Kolonne, han havde sendt mod Mantua, og som talte 9,000 Mand, blev omringet og fanget ved La Favorita den 15. Januar.

Dermed ophørte de østrigske Undsætningsforsøg. Napoleon havde sejret, og det skyldtes især, at han — uagtet han var underlegen i Styrke — ikke blev staaende og lod sig angribe, men at han forstod at anvende Offensiven i Defensiven.

Den 3. Februar 1797 maatte den østrigske Besætning i Mantua dagtinge.

Da Napoleon var kommen til Kundskab om, at Paven stod i Ledtog med Østrig, sendte han et Korps paa 8,000 Mand ind i Pavestaten. Det brød den Modstand, det stødte paa, og naaede den 13. Februar Tolentino. Her mødte Underhandlere fra Paven. Napoleon kom personlig til Stede, og den 19. s. M. blev der sluttet en Fred, hvorved Frankrig kom i Besiddelse af Avignon, Venaissin, Bologna, Ferrara og Romagna samt fik udbetalt 15 Millioner Francs. Paven maatte endvidere forpligte sig til at udlevere nogle af de bedste Kunstværker fra Oldtiden, der fandtes i Rom, og som sendtes til Paris.

Medens Napoleon havde været heldig i Italien, var Rhinarmeen, der kæmpede i Tyskland under Moreau, bleven nødsaget til at gaa tilbage over Rhinen, væsenligst fordi Moreau havde rettet sig efter de uheldige Instruxer, han fik fra Direktoriet.

Erkehertug Carl, der havde kommanderet Østrigerne mod Moreau, fik, da denne var gaaet tilbage, Befaling til at begive sig til Tyrol for at rykke ind i Italien. Den 6. Februar 1797 havde Erkehertugen faaet samlet 40,000 Mand ved Innsbruck, og betydelige Forstærkninger skulde støde til, men de kunde først ventes i April.

Saasnart Napoleon, hvis Hær var bleven bragt op til 61,000 Mand, fik Efterretning herom, besluttede han at gaa imod Erkehertugen, inden denne blev forstærket. Da der maatte efterlades 10,000 Mand til Sikring af Kommunikationerne, talte Napoleons Operationshær 50,000 Mand. For at opnaa et stort Resultat opfordrede han Direktoriet til at samle en Hær paa 120,000 Mand og lade den rykke fra Rhinen imod Wien samtidig med, at han selv gik gennem Tyrol mod samme Maal.

Napoleon satte Hæren i Marche, og den 6. Marts havde han sit Hovedkvarter i Bassano. Herfra udstedte han følgende Proklamation, hvori han fortalte Hæren, hvad den allerede havde udrettet i Italien, for derved at styrke den til det nye Felttog.

»Soldater! Mantuas Overgivelse har sluttet Krigen i Italien, som har givet Eder et evigt Krav paa Fædrelandets Taknemmelighed. I har sejret i 14 Slag og 70 Fægtninger; I har gjort 100,000 Fanger, taget 500 Stykker Feltskyts, 2,000 Kanoner af svært Ka-

liber og 4 Brotræn. De Kontributioner, der er blevne paalagte de Lande, I har erobret, har fødet og underholdt Hæren samt betalt dens Lønninger; desuden har I afsendt 30 Millioner til Finansministeren for at anvendes i Statens Øjemed. I har beriget Paris' Musæer med 300 Mesterværker fra det gamle og nye Italien, som der har behøvedes 30 Aarhundreder om at frembringe. I har til Republiken erobret de smukkeste Egne i Europa. Den transpadanske og cisalpinske Republik skylder Eder Friheden. De franske Faner vajer for første Gang ved det adriatiske Havs Bredder ligeoverfor og 24 Timer fra Alexanders Fædreland. Kongen af Sardinien, Neapel, Paven, Hertugen af Parma er løsnede fra Koalitionen. I har jaget Englænderne bort fra Livorno, Genua og Korsika . . . og dog venter der Eder endnu større Opgaver! I er dem værdig. Af alle de Fjender, der sluttede sig sammen for at kvæle Republiken i dens Fødsel, er kun Kejseren tilbage foran Eder . . . Der er intet Haab om at faa Fred uden at søge den i Hjertet af Østrigs Arvestater« . . .

Det skal erkendes, at Napoleon i denne Proklamation malede med en meget bred Pensel, men det gjorde den Virkning, det skulde: Opildne Soldaterne til nye Bedrifter.

Erkehertugen var rykket frem og stod bag Tagliamento. Men det lykkedes Napoleon at komme over Floden den 16. Marts, og, da han samtidig gennem en detacheret Styrke havde sat sig i Besiddelse af den korteste Vej til Wien, maatte Erkehertugen slaa ind paa Vejen, der fører over Leoben. Napoleon fulgte efter, og under stadige Kampe naaede han den 7. April denne By.

Umiddelbart efter Overgangen over Tagliamento havde Napoleon givet Indberetning til Direktoriet. Det lykønskede ham i en Skrivelse af 23. Marts til Sejren og gjorde en Undskyldning, fordi Rhinarmeen endnu ikke var sat i Bevægelse, men tilføjede, at det vilde ske ufortøvet. Men den 26. Marts maatte Direktoriet i en ny Skrivelse meddele, at Rhinarmeen ikke kunde rykke frem af Mangel paa Baade til Overfarten over Rhinen. Sidstnævnte Meddelelse naaede Napoleon den 31. Marts i Klagenfurt, og, da han saaledes ikke kunde paaregne Hjælp, besluttede han ved egne Kræfter at tvinge Østrig til at slutte Fred. Den 31. Marts skrev han derfor til Erkehertug Carl og opfordrede ham til at gaa ind paa Underhandlinger, der kunde føre til en Fredslutning. Den 2. April

svarede Erkehertugen, at han savnede Bemyndigelse til at indlade sig derpaa. Napoleon fortsatte derfor Fremrykningen, og det var derved, at han efter fortsatte Kampe med Erkehertugens Arrièregarde naaede Leoben den 7. April. Men her var han kun 6 Dagsmarcher fra Wien. Da denne By ikke var i Forsvarsstand, fik Erkehertugen Fuldmagt til at foreslaa Napoleon en Vaabenstilstand, for at man kunde vinde Tid til at indhente det forsømte. Men Napoleon gennemskuede Hensigten og svarede, at han kun vilde gaa ind paa en Vaabenstilstand, hvis man vilde forhandle om Fred. Østrig var nødt til at gaa ind herpaa, og den 13. April enedes man i Principet om Fredspræliminærerne, der blev endeligt vedtagne den 18. s. M.

Napoleon vendte tilbage til Italien og tog Hovedkvarter paa Slottet Montebello, der ligger nogle Mil fra Milano. Her skulde Fredsunderhandlingerne føres. Gesandterne og de mange Officerer, der dels hørte til Napoleons Omgivelser og dels ankom i Tjenesteanliggender, gav Livet paa Montebello Karakteren af et Hof, og derfor talte man ogsaa om »Hoffet i Montebello«. Der blev holdt store Fester, ved hvilke Damerne fra Milano gav Møde, og, som Napoleon var Midtpunktet, saaledes var det Josephine, der gjorde »les honneurs«. Det var dog ikke med hendes gode Vilje, at hun var kommen til Milano. Efterat Napoleon havde forladt Paris i Marts 1796, benyttede han enhver Lejlighed til at sende Josephine Breve, der aandede den lidenskabeligste Kærlighed, og, saasnart han gennem de første Sejre havde faaet fast Fod i Italien, bestormede han hende med Breve for at formaa hende til at komme til sig. Men Josephine foretrak Livet i det glade Paris, hvor hun blev feteret paa Grund af de Sejre, Napoleon vandt. Først den 24. Juni 1796 lykkedes det at faa hende til at tiltræde Rejsen, ledsaget af Junot og Marmont, og hun ankom til Milano, hvor et Slot var bleven indrettet til hendes Modtagelse. Felttoget lagde imidlertid saa meget Beslag paa Napoleon, at det kun var flygtige Besøg, han kunde aflægge i Milano. Mellemtiden udfyldtes med en Korrespondance, der var lige saa lidenskabelig fra hans som kølig fra hendes Side. Under hans Fraværelse morede Josephine sig paa bedste Maade og var bestandig omgiven af en Mængde unge Officerer, der alle gjorde Kur til hende. Behagelysten til det yderste og dertil meget uforsigtig gav hun Anledning til meget kompromit-

terende Rygter. De kom først sent for Napoleons Øren, men de var for ham Kilden til stor Sorg, og en ung Husarløjtnant, som Rygtet udpegede som Josephines begunstigede Elsker, blev sendt bort fra Hæren. Det kom dog ikke til Brud, og, da Napoleon kom til Montebello, kunde han selv holde et vaagent Øje med Josephine. Her samlede han iøvrigt ogsaa sin Familje om sig. Moderen ankom med 2 af sine Døtre, Elise og Pauline, samt med 2 af Sønnerne, Joseph og Louis. Napoleons Stedsøn, Eugen Beauharnais, ankom ligeledes, og, skønt han kun var 15 Aar, udnævnte Napoleon ham til sin Adjutant. Under Opholdet paa Montebello blev Elise gift med en Officer, Prins Bacciochi, og Pauline — »den smukkeste af alle Datidens smukke Kvinder« — med General Leclerc.

Fredsforhandlingerne trak i Langdrag, fordi Østrig uafbrudt søgte at opnaa bedre Betingelser end dem, der var blevne indrømmede det ved Fredspræliminærerne. Samtidig havde de indre Forhold i Frankrig udviklet sig paa en Maade, der greb forstyrrende ind i Forhandlingerne. Mange Republikanere var misfornøjede med Forfatningen af 1795 og ønskede, at man skulde vende tilbage til den af 1793. Royalisterne sluttede sig derimod om den førstnævnte i Haab om, at den skulde bane Vej for Kongedømmet, og ved Valgene havde de opnaaet en saadan Styrke i Repræsentationen, at man var nødt til at regne med dem. Tre af Direktorerne, Rewbell, Barras og La Reveillère, besluttede derfor at ville skille sig af med Oppositionen ved gennem et Statskup at fjerne de to andre Direktorer, Barthélemy og Carnot, General Pichegru, der var Præsident i de Yngres Raad, samt de ivrigste Medlemmer af Oppositionen. Napoleon havde faaet Meddelelse herom og efter Anmodning sendt General Augereau til Paris; Generalen fik Kommandoen over Tropperne. Efter at alle Forberedelser var trufne, blev Barthélemy, Pichegru og de Deputerede fængslede den 12. fructidor (4. September) 1797. Carnot, der var tiltænkt samme Skæbne, var bleven advaret itide og var flygtet til Schweiz. Som Forsvar for denne Handlemaade angav de 3 Direktorer, at de var i Besiddelse af Papirer, der godtgjorde, at der var sluttet en Sammensværgelse mod Republiken. Den 5. September fik de vedtaget en Lov, der bestemte, at Carnot, Barthélemy, Pichegru, 50 Deputerede og 148 andre Personer skulde deporteres, fordi de havde villet genindføre

Monarkiet, og Loven fastsatte Dødsstraf for enhver, der gjorde Forsøg i denne Retning.

Fredsforhandlingerne havde endnu ikke ført til Maalet.

Østrig vilde ikke opgive Haabet om at opnaa bedre Betingelser, og Direktoriet mente at have faaet Stillingen saaledes styrket ved Begivenhederne den 4. og 5. September 1797, at det kunde stille videregaaende Fordringer end tidligere. Men Napoleon satte igennem, at han fik Lov til at raade, og man kom da saa nær til en Forstaaelse, at det blev bestemt, at Forhandlingerne skulde afsluttes den 16. Oktober. Men, da alle Deltagerne var samlede, erklærede den østrigske Underhandler, at hvis man fra fransk Side ikke vilde gøre Indrømmelser, vilde Østrig slutte sig til Rusland, der stod rede til at rykke i Marken. Han tilføjede, at han eventuelt vilde afrejse samme Aften, og at han gjorde Napoleon ansvarlig for det Blod, der kom til at flyde, hvis Underhandlingerne blev afbrudte. Da denne Erklæring var afgiven, greb Napoleon en Skaal af Porcellæn, der stod paa et Bord, og som den østrigske Underhandler satte megen Pris paa, fordi den var en Gave af den russiske Kejserinde Catharina. Idet Napoleon hævede Skaalen, sagde han: »Nuvel! Vaabenstilstanden er altsaa brudt, og Krigen erklæret. Men, De skal vide, at inden Høsten er til Ende, vil jeg knuse Deres Monarki, saaledes som jeg knuser dette Stykke Porcellæn.« I samme Øjeblik huggede han Skaalen mod Gulvet, saa at den knustes, og forlod Salen. Derefter lod han den østrigske Gesandt underrette om, at en Officer var sendt til Erkehertug Carl for at forkynde ham, at Fjendtlighederne vilde blive optagne om 24 Timer. Det virkede; der blev indvarslet et nyt Møde den følgende Dag, den 17. Oktober, og nu faldt Østrig til Føje. Efterat Fredstraktaten var bleven redigeret, blev den oplæst. Begyndelsen lød: »Kejseren af Tyskland anerkender den franske Republik.« Da denne Sætning var oplæst, skred Napoleon strax ind: »Stryg den« — sagde han — »Den franske Republik er som Solen; den er blind, som ikke kan se den. Det franske Folk er Herre hos sig selv; det har skabt en Republik, maaske vil det imorgen skabe et Aristokrati og iovermorgen et Kongedømme; det er dets ubestridelige Ret, thi Formen for Landets Regering er et indre Anliggende.« Fredstraktaten blev underskrevet den 17. Oktober 1797 i Campo Formio. Østrig maatte afstaa Belgien og Lombardiet, rømme Genua

samt anerkende den cisalpinske Republik (dannet af Lombardiet, Hertugdømmet Modena, Bologna, Ferrara, Romagna, Valtelina og den Del af den venetianske Republik, der laa paa højre Bred af Adige) og den liguriske Republik (den tidligere Republik Genua). Som Erstatning fik Østrig den Del af den venetianske Republik, der laa paa venstre Adigebred; denne Republik ophørte saaledes at existere. Det blev endvidere bestemt, at de tyske Fyrster, der havde Besiddelser paa den venstre Rhinbred, skulde, mod Erstatning paa den modsatte Bred, afstaa disse til Frankrig. For at ordne dette Spørgsmaal samt for at bane Vej for en almindelig Fred skulde der sammentræde en Kongres i Rastadt.

Som omtalt var der forinden bleven sluttet Fred med Sardinien, og denne Stat indgik nu et of- og defensivt Forbund med Frankrig. Desuden var der den 10. Oktober sluttet en Overenskomst med Kongeriget begge Sicilierne om gensidig Neutralitet.

Efterat Direktoriet havde faaet Meddelelse om Freden i Campo Formio, skrev det den 26. Oktober til Napoleon: »De har forenet Sejrens Heftighed med det sande Mods Maadehold og Underhandlerens Klogskab. Dersom De kun havde forstaaet at vinde Slag, vilde De kun have været en stor General; men De har aspireret til en højere Titel: De har villet være en »général citoyen«. Dette Hædersnavn skal derfor være Deres første Belønning.« Den næste Belønning blev, at Direktoriet i samme Skrivelse anmodede Napoleon om at nedlægge Kommandoen over den italienske Armee og overtage Kommandoen over Oceanarmeen (l'armée d'Angleterre). »Denne ene Udnævnelse« — hed det i Skrivelsen — »maa for Dem være et Vidnesbyrd om den fuldstændige Overensstemmelse i Direktoriets Fremtidssyn med det, som De selv har udtalt.« Herved sigtedes til, at Napoleon lejlighedsvis havde udtalt, at det gjaldt om at udvikle Flaaden og gaa til England, thi, naar det var ødelagt, vilde Europa ligge for Frankrigs Fødder. Endelig blev Napoleon ved samme Skrivelse som tredie Belønning udnævnt til Præsident for de franske Underhandlere, der skulde møde i Rastadt.

Fra Italien begav Napoleon sig til Rastadt, men efter et kort Ophold dér ankom han uventet til Paris den 5. December 1797. Direktoriet og Befolkningen kappedes om gennem store Festligheder at vise ham deres Taknemmelighed og Beundring. Han

blev valgt til Medlem af det franske Akademi, og den Gade — »rue de Chantereine« — hvori han boede, omdøbtes til »rue de la victoire«. Men, ligesom han saa meget som muligt holdt sig borte fra Festerne, saaledes nægtede han at modtage de politiske Partiførere, der alle vilde gøre ham deres Opvartning. Gader og Torve, som man troede, at han vilde passere, var fulde af Folk, der ønskede at se ham, men han viste sig saa sjeldent som muligt, saa at — som han siger i Memoirerne — »Befolkningen vidste, at der var en General Bonaparte, og hvad han havde udrettet, men hvordan han saae ud, det vidste den ikke.«

Naar man vil spørge om, hvorledes Napoleon saae paa Forholdene og sin egen Stilling, ligger Svaret i en Udtalelse, han fremsatte overfor en Diplomat den 17. Juni 1797. Den lød:

»Tror De, at det er for at arbejde paa at gøre Direktoriets Advokater, Barras og Carnot, store, at jeg har sejret i Italien? Tror De, at det er min Hensigt at grunde en Republik? Hvilken Idee, en Republik paa 30 Millioner Mennesker! Hvorledes vilde det være muligt med vore Sæder, vore Laster. Det er en Drøm, som Franskmændene blindt har tænkt sig ind i, men som vil svinde ligesom saa mange andre. De trænger til Hæder og til at faa deres Forfængelighed tilfredsstillet, men Friheden forstaar de sig ikke paa. Se hen til Hæren; det Held, vi har haft, vore Sejre, har allerede givet den franske Soldat hans sande Karakter. Jeg er alt for ham. Lad Direktoriet prøve paa at berøve mig Kommandoen, og det vil faa at vide, hvem der er Herre. Nationen behøver en Chef, en Chef, berømt ved sin Hæder og ikke ved Regeringstheorier, Fraser og ideologe Taler, hvoraf Franskmændene intet forstaar . . . Bliver der sluttet Fred, bliver jeg ikke i Spidsen for den Hær, jeg har knyttet til mig med Hengivenhed; jeg maa give Afkald paa den Magt, min Stilling har givet mig, for i Luxembourg at gøre Kour til Advokater. Men jeg vil ikke forlade Italien uden for i Frankrig at spille en lignende Rolle som den, jeg spiller her, og det Øjeblik er endnu ikke kommet; Pæren er ikke moden.« Napoleon var saaledes fuldstændig klar over den Magt, han havde. Men han saae ikke mindre klart, at Direktoriet betragtede ham som en farlig Mand, der, hvis han vilde det, kunde opkaste sig til Diktator, og at det var derfor, at Direktoriet havde givet ham Kommandoen over Oceanarmeen og gjort ham til Præsident

ved Underhandlingerne i Rastadt, thi derved holdt det ham borte fra Paris. Naar han fandt sig deri, var det, som han selv siger, fordi Øjeblikket endnu ikke var kommet: »Pæren var ikke moden.«

Oceanarmeen existerede ikke; den skulde skabes. Men forinden der kunde tænkes paa at foretage en Expedition til England, maatte der gives Flaaden den nødvendige Udvidelse; der maatte dannes en Transportflaade og foretages Undersøgelser med Hensyn til Indskibningspunkterne, for at man derefter kunde bestemme Lejrenes Beliggenhed. Der var saaledes mange Forberedelser, der skulde træffes. Napoleon beskæftigede sig med disse; men han kom snart til Erkendelse af, at de Vanskeligheder, der skulde overvindes, krævede langt større Midler end dem, man var istand til at tilvejebringe. Spørgsmaalet blev derfor, om man ikke kunde komme England til Livs paa anden Maade. Allerede under Kongedømmet var der bleven fremsat Forslag om at sende et Korps til Ægypten for med dette Land som Basis at gøre et Tog mod Indien og skade de engelske Interesser. Dette Forslag var paany bleven fremsat af den franske Konsul i Alexandria. Napoleon greb det med Liv og Sjæl. Et saadant Felttog stod for ham som en Gentagelse af Oldtidens store Bedrifter, og Direktoriet gav selvfølgelig med Glæde sit Samtykke til, at Napoleon blev stillet i Spidsen for en saadan Expedition. Thi, selv om Foretagendet ikke lykkedes, saa fjernede det i alle Tilfælde Napoleon fra Frankrig.

For at faa Planen sat i Værk blev der dannet en Orientarmee paa 35,000 Mand. Den kom fortrinsvis til at bestaa af Afdelinger fra den italienske Hær. Berthier blev Stabschef, Desaix og Kleber, hvis fremragende Egenskaber var almindelig anerkendte, blev Underførere, og ved Napoleons Stab ansattes en Del yngre Officerer, der havde skabt sig et Navn i Italien, og som senere hørte til de mest fremragende af Napoleons Generaler og Marskaller. Korpset blev saaledes en Elite af den franske Hær, og til det knyttedes en Del Videnskabsmænd, der skulde foretage videnskabelige Undersøgelser, navnlig af de mange Levninger fra Oldtiden, der findes i Ægypten.

Expeditionskorpset blev samlet ved Toulon, hvor man havde faaet dannet en Transportflaade paa 400 Sejlere, der skulde eskorteres af en Flaade paa 40 større og en Del mindre Krigsskibe. At

de omfattende Forberedelser ikke kunde holdes skjulte, var en Selvfølge. England havde derfor faaet Efterretning om, at man i Toulon forberedte en Expedition; men dens Maal vidste man ikke. Den engelske Hovedflaade laa ved Lissabon, og en mindre Flaade blokerede Cadix's Havn. For at skaffe Efterretninger sendtes Admiral Nelson paa Kryds i Middelhavet. Men Storm og Uvejr tvang ham til at søge Havn for at faa bødet den Skade, Skibene havde lidt.

Napoleon, der den 8. Maj var ankommen til Toulon fra Paris, gik ombord den 19. Maj, hvorefter Flaaden gik til Søs. Da Admiral Nelson netop paa dette Tidspunkt var gaaet i Havn, naaede den franske Flaade Malta den 1. Juni uden at støde paa engelske Krigsskibe. Efterat Øen var bleven tvungen til at overgive sig, sejlede Flaaden videre, og den 1. Juli ankrede den op udfor Alexandria. Udskibningen begyndte samme Aften. Den følgende Dag var den endt, og Byen besat, uden at der var rejst nogen Modstand.

Foretagendet var fra alle Sider bleven tiltraadt med store Forventninger. Man betragtede Ægypten som et Æventyrland, der rummede store Skatte, og ventede sig derfor rigt Bytte. At man vilde støde paa Modstand, var man forberedt paa, men det tillagde man ingen Betydning. Thi havde man i Europa sejret over regulære Hære, mente man, at det vilde være en let Sag at sejre over irregulære Horder. Den Omstændighed, at man paa Overfarten ikke var stødt paa den engelske Flaade, betragtedes desuden som et godt Varsel, der bidrog til yderligere at forøge Forventningerne.

Men, da Hæren først var bleven landsat, kom det hele anderledes, end man havde fantaseret sig op til, saa at alle Forventninger blev skuffede.

FELTTOGET 1798—99

Den 5. Juli begyndte Fremrykningen fra Alexandria, og den 13. Juli kom det til det første Sammenstød med Fjenden. Napoleon fik derved Lejlighed til at blive bekendt med Mamelukkernes Kampmaade, og, da han stadig blev omsværmet af Fjendens overlegne irregulære Rytteri, blev han nødt til at rykke frem i en Kampformation, der lettede Dannelsen af Karéer, men som i høj Grad bidrog til at besværliggøre Marchen.

Den 21. Juli 1798 stødte Napoleon paa den fjendtlige Hær, der — for at dække Hovedstaden Kairo — havde taget Stilling ved Embabeh med venstre Fløj støttet til Pyramiderne. Napoleon udstedte en Proklamation, der begyndte med: »Soldater! I Dag skal I bekæmpe Ægyptens Tyranner! Tænk paa, at 40 Aarhundreder ser ned paa Eder fra Toppen af disse Pyramider.« Derpaa rykkede han frem til Angreb. Kampen var meget haard, men Fjenden blev sprængt og en stor Del af hans Styrke trængt ud i Nilen, hvor den omkom. Dermed var Hovedmodstanden brudt. Den 22. Juli kom Kastellet i Kairo i Franskmændenes Besiddelse, og 2 Dage senere besattes Byen, hvor Napoleon tog sit Hovedkvarter.

Felttoget havde knapt varet i 3 Uger, men Tropperne havde allerede maattet udholde Lidelser, der trodsede enhver Beskrivelse. Marcherne maatte foretages i den brændende Solhede, i glødende Sand; de Levnetsmidler, Hæren havde bragt med fra Alexandria, slap op, og, hvad man fik, savnede man Midler til at tilberede. Tørsten var ulidelig, men Vinen var opbrugt, og kun sjeldent traf man paa Vand. Lidelserne virkede paa en saadan Maade, at Napoleon selv fortæller derom i Memoirerne, at »2 Dragoner kastede sig fuldt paaklædte i Nilen og druknede sig« for derved at befris fra de uudholdelige Kvaler. Andre Beretninger fortæller om lignende Selvmord, og de tilføjer, at de udførtes i Napoleons Paasyn.

Mamelukkerne og Beduinerne havde kæmpet med stor Fanatisme. Opildnet ved Lidelserne var en lignende Følelse bleven fremkaldt hos de franske Soldater, saa at de ikke alene under Kampen slog ihjel for Fode, men de dræbte overalt de bevæbnede Modstandere, de stødte paa. Rygtet herom ilede forud for den franske Hær. Napoleon gjorde Regning paa, at dette vilde gøre Befolkningen villigere til at bøje sig; men han fik snart Beviser paa det modsatte. Befolkningen viste et saadant Sindelag, at han allerede den 31. Juli skrev fra Kairo: »Tyrkerne kan kun ledes ved den største Strænghed. Jeg lader daglig afhugge 5—6 Hoveder i Kairos Gader. Indtil nu har vi maattet skaane dem for at nedslaa det Skrækkens Raab, der ilede forud for os; men nu maa man anvende Døden for at faa disse Folk til at lyde, og at lyde er for dem at frygte.«

Iøvrigt synes det, som om Napoleon endnu knyttede store

Forventninger til Toget. Thi, kan man tro, hvad Fru de Rémusat beretter, fortalte han hende efter Felttoget: »I Ægypten følte jeg mig befriet fra Civilisationens Lænker; jeg drømte og saae Midlerne til at udføre alt, hvad jeg drømte. Jeg vilde skabe en Religion, og jeg saae mig paa Vejen til Asien paa en Elefant med en Turban om Hovedet og i Haanden en Koran, som jeg selv havde lavet efter eget Forgodtbefindende. Jeg vilde i mine Foretagender forene Erfaringerne fra begge Verdensdele, idet jeg til Fordel for mig selv udbyttede hele Historiens Omfang, angreb den engelske Magt i Indien, og ved denne Erobring atter knyttede mine Forbindelser med Europa.«

Den flygtende Fjende havde delt sig, saa at en Styrke trak sig tilbage under Ibrahim mod Syrien, medens en anden under Murad gik tilbage til Øvre Ægypten. Napoleon befalede General Desaix at følge efter den sidstnævnte; selv vilde han forfølge Ibrahim.

Det var kun med den største Uvilje, at Tropperne atter satte sig i Bevægelse, thi de indsaa, at det var en Gentagelse af Lidelserne, der forestod, og de gav endog denne Uvilje Udtryk i Ord og højlydt Knurren. Ved sin personlige Nærværelse og sit Ords Magt forstod Napoleon dog at faa Misfornøjelsen til at forstumme, uden at behøve at ty til Straffe.

Under denne Forfølgelse ankom den 13. August en af General Klebers Adjutanter til Napoleon og bragte en Efterretning af den alvorligste Natur.

Det er tidligere bleven omtalt, at Admiral Nelson var bleven nødt til at søge Havn paa det Tidspunkt, da den franske Flaade forlod Toulon. Da Nelson atter løb ud, fik han sin Flaade forøget og sejlede til Malta. Her fik han Efterretning om, at Øen var bleven erobret af Franskmændene, og at de derpaa var sejlede østefter. Nelson afsejlede i samme Retning. Efter forgæves Søgen paa forskellige Steder lykkedes det ham den 31. Juli at finde den franske Flaade i Bugten ved Aboukir.

Admiral Brueys, der kommanderede den franske Flaade, havde faaet Befaling til at lade Krigsskibene lægge sig ind i Alexandrias Havn. Men, da der rejste sig Vanskeligheder ved at faa de største Skibe ind paa Grund af deres Dybgaaende, maatte disse Vanskeligheder nærmere undersøges og fjernes. Midlertidig sejlede Admiralen derfor til Bugten ved Aboukir, fordi han ikke kunde

blive liggende paa den aabne Rhed udfor Alexandria. Det var under disse Forhold, at Flaaden den 31. Juli blev opdaget af Admiral Nelson, og den følgende Dag, den 1. August 1798, kom det til Søslaget ved Aboukir. Resultatet af Kampen blev, at den franske Flaade blev ødelagt; Admiralskibet blev sprængt i Luften tilligemed Admiral Brueys, der forinden var bleven dødelig saaret. Det lykkedes dog en stor Del af Skibsbesætningerne at redde sig i Land ved Baadenes Hjælp, og deraf dannedes en Legion paa 3500 Mand, der forstærkede Hæren.

Det var Efterretningen om denne Ulykke, som General Klebers Adjutant overbragte Napoleon.

Efterretningen bidrog til, at Misstemningen i Hæren øgedes, fordi man, efter Flaadens Tab, ikke var langt fra at anse Stillingen som fortvivlet, og samtidig gav den Befolkningen nyt Mod og æggede den til forøget Modstand. Men Napoleon bevarede urokkelig sit Sinds Ligevægt, og hans Ro fik Misstemningen i Hæren til at forstumme, fordi han indgød alle Følelsen af, at han var den eneste, der var istand til at bringe Frelse. Overfor Befolkningen brugte han haarde Midler, saa at ogsaa den lærte at bøje sig.

Saasnart Napoleon modtog Efterretningen om Flaadens Tab, begav han sig til Kairo. Det, der i Øjeblikket vilde være farligst for ham, var, om han ogsaa fik Tyrkiet til Modstander; thi om det end var Mamelukkerne, der havde Herredømmet i Ægypten, saa stod Landet dog under Sultanen i Konstantinopel. Derfor skrev han til Storvisiren, at hans Hær kun var landet i Ægypten for at straffe Mamelukkerne, og at Talleyrand var beordret til Konstantinopel for at forhandle om en Overenskomst, der kunde bidrage til Opretholdelsen af det venskabelige Forhold mellem Tyrkiet og Frankrig. Var Talleyrand ikke ankommet, bad han om, at der maatte blive sendt en befuldmægtiget Gesandt til Kairo, for at der kunde træffes endelige Bestemmelser med Hensyn til Ægyptens Skæbne. Napoleon skrev ogsaa til den tyrkiske Gouvernør i Syrien, Djezzar (Slagteren) Pascha og søgte at forklare ham, at Franskmændene var Tyrkernes bedste Venner. Derfor havde Napoleon efter Erobringen af Malta skænket Friheden til 2000 Tyrkere, der var blevne holdte i Slaveri i flere Aar. I Ægypten havde han beroliget Befolkningen, beskyttet Muftierne, Imanerne og Moskeerne, omhyggeligt sørget for Pilegrimmene, der

vilde til Mekka, og ladet fejre Profetens Fest med en langt større Pragt end tidligere.

Det Pusterum, Napoleon derved fik, benyttede han til at bringe Orden i Ægyptens administrative Forhold, og den Dygtighed, han derved lagde for Dagen, vakte de Indfødtes Beundring.

Endnu opererede General Desaix i Øvreægypten mod Murad; men iøvrigt udsendtes kun mobile Kolonner, der skulde opretholde Ro og Orden, eventuelt med den største Strænghed. Derved blev det muligt at skaffe Soldaterne nogen Hvile. Men, hvad der saa end blev gjort for dem, saa kunde man ikke vænne dem til at taale Klimaet, og derfor greb Sygelighed mere og mere om sig. I lang Tid var det Diarré, der krævede sine Ofre, saa at Napoleon den 10. December 1798 skrev: »Den største Del af Hæren lider af Diarré, og, skønt Hæren er sejrrig, vil den dog ende med at gaa elendig til Grunde.« Men paa samme Tid var der ogsaa en anden Sygdom, der plagede Armeen, og det var Øjensygdom. Dens sørgelige Følger ses af et Brev fra Napoleon til Berthier af 28. Januar 1799, hvori det hedder: »Omtrent 200 Blinde afgaar idag til Rosette; det er min Vilje at lade dem afgaa til Frankrig.« Og dog var Lidelsernes Maal ikke udtømt, thi i Januar 1799 fandt Pesten Vejen til Ægypten, og den krævede ogsaa sine Ofre i den franske Hær. Denne Sygdom kom saa meget ubelejligere, som Forholdene havde udviklet sig paa en saadan Maade, at der atter maatte stilles store Fordringer til den franske Hær.

Tyrkiet havde nemlig ikke taget Hensyn til Napoleons fredelige Forsikringer, men havde sluttet sig til England og erklæret Frankrig Krig. Djezzar Pascha fik sin Hær forøget og Befaling til fra Syrien at rykke ind i Ægypten, og det blev endvidere bestemt, at man efterhaanden vilde føre tyrkiske Tropper over til Rhodos for, naar Styrken var stor nok, at lade den foretage en Landgang paa den ægyptiske Kyst.

Saasnart Napoleon fik Efterretning herom, besluttede han at vende sig mod Syrien. De Tropper, der skulde benyttes, brød op i Januar 1799. Foreløbig blev Napoleon i Kairo. Trods alt, hvad der var sket, havde Napoleon endnu ikke opgivet sine dristige Planer om et Tog til Indien, thi den 25. Januar skrev han til Tippo Saib, at han rykkede frem med en uovervindelig Hær for at befri ham fra det engelske Aag og ønskede at træde i Forbindelse

med ham. Efterat Napoleon den 9. Februar med stor Pragt havde fejret Rahmadanfesten, ved hvilken han selv udførte de Handlinger, der ellers udførtes af Paschaen, afrejste han den følgende Dag. Den 18. Februar naaede han Hæren, der talte henved 13,000 Mand. Den var standset foran El Arisch, der var besat af Djezzar Paschas Avantgarde. Den 20. rykkede Napoleon frem til Angreb, og Byen blev erobret. Allerede nu havde hans Tropper lidt meget paa Marchen gennem Ørkenen af Mangel paa Drikkevand.

Efter Erobringen af El Arisch rykkede Napoleon mod Jaffa, som han naaede den 3. Marts. Fæstningen blev indesluttet, Batterier anlagdes, og Beskydningen blev begyndt. Den 7. Marts om Morgenen sendtes en Parlamentær til Gouvernøren for at opfordre ham til at dagtinge. Da han svarede ved at skære Hovedet af Parlamentæren, fortsattes Beskydningen, og, eftërat den havde varet nogle Timer, rykkede Stormkolonnerne frem. Stormen lykkedes, men først efter store Tab. I Rapporten til Direktoriet skrev Napoleon, at han havde været meget streng imod Garnisonen, der havde ladet sig tage med Vaaben i Haand. Hvori bestod da denne Strænghed, som Napoleon ikke omtaler nærmere?

Der var ialt bleven taget 2000 Mand med Vaaben i Haand; Resten blev nedhugget under Kampen. Efter 3 Dages pinlige Overvejelser befalede Napoleon, at de 2000 Fanger skulde føres ned til Stranden for at skydes, og Befalingen blev efterkommet. Man har ikke kunnet finde Ord, der var haarde nok, for at bebrejde Napoleon denne Handlemaade. Men, som Stillingen var, kunde han, hvor grusomt det end var, som Feltherre ikke handle anderledes af Hensyn til sin egen Hær. Han havde nemlig ondt nok ved at skaffe Føde til den, saa at det var ham umuligt ogsaa at føde Fangerne. Lod han dem løbe, vilde de begive sig til den tyrkiske Hær, der var under Fremrykning, og forstærke den. Vilde Napoleon sende dem tilbage, maatte det ske under Bedækning af franske Tropper, men Napoleon kunde ikke undvære en eneste Mand.

Efter at Jaffa var bleven erobret, rykkede Napoleon mod St. Jean d'Acre, der ikke alene var endnu stærkere befæstet, men som tillige havde en talrigere Besætning. Belejringen blev paabegyndt den 20. Marts, og den 28. s. M. forsøgtes en Storm, men den blev afslaaet. Da indtraf Efterretning om, at en tyrkisk Hær

rykkede frem til Undsætning. Napoleon gik imod den og slog den ved Bjerget Thabor den 16. April. Derpaa vendte han tilbage og fortsatte Belejringen af Acre.

Den 1. Maj foretoges et nyt Angreb, men det blev slaaet tilbage gennem et Udfald af Tyrkerne, og Franskmændene led et betydeligt Tab. Senere Forsøg mislykkedes, væsenligst fordi Forsvaret blev ledet med en høj Grad af Dygtighed. Sjælen i det var en fransk Ingeniørofficer, Philipeaux, der havde været Elev paa Militærskolen i Paris samtidig med Napoleon, og som efter at være emigreret var gaaet i tyrkisk Tjeneste. Pesten havde imidlertid yderligere formindsket Napoleons Styrke, og, da han ikke turde optage Kampen mod en Hær paa 6—7000 Mand, der paany rykkede frem til Undsætning, ophævede han Belejringen den 20. Maj og tiltraadte Tilbagemarchen. Efter utrolige Lidelser naaede den lille Hær den 14. Juni Kairo. Den trængte haardt til Hvile for at komme til Kræfter; men Hvilen blev ikke lang.

Tyrkerne havde nemlig faaet samlet 12,000 Mand paa Rhodos; de blev indskibede paa engelske Fartøjer og landsatte den 11. Juli 1799 ved Aboukir. Efterretningen herom naaede Napoleon den 14. Han dirigerede strax alle de Tropper, han raadede over, mod Ramanjeh for derfra at føre dem mod Fjenden. Selv naaede Napoleon Byen den 19. Juli efter i 4 Dage at have tilbagelagt henved 40 Mil. Tyrkerne havde benyttet Tiden til at befæste en Stilling paa Halvøen ved Aboukir. Skønt alle de Tropper, Napoleon havde villet samle, endnu ikke var ankomne, rykkede han dog frem, angreb Tyrkerne den 25. Juli og slog dem saa fuldstændigt, at kun en meget ringe Del undslap.

Gennem lange Tider havde Napoleon ikke faaet paalidelige Efterretninger fra Frankrig. Den 10. Februar 1799 havde han derfor skrevet til Direktoriet, at, hvis han i Marts fik Bekræftelse paa, at Frankrig førte Krig med Kongerne, vilde han vende tilbage til Frankrig. Men han fik intet Svar.

Efter denne Kamp ved Aboukir fik Napoleon, uvist paa hvad Maade — nogle siger gennem Breve fra Familjen, andre gennem Aviser fra engelske Skibschefer — Underretning om, at de franske Vaaben havde lidt Nederlag i Italien, og at Tilstanden i Frankrig havde taget en meget uheldig Vending. Han besluttede strax at vende hjem, rejste den 18. August til Alexandria, hvorfra han over-

drog General Kleber Kommandoen over Hæren i Ægypten, og afsejlede den 23. s. M. paa Fregatten »Muiron«. Berthier, Murat, Marmont og Lannes ledsagede ham. Næsten ved et Vidunder undgik Fregatten de engelske Krigsskibe, og den 9. Oktober naaede den Fréjus, hvor Udskibningen fandt Sted. Napoleon begav sig strax til Paris.

Rygtet om, at Napoleon var kommen tilbage, fløj forud for ham. Hvor han kom frem, blev der i Købstæder og Landsbyer ringet med Kirkeklokkerne, og Befolkningen strømmede overalt til for at hilse ham som den, der skulde frelse Fædrelandet.

Der var dog én, som ikke havde Grund til at glæde sig over denne Tilbagekomst, og det var Josephine. Efter hvad hun selv fortæller i et Brev til Datteren, Hortense, havde hun, da hun i Maj 1798 fulgte Napoleon til Toulon, indstændig bedt ham om at maatte følge med til Ægypten. Men Napoleon havde givet hende Afslag. Hun vendte da tilbage til Paris. Det varede ikke længe, før Husarofficeren fra 1796 atter viste sig i hendes Saloner, og der udviklede sig snart et saadant Forhold imellem dem, at man fik Beviser for, at han var hendes begunstigede Elsker. Napoleon fik Underretning derom i Ægypten og tog sig det meget nær; han forstod dog snart at trøste sig paa en saadan Maade, at der ogsaa kunde rettes Bebrejdelser imod ham for ægteskabelig Utroskab. Josephine var rejst Napoleon imøde, maaske for at stille Stormen; men Tilfældet vilde, at hun var taget en anden Vej end den, Napoleon fulgte. Da han derfor naaede sin Bolig i Paris den 16. Oktober Kl. 6 Morgen, fandt han Huset tomt. 48 Timer senere ankom Josephine. Napoleon havde lukket sig inde og vilde i 3 Dage ikke se hende. Det synes at have været hans Hensigt at lade det komme til en Skilsmisse, men det lykkedes dog at faa en Forsoning istand, og fra det Øjeblik gav Josephine Napoleon ingen Anledning til Klage over sit Forhold. Men hvor meget end denne Begivenhed kan have lagt Beslag paa Napoleons Tanker, saa drejede disse sig dog om langt større Ting.

Under Napoleons Fraværelse havde Sieyès og Barras udført en Omvæltning ved den 18. Juni 1799 at udstøde 3 af Direktoriets Medlemmer og erstatte dem med Roger Ducos, Moulins og Gohier. Jakobinerne havde atter faaet Overvægten, om de end havde taget et andet Navn, og flere af de dygtigste Generaler, Jourdan, Auge-

reau og Masséna, havde sluttet sig til dem. Forfatningen stod kun paa Papiret, Autoriteten var nedbrudt, og Opløsningen bredte sig mere og mere. Dertil kom, at Forholdene til Udlandet havde forværret sig. Østrig havde i Forening med Rusland og England dannet den anden Koalition, og overalt havde de franske Vaaben maattet bukke under. Den bataviske Republik havde løsrevet sig, og alle de Erobringer, Napoleon havde gjort i Italien, var blevne tabte med Undtagelse af Genua.

Det var den Tilstand, Napoleon forefandt ved sin Tilbagekomst. Man vil da ogsaa kunne forstaa, at, uagtet Napoleon var strafskyldig, fordi han uden Tilladelse havde forladt sin Post i Ægypten, saa var der dog ingen, der vovede at drage ham til Ansvar, thi alle havde Følelsen af, at der var Brug for ham. Men Napoleon var ikke kommen for at lade sig bruge. Det var ikke Feltherren, der kom tilbage for, ved at blive stillet i Spidsen for en Hær, at generobre, hvad der var tabt. Nu var, efter Napoleons Mening, Pæren moden, og derfor vilde han foretage en Omvæltning, hvorved han selv kom til Magten. Som Paaskud benyttede han, at Folket var misfornøjet med Forfatningen af 1795.

Gennem fortrolige Forhandlinger fik Napoleon Sieyès og Roger Ducos paa sin Side; Barras lovede at holde sig neutral, og Moulins og Gohier besluttede Napoleon at gøre uskadelige, naar Handlingens Øjeblik kom. Hvad Folkerepræsentationen angik, da lovede Sieyès at anvende sin Indflydelse i de Ældres Raad, og Napoleons Broder Lucien, der var Præsident i de Yngres Raad, lovede at støtte ham i dette. Desuden indviede Napoleon enkelte Officerer, hvis ubegrænsede Hengivenhed han kendte, og som han havde Brug for, i sine Planer. Den 8. November 1799 om Aftenen var alle Rollerne fordelte — General Moreau skulde bevogte Gohier og Moulins — saa at Omvæltningen kunde foregaa den følgende Dag: »den 18. Brumaire«. De Ældres Raad var tilsagt til et Møde, der skulde afholdes tidligt om Morgenen, og Sieyès havde sørget for, at kun de Medlemmer, han kunde stole paa, havde faaet Tilsigelsen i rette Tid, saa at Resten først kom til Stede, da det var for sent. Forsamlingen besluttede med den Ret, der ved Forfatningen var hjemlet de Ældres Raad, at de lovgivende Forsamlinger (ɔ: begge Raad) skulde forlægges til St. Cloud, hvor de skulde samles den følgende Dag ved Middagstid. Det blev dem forbudt

at holde Møder i Mellemtiden. Napoleon blev stillet i Spidsen for Tropperne i Paris og Nationalgarden, samt fik det Hverv at sørge for, at Dekretet blev udført.

Dekretet blev vedtaget Kl. 8 om Morgenen, og Meddelelsen derom sendtes saavel til de Yngres Raad som til Napoleon. Han modtog den Kl. 8½ F., satte sig strax til Hest og begav sig, ledsaget af en glimrende Stab og 1500 Ryttere, til Tuilerierne, hvor han, forinden han overtog Kommandoen, skulde aflægge Ed paa Forfatningen i de Ældres Raad. Men istedenfor at aflægge Eden indskrænkede Napoleon sig til at sværge paa, at han og hans Vaabenfæller vilde støtte de Bestræbelser, Raadet tog for at frelse Fædrelandet. Et Medlem af Forsamlingen gjorde opmærksom paa, at det ikke var nogen Ed paa Forfatningen, men Præsidenten afbrød ham med, at, da der i Følge Dekretet ikke maatte afholdes Møder, maatte der heller ikke finde nogen Forhandling Sted. Napoleon traf derpaa de militære Sikringsforanstaltninger, han ansaa fornødne, holdt Revue over Tropperne, som han opildnede gennem en Proklamation, og begav sig derpaa til sit Hjem. Roligheden blev ingensteds forstyrret, og ifølge den trufne Aftale nedlagde Sieyès, Roger Ducos og Barras* om Eftermiddagen deres Poster som Medlemmer af Direktoriet. Moulins og Gobier holdtes under Bevogtning.

Da den Frist, der var levnet til at indrette St. Cloud til Forsamlingssted, var saa kort, kunde Møderne, der skulde afholdes den 10. November (19. brumaire) Kl. 12, først tage deres Begyndelse Kl. 2. Da Medlemmerne af begge Raad imidlertid var ankomne, benyttede de de to Timers Ventetid til at drøfte, hvad der var sket, og hvad der maatte formodes at være Hensigten, og man kom snart til Overbevisningen om, at det, der tilsigtedes, var et Statskup. Det var derfor under meget stærk Bevægelse, at Møderne blev aabnede.

* I den Skrivelse, ved hvilken Barras nedlagde sit Embede, gjorde han Fordring paa at være den, der først havde haft Følelsen af Napoleons Betydning, idet han udtalte: »Den Hæder, som ledsager Tilbagekomsten af den berømte Krigér (ɔ: Napoleon), *for hvem jeg har haft den Lykke at aabne Hæderens Vej*, de glimrende Beviser paa Tillid, som de lovgivende Korps og Nationalrepræsentationen har givet ham, har overbevist mig om, at hvilken Post de offentlige Interesser end maatte kalde mig til, saa er Farerne, der truede Friheden, overvundne, og Hærenes Interesser garanterede.«

Murat havde Kommandoen over den Troppestyrke, Napoleon havde sendt til St. Cloud for, om fornødent, at skride ind.

Napoleon, der ogsaa var kommen til St. Cloud, begav sig først til de Ældres Raad. Her stillede han sig lige overfor Præsidenten og holdt en Tale, hvori han henviste til den Tilstand, hvori han havde forefundet Frankrig ved sin Tilbagekomst. For at betage al Frygt tilføjede han, at han hverken var nogen Cæsar eller Cromwell, men at hans Hensigt udelukkende var at frelse Republiken og støtte de Afgørelser, Raadet maatte træffe.

Et af Medlemmerne svarede ham, at man var enig med ham i hans Udtalelser, men at man maatte forlange, at han aflagde Ed paa, at han vilde være lydig mod Forfatningen. Der blev almindelig Stilhed; saa tog Napoleon Ordet:

»I har ingen Forfatning. I har krænket den den 18. fructidor, da Regeringen forgreb sig paa det lovgivende Korps Uafhængighed; I har krænket den den 30. prairial, da det lovgivende Korps forgreb sig paa Regeringens Uafhængighed; I har krænket den den 22. floréal, da Regeringen og det lovgivende Korps forgreb sig paa Folkets Souverænetet ved at kassere de Valg, det havde foretaget. Forfatningen er krænket; derfor behøves der en ny Pagt, nye Garantier.«

Denne Udtalelse gjorde sin Virkning, saa at den langt overvejende Del af Forsamlingen rejste sig og hilste Napoleon med Bifaldsytringer. Enkelte Medlemmer nedlagde dog en Protest, der foranledigede en Ordvexel. Under denne fik Napoleon Meddelelse om, at man i de Yngres Raad vilde tvinge hans Broder Lucien til at sætte under Afstemning, at »General Bonaparte skulde erklæres fredløs«. Napoleon begav sig øjeblikkelig til de Yngres Raad. Han traadte ind i Salen med Hatten i Haanden og lod de Officerer og Grenaderer, der ledsagede ham, blive staaende ved Døren. Men, idet Napoleon skred gennem Salen for at naa Skranken, sprang pludselig henved 300 Medlemmer op og styrtede fra alle Sider hen imod ham under Raabet: »Død over Tyrannen! Ned med Diktatoren.«

Det var første Gang i sit Liv, at Napoleon mødte en Modstand, han ikke kunde beherske. Han blev bleg og vaklede, men Grenadererne, der var efterladte ved Døren, banede sig hurtig Vej og førte Napoleon ud af Salen.

Lucien var endnu i Salen; han havde nægtet at sætte den foreslaaede Beslutning under Afstemning og nedlagt Tegnene paa sin Værdighed som Præsident. Derpaa forlod han Salen under Beskyttelse af nogle Grenaderer, som Napoleon havde sendt ind. Da Lucien kom ud i Gaarden, steg han til Hest og raabte med Stentorrøst: »General! og I, Soldater! Præsidenten for de 500's Raad erklærer Eder, at Oprørere med Kaarden i Haanden har krænket Forhandlingsfriheden.* Han forlanger, at I bruger Magt mod disse Oprørere. De 500's Raad er opløst!« Napoleon svarede: »Præsident! Det skal blive udført!« Han gav derpaa Murat Befaling til at lade Grenaderer rykke ind i Salen og rydde den. Efter at Forsamlingen var bleven opfordret til at gaa fra hinanden og havde besvaret Opfordringen med Hujen og Raaben, lod Oberst Moulins Tambourerne slaa til Angreb. Grenaderne rykkede derpaa ind i Salen, men i et Nu var den tom, thi de Deputerede flygtede i største Hast gennem Vinduer og Døre.

Senere samlede Lucien 100 Deputerede af de Yngres Raad, som sluttede sig til ham. Med dem begav han sig til de Ældres Raad og afgav Beretning om, hvad der var sket. Den saaledes dannede Forsamling dekreterede, at Napoleon og Tropperne havde gjort sig fortjent af Fædrelandet. Derefter vedtoges en midlertidig Lov, der bestemte, at et Udvalg paa 25 Medlemmer af hvert Raad skulde træde istedenfor disse og udarbejde en Forfatning, samt at der skulde oprettes en provisorisk Regering, bestaaende af Sieyès, Roger Ducos og Napoleon Bonaparte. Denne Regerings Opgave skulde være at oprette Orden i alle Grene af Administrationen, skabe Ro indadtil og skaffe Frankrig en hæderlig og solid Fred udadtil.

At Napoleon havde begaaet et Statskup, havde han ikke lagt det ringeste Dølgsmaal paa. Han gjorde det med fuldt Overlæg i Overbevisningen om, at han var den eneste, der var istand til at skabe Orden, thi det var det, man først og fremmest trængte til. Da man ikke fra nogen Side var vant til at respektere Forfatningerne, fandt Befolkningens store Flertal sig i, hvad der var sket,

* Ligesom Lucien her fortæller, at der blev dragen Kaarder, saaledes fortæller Napoleon i Memoirerne, at en Grenader blev saaret af et Kaardestød, og at en anden fik flere Stød gennem Munderingen. Men efter alle samstemmende Vidnesbyrd om, hvad der skete ved denne Lejlighed, maa det anses som bevist, at der overhovedet slet ikke blev benyttet Vaaben.

og det saa meget mere, som den saae en Betryggelse for Frankrigs Fremtid i den Omstændighed, at Napoleon var bleven Medlem af Regeringen. At de øvrige Republikanere var forbitrede over Statskupet, er en Selvfølge, og det saa meget mere, som de var fuldt paa det Rene med, at efterat Napoleon var kommen til Magten, vilde han ikke slippe den, men paa den ene eller anden Maade omforme den til et Diktatur.

Den nye Regering traadte sammen den 1. November. Der var i den Lov, der udnævnte dens Medlemmer, ikke bestemt noget om, hvem af Medlemmerne der skulde føre Forsædet. Men, da de kom sammen, sagde Roger Ducos til Napoleon: »Tag Forsædet og lad os begynde Forhandlingerne.« Dermed havde Regeringen faaet Napoleon til Præsident.

II

KONSULATET

1799—1804

EFTERAT den provisoriske Regering var bleven dannet, blev der med stor Iver arbejdet paa Tilvejebringelsen af en ny Forfatning. Denne skyldtes i Hovedsagen Sieyès, og hans Anskuelser mødte kun Modstand paa et enkelt Punkt hos Napoleon. Det angik Spørgsmaalet om, hvem der skulde stilles i Spidsen for Regeringen, og i dette satte Napoleon sin Vilje igennem. Det, Sieyès tilsigtede, var at skabe en Forfatning, der hindrede Demagogiet i at misbruge Magten, men paa samme Tid forhindrede Regenten i at blive Despot. Den var bygget paa den Grundbetragtning: »Tilliden skal komme nedenfra, Magten ovenfra«.

Enhver Borger paa 21 Aar beholdt, som hidtil, Valgret, men istedenfor at Valgene havde været direkte, blev de indirekte.

Frankrig havde jo tidligere været delt i Provinser, men for at modvirke den Provinsialisme, som havde været Følgen deraf, havde Republiken gennemført Landets Inddeling i Departementer, uden dog at benytte denne Inddeling til en Omordning af hele Administrationen. Foreløbig vilde man benytte den ved Valgene, og

Departementerne, der indtil da kun havde bestaaet af Kommunerne, blev nu inddelt i Arrondissementer. Man gik ud fra, at der ialt var 5—6 Millioner Vælgere. Disse skulde mødes arrondissementsvis og vælge $^1/_{10}$, altsaa 5—600,000 Vælgere, der blev satte paa Liste Nr. 1 og kaldtes »kommunale Notabler«, og af dem skulde Medlemmerne til Arrondissementsraadene og de kommunale Raad tages. Disse Notabler samledes derefter departementsvis og valgte $^1/_{10}$, der altsaa kom til at udgøre 50—60,000 Vælgere, der sattes paa Liste Nr. 2 og kaldtes »departementale Notabler«. Departementsraadene skulde besættes af disse. Disse 50—60,000 Vælgere traadte saa sammen og valgte en Liste Nr. 3, der kom til at tælle 5—6000 Personer, som kaldtes »Nationens Notabler«, og af dem skulde Medlemmerne af Repræsentationen m. m. tages. Oprindeligt var det Hensigten, at Listerne skulde gælde for 10 Aar, men Tidsfristen sattes senere til 3 Aar.

Ifølge den nye Forfatning kom den exekutive Magt til at bestaa af en Førstekonsul og 2 raadgivende Konsuler, der valgtes paa 10 Aar. Førstekonsulen havde alle en virkelig Regents Rettigheder, og han udnævnte som Følge deraf Ministrene, Statsraadet og alle civile og militære Embedsmænd med Undtagelse af Medlemmerne af Landets højeste Domstol.

Ved Siden af den exekutive Magt stod Senatet, der i Virkeligheden skulde være Tyngdepunktet i Forfatningen. Det skulde bestaa af 60 Medlemmer, valgte paa Livstid blandt Nationens Notabler. Det deltog ikke i Lovgivningsvirksomheden og havde Ret til at kassere enhver Regeringsforanstaltning eller Lov, der stred mod Forfatningen. Senatet skulde vælge Konsulerne og Medlemmerne af de lovgivende Korps — Tribunatet og den lovgivende Forsamling — blandt Nationens Notabler og havde desuden Ret til at udnævne Medlemmerne af den højeste Domstol.

Hvad Lovgivningen angik, da skulde Lovforslagene, efterat være udarbejdede i Statsraadet, forelægges Tribunatet. Det bestod af 100 Medlemmer, der havde Ret til efter forudgaaet Drøftelse at forkaste eller vedtage Lovforslagene. Disse skulde derpaa i alle Tilfælde sendes til den lovgivende Forsamling, som bestod af 300 Medlemmer, men den havde kun Ret til — uden Drøftelse — at stemme for eller imod. Førstekonsulen havde veto, men billigede han det vedtagne Forslag, skulde Statsraadet udarbejde de nær-

4*

mere Bestemmelser, der krævedes til dets Gennemførelse. Alle Dommerne var uafsættelige.

Da man ikke havde noget Senat, blev Napoleon udnævnt til Førstekonsul og Cambacerès og Lebrun til raadgivende Konsuler. For at faa dannet Senatet første Gang blev Sieyès og Roger Ducos ved en Tillægsartikel til Forfatningen bemyndigede til blandt Nationens Notabler at vælge 31 af de 60 Senatorer. Disse skulde saa vælge de resterende 29. Senatorerne var valgte paa Livstid, men Afgangen skulde erstattes saaledes, at hver Gang, der skulde vælges en ny Senator, skulde Førstekonsulen indstille 1 og hver af de lovgivende Forsamlinger 1, saa at Senatets Valg var bundet mellem disse 3. I Løbet af 10 Aar skulde Senatet forøges med 20 Medlemmer.

Førstekonsulen fik en aarlig Løn af 500,000 Francs og hver af de raadgivende Konsuler 150,000 Francs. De fik alle tre Bolig i Tuilerierne, og en Konsulargarde oprettedes for at forrette Vagttjenesten ved Slottet.

Hvert Medlem af Statsraadet oppebar 25,000, af Tribunatet 15,000 og af den lovgivende Forsamling 10,000 Francs aarligt.

Forfatningen blev vedtagen Natten til den 13. December, og den blev offentliggjort den 15. s. M., ledsaget af en Bekendtgørelse fra Regeringen, der sluttede med: »Borgere! Revolutionen er grundet paa de Principer, der begyndte den!« Det sidste var sandt, men det første var ikke ligesaa rigtigt.

Den 19. Februar 1800 holdt Napoleon, ledsaget af et stort og glimrende Følge, sit Indtog i Tuilerierne. Josephine fik Æresdamer, og der blev dannet en lille Hofstat af Civile og Militære.

Det er en Selvfølge, at den Jernvilje og den uopslidelige Arbejdskraft, Napoleon havde lagt for Dagen som Feltherre, ogsaa maatte komme ham til Gode i hans Stilling som Førstekonsul. Men til denne medbragte han endnu en Egenskab af stor Betydning. Netop fordi Napoleon paa Krigskunstens Omraade var sagkyndig som ingen, havde han stor Respekt for Sagkundskab overhovedet. Han har en Gang udtalt, at det er »Uvidenhedens Medgift« at ville optræde belærende paa Omraader, hvor den ikke har praktisk Erfaring at støtte sig til. Hvor han derfor stod overfor Spørgsmaal, der for ham var en fremmed Verden, eller til hvilke han kun havde overfladisk Kendskab, søgte han Oplysning hos

de specielt Sagkyndige, og først, naar han modent havde overvejet alt, blev Sagen bragt til Afgørelse. Det var saaledes ikke hans Geni, der bragte ham over alle Vanskeligheder, og det har han selv udtalt i 1809, men denne Udtalelse passer paa hele hans Liv. »Jeg arbejder altid og tænker meget,« udtalte han. »Naar jeg er istand til bestandig at svare paa alt og tage Stilling til alt, saa er det, fordi jeg, forinden jeg foretager mig noget, har overvejet i lang Tid og forudset, hvad der kunde komme. Det er ikke Geniet, som indgyder mig det, jeg skal gøre eller sige overfor en Begivenhed, der træffer andre uforberedt. Det er min Overvejelse, min Tænken.« Og denne Overvejelse var aldrig svævende. Hans megen Beskæftigelse med mathematiske Studier havde lært ham at tænke klart og skarpt og kun at tillægge Sagen Betydning i Forhold til den virkelige Nytte, den kunde stifte. Man kan derfor ikke undres over, at Sieyès strax efter, at Napoleon var bleven stillet i Spidsen for Regeringen, sagde til Talleyrand: »Vi har en Herre, som forstaar at gøre alt, som kan gøre alt, og som vil gøre alt.« Ministrene og Medlemmerne af Statsraadet var ligesaa villige til at erkende Napoleons Dygtighed og Overlegenhed, saa at en af Ministrene ytrede, at man aldrig gik fra Møderne uden at være bleven mere imponeret om ikke ved det, Napoleon lærte dem, han forhandlede med, saa ved det, han gav dem at tænke paa.

Magten var nu lagt i Napoleons Haand, og han vilde sikre sig den ved »at skabe en ny Tidsalder«. Derfor vilde han lidt efter lidt skabe en Tilstand, der ikke byggede paa Revolutionens Grund, men som hvilede paa Principer, der bedre passede paa det franske Folk. Af Kaos skulde der skabes ordnede Samfundsforhold, og det kunde kun ske, naar Regeringens Autoritet, der omtrent fuldstændig var gaaet tabt, atter kom til sin Ret. Derfor gjaldt det først og fremmest om at faa skabt en dygtig Embedsstand. Ved Besættelsen af Embederne saae Napoleon derfor bort fra de Udskejelser af politisk Natur, en eller anden i Fortiden havde gjort sig skyldig i. Ansættelsen betingedes udelukkende af Dygtigheden, og at Embedsmændene efter Ansættelsen skulde vise sig ulydige, var noget, Napoleon ikke ofrede en Tanke.

Napoleon indsaa strax, at skulde der skabes Orden, gjaldt det ikke mindst om at faa omordnet hele Administrationen. For at naa dette Maal maatte Kommunernes Selvstyre ophøre, og den

Ordning, der som omtalt blev benyttet ved Valgene, benyttes til at give hele Administrationen Fasthed. Hvert Departement stilledes derfor under en Præfekt, Arrondissementerne under en Underpræfekt, og i Spidsen for hver Kommune stilledes en Borgmester (»maire«). Denne Ordning havde overordentlig stor Betydning for Frankrig, thi derved blev det tillige muligt at skabe en stærk Centralstyrelse, og Tilfredsheden med Ordningen viser sig bedst gennem den Omstændighed, at den endnu er bevaret uforandret. Indførelsen af Underpræfekterne blev desuden et Middel til at hjælpe paa Finansernes Tilstand.

Finanstilstanden var, da den provisoriske Regering traadte til, ligesaa uheldig som alle de øvrige Forhold i Landet. Det laa ikke i, at Indtægterne var for smaa, men i den uordentlige Maade, paa hvilke de gik ind i Statskassen. Napoleon satte derfor strax igennem, at Regeringen hver Uge holdt Møde, der udelukkende beskæftigede sig med Finanserne, og ved at gøre Underpræfekterne til Oppebørselsbetjente, saa at Afgifterne gik ind regelmæssigt, lykkedes det lidt efter lidt at skabe Balance i Statshusholdningen.

Personlig havde Napoleon, i alt Fald saa længe han stod ved Styret, ingen religiøs Overbevisning; men desuagtet erkendte han Religionens Betydning for Moralen. Derfor blev de mange Præster, der var arresterede eller forjagne, fordi de havde nægtet at aflægge Ed paa en Forfatning, der stred imod deres Overbevisning, indsatte paany, og Kirkerne, der under Revolutionen var blevne vanhelligede, blev atter indviede til Gudstjeneste.

Da Napoleon vilde have Dygtigheden frem overalt, hvor den fandtes, i Erkendelsen af, at en Stat aldrig kan have for mange dygtige Kræfter, lod han lidt efter lidt de politisk Deporterede vende tilbage, som han ønskede at benytte. Af samme Grund skred han ogsaa ind overfor en Lov, der tidligere var given om Gidsler. For at skræmme Royalisterne, der endnu kæmpede i Vendée og paa andre Punkter, var det nemlig ved Lov bleven bestemt, at deres Paarørende skulde arresteres. Denne Lov blev hævet, og Regeringen fik gennem denne Mildhed mange trofaste Tilhængere, som den kunde benytte.

Ogsaa mod Emigranterne viste Napoleon Mildhed. Der var et Skib strandet ved Calais, som havde Emigranter ombord. De var strax blevne arresterede, og man ventede, at de skulde lide Døden.

Napoleon befalede, at de skulde føres til et Territorium uden for Frankrig og frigives. Samtidig sluttede han Emigrantlisterne. For at kaste Glemslens Slør over Fortiden afskaffede han tillige den Fest, der aarligt afholdtes den 21. Januar til Erindring om Ludvig XVI's Henrettelse. Der blev kun bibeholdt to aarlige Festdage, den 14. Juli, der var Aarsdagen for Revolutionen, og den 1. Vendimaire, der var Aarsdagen for Indførelsen af Republiken.

De nævnte Skridt overfor Emigranterne blev dog af Royalisterne misforstaaede, som om det var Napoleons Agt at bane Vej for Bourbonnernes Tilbagevenden. De begyndte derfor at rejse Hovederne, og Greven af Provence, der havde taget Navn af Ludvig XVIII, skrev et Brev til Napoleon. Det begyndte med en Lovtale over Legitimitetens Velsignelser og Fordele og sluttede med: »De vil gøre Uret i at forhale min Adgang til Tronen; det vil kunne befrygtes, at De i saa Fald lader kostbare Øjeblikke gaa tabt. De kan ikke gøre Frankrig lykkelig uden mig, og jeg kan intet gøre for Frankrig uden Dem. Skynd Dem derfor og nævn selv alle de Poster, De maatte ønske for Deres Venner.« Napoleon svarede: »Jeg har modtaget Deres kongelige Højheds Brev; jeg har bestandig taget levende Del i Deres og Deres Familjes Ulykker. Deres kongelige Højhed maa ikke tænke paa at vise Dem i Frankrig. De maa først bane Dem en Vej over 100,000 Lig. Iøvrigt skal jeg bestandig bestræbe mig for at gøre alt, som kan formilde Deres Skæbne og bringe Dem til at glemme Deres Ulykker.«

Den nye Regering var saaledes begyndt med at optræde med Maadehold. Men for ikke at lade Tvivl om, at den vilde skride ind, hvis det behøvedes, statuerede den et Exempel. Mange af Jacobinerne, der havde været Medlemmer af de lovgivende Korps, vedblev aabenlyst at arbejde paa at fremkalde en Stemning imod Napoleon, som kunde bidrage til at fremkalde en Omvæltning. 55 af de ivrigste af disse Medlemmer blev arresterede; men ogsaa overfor dem lod Napoleon Naade gaa for Ret, saa at de, istedenfor at blive deporterede, blev løsladte efter kort Tids Forløb.

Den provisoriske Regering havde faaet den Opgave at gøre Ende paa Borgerkrigen og skaffe Fred med Udlandet. Borgerkrigen rasede paa det Tidspunkt i ikke mindre end 18 Departementer. Regeringen udstedte Proklamationer for at faa Royalisterne til at falde til Føje. Men disse svarede med andre, hvori de hævdede,

at de førte Kampen for Tronen og Altrene, og at de i den provisoriske Regerings Medlemmer kun saae Usurpatorer. Denne Tilstands Alvor forøgedes ved, at en stor Del af Generalerne og Officererne stod i Forbindelse med Royalisterne. Derfor maatte der gøres Ende paa Kampen, og for at opnaa dette slog Regeringen ind paa en anden Vej. Den traadte i direkte Underhandlinger med Førerne for de royalistiske Bander, men samtidig organiserede den Troppestyrker, der skulde dæmpe Opstanden med Magt, hvis Forhandlingerne ikke førte til Maalet. Den 17. Januar 1800 lykkedes det at faa sluttet en Overenskomst med de vigtigste af Førerne paa den venstre Loirebred; men først gennem Kamp lykkedes det at faa kuet Opstanden paa højre Loirebred og i Normandiet.

Det gjaldt derpaa om at skaffe Fred med Udlandet.

Det stod Napoleon klart, at det vilde være af overordentlig Betydning først at faa sluttet Fred med England. Han skrev derfor et personligt Brev til Kongen af England, hvori han opfordrede til, at man gennem gensidig Imødekommen skulde søge at komme til Forstaaelse om en Fred. Brevet afsendtes af den franske Udenrigsminister, Talleyrand, til den engelske Udenrigsminister, Lord Granville, med Anmodning om, at han vilde aflevere det til Kongen. Lord Granville svarede, at Kongen ikke fandt nogen Grund til at fravige de diplomatiske Former, der var sædvanemæssige i Europa, naar det gjaldt om Forhandlinger mellem Stater. Derfor vedlagdes en officiel Note, der var udfærdiget af ham som engelsk Udenrigsminister og adresseret til Talleyrand. Denne Note, der var af 4. Januar 1800, gik ud paa, at Kongen ikke kunde forandre det Standpunkt, han hidtil havde indtaget, ved at begynde Underhandlinger med dem, der ved den nys stedfundne Revolution var blevne stillede i Spidsen for den franske Republik. Hele den Udvikling, der var foregaaet i Frankrig, rummede en Fare ikke alene for England, men ogsaa for de allierede Magter, der havde sluttet sig til England. Den bedste Garanti for, at der heri vilde indtræde en Forandring, var, at man genindsatte det Fyrstehus, man havde fordrevet. Hermed var dog ikke sagt, at England paa nogen Maade vilde foreskrive Frankrig den Regeringsform, det skulde vælge. Men der maatte skabes virkelige Garantier for, at den indre Tilstand i Frankrig, der havde været Hovedaarsagen til Faren, paa den ene eller den anden Maade fik en saadan Fasthed, at Ud-

landet ikke behøvede at frygte for Gentagelser af det, der var sket. Naar dette Tidspunkt kom, vilde den engelske Regering med al Iver søge at paavirke sine Allierede, saa at det igennem Forhandling kunde komme til en almindelig Fred.

I Virkeligheden kunde der jo ikke gøres Indvendinger imod det af Lord Granville opstillede Ræsonnement. Men Napoleon blev meget opbragt over den Tilrettevisning, han fik, for Brud paa diplomatisk Skik. Afslaget var ham dog ikke imod, fordi han indsaa, at det bedste Middel for ham til ikke alene at bevare, men ogsaa udvide den Magt, der var given ham, netop vilde være en heldigt ført Krig, hvorved Frankrig genvandt sine tidligere Erobringer. Det engelske Svar gav derfor Anledning til, at han udstedte en glødende Proklamation til Folket, hvori han rettede de stærkeste Beskyldninger mod England og opfordrede Nationen til at gribe til Vaaben for at slaas »for Frankrigs Ære og de Interesser, der var helligede Humanitet og Frihed«. Han lovede »Freden, som han vilde erobre i Spidsen for de Krigere, som han mere end én Gang havde ført til Sejr«.

Stillingen var: Østrig havde indgaaet den anden Koalition, og, da Napoleon ikke kunde vende sig mod England, valgte han at gaa mod Østrig.

Ved Begyndelsen af 1800 stod Moreau med en Hær paa 120,000 Mand i Elsass og Schweiz. Overfor ham stod hinsides Rhinen ved Donauschingen den østrigske General Kray med en Hær af samme Størrelse. Masséna stod i Italien med 40,000 Mand paa Linjen Genua—Col di Tenda. Overfor ham stod den østrigske General Mélas med 80,000 Mand i Piemont, og 20,000 Mand havde besat de vigtigste Byer i Lombardiet.

Napoleon besluttede i al Hemmelighed at danne en Reservehær paa 60,000 Mand, forene den med Rhinarmeen og, efter selv at have taget Overkommandoen, slaa Kray og derpaa vende sig mod Mèlas og tage ham i Ryggen. Men denne Plan kom ikke til Udførelse, fordi Moreau erklærede, at han ikke vilde staa under Kommando af Napoleon. Det blev derfor bestemt, at Rhinarmeen skulde rykke ind i Tyskland, og Reservearmeen skulde sendes til Italien.

For at vildlede Modstanderne blev det offenligt bekendtgjort, at der skulde dannes en Reservehær i Dijon. Engelske Spioner

begav sig til denne By, men forefandt kun Invalider og Rekruter, og gennem Illustrationer karikerede de engelske Blade den paatænkte Hær. Denne blev imidlertid dannet paa et andet Sted. I al Hemmelighed blev de Afdelinger, hvoraf den skulde bestaa, sendte til Genf, og den 2. April 1800 blev Berthier udnævnt til kommanderende General for Reservearmeen. Samtidig fik Moreau Befaling til at bryde op med Rhinarmeen i Dagene mellem den 10. og 20. April og kaste Kray tilbage.

Forholdene paa den italienske Krigsskueplads havde imidlertid taget en ugunstig Vending for de franske Vaaben. Mélas havde i April 1800 begyndt sine Operationer mod Masséna, og denne blev i Slutningen af Maaneden tvungen til med Hovedstyrken, 30,000 Mand, at kaste sig ind i Genua. Saasnart Napoleon fik Efterretning herom, bestemte han, at Reservearmeen, hvis Styrke udgjorde 40—45,000 Mand, skulde gennem Passene i St. Bernhard rykke ind i Italien. Samtidig fik Moreau Befaling til at lade General Moncey med 15,000 Mand gaa gennem Schweiz, passere St. Gothard og rykke ind i Italien for at forstærke Reservearmeen.

Berthier indtraf i Genf den 1. Maj; men Napoleon fulgte snart efter. Ifølge Forfatningen maatte Førstekonsulen ikke tage Kommandoen over nogen Hær, men, siger Napoleon i Memoirerne, »der var intet, der forbød ham at være til Stede ved Hæren«. Virkeligheden blev altsaa den, at Førstekonsulen kommanderede Reservearmeen, og Berthier, hans Stabschef, førte Titel af kommanderende General.

FELTTOGET 1800

Reservearmeen sattes i Marche, og i Dagene fra den 15. til den 22. Maj gik den over St. Bernhard, skønt Fortet St. Bard, der ligger paa Vejen, og som var stærkt besat af Østrigerne, søgte at spærre Fremrykningen. Lannes, der var foran med Avantgarden, bemægtigede sig den 22. Maj Ivrea, og den 25. var der ved samme By samlet 30,000 Mand, hvormed Napoleon begyndte Fremrykningen.

Napoleon kunde rykke frem i Ryggen paa den østrigske General Mélas, som derved vilde komme mellem en dobbelt Ild. Men derved aabnedes Muligheden for, at Mélas kunde undgaa Slaget ved at trække sig bort i østlig Retning. Felttoget vilde saa trække

i Langdrag og blive en Gentagelse af, hvad der var sket i 1796. Da Napoleon vilde en hurtig Afgørelse, besluttede han først at marchere til Milano. Der vilde han trække Monceys Forstærkning til sig og ophæve Mélas Parker, Magasiner og Lazarether samt afskære hans Forbindelser med Østrig. Et vundet Slag vilde da føre til hele Lombardiets Erobring.

Den 2. Juni naaede Napoleon Milano, hvor Moncey indtraf med 15,000 Mand i Dagene mellem den 6. og 9. Juni. Fremrykningen var da alt paabegyndt langs den sydlige Bred af Po. Den 8. Juni fik Napoleon Efterretning om, at Masséna havde maattet dagtinge i Genua, og at Mélas samlede sin Styrke ved Alessandria. Fremrykningen blev fortsat; man traf paa et østrigsk Korps, som Lannes kastede ved Montebello, og derpaa fortsattes Bevægelsen med det Formaal at omgaa Mélas højre Fløj. Under denne Fremrykning fik Napoleon Efterretninger, der med Flid blev spillede i Hænderne paa ham af Mélas Stabschef, og som gik ud paa, at Mélas ikke vilde blive staaende og afvente Napoleons Ankomst, men at han enten vilde gaa mod Nord og søge at komme tilbage ad den nordlige Pobred eller mod Syd for at naa Genua og blive forstærket med Tropper fra den engelske Flaade. Napoleon troede paa Rigtigheden af disse Efterretninger. Gjorde han Holdt for at faa opklaret, hvad der var rigtigt, risikerede han, at Mélas fik Tid til at komme bort. Der var derfor intet andet at gøre end at detachere en Styrke til hver Side, der var stor nok til at standse Mélas Bevægelser, indtil Napoleon kunde komme til Hjælp ved at falde Mélas i Ryggen. Der blev derfor disponeret over en Division, der kunde vende sig mod Nord, og den 13. Juni ved Middagstid blev General Desaix, der den 11. var ankommet fra Ægypten, sendt med en Division mod Syd. Hovedstyrken rykkede samme Dag, den 13., frem ad Hovedvejen, der fra Tortona fører til Alessandria, og det førte til et Sammenstød ved Marengo mellem den franske Avantgarde og en østrigsk Styrke, der havde besat Byen. Denne blev kastet tilbage; men den besatte et stærkt Brohovede, der dækkede Broen over Floden Bormida, og beholdt Forposter foran Brohovedet. Napoleon havde ikke personlig været til Stede ved Kampen. De Meldinger, han fik om denne, gik ud paa, at Fjenden var bleven kastet og havde passeret Bormida. Da der i Meldingerne intet meldtes om Brohovedet, og at det var besat, gik

Napoleon ud fra, at den østrigske Styrke, med hvilken der var bleven kæmpet, kun var en Arrièregarde, der skulde dække Mélas Afmarche, og at denne gik mod Genua. Han fandt derfor ingen Anledning til at forandre de givne Befalinger.

Men Efterretningerne, Napoleon havde modtaget, var urigtige. Mélas var bleven staaende ved Alessandria for derfra at gribe Offensiven, naar han fandt Øjeblikket belejligt. Dette var kommet. Den 14. Juni om Morgenen gik han over Bormida med 31,000 Mand. Hele den franske Styrke, der kunde optage Kampen med ham, beløb sig til 22,000 Mand, og den tog Stilling ved Marengo.

Napoleon havde sit Hovedkvarter i Torro di Garofoli. Gennem Kanontordenen fik han Efterretning om Angrebet. Nu var han ikke længere i Tvivl. Han kaldte strax de detacherede Divisioner til Hjælp. Ordren til Desaix lød: »Jeg troede at angribe Fjenden; han er kommet mig i Forkøbet. Vend tilbage for Guds Skyld, hvis De endnu kan det.« Derpaa begav Napoleon sig til Valpladsen. Kampen var i Gang paa hele Linjen, og Napoleon opbød alt for at holde Fjenden Stangen, indtil han kunde faa Hjælp. Men Mélas satte friske Tropper ind, og, da Napoleon havde opbrugt sin sidste Reserve, Konsulargarden, maatte Hæren Kl. omkring 1 trække sig tilbage med venstre Fløj i stor Uorden.

Mélas, der var bleven let saaret under Kampen og havde faaet to Heste skudt under sig, begav sig til Alessandria for at skrive en Beretning om Sejren. Feltmarskal Kajm fik Befaling til at forfølge Napoleons slagne Hær. Denne var under Tilbagegangen Klokken mellem 4 og 5 kommen til San Giuliano, forfulgt af Fjenden. Men her stødte General Desaix til. Bourienne fortæller, at da Desaix kom til Napoleon, sagde han: »Slaget er fuldstændig tabt, men Klokken er kun 2, saa at vi har Tid til at vinde et nyt.« Alene Klokkeslettet vidner om, at denne Beretning ikke er rigtig. En anden Beretning, der desværre er anonym, gaar ud paa, at da Desaix indtraf og Napoleon viste ham sin uheldige Situation, svarede denne med stor Ro og Uforsagthed: »Jeg er her, mine Tropper er friske, og, hvis det behøves, vil vi lade os slaa ihjel.« Efter et kort Krigsraad rykkede Desaix, understøttet af Kavaleribrigaden Kellermann og 18 Kanoner under Marmont, frem paa Napoleons venstre Fløj og kastede den Fjende, de havde lige overfor sig. Desaix faldt ved Begyndelsen af Angrebet, ramt af en

Kugle i Hjertet, saa at han kun fik Tid til at udtale Ordet »Død« til Oberst Lefebvre, der var ved Siden af ham. Den franske Hær, der ifølge Napoleons Befaling strax var vendt om, kom op i Kamplinjen, og Resultatet blev, at Østrigerne blev kastede overalt med et Tab af 7—8000 Fanger — deriblandt Stabschefen General Zach — og 20 Kanoner. Desuden erobredes 15 Faner.

Sejren skyldtes Desaix's og Kellermanns forenede Angreb, der bragte de Kolonner, de havde overfor sig, i den fuldstændigste Uorden; men den fuldstændiggjordes ved Ankomsten af Napoleons øvrige Tropper.

Mélas fik i Alessandria Melding om, at den formentlige Sejr var bleven til et fuldstændigt Nederlag. Han var nødt til den 15. Juni om Morgenen at indlede Underhandlinger; de afsluttedes den følgende Dag med en Vaabenstilstand, ved hvilken Mélas forpligtede sig til at rømme Genua og Lombardiet.

Den første Efterretning om Slaget ved Marengo naaede Paris gennem en Købmand. Den var afsendt paa det Tidspunkt, da Napoleon maatte trække sig tilbage, og gik ud paa, at den franske Hær havde lidt et Nederlag. Den gjorde et dybt Indtryk, og Napoleons Modstandere begyndte strax at rejse Hovederne. Men det varede ikke længe, før der kom Efterretning om Slagets Vending og de vundne Resultater.

Den 17. Juni begav Napoleon sig til Milano. Den cisalpinske og liguriske Republik blev oprettede paany, og i Sardinien indsattes en provisorisk Regering under General Jourdan. Den 24. Juni tiltraadte Napoleon Tilbagerejsen, og den 2. Juli ved Nattetid ankom han til Paris. Efterretningen om hans Ankomst spredtes hurtigt over den store By, og fra den tidlige Morgen strømmede alle til Tuilerierne for at hylde Førstekonsulen. Om Aftenen var hele Byen illumineret.

Napoleon havde forladt Milano i Troen paa, at det snart vilde lykkes at formaa Østrig til Fred, men England søgte at forhindre dette for enhver Pris, og en Tid saae det ud, som om den østrigske Hær i Tyskland skulde genoprette, hvad der var tabt i Italien. Men den 3. December sejrede Moreau ved Hohenlinden. Østrig blev derved nødt til at slutte en Vaabenstilstand den 25. December, og de Fredsunderhandlinger, som derefter paabegyndtes, førte den 9. Februar 1801 til Freden i Luneville. Ved den blev

Freden, der var bleven sluttet 1797 i Campo Formio, lagt til Grund, saa at den bataviske, cisalpinske, liguriske og helvetiske Republik atter blev anerkendte af Østrig. Rhinen blev Grænsen mellem Frankrig og Tyskland, og Storhertugen af Toscana maatte afstaa sine Besiddelser til Prins Ludvig af Parma, for hvem der blev oprettet et Kongerige Etrurien.

Det italienske Felttog havde yderligere styrket Napoleons Stilling, og det skabte Misfornøjelse saavel hos de ivrige Republikanere, der ikke vilde glemme Begivenhederne den 18. brumaire, som hos Royalisterne. Disse indsaa, at jo mere Napoleons Magt voxede, jo mere sank Udsigterne til at faa Bourbonnerne tilbage. Denne politiske Misfornøjelse fremkaldte hos Enkelte Fanatisme, og Fanatikerne greb til det sædvanlige Middel at tragte Napoleon efter Livet. Det første Forsøg blev gjort, da Napoleon den 24. December 1800 kørte til Theatret. Man anvendte en Helvedesmaskine, en med stærke Jernbaand forsynet Tønde, der var fyldt med Krudt samt Søm og Kugler af alle Størrelser. Den var lagt paa en Kærre, som Napoleon skulde passere. Men Sprængningen foregik lidt for tidligt, saa at Napoleon blev frelst, men 28 Personer blev haardt saarede, 8 dræbte, og 46 Huse blev mere eller mindre beskadigede. Der blev ikke foretaget nogen dybere gaaende Undersøgelse af, hvem der var Ophavsmændene, men Napoleon gik ud fra som det givne, at det var Jacobinerne, der vilde ham til Livs, og derfor blev 130 af dem deporterede. Senere viste det sig, at det var Royalisterne, der stod bag Mordforsøget.

Det Arbejde, der var begyndt paa at bringe Orden i Administrationen og at fremme Udviklingen, og som havde været afbrudt, medens Napoleon var i Italien, var bleven genoptaget efter hans Tilbagekomst og blev fortsat gennem de nærmest paafølgende Aar.

Statens Kredit blev styrket ved Oprettelsen af en Nationalbank, »banque de France«, og for at hjælpe paa Omsætningen blev der afsluttet en Handelstraktat med Nordamerika. Med Paven afsluttedes Konkordatet, hvorved den katholske Religion atter blev Statsreligion. Hele Undervisningsvæsnet forbedredes, saa at Undervisningen fra Almueskolen førtes gennem de forskellige Stadier til Universitetet. Paa Retsvæsnets Omraade fortsattes et Arbejde, der var paabegyndt, inden Napoleon blev Førstekonsul, men som han havde Æren af at føre til Afslutning. Alle spredte Retsregler blev

samarbejdede i en »code civil«, der senere fik Navn af »code Napoléon«! Alle Personer kom derved ind under det samme Værnething saavel i civile som i kriminelle Sager, og Retslovgivningen kom til at hvile paa tre Hovedpunkter: 1) Den politiske og borgerlige Ordning fik et verdsligt Præg, 2) alle Borgere stilledes lige for Loven og alle Børn lige overfor Forældrene, og 3) Ejendomme blev frigjorte med Hensyn til Køb og Salg indenfor den Begrænsning, der var sat i Loven af Hensyn til Almenvellets Tarv. Der blev endvidere udstedt en Amnestilov, der tillod Emigranterne at vende tilbage paa ganske faa Undtagelser nær. Kort efter, at Napoleon var bleven Førstekonsul, havde han indført Æresvaaben, der uddeltes til Militære som Belønning for udvist Tapperhed. Den 25. Maj 1802 fortsattes dette Skridt ved Indstiftelsen af Æreslegionen, der dog ikke alene uddeltes til Militære, der havde udmærket sig, men tillige til Civile, der paa en eller anden Maade havde gjort sig fortjent eller berømt. Til Ordenen var der knyttet en Aarspenge. »Det er Legetøj,« udtalte Napoleon, »men med Legetøj fanger man Mennesker.« Heri er noget sandt, men ogsaa noget urigtigt. Hvis Napoleon kun havde betragtet Æreslegionen som Legetøj og uddelt den i Flæng, saa var den snart bleven fuldstændig betydningsløs undtagen for Narre. Men det var Maaden, hvorpaa Napoleon uddelte Æreslegionen, der gav den sin Betydning, og det navnlig overfor Hæren.

Samler man alt, hvad der blev gjort, saa vidner det om, at Regeringen blev ført med en fast og sikker Haand, der vilde Fremskridt og Udvikling. Det skabte Tilfredshed indadtil og paa samme Tid Anseelse udadtil.

Men, ved Siden af disse Bestræbelser foretoges der ogsaa Handlinger, som gik i modsat Retning. Napoleons Herskernatur gjorde ham til en bestemt Modstander af Friheden, og mindst af alt vilde han finde sig i at lade Befolkningen beholde Friheder, der kunde krydse hans Planer. Derfor skred han ikke alene ind overfor Pressefriheden, men han berøvede tillige Befolkningen en Del af de Friheder, der endnu var bevarede, og som skyldtes Forfatningen af 1791. Forgæves rejste Tribunatet Modstand mod de Lovforslag, der i den Anledning blev forelagte det, og de Medlemmer, der rejste Modstand, blev, i Modstrid med Forfatningen, afskedigede. Senatet, hvis Pligt det havde været at skride ind, for-

holdt sig taust; rundt om i Landet oprettedes et Gensdarmeri, der skulde holde Øje med de urolige Hoveder. Nationalgarden, der for Napoleon stod som en Kilde til stadig Uro, blev lidt efter lidt omformet til en Municipalgarde, der organiseredes rent militært, og som i Paris underlagdes Generalgouvernøren.

Udadtil var Forholdene blevne bedre, ikke alene ved Freden i Luneville, men ogsaa ved, at den russiske Kejser Paul, der havde sluttet sig til den anden Koalition, var slaaet om. Omslaget skyldtes ikke alene Misfornøjelse med den egenraadige Maade, hvorpaa England optraadte til Søs overfor de neutrale Magter, men tillige Førstekonsulens Smigrerier. Napoleon sluttede saaledes den 18. Marts 1801 Fred med Kongen af begge Sicilierne, saa at denne slap med at afstaa Elba og Fyrstendømmet Piombino, men det blev udtrykkelig tilføjet, at denne Mildhed fra Frankrigs Side udelukkende skyldtes Kejser Pauls Ønsker. Forholdet mellem Rusland og England var saaledes bleven løsnet; nu gjaldt det for Napoleon om at faa Kejser Paul til at erklære England Krig. Spørgsmaalet om, hvorvidt under en Søkrig »frit Skib giver fri Ladning«, havde bestandig givet Anledning til Vanskeligheder, og i Løbet af Krigen havde England forøget disse ved til Krigskontrabande at henregne en Mængde Handelsvarer. Det gav Anledning til Konflikter, idet England angreb danske Krigsskibe, der konvoyerede Handelsflaader, fordi de danske Skibschefer ikke vilde finde sig i, at engelske Krigsskibe vilde visitere de danske Handelsskibe. Det førte til Kamp, hvorved England opbragte den danske Fregat Freja saavel som de Skibe, Fregatten konvoyerede, samt besatte de dansk-vestindiske Øer. Kejser Paul foreslog derfor Sverige saavelsom Danmark at forny en Traktat fra 1780 om væbnet Neutralitet. Danmark var utilbøjelig til at gaa ind derpaa, men russiske Trusler tvang det dertil. Da England fik Efterretning herom, sendte det i Marts 1801 en Flaade under Parker og Nelson til Danmark. Her var man saa uforberedt paa et Angreb, at Krigsskibene laa aftaklede i Flaadens Leje. I Hast maatte man derfor indskrænke sig til at slæbe Skibene ud paa Rheden og benytte dem som Blokskibe, saa at der derigennem skabtes en Defensionslinje. Den 2. April 1801 angreb Admiral Nelson, og det kom til Skærtorsdagsslaget paa Kjøbenhavns Rhed. Kampen blev fra dansk Side ført med et stort Heltemod, saa at Nelson kom i en vanskelig Stilling. Men han fik

ved List afsluttet en Vaabenhvile, og politisk Uforstand førte til, at Danmark lod sig tvinge til at slutte Vaabenstilstand. Englænderne sejlede saa ind i Østersøen for at angribe Sverige og Rusland, men Kejser Paul døde pludseligt, og hans Efterfølger, Alexander I, sluttede Fred med England.

Under disse Begivenheder var Pitt traadt tilbage som Premierminister i England, og under hans Efterfølger lykkedes det Napoleon at faa Underhandlinger i Gang, der førte til, at der den 25. Marts 1802 blev sluttet en Fred i Amiens, der blev ratificeret den 27. Marts s. A. England forpligtede sig til at tilbagegive alle de gjorte Erobringer undtagen Trinidad og Ceylon. Malta, som Englænderne havde bemægtiget sig den 5. September 1800, skulde tilbagegives Maltheserridderne, og af de joniske Øer skulde der dannes en Republik. Men denne Fred blev ikke af lang Varighed.

Det Skridt, som maatte komme, indtraf, idet Napoleon ved en Folkeafstemning den 2. August 1802 blev valgt til Førstekonsul paa Livstid. Hans Stilling var derved bleven yderligere fæstnet, og han benyttede sig deraf til at gøre sig til Præsident for den italienske Republik, hvortil den cisalpinske Republik var bleven omdøbt i Begyndelsen af 1802, samt til Mediatør for den helvetiske Republik. Desuden stillede han en Doge i Spidsen for den liguriske Republik. England mødte strax med en Indsigelse, der gik ud paa, at Napoleon ikke havde Ret til at foretage disse Forandringer, da de var stridende mod Fredsslutningerne i Campo Formio og Luneville. Da Napoleon ikke tog Hensyn hertil, vedblev Englænderne at holde Malta besat. Napoleon forlangte saa, at Øen skulde rømmes, og truede med i modsat Fald at ville paaføre England Krig. Som Svar opbragte denne Magt alle Skibe, der transporterede franske Handelsvarer. Napoleon lod til Gengæld lægge Beslag paa alle de engelske Handelsvarer, der fandtes i Frankrig, samt lod Tropper besætte Hannover, der tilhørte det engelske Kongehus. Desuden gav Napoleon General St. Cyr Befaling til at rykke ind i Neapel, uagtet der var sluttet Fred med Kongen, og uagtet denne ønskede at holde sig neutral. Følgen heraf blev, at England i Maj 1803 erklærede Frankrig Krig.

At Napoleon ikke havde foretaget Forandringerne i Italien for derved at fremkalde Krigen, kan næppe være Tvivl underkastet. At han endte med at besætte Hannover, var jo det eneste Magt-

middel, han havde, hvorved han kunde tvinge Englænderne til at rømme Malta, og man kan derfor ikke paabyrde Napoleon Ansvaret for, at det kom til Krig. Thi, man kan næppe i dette Tilfælde anvende Montesquieus bekendte Sætning — at ikke den er ansvarlig for, at det kommer til Krig, der erklærer Krigen, men den, der gør Krigserklæringen til en Nødvendighed — til Forsvar for Englænderne, og endnu mindre kan man godkende den Maade, hvorpaa Krigen begyndtes med Englændernes Samtykke og Hjælp.

Alle Magter havde den Gang anerkendt den franske Republik. England var den, der sidst foretog dette Skridt ved Freden i Amiens. Da Bourbonnerne derved følte sig forladt af alle, sluttede de sig sammen under Greven af Provence, der havde taget Navn af Ludvig XVIII, og afgav den Erklæring, at de aldrig vilde opgive deres Rettigheder, og at de i Kongen saae Frankrigs legitime Hersker. Derfor vilde de ikke underkaste sig en anden Regent, men til det sidste Aandedræt appellere til Gud, Frankrigs Befolkning og Sværdet. Vel var Napoleon endnu ikke bleven Regent, men, da han var bleven valgt til Førstekonsul paa Livstid, var Bourbonnerne overbeviste om, at det næste Skridt maatte føre ham til Tronen. De begyndte derfor at handle for at forebygge dette og besluttede at støtte en Sammensværgelse, der havde til Maal at styrte Napoleon, eventuelt ved at dræbe ham, for derefter at genindsætte Ludvig XVIII paa Tronen. Her traadte den engelske Regering hjælpende til, idet den gik ind paa, at engelske Skibe maatte overføre Georges Cadoudal og en Del Emigranter og landsætte dem paa Kysterne af Normandiet og Bretagne, for at de derfra enkeltvis og under Forklædning kunde begive sig til Paris og efter Samraad med alle de Sammensvorne udføre deres Plan. I Henhold hertil landsattes Georges Cadoudal og en Del Emigranter den 21. August 1803. En ny Landsætning fandt Sted midt i December, og den sidste den 16. Januar 1804. Med den sidste ankom General Pichegru, der i 1797 var bleven deporteret til Cayenne, og som det var lykkedes at undslippe. I Paris ventede man at finde Tilslutning hos General Moreau, der, dels af krænket Ærgerrighed, men ikke mindre af Misfornøjelse over Napoleons Despotisme, havde sluttet sig til Napoleons Modstandere, og som Royalisterne vilde benytte som Foreningspunkt, fordi han

havde udtalt, at han var sikker paa Frankrig og havde hele Hæren med sig.

Det var lykkedes de Sammensvorne at naa Paris enkeltvis, og her fandt der hyppige Sammenkomster Sted mellem Moreau og Pichegru. Ved disse viste det sig dog, at det ikke var Moreaus Hensigt at sætte Bourbonnerne paa Tronen.

Gennem sit fortrinlige Politi havde Napoleon faaet Kundskab om denne Sammensværgelse. Pludselig greb han ind og lod Moreau, Pichegru og Cadoudal med Ledsagere arrestere og sætte under Tiltale.

Ved Forhørene kom det frem, at de Sammensvorne i Paris afventede Ankomsten af en bourbonsk Prins, der stod i Spidsen for Sammensværgelsen. Udenrigsminister Talleyrand havde faaet Oplysninger, der efter hans Mening tydede paa, at denne Prins maatte være Hertugen af Enghien. Dette syntes bestyrket ved, at Prinsen opholdt sig i Nærheden af den franske Grænse i Baden i Byen Ettenheim, og at han jevnlig var bleven set i Straszburg. Napoleon besluttede at anholde Hertugen, og med Krænkelse af Folkeretten lod han den 15. Marts 1804 General Ordener med en væbnet Styrke gaa over den badensiske Grænse og arrestere Hertugen og hans Følge. Efter først at være bragt til Straszburg sendtes Hertugen til Paris, hvor han ankom den 20. Marts og indsattes i Fængsel paa Slottet Vincennes. Natten til den 21. Marts blev han stillet for en Krigsret. Det viste sig, at han hverken havde Lod eller Del i Sammensværgelsen, saa at han altsaa var uskyldig i det, som havde givet Anledning til hans Arrestation. Men han negtede ikke, hvad ogsaa enhver vidste, at han havde baaret Vaaben mod Frankrig, og derfor dømte Krigsretten ham til Døden. Havde man fanget ham med Vaaben i Haand, havde dette været fuldt forsvarligt, men nu var Dødsdommen hverken mere eller mindre end et Mord. Man havde ladet Hertugen underskrive den Erklæring, han selv gav af sit Forhold. Til sit Navn føjede han en Paategning, hvori han bad om en Samtale i Enrum med Førstekonsulen. »Mit Navn, min Rang, min Tænkemaade og det forfærdelige i min Stilling« — skrev Prinsen — »giver mig Haab om, at han ikke vil vægre sig ved at opfylde denne Bøn.« Men Napoleon vilde ikke se ham, og, uagtet der blev gjort alt, hvad der var muligt for at formaa Napoleon til at forhindre Dødsdommen, lod han dog denne

5*

udføre. Natten til den 22. Marts blev Hertugen ført ned i Fæstningsgraven ved Vincennes, hvor man stillede ham op ved Siden af den Grav, der skulde gemme hans Lig, og ved hvilken der var ophængt en Lygte, der belyste hans Skikkelse. En Afdeling Gendarmer var opstillet paa Linje. Paa givet Signal gav den en Salve: den sidste Condé var ikke mere. Det var denne Handling af Napoleon, om hvilken Fouché udtalte, at den var mere end en Forbrydelse; den var en Fejl. Men Napoleon har aldrig villet erkende, at han ved denne Lejlighed begik en Fejl. Han skriver i Memoirerne: »Jeg har ladet Hertugen af Enghien gribe og dømme, fordi det var nødvendigt for det franske Folks Sikkerhed, Tarv og Ære, naar Greven af Artois holdt 60 Snigmordere i Paris. Under lige Forhold vilde jeg gøre det samme.« Der er desuagtet al Grund til at tro, at Napoleon fortrød denne Handling, thi han søger, ligeledes i Memoirerne, at kaste Skylden for, at Dødsdommen blev fuldbyrdet, over paa Talleyrand.

Processen mod de Sammensvorne blev fortsat. Men den 6. April 1804 fandt man General Pichegru kvalt i Fængslet. I Juni Maaned faldt Dommen. Moreau blev dømt til 2 Aars Fængsel, men foretrak at gaa som landsforvist til Amerika. Georges Cadoudal og hans Ledsagere dømtes til Døden, men Dommen, der exekveredes den 26. Juni, bragtes dog kun i Anvendelse paa ham og 11 af dem.

Hertugen af Enghiens Mord vakte den største Forbitrelse blandt Royalisterne og ved Hofferne i Europa. Men for den langt overvejende Del af det franske Folk stod Sagen i et ganske andet Lys: Krigsretten havde dømt Hertugen, altsaa maatte han være skyldig, og, naar Napoleon ikke benaadede ham, maatte det være, fordi Hertugens Død var et Selvforsvar, Napoleon maatte ty til mod Bourbonnerne, der stræbte ham efter Livet. Pressen, der allerede den Gang lededes af Napoleon, støttede af naturlige Grunde denne Opfattelse. Naar Talleyrand i en Note, der blev tilstillet alle de europæiske Hoffer, kastede Skylden for Hertugens Død over paa England, saa har han forsaavidt Ret, at det jo var England, der havde været Midlet til, at de Sammensvorne førtes til Frankrig, og, hvis det ikke var sket, havde der jo ikke været den fjerneste Grund til at anholde Hertugen af Enghien.

Men denne Begivenhed kom til at give Stødet til, at noget,

der allerede laa i Luften, blev virkeliggjort hurtigere, end det ellers vilde have været Tilfældet. Baade i Befolkningen og i Hæren var der Ønske om, at Napoleon skulde være Monark, og Senatet gjorde sig nu til Talsmand for, at dette kunde ske. Om det skete gennem Paavirkning fra Napoleons Side, eller om det skyldtes hans ivrige Beundrere eller Intriganter, er vanskeligt at paavise, men nok er det, Senatet tog Anledning til at overrække Napoleon en Adresse den 27. Marts 1804, hvori det hed: »De er Stifter af en ny Tidsalder; De bør ogsaa gøre den varig. Glansen har intet Værd, naar den ikke er vedvarende.

Borger Førstekonsul!

Senatet taler til Dem i alle Borgeres Navn; alle beundrer og elsker Dem, men enhver tænker med Ængstelse paa, hvad der vilde hænde Republikens Skib, hvis det havde den Ulykke at miste sin første Styrmand, førend det endnu er fæstnet ved ubevægelige Ankre. Spørg alle Franskmænd, og alle vil sige til Dem: Store Mand! Fuldbyrd Værket og gør det udødeligt som Deres egen Hæder. De har draget os ud af Fortidens Chaos; vi velsigner Dem for Nutidens Velgerninger; gør ogsaa vor Fremtid sikker... Ved de fremmede Hoffer vil en sund Politik føre det samme Sprog: Frankrigs Ro er Pantet paa hele Europas Ro.«

At der heri laa en Opfordring til at forandre Forfatningen og gøre Napoleon til arvelig Monark, kunde jo læses mellem Linjerne. Foreløbig svarede Napoleon ikke bestemt, men forlangte Betænkningstid. Den 25. April, altsaa efter en Maaneds Forløb, kom Svaret til Senatet: »Eders Adresse har stadig været i mine Tanker og været Genstanden for mine modneste Overvejelser. I har ment, at Arveligheden af den øverste Myndighed er nødvendig for at sikre det franske Folk mod vore Fjenders Rænker og mod de Uroligheder, som kappelystne Ærgerrigheder kan fremkalde. I mener desuden, at vore Institutioner bør forbedres for til evige Tider at sikre Lighedens og den offentlige Friheds Sejr og give Folket og Regeringen den dobbelte Garanti, hvortil de trænger. ... Jeg har mere og mere følt, i hvor høj Grad jeg trænger til at faa Raad af Eders Visdom og Erfaring for at klare mine Tanker. Jeg opfordrer Eder derfor til fuldstændig at meddele mig Eders Mening... Jeg vilde ønske, at vi den 14. Juli (Aarsdagen for Revolutionen) iaar kunde sige til det franske Folk: Nu er der gaaet

15 Aar, siden I begejstrede greb til Vaaben og tilkæmpede Eder Frihed, Lighed og Berømmelse. Nu er disse et Folks største Goder for evigt sikrede mod alle Storme og bevarede for Eder og Eders Børn.«

Det var Senatet, hvis forfatningsmæssige Pligt det var at værne om Friheden og forhindre Despotiet, der havde glemt, hvad det skyldte sig selv og Forfatningen. Spørgsmaalet blev nu, hvorledes de lovgivende Forsamlinger vilde stille sig. Den 30. April kom Sagen til Behandling i Tribunatet. Fadere Smigrerier om Napoleon er vistnok aldrig blevne fremsatte. Kun et eneste Medlem havde borgerligt Mod til at udtale sig imod Forslaget. Det var Carnot. »Hvis det er sandt,« sagde han, »hvad der paastaas, at Napoleon har frelst Fædrelandet og genindført offentlig Frihed, saa er det ikke nogen værdig Belønning at byde ham at ville ofre denne Frihed.« Desuagtet blev Forslaget vedtaget, og den 3. Maj vedtog Senatet en Beslutning, hvorefter Napoleon skulde overtage Regeringen som arvelig Kejser.

III

KEJSERDØMMET

1804—1814

DEN 18. Maj 1804 blev der vedtaget en ny Forfatning, hvorved Napoleon blev Kejser. I Forfatningen var der vel bibeholdt nogle republikanske Former, men de var uden væsentlig Betydning. Derimod havde man i den indsat nogle saakaldte »Forbedringer«, men de var kun yderligere Indskrænkninger i Folkefriheden for derved at befæste Monarkiet. Denne Forfatning blev, forsaavidt angik Spørgsmaalet om, hvorvidt Napoleon skulde være arvelig Kejser, godkendt ved en Folkeafstemning den 6. November 1804.

Efter Forfatningen skulde der være et Senat, bestaaende af de kejserlige Prinser, 6 Stordignitarer og 24 af Kejseren valgte Medlemmer, og et lovgivende Korps. Dette havde Ret til at diskutere og stemme over de forelagte Lovforslag; Kejseren havde absolut veto. Der maatte ikke paalægges Skatter uden ved Lov.

Strax efter Kejserdømmets Indførelse blev der udnævnt 6 Stordignitarer saavelsom Storofficerer og Stormarskaller, og 14 af Hærens Generaler blev Marskaller. Desuden blev der oprettet

en Mængde Hofstillinger, der i Antal langt overgik, hvad man havde kendt under det gamle Kongedømme.

Paven var bleven hentet til Paris for at foretage Kroningen. Men forinden ansaa man det for rettest, at Napoleon blev kirkelig viet til Josephine. Som det synes, var det Kardinal Fesch, der fik dette sat igennem, og det var ogsaa ham, der den 1. December forrettede Vielsen.

Kroningen fandt Sted den 2. December i Nôtre-Dame-Kirken med overordentlig Pragt. Der blev ved denne Højtidelighed, ifølge Napoleons Bestemmelse, ikke benyttet en Krone, men — med det gamle Rom som Forbillede — benyttedes en gylden Laurbærkrans, og Kejseren satte den selv paa sit Hoved. Derefter paasatte han Josephine en Krone. Dagen efter Kroningen blev Tropperne tagne i Ed, og Regimenterne fik nye Faner, hvis Stang var forsynet med en forgyldt Ørn.

Da Frankrig var blevet et Kejserdømme, anmodede — vistnok ved Initiativ fra Napoleons Side — Vicepræsidenten i den italienske Republik og andre italienske Stormænd om at faa dannet et Kongerige Italien under Napoleon. Han efterkom Ønsket og blev den 26. Maj 1805 kronet i Domkirken i Milano som Konge af Italien. Idet han selv paasatte sig Kronen, udtalte han: »Gud har givet mig den; vé den, som vil røre den.« Napoleons Stedsøn, Eugen Beauharnais, blev Vicekonge, og Milano Hovedstaden i det nye Kongerige. I dette indlemmedes tillige Livorno og Genua, hvorimod Lucca og Piombino skænkedes til Napoleons ældste Søster, Elise.

Lige fra det Øjeblik, England havde erklæret Krig, havde Napoleon begyndt at træffe Forberedelser til en Overgang til England. I Juni Maaned 1803 var der bleven oprettet 6 Armeekorps, der lagdes i Lejre langs Kanalen og ved Kysten af Holland. Styrken af disse Korps bragtes i 1804 op til 150,000 Mand, og efterhaanden var der bleven samlet 2300 Skibe, der skulde benyttes til Overfarten. For at afværge denne Fare fik England dannet den tredie Koalition. Den 8. Juni 1805 sluttede det et of- og defensivt Forbund med Rusland. Det blev den 9. August tiltraadt af Østrig og senere af Sverige. Østrig forpligtede sig til at opstille 3 Hære. Erkehertug Carl skulde operere i Italien med 100,000 Mand, Mack ved Donau med 60,000 Mand, og Erkehertug Johan skulde med

en Hær paa 35,000 Mand vedligeholde Forbindelsen mellem de førstnævnte Hære ved at operere i Tyrol. Rusland lovede, at det den 20. Oktober vilde have en Hær paa 55,000 Mand ved Braunau (Inn) og en anden paa 40,000 Mand i Bøhmen.

Napoleon var netop bleven færdig med Forberedelserne og stod i Begreb med at gaa over Kanalen, da han fik Efterretning om denne Koalition. Derved forandredes hele Stillingen, og Spørgsmaalet for Napoleon blev nu, hvorvidt han skulde foretage Landgangen i England, eller om han skulde opgive den for at gaa mod Østrig. Endnu den 25. August stod Napoleon tvivlraadig, men to Dage senere var Beslutningen tagen. Han vilde gaa mod Østrig med en Hær paa 200,000 Mand og søge Afgørelsen i Tyskland, medens samtidig en Hær paa 50,000 Mand under Masséna skulde føre Krigen i Italien.

Den Hær, hvormed Napoleon vilde operere i Tyskland, fik den 29. August Navn af den store Armee, »la grande armée«, og denne Benævnelse blev i de efterfølgende Felttog bestandig benyttet af den Hær, Kejseren personlig førte Kommandoen over. I Memoirerne fra St. Helena siger Napoleon, at den Hær, hvormed han foretog Felttoget 1805, var »den bedste, der nogensinde har existeret«, og det var ingen Overdrivelse.

Hæren havde tidligere været inddelt i Divisioner, saa at der ikke var noget Mellemled mellem den kommanderende General og Divisionsgeneralerne. Men, naar Hæren skulde være stor, var dette en Nødvendighed for ikke alene at lette Kommandoen, men tillige for at lette Udførelsen. Napoleon samlede derfor Divisionerne i Korps og lod disses Størrelse bestemme af den General, han gav Kommandoen over Korpset, og den Anvendelse, han vilde gøre af det. Samtidig blev Konsulargarden omformet til en kejserlig Garde, bestaaende af alle tre Vaabenarter og formeret i et Korps. Foruden det Rytteri og Artilleri, der var tildelt hvert Korps, blev der som Reserve for hele Hæren formeret et Reserverytteri og et Reserveartilleri. Benævnelsen Halvbrigade, der var bleven indført under Republiken, blev atter forandret til Regiment. Da der i de to Aar, Hæren havde været samlet, uafbrudt havde været afholdt Øvelser, var Hæren bragt op til den højeste Grad af Kampdygtighed. Desuden var der sørget for, at den højere Kommando var lagt i Hænderne paa dygtige og energiske Generaler. Gennem-

gaaende var det yngre Mænd, saa at man næppe nogensinde vil faa at se en Hær med saa unge Generaler. Berthier var den ældste af Marskallerne, og dog var han kun 52 Aar. Af Korpskommandørerne var Augereau og Bernadotte henholdsvis 48 og 41 Aar; Soult, Lannes og Ney — Kejserens Jævnaldrende — var 36 Aar; Murat og Davoust et Aar yngre, og Marmont, der var den yngste, 31 Aar. Af Divisionsgeneralerne var Halvdelen mellem 30 og 40 Aar, og af den anden Halvdel havde kun én, Kavalerigeneral d'Hautpoul, naaet de 50 Aar. Alle disse Marskaller og Generaler havde kun ét Maal: at vinde nye Laurbær, og Hærens øvrige Befalingsmænd, Officerer og Underofficerer, saavelsom Mandskabet, var besjælede af den faste Tro, at Kejseren vilde føre Hæren til Sejr, og det er den halve Sejr.

FELTTOGET 1805

Med en exempelløs Hurtighed førtes de Tropper, der laa ved Kanalen, til Rhinen, hvor de gik over mellem Mannheim og Kehl den 25. og 26. September. Fremrykningen fortsattes, saa at de blev forenede med de Korps, der kom fra Holland og Hannover, samt med de Kontingenter, der blev stillede af Bajern, Baden og Württemberg, der havde sluttet sig til Napoleon. Kejseren forlod Paris den 24. September og ankom to Dage senere til Straszburg. Ifølge hans Befaling var Rytteriet sendt langt forud, dels for at skjule Hærens Bevægelser og dels for at skaffe Efterretninger. Disse gik ud paa, at den østrigske General Mack koncentrerede sin Hær ved Ulm.

Napoleon siger i sine Memoirer: »En Felttogsplan maa have forudset alt, hvad Fjenden kan gøre, og i sig selv indeholde Midlerne til at forhindre det.« I intet Felttog har Napoleon gennemført denne Maxime i højere Grad end under Operationerne mod Ulm. Mack havde Valget imellem at angribe, gaa tilbage for at forene sig med Russerne, eller at blive staaende. Angreb Mack, maatte han føre Angrebet mod Napoleons højre Fløj for at afskære ham fra hans Tilbagetogslinje. Derfor opholdt Napoleon sig ved sin højre Fløj. Blev Mack staaende, vilde Napoleon omgaa ham med sin venstre Fløj ved at gaa over Donau, og gik

Mack tilbage, vilde Napoleon hurtigt koncentrere sin Hær til denne Fløj for at forhindre ham i at naa Russerne.

For at kunne møde enhver af disse Eventualiteter maatte den franske Hær derfor holdes stærkt samlet, og Napoleon siger derom: »Endnu aldrig har en saa stor Mængde Tropper manøvreret paa et saa lille Rum.«

Mack blev staaende ved Ulm, medens et af hans Korps dækkede Vejen over München, hvor det kunde ventes, at Russerne vilde rykke frem, hvis de itide blev samlede ved Braunau. Napoleon sikrede sig herimod ved at lade to Korps operere i Retning over München. Den øvrige Hær blev skudt sammen, og derpaa begyndte Napoleon, efterladende et Korps (Ney) foran Ulm, at gaa over Donau Ø. for Ulm ved Donauwörth for at indeslutte Ulm paa højre Donaubred. Mack samlede sin Hær paa denne Bred og rykkede frem for at slaas, men blev betænkelig og vendte tilbage til Ulm. Den 12. Oktober var Napoleon saa sejerssikker, at han skrev i den Bulletin, der udkom samme Dag: »Aldrig vil større Begivenheder afgøres i kortere Tid.«

Mack havde imidlertid faaet Skipperefterretninger om, at Napoleon vilde være nødsaget til hurtigst muligt at vende tilbage til Frankrig, fordi der var udbrudt Opstand i Paris, og fordi Englænderne var landede paa fransk Kyst. I Troen paa Rigtigheden heraf gik Mack den 13. Oktober over paa venstre Donaubred for at operere paa Napoleons Forbindelseslinjer. Efter at Overgangen var udført, lod han Halvdelen af Hæren rykke frem; men efter nogle mindre Fægtninger samlede han atter hele Styrken ved Ulm. Napoleon havde imidlertid fuldstændig indesluttet Ulm paa højre Donaubred (sydfra), og Ney fik nu Befaling til den 15. Oktober at rykke frem til Angreb paa den modsatte Bred (nordfra). Ney bemægtigede sig en Bakke, der behersker Byen, og Kl. 6 sendte han en Parlamentær til Mack og opfordrede ham til at overgive Fæstningen. Da Parlamentæren blev afvist, paabegyndtes Beskydningen den 16. Oktober; men den varede ikke længe. Thi nu indledede Napoleon Underhandlinger. De afsluttedes den følgende Dag ved en Overenskomst, saa at Mack forpligtede sig til at overgive Fæstningen, hvis han ikke blev undsat inden den 25. Oktober Midnat. Senere formaaede man ham til at forkorte denne Frist, saa at Fæstningen blev overgivet den 20. Oktober

om Eftermiddagen Kl. 3. Besætningen, der udgjorde 27,000 Mand, maatte strække Vaaben. Samme Skæbne ramte de Detacheringer, Mack havde foretaget i Nærheden af Ulm, saa at hele Fangeantallet gik op til 30,000 Mand.

Felttoget havde ikke varet en Maaned, og dog var dets første Afsnit endt. De Tab, den franske Hær havde lidt, var forholdsvis ubetydelige, og Resultatet var naaet ved, at Napoleon havde benyttet »Soldaternes Ben istedenfor deres Bajonetter«. Halvhundrede Aar tidligere havde Marskal Moritz af Sachsen spaaet, at den Tid vilde komme, da Krigens Hemmelighed »laa i Benene«. Nu var den kommen, men det var, fordi der var en Feltherre, hvis Hoved forstod at sætte Benene i Bevægelse paa rette Maade.

Den russiske General Kutusof havde imidlertid faaet samlet 30,000 Russere ved Braunau. Til ham sluttede sig den Del af Macks Hær, der ikke var bleven indbefattet i Kapitulationen, saa at hele Styrken gik op til henved 50,000 Mand, der stilledes under Kutusofs Overkommando. Da han ikke vilde indlade sig paa en alvorlig Kamp, forinden han modtog Forstærkninger, trak han sig den 23. Oktober tilbage ad højre Donaubred.

Napoleon fulgte efter paa samme Bred med Rytteriet under Murat i Tête.

Den 7. November naaede Kutusof St. Pølten, hvor der findes en meget stærk Stilling. Napoleon ventede, at det her vilde komme til Kamp for at spærre ham Vejen til Wien. Men Natten til den 9. skiftede Kutusof Flodbred. Paa venstre Bred havde Napoleon kun et kombineret Korps; det blev slaaet den 10. November, og Kutusof fortsatte saa Tilbagemarchen for at naa Vejen, der fra Wien fører over Brünn. Murat blev dirigeret paa Wien, efterfulgt af den øvrige Hær. Han naaede Byen den 13. November, og ved List — han fortalte, at der var afsluttet Vaabenstilstand — fik han den østrigske General, der havde den Opgave at sprænge Broen over Donau, til at trække sig tilbage og overlade ham Broen.

Napoleon ankom samme Aften, den 13., til Østrigs Hovedstad. Dermed var Felttogets andet Afsnit afsluttet, og Resultatet var naaet, ikke ved at manøvrere, men ved, at Napoleon, benyttende sin numeriske Overlegenhed, havde ladet sin Hær gaa lige paa Maalet ad den korteste Vej. Et afgørende Slag maatte blive Felttogets tredie og sidste Afsnit.

For Napoleon gjaldt det om, enten at afskære Kutusof eller standse ham og tvinge ham til Slag, og dette ikke alene fordi Napoleon var vidende om, at russiske Forstærkninger var i Anmarche, men tillige fordi han i Wien fik en Efterretning om, at Erkehertug Carl, der opererede i Italien, og som havde slaaet Masséna ved Caldiero, var bleven underrettet om Macks Kapitulation og ilede Kutusof til Hjælp.

Napoleon havde atter sendt Murat forud og beordret Korpserne til at følge hurtig efter. Hovedkvarteret var bleven forlagt til Schönbrunn, og Kejseren ventede hvert Øjeblik at modtage Efterretningen om, at Afgørelsen stundede til. Man ser det af et Brev, han skrev den 15. November til sin Broder Joseph. Han beklager sig deri over, at Bernadotte ikke er gaaet hurtig nok frem, saa at der er bleven tabt en Dag, og — siger han: »Verdens Skæbne afhænger af en Dag; ikke en eneste Mand vilde være undsluppen mig. Jeg haaber, at han (ɔ: Bernadotte) vil genoprette det imorgen ved at fremskynde sin Marche.« I Skrivelsens Fortsættelse udtalte Napoleon, at han hver Dag mere og mere kom til Overbevisningen om, at de Mænd, han selv havde uddannet, uden Sammenligning var de bedste: »Jeg vedbliver at være meget fornøjet med Murat, Lannes, Davoust, Soult, Ney og Marmont.« Tilfredsheden med Murat fik dog samme Dag et stærkt Stød.

Kutusof havde den 15. November naaet Hollabrunn, hvor han gjorde Holdt og gik i Kantonnement. Murat ankom samme Dag foran Byen. Da Kutusof ikke vilde indlade sig i Kamp, benyttede han sig af en List. Han formaaede Murat til at gaa ind paa en Vaabenstilstand, under hvilken man skulde beholde de Stillinger, man havde. Vilde Kejser Napoleon ikke billige Vaabenstilstanden, skulde den kunne opsiges med 4 Timers Varsel. Neppe var den afsluttet, før Kutusof afmarcherede med sin Hovedstyrke for at faa det Forspring, han ønskede; Afmarchen skjultes af Tropper, der havde besat Hollabrunn. Napoleon blev selvfølgelig yderst opbragt, da han erfarede Murats Egenraadighed. Der blev strax given Befaling til at angribe Russerne og, for at forebygge Gentagelser af lignende Natur, begav Napoleon sig til Têten. Den 16. om Aftenen kom det til Kamp med den russiske Arrièregarde ved Hollabrunn, men det gunstige Øjeblik var bleven forspildt. Det lykkedes Kutusof at naa tilbage til Egnen ved Ollmütz, hvor der fandtes

en stærk Stilling, og her blev han forstærket med russiske og østrigske Tropper, saa at hans Styrke beløb sig til 90—100,000 Mand.

Napoleon var fulgt efter, og den 20. November naaede han Brünn; men her var han nødt til at standse, thi hans Stilling var bleven meget kritisk. Den 21. Oktober havde en engelsk Flaade under Admiral Nelson slaaet og ødelagt den fransk-spanske Flaade ved Trafalgar. Sejren havde været dyrekøbt for England, thi Nelson var faldet; men for Frankrig havde Nederlaget den Betydning, at Napoleon ikke længere ved sine Foretagender kunde gøre Regning paa Flaadens Medvirkning. Selv stod Napoleon langt fjernet fra sin Basis, og Sikringen af Kommunikationslinjen m. m. havde tvunget ham til at gøre store Detacheringer. Var allerede dette nok til at gøre Stillingen kritisk, saa traadte andre Omstændigheder til, der yderligere forværrede den. Thi, ligesom Erkehertug Carl, hvad alt er omtalt, havde trukket sig tilbage fra Italien for at komme Kutusof til Hjælp, saaledes var Erkehertug Johan af samme Grund gaaet tilbage fra Tyrol, og begge søgte gennem Ungarn at slutte sig til den russiske Hær. Vanskelighederne for Napoleon forøgedes ved, at Preussen, hvis Holdning under hele Felttoget havde været tvetydig, truede med at ville gribe ind paa Modstandernes Side. Den preussiske Hær var bleven rustet og stod rede til at rykke frem, og Fyrst Haugwitz var bleven sendt til Napoleon af den preussiske Regering med Forlangender, der var affattede saaledes, at man paa Forhaand kunde sige sig selv, at Kejseren aldrig vilde gaa ind paa dem. At trække sig tilbage under disse Vilkaar vilde for Napoleon være ensbetydende med Undergang. Han maatte ikke alene slaas, men han maatte sejre. Betingelsen for, at dette kunde ske, var, at der blev levnet ham Tid til at forstærke sin Hær ved at trække saa mange Tropper til sig som muligt for derved at blive istand til at slaa Fjenden, naar han rykkede frem; thi selv at fortsætte Fremrykningen og angribe kunde der for Napoleon i Øjeblikket ikke være Tale om.

Kejser Franz og Kejser Alexander var ankomne til Ollmütz. Kejser Franz ønskede at slutte Fred, men det russiske Krigsparti var stærkest og fik sat igennem, at Hæren skulde rykke frem.

Fremrykningen skete den 27. November. Napoleon stod dengang med hele sit Rytteri under Murat midtvejs mellem Ollmütz og Brünn, og hans øvrige Tropper kantonnerede bagved. Men, da

Fjenden rykkede frem, trak han alt tilbage uden Kamp, saa at Hæren kom til at staa nærmere ved Brünn.

Samme Dag, Fremrykningen skete, havde Kejser Franz sendt to Underhandlere til Napoleon for at forhandle om Fred og med Fuldmagt til at undertegne en Fredstraktat. Napoleon modtog dem, men erklærede, at Begyndelsen maatte være, at der blev afsluttet en Vaabenstilstand. Da Underhandlerne erklærede, at de uden Kejseren af Ruslands Billigelse ikke kunde gaa ind derpaa, blev de anmodede om at begive sig til Wien, for at Underhandlingerne kunde fortsættes dér. Dagen efter, den 28. November, ankom Fyrst Haugwitz; han blev ligeledes anmodet om at begive sig til Wien, fordi Brünn rimeligvis i de nærmeste Dage vilde blive Krigsskueplads.

Murats Tilbagegang den 27. November bibragte de Allierede Troen paa, at Napoleon vilde trække sig tilbage uden at modtage Slag, og derfor fortsatte de Fremrykningen. Men, da de den 1. December naaede frem til Egnen ved Austerlitz, fandt de den franske Hær staaende midtvejs mellem denne By og Brünn.

Napoleon opholdt sig ved Forposterne. Herfra saae han, hvorledes Fjenden koncentrerede sine Tropper under Opmarchen, og deraf sluttede han, at Fjenden, i Troen paa, at Napoleons Tilbagetogslinje gik paa Wien — den gik i Virkeligheden paa Bøhmen — vilde angribe og omgaa hans højre Fløj for derved at afskære ham Tilbagetoget. Paa Grundlag heraf besluttede Napoleon, at han ikke vilde levere »et almindeligt Slag«.

Naar man tager Stilling for at modtage en Fjendes Angreb, er det sædvanemæssige, at man fordeler Tropperne efter Stillingens Udstrækning, og Troppeafdelingerne besætter de Stillinger, der skal forsvares. Afgørelsen, Sejren, skal da søges i, at man lader Fjenden forbløde sig under Angrebet, og, naar det er sket, lader Hovedreserven gribe Offensiven for at fremkalde Sejren.

Men Napoleon gik ved denne Lejlighed en anden Vej.

Den højre Fløj, som kun bestod af en Infanteridivision, men som den 2. om Formiddagen kunde vente en Forstærkning af en Infanteri- og en Rytterdivision, som var paa Marchen fra Wien, skulde forsvare Defiléerne ved Tellnitz og Sokolnitz. Centrum, hvis Tropper var stærkt masseret i Kolonne, bestod af Soults Korps og bag det Garden og Grenaderne. Til Venstre for disse Tropper stod Bernadottes Korps, der efter Omstændighederne

skulde støtte enten den venstre Fløj eller Soult. Den venstre Fløj, der kommanderedes af Murat, skulde ved offensive Stød standse den Fjende, der gik imod den. Alle Tropperne havde Befaling til at skjule sig saa meget som muligt.

Hele Styrken talte den 1. December, ifølge de nyeste Oplysninger, henved 90,000 Mand.

Napoleon tilsigtede saaledes at lede Fjenden i en Fælde. Han havde set, at Kutusof havde en meget betydelig Styrke paa sin venstre Fløj, og, naar han gik frem med den for at omgaa Napoleons svage højre Fløj og ikke strax mødte stærk Modstand, gjorde Kejseren Regning paa, at Kutusof mindre vilde tænke paa itide at sikre sig et stærkt Højdeparti, der laa foran Napoleons Stilling, som har faaet Navn af »Mont Pratzen«, og her vilde Napoleon søge Afgørelsen.

Den 1. December om Eftermiddagen udstedte Napoleon en Proklamation til Tropperne, som skulde oplæses samme Aften. Den er bleven berømt gennem den Omstændighed, at det er første Gang, at en Feltherre Dagen før Slaget fortæller sine Soldater, hvilken Plan han agter at følge; thi sejerssikker sagde Napoleon i Proklamationen: »Medens Fjenden marcherer for at omgaa min højre Fløj, byder han mig sin Flanke.«

Efter en kort Hvile satte Napoleon sig til Hest den 2. December om Morgenen Kl. 3 og begav sig til Forposterne. Natten var lys og maaneklar, saa at den tillod at observere, og derved samt ved de Meldinger, Napoleon modtog fra de fremsendte Patrouiller, bestyrkedes han i, at han havde opfattet Fjendens Hensigter rigtigt.

Den Virksomhed, Napoleon udfoldede, stod i en skærende Modsætning til den, der blev udfoldet af Kutusof.

Kutusof havde befalet, at hans højere Kommanderende skulde møde i hans Kvarter den 1. December om Aftenen Kl. 11 for at blive gjorte bekendt med Angrebsplanen. Den russiske General Langeron fortæller derom: »Først da Kl. var 1, var alle mødt. General Weyrother (østrigsk Generalstabsofficer), der havde affattet Planen, kom da ind, udbredte et stort Kort paa et Bord og oplæste som en Skolemester, der har Børn foran sig, den meget detaillerede Plan med høj Røst og meget fordringsfuldt. Da han var færdig, tillod Langeron sig at gøre en Henvisning til den Rolle, »Mont Pratzen« spillede; men han blev kort afvist, og de andre

taug. Kutusof sad og halvsov ved Mødets Begyndelse; han snorksov ved dets Slutning, Kl. 3.«

Efter Mødet udsendtes Ordrerne, men de traf først de højere Kommanderende, da Fremrykningen alt var paabegyndt.

Weyrothers Plan var, som af Napoleon forudset, bygget paa, at Napoleons Tilbagetogslinje gik paa Wien. Derfor vilde han, at den russiske venstre Fløj, der talte henimod 40,000 Mand, skulde omgaa Napoleons højre Fløj og kaste den tilbage i nordlig Retning. Centrum skulde senere gaa frem igennem Byen Pratzen, der ligger paa den nordvestlige Skraaning af Højden, for at angribe Napoleons Centrum; den højre Fløj skulde engagere Napoleons venstre og føre en henholdende Kamp, indtil den omgaaende Bevægelse var lykkedes. Den russiske Garde fulgte som Reserve for denne Fløj.

Afset fra den urigtige Forudsætning med Hensyn til Napoleons Tilbagetogslinje, hvorpaa Planen var bygget, var dog dens Hovedmangel, at den vel bestemte, hvad de Allierede skulde gøre, men den undlod ganske at tage Hensyn til de Modtræk, Napoleon kunde gøre. Dette var saa meget uforstaaeligere, som Weyrother maatte kunne sige sig selv, at Napoleon ikke vilde blive staaende som en passiv Tilskuer til de Bevægelser, Fjenden foretog og maatte foretage sig under hans Øjne.

Den 2. December henimod Morgenstunden lagde der sig en tæt Taage over Egnen, saa at man knap kunde se 10 Skridt foran sig. Kl. 7½ var de højere Kommanderende samlede hos Napoleon, der gentog sine Instruxer. Fjendens venstre Fløj havde allerede den Gang længe været paa Marche, og pludselig hørtes der en saa voldsom Skydning ved Tellnitz, at der ikke kunde være Tvivl om, at den dannede Indledningen til Kampen.

Klar og straalende steg Solen frem. Trekejserslaget ved Austerlitz var begyndt.

Det varede ikke længe, før den russiske venstre Fløjs store Overmagt tvang Franskmændene til at opgive Defiléerne ved Tellnitz og Sokolnitz.

Napoleon opholdt sig ved Centrum. Soult stod rede til at rykke frem. Kejseren havde faaet Melding om, at hans højre Fløj havde maattet trække sig tilbage; men han afventede roligt Øjeblikket, til han saae det russiske Centrum i Marchekolonne nærme sig

»Mont Pratzen«. Han spurgte Soult: »Hvor lang Tid behøver De for at naa Højderne ved Pratzen med Deres Divisioner?« »Mindre end 20 Minutter,« svarede Soult. »Godt,« sagde Kejseren, »saa vent endnu et Kvarter.«

Klokken blev 9. Den russiske Centrumskolonne begyndte netop den Gang at defilere gennem Pratzen. Da rykkede Soult frem og angreb med stor Kraft. Først nu saae Kutusof den Fejl, der var begaaet. Han var bleven saaret i Hovedet. Man spurgte ham, om Saaret var farligt. Han svarede: »Nej! Men dér, dér er det dødelige Saar,« idet han samtidig pegede mod Pratzen. Med Fortvivlelsens Mod søgte Russerne at oprette Fejlen og sætte sig fast paa Plateauet. Da det ikke vilde lykkes, kaldte Kutusof den russiske Garde til Hjælp fra sin højre Fløj. Men nu gav Napoleon Bernadotte Befaling til at understøtte Soult, og Garden og Grenadererne fulgte efter som Reserve. Dette Angreb kunde Russerne ikke modstaa; deres Garde blev kastet, og i stor Uorden maatte deres Centrum trække sig tilbage. Klokken var dengang henimod 1. Paa samme Klokkeslet var Kampen bleven afgjort paa den russiske højre Fløj. Her var det væsenligst Kavaleriet, der kæmpede, men, da Murat gjorde et kraftigt offensivt Stød, blev Russerne nødte til at gaa tilbage af Mangel paa Reserve, da Garden, som omtalt, var trukket til Centrum.

Men endnu kæmpede den russiske venstre Fløj. Det var lykkedes den at kaste den franske Division, der blev forfulgt over Defiléerne ved Tellnitz og Sokolnitz; men Klokken henimod 10 begyndte de franske Forstærkninger at indtræffe; de greb ind, og derved lykkedes det at kaste Russerne tilbage til begge Defiléerne. Men det russiske Centrum var den Gang slaaet, og Følgen blev, at denne Fløj var afskaaren. Den blev derfor angreben i Ryggen, og, trængt fra alle Sider, søgte den at komme bort i sydlig Retning; derved blev en ikke ringe Del af Styrken trængt ud paa nogle Søer, der var tilfrosne. Fransk Artilleri kørte op og skød Isdækket itu, saa at en Mængde af Russerne druknede. De, der undgik denne Skæbne, maatte dele Lod med alle de øvrige, der var gaaede tilbage i denne Retning; de maatte strække Vaaben.

Klokken omtrent 4 var Slaget endt.

Den franske Hær mistede 6—7000 Mand. De Allieredes Tab

udgjorde 30—40,000 Mand, hvoraf Halvdelen Fanger. Desuden erobrede Franskmændene 45 Faner og 176 Kanoner.

I Memoirerne fra St. Helena udtaler Napoleon: »Jeg har leveret 30 Slag som dette, men jeg har aldrig set noget, hvor Sejren var saa afgjort, og Tilfældet havde saa lidt Spillerum.« Skyldtes dette i første Række Kejserens Forberedelse før og Ledelse af Slaget, saa skyldtes det ikke mindre den Maade, hvorpaa hans Befalinger blev udførte, og den Tapperhed, hvormed der blev kæmpet. Det var derfor med Rette, at Napoleon begyndte en Proklamation, der udkom Dagen efter Slaget, med: »Soldater! Jeg er tilfreds med Eder!« Det var et Mønsterslag, der indviede en ny Ærа. Over den straaler Austerlitzsolen, og den er endnu ikke blegnet ved, hvad der paa Slagenes Omraade skete i 1866 og 1870.

Den 3. December ankom en Parlamentær fra Kejser Franz for at foreslaa en Vaabenstilstand. Dette Skridt foranledigede en personlig Sammenkomst mellem ham og Napoleon, som fandt Sted den 4. s. M. Den førte til Fredsunderhandlinger, der afsluttedes ved Freden til Preszburg den 26. December 1805. Ved denne maatte Østrig afstaa: 1) Venezia og Friaul til Kongeriget Italien, 2) Istrien og Dalmatien til Frankrig, 3) Tyrol til Bajern og 4) nogle Distrikter til Württemberg. Ialt afstodes 1140 □ Mil med 2,800,000 Mennesker. Desuden maatte Østrig godkende Schweiz's Forfatning og betale en meget betydelig Sum i Krigsomkostninger.

De Forhandlinger, der samtidig var førte med Preussen, afsluttedes først den 15. Februar 1806. Preussen maatte afstaa Fyrstendømmet Neufchatel til Napoleon og Anspach til Bayern, men til Gengæld fik det Hannover. Bajern maatte betale denne Forøgelse med at afstaa Berg.

Skønt det ved en Neutralitetstraktat, der var afsluttet mellem Frankrig og Kongeriget begge Sicilierne før Felttoget 1805, var bleven bestemt, at Kongerigets Havne skulde være spærrede for Frankrigs Fjender, havde Kongen dog, medens Krigen varede, tilladt, at en engelsk Flaade landsatte engelske og russiske Tropper. Da Felttoget var endt, fik Masséna derfor Befaling til at rykke ind i Neapel, og Napoleon, der havde forlagt sit Hovedkvarter til Schønbrunn, dekreterede herfra: »Dynastiet i Neapel har ophørt at regere; dets Tilværelse er uforeneligt med Europas Fred og min Krones Ære.« Massénas Fremrykning tvang Kongehuset til

6*

at begive sig til Øen Sicilien, som Kong Ferdinand hævdede Besiddelsen af under alle de senere Begivenheder, fordi der ikke længere var nogen fransk Flaade, der kunde gøre ham Besiddelsen stridig.

Det var bleven bestemt, at den republikanske Kalender skulde ophøre den 1. Januar 1806, saa at man vendte tilbage til den gamle Tidsregning. Dermed udslettedes det sidste Spor af Republiken.

Napoleon var Kejser; videre kunde han ikke komme; men han kunde gøre noget for sin Familje. Derfor besluttede han at hæve den til en Fyrsteslægt, der overstraalede alle de europæiske Fyrstehuse.

Napoleon havde 4 Brødre — Joseph, Lucien, Louis og Jérome — og 3 Søstre — Elise, Pauline og Caroline.

Af Brødrene var Joseph allerede i 1794 bleven gift med Marie Julie Clary, der var Datter af en rig Købmand i Marseille, og han var senere ved Napoleons Hjælp bleven ansat som Gesandt i Rom. En Tid lang gjorde Napoleon saa stærk Kour til Josephs Svigerinde, Desirée Clary, at det saae ud, som om det skulde blive til et Parti. Men hun blev gift med Bernadotte og derved — paa et senere Tidspunkt — Dronning af Sverige.

Lucien Bonaparte, der var født i 1775, var bleven anbragt som Elev i et Seminarium, hvor han skulde uddannes til Gejstlig. Men i 1794 forlod han Seminariet og kastede sig 19 Aar gammel over Politiken. Samme Aar giftede han sig med Cathérine Boyer, Datter af en Gæstgiver. Hun døde i Aaret 1800, og Napoleon skrev i den Anledning til ham: »Du har mistet en udmærket Kone. Jeg vil haabe aldrig at behøve det Mod, der er nødvendigt for at bære en saadan Ulykke.«

Af Napoleons Søstre var, som alt omtalt, Elise og Pauline blevne gifte under Opholdet i Milano 1797. Caroline blev i 1800 gift med Murat. Da General Leclerc, med hvem Pauline var gift, var Søn af en Møller, Murat Søn af en Gæstgiver og selv havde begyndt sin Livsgerning som Kræmmerdreng, tænkte Napoleon ligesaa lidt ved sine Søstres som ved Luciens Giftermaal paa at tage Hensyn til de Familjer, de giftede sig ind i. Men allerede da han blev livsvarig Konsul, fandt han det nødvendigt med Fremtiden for Øje at sørge for, at hans nærmeste Slægt kun indgik

standsmæssige Ægteskaber. Begyndelsen skete i 1802 med Louis, der blev gift med Napoleons Steddatter, Hortense Beauharnais.

Efter at være bleven Førstekonsul var Napoleon fuldt paa det Rene med, at han snart vilde blive Monark. Den Krone, han fik, skulde saa gaa i Arv til hans Brødre, eftersom hans Ægteskab med Josephine var barnløst, og der ikke var nogen Udsigt til, at der heri vilde ske nogen Forandring. Derved kom Spørgsmaalet om en Skilsmisse atter paa Dagsordenen. Napoleons Moder og Sødskende, der bestandig var meget fjendtlig stemte mod Josephine, gjorde alt, hvad der var muligt, for at faa Skilsmissen fuldbyrdet. Men Napoleon betænkte sig stadig, thi følte han end ingen Kærlighed til Josephine, saa var der dog meget i hendes Væsen, som øvede sin Magt over ham, og han kunde ikke være ligegyldig overfor den inderlige og trofaste Hengivenhed, som Josephine mere og mere viste ham. Desuagtet var dog Spørgsmaalet om en Skilsmisse kun stillet i Bero, saalænge Napoleon var Førstekonsul. Men næppe var han bleven Kejser, før ikke alene Familjen, men ogsaa mange andre arbejdede paa at formaa ham til at indgaa et nyt Ægteskab. Kejseren erkendte, at hans saavel som hans Dynastis Interesser krævede, at han indgik et saadant for at faa Arvinger; men han vidste, at en Skilsmisse vilde gøre Josephine ulykkelig. »Det overstiger mine Kræfter,« sagde han. »Jeg har et Menneskehjerte og er ikke opammet af en Tigerinde.« Dermed var Sagen dog ikke endelig afgjort, thi Spørgsmaalet om Arvefølgen maatte løses.

Da Joseph ikke havde Sønner, maatte Arvefølgen fra ham gaa over paa Lucien. Denne havde følt dyb Sorg over sin første Ægtefælles Død; men han havde snart forstaaet at trøste sig. I 1802 mødte han den ligesaa smukke som letsindige Fru Jouberthon paa sin Vej; hun var skilt fra en Vexelmægler. Lucien vilde gifte sig med hende, og, skønt Napoleon gjorde alt for at forhindre det, blev Ægteskabet indgaaet i Oktober 1803. En Søn, der var født tidligere paa Aaret, blev derved legitim; senere forøgedes Børneantallet, saa at det ialt bestod af 6 Sønner og 6 Døtre.

Som Kejser havde Napoleon ladet sin Slægt følge med i Højheden. Hans Moder — »madame mère« — fik Rang umiddelbart efter Kejserinden og blev tildelt en Hofstat Hans Sødskende blev kejserlige Prinser og Prinsesser, og hver af dem fik en Aarspenge,

der langt oversteg, hvad der var tillagt Prinser og Prinsesser af de europæiske Fyrstehuse. Kun Lucien blev forbigaaet, fordi han ikke vilde opgive Ægteskabet med Fru Jouberthon, og Napoleon vilde saa lidt anerkende hans Søn, der var født udenfor Ægteskabet, som sin Arving, at han »vilde foretrække at se en Bourbon som sin Efterfølger«.

Napoleons yngste Broder, Jérome, var bleven ansat ved Marinen; men han havde i 1803 begivet sig til Nordamerika. Her forelskede han sig i en meget smuk Dame, Elisabeth Patterson, der var Datter af en rig Købmand, og med hende vilde han med Faderens Samtykke indgaa Ægteskab. Da den franske Konsul kom til Kundskab herom, gjorde han saavel Jérome som Faderen opmærksom paa, at Ægteskabet vilde være ugyldigt efter franske Love, fordi Jérome, da han kun var 19 Aar, ikke maatte gifte sig uden sin Moders Samtykke. Desuagtet blev Ægteskabet indgaaet, men i al Hemmelighed, og Jérome underrettede ikke noget Medlem af sin Familje om, hvad der var sket. Men, efterat Napoleon var bleven Kejser, ønskede Jérome at faa hans Samtykke til det Ægteskab, der alt var sluttet. Den 28. Juli 1805 vendte Jérome derfor tilbage til Fastlandet, og — efterladende sin Hustru i Lissabon — begav han sig til Italien, hvor Napoleon den Gang opholdt sig. Men alle Jéromes Bestræbelser var forgæves. Kejseren forlangte, at Ægteskabet skulde betragtes som ugyldigt, og at »Frøken Patterson«, uden at maatte føre Navnet Bonaparte, skulde vende tilbage til Nordamerika, imod at der udbetaltes hende en aarlig Pension paa 60,000 Francs. Jérome var — for at bruge et mildt Udtryk — svag nok til at bøje sig.

Ved Freden i Preszburg havde Napoleon sat igennem, at Kurfyrsterne af Bajern og Württemberg havde faaet Kongeværdigheden, og nu besluttede han at oprette Kongeriger for sine Brødre og samtidig hæve sine øvrige Slægtninge saa højt, som de øjeblikkelige Forhold tillod det.

Joseph fik Kongeriget Neapel. Den bataviske Republik blev gjort til Kongeriget Holland med Louis som Regent. Jérome maatte foreløbig vente, til der gennem nye Erobringer kunde oprettes et Kongerige for ham. Desuden skulde han først forbedre sig. Thi trods den store Aarspenge, der var tilstaaet ham, havde han ved en yderligt gaaende Letsindighed styrtet sig i en saadan Gæld, at

Napoleon i December 1805 truede med at sætte ham i Gældsfængsel. Af Napoleons Søstre var der alt sørget for Elise, der havde faaet Hertugdømmet Lucca. Pauline, der var bleven Enke efter General Leclerc, havde i 1803 giftet sig med Fyrst Borghese, og hun fik Hertugdømmet Guastalla. For at faa ophøjet Caroline oprettedes der et Storhertugdømme Berg og Kleve for Murat, og han fik Befaling til fremtidig at kalde sig: »Joachim, Storhertug af Berg og Kleve«. Eugen Beauharnais var forsørget som Vicekonge af Italien, men ham blev der tillige hjulpen paa gennem Ægteskab med Prinsesse Augusta, en Datter af Kongen af Bajern. En Slægtning af Kejserinden, Stephanie Beauharnais, blev adopteret af Kejseren og gift med Arveprinsen af Baden. Bernadotte var den Gang bleven gift med Desirée Clary, og, da Napoleon, som han siger i Dekretet, fandt det »passende, at Dronningen af Neapels (Julie Clary) Svoger fik en passende Stilling i Kongeriget Neapel«, blev der oprettet et Fyrstendømme Pontecorvo, der tildeltes Bernadotte.

Napoleon havde dermed sørget for sin Slægt, men han havde paa samme Tid ved at gøre sine Brødre til Regenter troet i dem at finde villige Redskaber, der ved alle Lejligheder vilde bøje sig for hans Befalinger. Tiden viste, at han havde forregnet sig heri; thi den Ærgerrighed, der var Napoleons prægnanteste Egenskab, besjælede ogsaa hans Sødskende. Hvad han saa end gjorde for dem, saa gjorde han dog aldrig nok, og den gensidige Jalousi bevirkede, at Forholdet imellem dem var alt andet end godt. Den eneste, der dannede en Undtagelse, var Pauline, der ikke alene ikke var ærgerrig, men som paa samme Tid havde en virkelig og inderlig Hengivenhed for Napoleon, som ikke mindst viste sig, da hans Stjerne var dalet.

Efterat der saaledes var sørget for Familjen, blev der ikke mindre sørget for, at Kejserfamiljen fik en passende Omgivelse. Derfor blev der oprettet en Lensadel. Talleyrand fik Fyrstendømmet Benevent og Berthier Fyrstendømmet Neufchâtel. Senere kom Touren til Marskallerne, som tillige blev udnævnte til Hertuger med Titel efter et af de Slag, hvori de særligt havde udmærket sig. Efterat disse Skridt var gjorte, blev der i 1807 — Dekretet udkom dog først den 11. Marts 1808 — oprettet en kejserlig Adel, som var arvelig. Divisionsgeneralerne blev Grever og General-

majorerne Baroner. Desuden optoges en Del af Senatorerne og Medlemmer af Statsraadet samt et stærkt begrænset Antal civile Medlemmer i Adelstanden. Ogsaa denne kejserlige Adel fik betydelige Dotationer. Det gamle var saaledes forbigangent, og alt var bleven nyt. At den gamle Adel saae den nye over Hovedet var naturligt; men, da den maatte opgive Haabet om atter at se Bourbonnerne paa Tronen, bøjede den sig lidt efter lidt og betænkte sig ikke paa at modtage Ansættelse i Embeder eller ved Hoffet, og, skønt Napoleon havde oprettet en ny Adel, satte han dog en Ære i at tælle Frankrigs ældste og bedste Navne i sin og Josephines Hofstat.

Preussen havde ved Februartraktaten vel maattet afstaa Land, men til Gengæld havde det faaet Hannover, og hele dets Landomraade var kommet til at ligge mere samlet. Denne Indrømmelse var fra Napoleons Side kun sket for at løsne Forbundet mellem Preussen og Rusland og skabe et Brud mellem Preussen og England, thi sidstnævnte Magt vedblev at betragte Hannover som det engelske Kongehus' retmæssige Ejendom. Havde Napoleon kunnet forudse en Begivenhed, der indtraf i England, kort før Traktaten med Preussen blev afsluttet, vilde denne ganske sikkert have faaet et andet Indhold, saa at Hannover ikke var bleven afstaaet, og derved havde der været banet Vej for Fred mellem Frankrig og England.

Den 23. Januar 1806 døde Sjælen i Englands Kamp mod Republiken og Kejserdømmet, den engelske Premierminister Pitt, og Oppositionen kom til Roret. Føreren for denne, Charles Fox, der blev Premierminister, var ikke alene bekendt for sin varme Sympathi for Frankrig, men tillige for sit fjendtlige Sindelag mod Preussen. Om Preussens Transaktioner for at faa Hannover udtalte Fox: »Byt Marker for Marker, Kvæg for Kvæg, men byt aldrig Eders Folk, thi Samfundets Grundvold, den gensidige Tilbøjelighed mellem Fyrsterne og Folkeslagene, bliver derved uoprettelig tabt.« Napoleon benyttede strax efter Ministerskiftet de forandrede Forhold til at faa Underhandlinger i Gang med England, der kunde føre til Fred. Vel havde han nylig afsluttet Traktaten med Preussen angaaende Hannover, men det var for ham ingen Hindring. Thi det laa ikke for ham at opretholde en Traktat, naar han havde Fordel ved at bryde den. Derfor betænkte han sig heller ikke paa at tilbyde England Hannover ved de Underhandlinger, der nu blev førte.

Samtidig arbejdede Napoleon paa at svække Tyskland. For at gennemføre sine Planer i denne Henseende indlemmede han flere Fæstninger paa højre Rhinbred — deriblandt Wesel og Kehl — i Frankrig for derved at have en Udfaldsport mod Preussen. Han havde ikke alene ikke villet rømme den østrigske Fæstning Braunau, men — Garden undtagen — lod han hele den franske Hær, der havde deltaget i Felttoget 1805, blive staaende i det sydlige og sydvestlige Tyskland. Da han paa denne Maade havde sikret sig Herredømmet i Tyskland, kaldte han Gesandter fra Bajern, Württemberg, Baden, Nassau, Darmstadt og fra andre af Tysklands Smaastater til Paris, hvor der den 12. Juni 1806 blev afsluttet et Rhinforbund under Frankrigs Protektorat. Enhver af de nævnte Stater forpligtede sig til at sige sig løs fra det tyske Rige samt til under Krig at stille et Troppekontingent til det fælles Forsvar. Dermed var det tyske Rige opløst, og den 6. August 1806 nedlagde Kejser Franz Titlen af tysk Kejser. Dette Skridt fra de tyske Regenters Side vakte stort Røre blandt Befolkningen i Tyskland. En Boghandler Palm i Nürnberg forhandlede et Skrift — »Tyskland i sin Nedværdigelse« — der indeholdt stærke Beskyldninger mod Napoleon. Berthier fik Befaling til at lade Palm og dem, der havde udbredt Skriftet, arrestere og stille for en fransk Krigsret. Den dømte dem alle til Døden. Palm blev henrettet, derimod blev de andre benaadede af Napoleon, paa Betingelse af, at de tyske Fyrster, hvis Undersaatter de var, skulde give dem en passende Straf. At man fra de tyske Regenters Side fandt sig i dette Overgreb, viser noksom, i hvilken Grad man havde nedværdiget sig.

Napoleon førte i det Øjeblik Underhandlinger med Rusland. Denne Magt var nemlig efter Slaget ved Austerlitz gaaet ind paa at trække sin Hær tilbage til Rusland og forhandle i Paris om en Fred. Den 20. Juli blev der i Paris undertegnet en Fredstraktat, men, skønt den Løsning, man var kommen til, var af en saadan Natur, at den maatte kunne tilfredsstille Rusland, nægtede dog Kejser Alexander at ratificere Traktaten. Grunden dertil maa vistnok søges i, at Kejseren længtes ikke alene efter at faa Oprejsning for Nederlaget ved Austerlitz, men ogsaa efter overhovedet at komme til at spille en Rolle i Begivenhederne.

Preussen var underhaanden kommen til Kundskab om, at Napoleon, trods den afsluttede Traktat, havde tilbudt England Han-

nover. Det følte sig truet ved Oprettelsen af Rhinforbundet og søgte som Modvægt at faa dannet et Forbund af de nordlige Stater i Tyskland. Endvidere var det misfornøjet over, at Napoleon havde besat Wesel, da denne Fæstning netop var bestemt til at skulle skærme mod Angreb fra fransk Side. Krigspartiet i Berlin benyttede sig heraf til at fremtvinge, at der i Begyndelsen af August 1806 toges fat paa at ruste den preussiske Hær. Napoleon fik Underretning derom, men han vilde ikke tro paa, at det var Preussens alvorlige Hensigt at lade det komme til Kamp. I et Brev til Talleyrand af 12. September skrev han: »Jeg har ingen Interesse af at forstyrre Kontinentets Fred. — — Kongen (af Preussen) er i den Grad blottet for Karakter og Hoffet i den Grad behersket af unge Officerer, der vil gaa paa Æventyr, at man slet ikke kan regne med denne Magt. Den vil bestandig handle, som den hidtil har gjort. Den væbner og afvæbner; den væbner, bliver staaende for at afvente bedre Tider, medens man (ɔ: de andre) slaas, og arrangerer sig med Sejrherren.« Den følgende Dag skrev han til Kong Joseph: »Preussen fremsætter tusinde Protester overfor mig, men ikke mindre tager jeg mine Forholdsregler. Om faa Dage vil det enten have afvæbnet, eller ogsaa vil det blive oprevet. Østrig protesterer ud fra sine fredelige Hensigter. Rusland véd ikke, hvad det vil. Dets fjærne Beliggenhed gør det afmægtigt. Her er i to Ord Sagernes Tilstand.«

Forhandlingerne med England var den Gang fremmede saa langt, at den højeste Grad af Sandsynlighed talte for, at det vilde lykkes at komme til en Forstaaelse. Alt kom i dette Øjeblik an paa, at den engelske Premierminister Fox, der var alvorligt syg, atter kom til Kræfter og kunde sætte sin Mening igennem. Men han døde den 13. September, og der blev dannet et nyt engelsk Ministerium. Canning blev Sjælen i dette, og det genoptog Pitts Politik overfor Frankrig. Følgen blev, at England, Preussen, Rusland og Sverige indgik den fjerde Koalition mod Napoleon.

Rusland havde alt forinden begyndt at ruste, og Kejser Alexander havde den 11. September udstedt et Manifest, der maatte betragtes som en Krigserklæring mod Napoleon. Men ikke alene Rustningerne krævede Tid, men der maatte ogsaa gaa længere Tid, forinden de russiske Hære kunde naa frem paa Krigsskuepladsen. Preussen havde derfor al Grund til at træde op med Forsigtighed,

thi kom det til Kamp med Napoleon, forinden de russiske Hære stødte til, risikerede Preussen en Gentagelse af, hvad der var sket overfor Østrig i Feltoget 1805. Men i Berlin voxede Krigspartiets Indflydelse Dag for Dag, og derved blev Kongen mod sin Vilje drevet ud paa den Vej, der førte til Preussens Ulykke. De preussiske Officerer kunde vel ikke benægte, at Napoleon hidtil havde sejret, men de hævdede, at det kun var, fordi Napoleon endnu ikke havde staaet overfor den preussiske Hær, endnu ikke havde kæmpet med Frederik II's Arvtagere. Derfor ansaa de det heller ikke nødvendigt at afvente Russernes Ankomst. Igennem theoretiske Beregninger bragte man Styrken af den preussiske Hær op til et Tal, der aldrig kunde naas, og omvendt reducerede man den Styrke, Napoleon kunde møde med, saa at den blev Preussernes underlegen, idet man gik ud fra, at Napoleon vilde blive nødt til at efterlade et stort Antal Tropper for at opretholde Ro i de tyske Stater, han havde besat. De preussiske Officerer hævdede derfor med stor Bestemthed, at Preussen kunde slaa Napoleon uden anden Hjælp.

Officerernes Overmod hypnotiserede Befolkningen. Pressen hjalp til efter bedste Evne; den kunde ikke finde Haansord stærke nok mod Napoleon, den franske Hær og det franske Folk. I Theatrene gav man Forestillinger, der skulde opflamme Nationalitetsfølelsen, og til hvilke Soldaterne fik fri Adgang. Digterne virkede i samme Retning og forudsagde Sejren med stor Bestemthed. Et Digt, der var indrykket i Hoftidenden, sluttede saaledes med:

»Blitzschwanger drohst Du unsrer Saat:
Doch wisse, dasz wir Friedrichs Land bewohnen,
Wenn sich ein Ungewitter naht,
Zertheilen es die Preussen mit Kanonen.«

Paa denne Maade arbejdede man sig op til en Stemning, der var uimodtagelig for enhver Fornuftgrund; man styrtede sig paa Hovedet ind i Faren uden at tænke paa Følgerne.

Kongen af Preussen havde sendt en overordentlig Afsending til Paris. Han indtraf den 23. September og overbragte et Brev fra Kongen, der var holdt i almindelige Høflighedsudtryk. Napoleon besvarede det paa samme Maade. Men samtidig erfarede Napoleon, at Stemningen i Berlin var bragt op til Fanatisme, at den preussiske Hær var færdig med sine Rustninger og koncentrerede

sig. Det gjaldt derfor om at forhindre, at Preussen kom i Forkøbet ved at gribe Initiativet. Berthier, der var sendt til Würzburg, havde alt modtaget foreløbige Befalinger med Hensyn til Koncentrationen af de franske Tropper; nu maatte de endelige Bestemmelser gives i Henhold til den Operationsplan, Kejseren agtede at følge.

Napoleon forlod Paris den 25. September og ankom den 28. s. M. om Morgenen til Mainz. Her udstedte han sine Befalinger, saa at la grande armée, der kom til at tælle 200,000 Mand, den 5. Oktober kunde staa koncentreret paa Linien Bamberg—Bajreuth færdig til Fremrykning.

Uagtet Preusserne tidligt havde begyndt Rustningerne, lykkedes det først at faa Hæren koncentreret den 25. September. Den bestod af Hovedarmeen, 62,000 Mand under Hertug Ferdinand af Brunsvig, et Korps paa 40,000 Mand, hvoraf 20,000 Sachsere, under Fyrst Hohenlohe, et Korps paa 18,000 Mand under General Rüchel og en Reserve paa 13,000 Mand. Kongen fulgte Hovedarmeen, men der var ikke organiseret nogen Overkommando. Raadvildhed var Aarsag i, at man først den 25. September i et Krigsraad enedes om en Operationsplan, efter hvilken Hæren skulde gribe Offensiven for at slaa de franske Korps enkeltvis og derigennem vanskeliggøre den franske Hærs Koncentration. Kongen bifaldt Krigsraadets Beslutning og afsendte samme Dag et Brev til Napoleon, hvori han udførligt fremsatte Preussens Klagepunkter mod Frankrig. Brevet var ledsaget af en Note, hvori forlangtes, at de franske Tropper skulde rømme Tyskland, at Napoleon ikke maatte modsætte sig et Forbund af de nordlige Stater i Tyskland, og at han skulde rømme de Fæstninger, han havde besat paa højre Rhinbred, saa at Rhinen blev Grænsen mellem Frankrig og Tyskland. Den 8. Oktober var sat som Tidsgrænse for Svaret.

FELTTOGET 1806

Den franske Hær begyndte Fremrykningen den 5. Oktober saa stærk sammentrængt, at Napoleon betegnede den »som en Bataillonsfirkant paa 200,000 Mand«. Derved vilde han opnaa, at der ikke blev overladt noget til Tilfældet, og at han, hvor han traf paa Fjenden, kunde møde med en dobbelt Overmagt. Fremrykningen skete ad tre Veje: Højre Fløj gik fra Bajreuth

paa Hof, Centrum over Kronach paa Gera og venstre Fløj paa Saalfeld. Det var Napoleons Hensigt at forhindre den preussiske Hær, som han formodede stod i Thüringen, i at naa tilbage til Berlin ved at omgaa dens venstre Fløj. Om Fjendens Stilling havde Kejseren dog kun mangelfulde Oplysninger, men disse, ventede han, vilde blive supplerede paa en fyldestgørende Maade, naar hans venstre Fløj naaede Saalfeld.

Napoleon forlod Mainz den 1. Oktober om Aftenen. Den 3. var han i Würzburg, og derfra begav han sig til Bamberg, hvor han ankom den 6. Oktober.

Den 7. Oktober modtog Napoleon i Bamberg Kongen af Preussens Brev af 25. September og den medfulgte Note. Begge Dele var blevne afleverede i Mainz til Talleyrand, og han havde sendt dem videre. Napoleon tog deraf Anledning til den følgende Dag, den 8., at udstede den første Bulletin i dette Felttog, hvori der blev given en Fremstilling af Preussens Optræden overfor Frankrig, og hvori Skylden for, at det nu maatte komme til Fjendtligheder, lagdes paa det preussiske Krigsparti, paa den preussiske Dronning Louise — om hvem det hed, at »hun som en ny Armida fulgte Hæren i sit Dragonregiments Uniform« — og paa Prins Louis af Preussen. Denne Bulletin traadte i Stedet for en Krigserklæring.

De preussiske Hære var imidlertid rykkede frem og naaede den 3. Oktober Thüringerwald; men istedenfor hurtigt at fortsætte Fremrykningen for at opnaa noget gjorde de Holdt, og man begyndte derefter at debattere om, hvad der skulde gøres. Den 5. Oktober kom man til det Resultat, at man burde blive staaende ved det nordlige Affald af Thüringerwald og sende Forposter frem i de foranliggende Pas for at komme til Klarhed med Hensyn til Franskmændenes Hensigter. Man tog Opstilling i Henhold til denne Plan.

Da Kongen af Preussen ikke fik noget Svar fra Napoleon inden den 8. Oktober, udsendte han den følgende Dag et Manifest — 20 tæt trykte Sider — der skulde vise det preussiske Folk og hele Europa, at han var nødt til at gribe til Vaaben.

Napoleon havde fortsat Fremrykningen, og den 10. Oktober naaede hans venstre Fløjkorps, der kommanderedes af Marskal Lannes, Saalfeld. Her stødte det paa et Korps under Prins Louis

af Preussen, som Fyrst Hohenlohe havde skudt frem til denne By. Det blev slaaet, og Prinsen faldt. Denne Fægtning i Forbindelse med senere indløbne Efterretninger overbeviste Napoleon om, at den preussiske Hær endnu var hinsides Saale (ɔ: paa vestre Flodbred). Kejseren befalede derfor alle sine Korps at foretage en Frontforandring til Venstre, saa at Hæren kom til at staa langs Saale. Naar det var sket, skulde Overgangen finde Sted den 14. Oktober, og derpaa vilde Napoleon rykke mod Fjenden, som han ventede at støde paa ved Weimar. I Henhold til denne Befaling naaede Lannes, der med venstre Fløjkorps skulde danne Støttepunktet for Frontforandringen, den 13. Oktober Jena. Her traf han paa preussiske Forposter. Fægtningen ved Saalfeld havde nemlig foranlediget de preussiske Hære til at trække sig tilbage, saa at Hertug Ferdinand og Rüchel stod ved Weimar og Fyrst Hohenlohe midtvejs mellem denne By og Jena. Lannes gik, umiddelbart efter Ankomsten, frem til Angreb, kastede de preussiske Forposter tilbage og besatte Jena.

Kejseren var samme Dag, den 13., indtruffen i Gera.

Man har ikke sjeldent bebrejdet Napoleon, at Krigen for ham ikke var Middel, men Maal. Der kom en Periode, hvor denne Bebrejdelse har sin Berettigelse. Men det var ikke Tilfældet i 1806 før Slaget ved Jena, og Napoleon fandt Lejlighed til at give et eklatant Vidnesbyrd derpaa.

Kongen af Preussens Brev af 25. September, der er bleven omtalt Side 92, havde søgt Napoleon ad saa mange Omveje, at det først naaede ham den 7. Oktober i Bamberg. Endnu havde Napoleon ikke besvaret det, men Svaret afsendtes den 13. Oktober fra Gera og lød:

»Min Herr Broder! Jeg modtog først den 7. ds. Deres Majestæts Skrivelse af 25. September. Det gør mig ondt, at man har ladet Dem undertegne en saadan Pamflet. Jeg svarer Dem blot, for at overbevise Dem om, at jeg aldrig har villet tillægge Dem de Ting, der indeholdes deri; alle strider de mod Deres Karakter og vor fælles Ære. Jeg beklager og foragter Forfatteren til saadanne Skrifter. Umiddelbart derefter har jeg modtaget Deres Ministers Note af 1. Oktober. De har sat mig et Rendez-vous til den 8. ds.; jeg har holdt Ord som en ægte Ridder; jeg staar midt i Sachsen. Jeg beder Dem tro mig, at min Styrke er af en saadan Beskaffen-

hed, at hele Deres Styrke ikke vil være istand til længe at gøre den Sejren stridig. Men hvorfor udgyde saa meget Blod? I hvilken Hensigt? Jeg vil føre samme Sprog overfor Deres Majestæt som det, jeg benyttede to Dage før Slaget ved Austerlitz til Kejser Alexander. Himlen give, at solgte og fanatiske Mennesker, der mere er Deres og Deres Regerings end min og min Nations Fjender, ikke giver Dem de samme Raad, som vil medføre samme Resultat. Sire! Jeg har i 6 Aar været Deres Ven. Jeg vil ikke drage Fordel af den Svindel, der behersker Deres Konseil, og som har faaet det til at begaa politiske Misgreb, som Europa endnu er ganske forbauset over, og militære Fejl, hvis Størrelse snart vil lyde ud over hele Europa. Havde De fordret mulige Ting i Deres Note, saa havde jeg bevilget dem. Men De fordrede min Vanære, og derfor kan De ikke være i Tvivl om mit Svar. Der er altsaa Krig mellem os, og Forbindelsen er sønderreven for bestandig. Men hvorfor skal vi lade vore Undersaatter dræbe. Jeg sætter ikke Pris paa en Sejr, der skal købes med Livet af et betydeligt Antal af mine Børn. Hvis jeg begyndte min militære Løbebane, og hvis jeg endnu behøvede at frygte for en Kamps Tilfældigheder, saa vilde dette Sprog være paa urette Sted. Sire, Deres Majestæt vil blive besejret; De vil sætte Deres Dages Rolighed, Deres Undersaatters Existens paa Spil uden Skyggen af et Paaskud. I dette Øjeblik er De endnu intakt, og De kan forhandle med mig paa en Maade, som er Deres Rang værdig; men inden en Maaned er hengaaet, vil De komme til at forhandle under ganske andre Vilkaar. De har ladet Dem henrive til lidenskabelige Bevægelser, som man havde beregnet og forberedt med Kunst. De har sagt mig, at De oftere har vist mig Tjenester. Nu vel, jeg vil give Dem det største Bevis paa, at jeg erindrer dem. Det staar i deres Magt at spare Deres Undersaatter for Krigens Ødelæggelser og Trængsler. De kan ende den næppe begyndte Krig, og De vil derved fortjene Europas Tak. Hvis De hører paa de Rasende, som for 14 Aar siden vilde erobre Paris, og som nu har indviklet Dem i en Krig og umiddelbart derefter i ikke mindre ubegribelige Offensivplaner, saa vil De slaa Deres Folk Saar, som De ikke vil kunne læge i hele Resten af Deres Liv. Sire, jeg har intet at vinde overfor Deres Majestæt; jeg vil intet og har intet villet af Dem; den nærværende Krig er en upolitisk Krig. — Jeg føler, at jeg maaske ved denne

Skrivelse saarer en vis, enhver Souveræn ejendommelig Følsomhed, men Omstændighederne tillader ingen Skaansel; jeg udtaler mig overfor Dem, saaledes som jeg tænker. Og udover dette tillader jeg mig at sige Deres Majestæt, at det ikke er en stor Opdagelse for Europa at erfare, at Frankrig har over tre Gange saa stor en Befolkning, der er lige saa tapper og krigsvant som Befolkningen i Deres Majestæts Stater. Jeg har ikke givet Deres Majestæt nogen virkelig Aarsag til Krigen. Befal da den Sværm af ildesindede og uoverlagte Mennesker at tie ved Synet af Deres Trone og den Ærefrygt, som de skylder Dem, og skænk Dem selv og Deres Stater Ro. Om De end ikke mere vil finde en Allieret i mig, saa vil De dog i mig finde en Mand, der kun ønsker at føre de Krige, som mit Folks Politik gør uundgaaelige, og som ikke ønsker at udgyde Blodet i Kamp med Souveræner, som ikke har Interesser med Hensyn til Industri, Handel og Politik, der staar i Modstrid med mine. Jeg beder Deres Majestæt i denne Skrivelse kun at se mit Ønske om at skaane Menneskeblod og at spare en Nation, hvis geografiske Stilling ikke gør den til en Fjende af min, den bitre Anger, at have hørt for meget paa forbigaaende Opbrusninger, som saa let opstaar blandt Folkene og atter lægger sig. Iøvrigt beder jeg Gud tage Dem, min Herr Broder, i sin hellige og sikre Varetægt.«

Dette Brev blev afsendt den 13. Oktober med en af Kejserens Ordonnansofficerer, Kaptajn Montesquiou. Han naaede de preussiske Forposter og blev bragt til Fyrst Hohenlohe; men Fyrsten holdt ham saa længe tilbage, at han først traf Kongen af Preussen, da Hæren var slaaet, og Alt var tabt. Om Brevet, hvis det var kommet itide, havde været i Stand til at standse Krigsbegivenhederne, er vanskeligt at sige, men Sandsynligheden taler derfor. Hvilke Følger, det vilde have haft paa de senere Begivenheder i Europa, lader sig ikke beregne.

Næppe var Brevet afsendt, før Napoleon fik Melding fra Lannes om, at han var stødt paa Preusserne ved Jena. Kejseren begav sig strax til Byen, hvor han ankom den 13. Oktober om Eftermiddagen.

Nordvest for Jena ligger en stor Højslette, og en Udløber derfra, det saakaldte »Landgrafenberg«, skyder sig ind imod Jena. Herfra rekognoscerede Napoleon Fjenden, hvis Styrke han anslog til 40—50,000 Mand. Kejseren lod derefter Lannes tage Stilling paa Landgrafenberg, og, da han frygtede for, at Fjenden skulde rykke

frem og kaste Lannes ned i Jena, blev hele den øvrige Hær — med Undtagelse af Davousts og Bernadottes Korps, der var paa den yderste højre Fløj ved Naumburg — stevnede til hurtigst muligt at marchere til Jena. Ved Midnat gav Kejseren Dispositionen for Angrebet den følgende Dag: Lannes skulde rykke frem paa Højsletten for at skaffe Rum for de øvrige Korps, og disse skulde rykke ind paa begge Lannes Fløje, efterhaanden som Rummet udvidedes. Bernadotte og Davoust var den 13. om Aftenen naaet frem til Naumburg foran Defiléet ved Kösen, der ligger ved Saale tre Mil nordfor Jena. Da Napoleon gik ud fra, at han stod ligeoverfor den preussiske Hovedstyrke, sendte han Davoust den 13. om Aftenen Kl. 10 Befaling til at rykke frem over Defiléet ved Kösen for at angribe den Fjende, der stod ved Jena, i Ryggen, og det tilføjedes i Ordren, »hvis Fyrsten af Ponto Corvo (Bernadotte) er hos Dem, kan de rykke frem sammen; dog haaber Kejseren, at han er i den Stilling, der er bleven ham anvist, ved Dornburg«. Herved sigtes til en Befaling, der var udstedt den 13. om Morgenen, og efter hvilken Bernadotte den 14. skulde passere Saale ved Dornburg, der ligger 1 Mil nordfor Jena.

Saasnart Efterretningen om Jenas Besættelse af franske Tropper naaede det preussiske Hovedkvarter i Weimar, blev det besluttet, at de preussiske Hære skulde fortsætte Tilbagetoget, saaledes at Hovedarmeen under Hertug Ferdinand og General Rüchel skulde bryde op og gaa tilbage over Defiléet ved Kösen, hvorimod Fyrst Hohenlohe skulde blive staaende og dække Afmarchen for, naar denne var udført, at følge efter. Hertugen brød op den 13. og naaede Auerstädt; General Rüchel skulde følge efter den 14.

Den 14. Oktober om Morgenen rekognoscerede Napoleon paany Fjendens Stilling. Skønt han endnu ikke havde faaet samlet alle sine Tropper, gav han dog Befaling til den Fremrykning, der samme Dag førte til Slaget ved Jena.

Lannes begyndte Angrebet Kl. 8. Den preussiske Fortræfning blev kastet og forfulgt. Soult og Augereau rykkede ind med deres Korps, hver paa sin Fløj, og Fremrykningen fortsattes ud over Landsbyen Vierzehnheiligen, der var Retningspunktet for Midten. Bag Lannes fulgte Ney, og bag denne den franske Garde, som dannede Hovedreserven.

Fyrst Hohenlohe havde imidlertid formeret sig, og Kl. henved

10 rykkede han frem til Modangreb. De franske Skytter blev kastede, og der var Fare for, at Fjenden vilde sætte sig i Besiddelse af Vierzehnheiligen. Men resolut rykkede Ney frem gennem Midten af Lannes Divisioner og besatte Byen. Der udspandt sig nu en blodig Kamp om denne By, som varede flere Timer. Napoleon holdt foran Garden, og han saavelsom den var Øjenvidner til Kampen. Under denne indtraadte der et meget kritisk Moment. Det saae ud, som om Ney var nødt til at opgive Vierzehnheiligen. Da hørtes fra Gardens Rækker Raabet »en avant«. Napoleon vendte sig strax imod den: »Hvad er det?« raabte han. »Det kan kun være en skægløs Knægt, der vil foregribe, hvad jeg vil gøre. Han maa vente, til han har kommanderet i 20 Slag, før han vover at give mig Raad.« Netop paa dette Tidspunkt ankom 3 Divisioner af de Tropper, Napoleon ventede. De førtes frem i Kamplinjen, hvorpaa Napoleon gav Befaling til almindelig Fremrykning. Hans Overmagt var nu saa stor, at Fyrst Hohenlohes Tropper overalt trykkedes tilbage, og, da derefter det franske Rytteri huggede ind, maatte Fyrst Hohenlohe tiltræde et Tilbagetog paa Weimar, der snart gik over til fuldstændig Flugt. Klokken var den Gang 2 Eft. General Rüchels Korps var under Kampen kommen tilstede og greb ind mod Slutningen, men det kunde ikke tilvejebringe nogen Vending, og Rüchel led samme Skæbne som Fyrst Hohenlohe.

Neys Korps og Reserverytteriet forfulgte den slagne Fjende.

Om Eftermiddagen vendte Napoleon tilbage til Jena i Troen paa, at det var den preussiske Hovedarmee, han havde sejret over.

Men, medens der blev kæmpet ved Jena, førtes der en ligesaa blodig Kamp, der har faaet Navn af Slaget ved Auerstädt.

Davoust var brudt op den 14. om Morgenen Kl. 6 for ifølge Kejserens Befaling fra den foregaaende Aften at passere Defiléet ved Kösen og gaa i Ryggen paa den Fjende, Napoleon vilde angribe samme Dag. Ved Afmarchen stod Bernadotte med sit Korps bag Davoust. Hvis Bernadotte, hvad Kejseren havde haabet, var ankommen til Dornburg den 13. om Aftenen, vilde han være kommen til at gribe ind i Slaget ved Jena paa et tidligt Stadium. Men han burde kunne sige sig selv, at naar han den 14. om Morgenen afmarcherede til Dornburg, vilde han komme for sent til at deltage i Slaget. Derfor var det naturligt for Bernadotte at følge Kejserens seneste Anvisning ved at rykke frem sammen med Davoust, thi derved

aabnede der sig en Mulighed for, at han kunde komme til at gribe ind. Men trods dette afmarcherede Bernadotte til Dornburg. Denne Handlemaade, der senere blev meget strængt paatalt af Napoleon, kunde let have haft meget alvorlige Følger for Davoust, thi han anede mindst, at han vilde støde paa den preussiske Hovedstyrke.

Davoust rykkede frem, passerede Defiléet ved Kösen og naaede frem til Landsbyen Hassenhausen. Hans Styrke beløb sig til henved 30,000 Mand. Da han kom frem mod Byen, stødte han paa Hertug Ferdinand af Brunsvig, der med den dobbelte Overmagt var paa Marchen til Kösen. Da Davoust kun havde én af sine tre Divisioner hos sig, og de andre først kunde støde til, efterhaanden som de havde passeret Defiléet, var han meget uheldigt stillet. Men han grupperede hele sit Forsvar om Hassenhausen, indtil han fik hele sin Styrke samlet. Saa greb han Offensiven og tvang Fjenden til at gaa tilbage. Hertugen af Brunsvig blev dødelig saaret, og Kongen af Preussen, der bivaanede Slaget, og som ikke vidste noget om, at der samtidig kæmpedes ved Jena, befalede, at Hovedarmeen skulde gaa tilbage til Weimar for at forene sig med Fyrst Hohenlohes Hær. Davoust forfulgte, og det varede ikke længe, før den Opløsning, der havde grebet Hohenlohes Hær, ogsaa greb den preussiske Hovedarmee.

Napoleon var den 14. om Aftenen gaaet til Hvile i Jena uden at have nogen Anelse om den Kamp, der var bleven ført ved Auerstädt. Efterretningerne herom naaede ham først i Løbet af den 15., og Natten til den 16. Kl. 1 skrev han til Murat: »Marskal Davoust har haft en udmærket Affaire; han har med sit Korps slaaet 60,000 Preussere.« Kl. 7 skrev han til Davoust: »Jeg lykønsker Dem af mit ganske Hjerte til Deres smukke Konduite. Jeg beklager de Tapre, som De har mistet; men de er døde paa Ærens Mark. Udtal min Tilfredshed for hele Deres Armeekorps og Deres Generaler. De har for bestandig erhvervet sig Retten til min Agtelse og min Erkendtlighed.« Som Belønning blev Davoust senere udnævnt til Hertug af Auerstädt.

Hvorledes Napoleon forstod at vurdere Sejrens Betydning, fremgaar af, at han den 15. Oktober indledede et Dekret, hvorved der blev udskreven en Kontribution paa henved 160 Millioner Francs af Preussen og dets Forbundne, med følgende Ord: »I Betragtning af, at Resultaterne af det igaar vundne Slag er Erobringen af alle

7*

de Kongen af Preussen tilhørende Lande, som ligger paa denne Side af Weichsel, dekreterer Vi‹ osv. Og det blev Resultatet. Thi, hvor store end de Tab var, som Preussernc havde lidt ved Jena og Auerstädt, saa var de dog for intet at regne overfor de Tab, de led under Forfølgelsen. De blev sprængte til alle Sider, og, hvorhen de end flygtede, blev de haardt forfulgte. Resterne af Fyrst Hohenlohes Korps, ca. 12,000 Mand, naaede den 28. Oktober Prenzlow, en Dagsmarche fra Stettin. De blev forfulgte af en Kavaleribrigade, men Murat stødte til med en Forstærkning af Rytteri. Preusserne havde besat Prenzlow og vilde forsvare sig; men istedenfor at angribe sendte Franskmændene en Parlamentær og opfordrede Preusserne til at overgive sig under Foregivende af, at de var omringede paa alle Sider. Et Krigsraad traadte sammen, og Resultatet blev, at Preusserne strakte Vaaben. Det slette Exempel virkede, saa at en preussisk Styrke paa 6,000 Mand og 8 Kanoner, der havde naaet Passewalk, den følgende Dag overgav sig til en Fjende, der slet ikke var til Stede. Man gik ved denne Lejlighed saa vidt, at man udsendte Officerer i alle Retninger for at søge franske Afdelinger og meddele dem, at der ved Passewalk stod en preussisk Styrke, der var villig til at kapitulere. I de paafølgende Dage — den 30. Oktober til den 3. November — blev der trindt om afsluttet Kapitulationer. Den eneste, der søgte at rejse alvorlig Modstand, var den bekendte General Blücher. Han naaede tilbage til Lübeck og maatte vel dagtinge den 7. November, men først efter forudgaaet Kamp. Den 8. November maatte Preussens Hovedfæstning, Magdeburg, overgive sig.

Under Forfølgelsen besattes ikke alene Brunsvig, Mecklenborg og Hessen Cassel, men ogsaa Hamborg og Bremen, hvor tillige alle de engelske Handelsvarer, som fandtes sammesteds, blev beslaglagte. De eneste Tropper, der undgik Ødelæggelse, var Sachserne. Napoleon havde umiddelbart efter Slaget ved Jena frigivet de fangne sachsiske Officerer, og Underhandlinger, der blev indledede, førte til, at Kurfyrsten af Sachsen tiltraadte Rhinforbundet. Som Belønning blev hans Land gjort til et Kongerige.

I den 31. Bulletin opsummeres de vundne Resultater. Derefter beløb Fangeantallet sig til 140,000, de erobrede Faner til 250, de erobrede Feltkanoner til 800, og Antallet af det Belejringsskyts, man fandt i Fæstningerne og i Berlin, til 4,000. At der i disse Angivelser

er Overdrivelser er sikkert nok, men Sandheden var dog, at alle de dristige Forventninger, hvormed man i Preussen havde imødeset Krigen, var blevne slaaede til Jorden: Preussen havde ikke mere noget Forsvar.

Ved Krigens Begyndelse stod Kong Louis med et hollandsk Korps ved Wesel; han blev derfra sendt ind i Westphalen og erobrede denne Provins.

Under Forfølgelsen var Berlin den 24. Oktober bleven besat af Franskmændene. Samme Dag ankom Napoleon til Potsdam. Den 27. holdt Kejseren Indtog i Berlin, ledsaget af sin Garde. Om Aftenen var omtrent hele Byen illumineret, men det var sket ved Tvang, og bag Lysene sad en sørgende Befolkning. Fyrst Hatzfeldt, der var Gouvernør i Hovedstaden, havde modtaget Kejseren i Spidsen for en Deputation fra Byen. Men allerede den følgende Dag blev Fyrsten arresteret og stillet for en Krigsret, fordi han havde meddelt Oplysninger, han ifølge sin Embedsstilling havde faaet om den franske Hær, til den preussiske Hær. Der var ingen Tvivl om, at Krigsretten vilde dømme ham til Døden, og skulde det forhindres, maatte der handles hurtigt. Det lykkedes Fyrstinde Hatzfeldt at faa Fortræde hos Kejseren. Hun søgte at undskylde sin Mand. Napoleon afbrød hende med: »De kender jo Deres Mands Haandskrift, saa læs det Brev.« Fyrstinden saae strax, at Brevet var ægte. Alt Haab var altsaa opgivet, og hun var ved at besvime. Men hele den Maade, hvorpaa hun var optraadt, havde gjort et saa dybt Indtryk paa Napoleon, at han sagde til hende: »Nuvel, Fyrstinde! Brevet er i Deres Hænder; kast det ind i Kaminen, saa er jeg ikke mægtig nok til at straffe Deres Mand.« Det skete; Fyrsten var frelst.

Efter Nederlagene havde Kongen af Preussen besvaret Napoleons Brev af 13. Oktober fra Gera med Anmodning om en Vaabenstilstand. Napoleon afslog Anmodningen, fordi den kun vilde bidrage til, at de russiske Hære fik Tid til at rykke frem. Senere lykkedes det dog at faa Forhandlinger i Gang, og den 16. November afsluttedes i Berlin en Vaabenstilstand, ved hvilken Preussen lovede *at* trække de Tropper tilbage, der endnu var paa højre Weichselbred, til Kønigsberg, *at* lade de Fæstninger, der endnu ikke var i Franskmændenes Besiddelse, besætte af franske Tropper, og *at* nægte russiske Tropper Tilladelse til at maatte rykke ind i Preussen. Men, da Vaabenstilstanden blev forelagt Kongen af Preussen,

vægrede han sig ved at ratificere den paa Grund af den Overenskomst, han havde sluttet med Rusland.

Under Opholdet i Berlin rettede Napoleon et Slag imod England. Denne Magt havde i Foraaret erklæret hele Kysten fra Elben til Brest i Blokadetilstand. Efter de folkeretlige Regler krævedes, at for at en saadan Blokade skulde være effektiv, skulde England uafbrudt have det fornødne Antal Skibe til Stede ved de forskellige Havne for at opretholde den. Det skete ikke, fordi det var uoverkommeligt, men desuagtet forlangte England, at Blokadetilstanden skulde respekteres.

Napoleon svarede med den 21. November 1806 at udstede et Dekret, hvori han erklærede, at de britiske Øer skulde blokeres, saa at al Handel og Samkvem med dem skulde ophøre; alle engelske Undersaatter, der fandtes i Lande, der var besatte af franske Tropper, skulde gøres til Krigsfanger, alle Varer af engelsk Oprindelse skulde beslaglægges, og al Ejendom, der tilhørte engelske Undersaatter, skulde gøres til Prise.

Dermed havde Napoleon dekreteret Fastlandsspærringen overfor England. Men, da det Middel, han havde valgt for at komme denne Magt til Livs, kun var dikteret af Had og ikke var Frugten af en rolig, alsidig Overvejelse, maatte Resultatet blive, at det ikke kunde føre til Maalet.

Rusland havde imidlertid organiseret to Hære, hvoraf den ene, 55,000 Mand under Bennigsen, naaede Pultusk i November Maaned, medens den anden, 36,000 Mand under Buxhøwden, var noget længere bagud. Det var endvidere lykkedes at faa dannet et preussisk Korps paa 15,000 Mand, der stod ved Thorn under General Lestocq.

Medens Napoleon opholdt sig i Berlin, havde han ladet Hæren, der talte henved 200,000 Mand, rykke frem mod Weichsel for at optage Kampen med Russerne.

Bennigsen havde imidlertid besat Warschau, men, da Franskmændene den 28. November nærmede sig Byen, trak han sig tilbage for at forene sig med Buxhøwden.

Den 25. November om Morgenen Kl. 2 forlod Napoleon Berlin, og den 27. om Aftenen kom han til Posen. Her holdt han sit Indtog under en Triumfbue, der bar Indskriften: »Til Polens Befrier«, og han blev modtagen med stor Begejstring af det polske Folk.

Grunden dertil maa søges i, at Napoleon oftere havde udtalt sig med stor Sympathi om Polakkerne og stemplet Polens Deling som en Uretfærdighed; men han havde ingensinde givet noget Tilsagn om, at han havde til Hensigt at genoprette Polen, og han afviste de Forsøg, der blev gjorte paa at faa ham til at give et saadant.

Hæren var rykket frem over Weichsel, men det viste sig umuligt at faa paalidelige Oplysninger om Fjendens Stilling og Styrke, og Forplejningsvanskeligheder hæmmede Operationerne, saa at Napoleon, hvor nødig han end vilde, blev nødt til at ty til Magazinforplejning. Efterretningerne gik ud paa, at Bennigsen og Buxhøwden havde forenet sig ved Pultusk. Paa denne Forudsætning rykkede Napoleon frem med meget bred Front for, hvis Forudsætningen viste sig rigtig, at omgaa Fjendens højre Fløj og trænge ham ned mod den østrigske Grænse. Da Operationen var indledet, forlod Napoleon Posen den 15. December og indtraf Natten til den 19. i Warschau. Da han ventede en Afgørelse, begav han sig Natten til den 23. December til Hæren. Den 26. December kom det til Kamp. Napoleon gik ud fra, at Russernes Hovedstyrke stod ved Golymin, og at kun en mindre Styrke stod ved Pultusk, og han havde disponeret i Henhold dertil. Men, da Forudsætningen var urigtig, blev Følgen, at Napoleons Hovedstyrke vandt en let Sejr ved Golymin, hvorimod Marskal Lannes, der med sit Korps var sendt mod Pultusk, blev slaaet tilbage af Fjendens Hovedstyrke. Stadige Forplejningsvanskeligheder, bundløse Veje, — Napoleon udtalte, at han i Polen havde fundet det femte Element: Snavset — daarlige Vejrforhold, alt i Forening havde fremkaldt stor Sygelighed i den franske Hær. Dette i Forbindelse med Vanskelighederne ved at komme til Klarhed over Fjendens Stilling førte til, at Napoleon, efter de ovennævnte Kampe ved Golymin og Pultusk, lod Hæren trække sig tilbage for at gaa i Vinterkvarterer. Disse strakte sig fra det friske Hav til bag Warschau. Til Hovedkvarter bestemtes sidstnævnte By, hvor Napoleon ankom Nytaarsdag 1807. For at erstatte den betydelige Afgang, Hæren havde haft, havde Napoleon ladet udskrive 80,000 Mand af Aargangen 1808. En saadan Udskrivning, før Værnepligtsalderen var naaet, var stridende mod Loven, men alt den Gang havde Repræsentationen gjort sig til et villigt Redskab i Napoleons Haand, og derfor blev der ikke rejst nogen Indsigelse derimod.

FELTTOGET 1807

Den russiske Hær havde forenet sig ved Schtschutschin, og Bennigsen havde faaet Overkommandoen.

Polen er bekendt for sine smukke Kvinder. Kejserinde Josephine, der havde hørt Tale derom, og som ikke følte sig sikker paa, at hendes Gemal vilde modstaa Fristelsen, bestormede ham, fra det Øjeblik, han var kommen til Polen, med Breve, hvori hun indstændigt bad ham om at maatte komme til Warschau og dele hans Ophold. Men Napoleon var uudtømmelig i at finde Grunde til at fraraade Rejsen. Efter at Hæren var kommen i Vinterkvarter, havde Napoleon desuden en ganske særlig Grund dertil. Kejserindens Frygt var gaaet i Opfyldelse. Han havde i Warschau forelsket sig i den 22aarige Grevinde Walewska, om hvem han siger, at hun var »en yndig Kvinde, en Engel, hvis Sjæl var ligesaa smuk som hendes Legeme«. Grevinden kunde ikke modstaa den fejrede Helt; hun ofrede ham alt, og hendes Kærlighed til ham ophørte først med Livet. Josephine havde faaet Underretning om denne Forbindelse, og de Breve, hun i den Anledning skrev til Napoleon, var alt andet end blide. Det var først, da Krigsbegivenhederne atter kaldte Napoleon bort fra Warschau, at hun følte sig beroliget.

Den store Sygelighed blandt de franske Tropper vedvarede. Bennigsen havde faaet Efterretning derom. Han besluttede derfor at bryde op for at forurolige den franske Hær i Vinterkvarterne og ved et Angreb paa dens venstre Fløj om muligt forjage de Tropper, som stod nærmest ved Danzig for at benytte denne Fæstning som Støtte for de fortsatte Operationer.

Angrebet udførtes den 25. Januar og ramte Bernadottes Korps, der stod ved Mohrungen, og som af Fjendens Overmagt blev nødsaget til at gaa tilbage.

Napoleon fik Melding herom den 27. Januar. Han besluttede strax at bryde op, og i Troen paa, at det vilde lykkes ham hurtigt at gøre Ende paa Felttoget, udstedte han den 30. Januar en Proklamation til Hæren, hvori det hed: »Russerne rives med af Skæbnen, som stedse bringer Forvirring i vore Fjenders Planer. De rykker ind i Tyrkiet og erklærer Porten Krig i det Øjeblik, da vi staar ved deres Grænser. De bryder op fra deres Vinterkvarterer og foruroliger deres Sejrherrer blot for selv at lide nye Nederlag.

Men, da det nu er saaledes, lad os da ogsaa opgive en Ro, der skader vor Navnkundighed. Forfærdede skal de flygte for vore Ørne paa den anden Side af Niemen. Resten af Vinteren vil vi tilbringe i det gamle Preussens skønneste Landskaber, og de maa tilskrive sig selv Skylden for de Ulykker, de vil komme til at lide.«

Men det gik dog ikke saa let at overvinde Russerne, som Napoleon havde tænkt sig.

Kejseren forlod Warschau den 30. Januar og begav sig til sin Avantgarde, hvorfra han udstedte sine Ordrer med Hensyn til Operationerne. Men den Ordre, der var afsendt til Bernadotte, blev opsnappet af Kosaker, der bragte den til Bennigsen. Saasnart denne saae den Fare, han var udsat for — Napoleon vilde afskære ham Tilbagetoget til Niemen — tiltraadte han Tilbagemarchen, og den 7. Februar naaede han Eylau. Arrièregarden besatte Byen, og Hovedstyrken tog Opstilling bag denne.

Soults Korps, der havde Têten af Napoleons Tropper, naaede Eylau den 7. om Eftermiddagen og skred strax til Angreb. Kampen kom især til at dreje sig om Kirkegaarden, der laa paa en dominerende Bakke. Efter en hæftig Kamp trak Russerne sig tilbage til Hovedstillingen, da Klokken var 5.

Napoleon kom til Stede under Kampen, og i Overbevisningen om, at Bennigsen vilde blive staaende og modtage et Slag, samlede han en Styrke paa 67,000 Mand. Desuden havde han detacheret Ney mod den preussiske General Lestocq, der opererede paa Bennigsens højre Fløj. Ney var dog ikke længere borte, end at han kunde kaldes til, hvis det viste sig nødvendigt.

Bennigsen raadede over 74,000 Mand, og denne Styrke lod han indtage en stærk koncentreret Stilling paa et Bakkeparti, der laa ca. 1500 Alen fra Eylau, og fra hvilket Byen fuldstændigt beherskedes. Foran Fronten havde han opstillet sit Artilleri. Da den venstre Fløj ikke var støttet, havde han ladet Landsbyen Serpallen, der laa fremad og til Venstre for denne Fløj, besætte af de Tropper, han den 7. havde anvendt til Forsvaret af Eylau.

Efter at Napoleon den 8. om Morgenen havde rekognosceret Fjendens Stilling, sendte han Ney Befaling til at støde til og lod sine Tropper opmarchere paa følgende Maade: Soult havde en Division til hver Side af Eylau, Augereau stod med sit Korps til Højre for Soult, og til Højre for Augereau stod Soults tredie Divi-

sion, Saint Hilaire. Rytteriet var fordelt paa Fløjene; Garden dannede Reserve bag Kirkegaarden, og paa denne anbragtes 40 Kanoner i Batteri. Davoust, der havde været detacheret paa Napoleons højre Fløj, havde om Natten faaet Befaling til at gribe ind ved at føre et Angreb mod Serpallen og derpaa fortsætte Bevægelsen, saa at han kom i Ryggen paa Fjendens Hovedstilling.

Den 8. Februar Kl. 8 F. begyndte Bennigsen Slaget ved Eylau ved at rette en meget stærk Beskydning mod de franske Tropper, medens de var ifærd med at indtage deres Stilling, hvorved de led et ikke ringe Tab.

Napoleon havde med sin Stab begivet sig til Kirkegaarden, hvorfra han vilde lede Slaget.

Klokken mellem 8 og 9 begyndte Skytterne, der var fremsendte fra Davoust, at angribe Serpallen. Da Napoleon antog, at Davoust var kommen op med hele sit Korps, besluttede han at støtte hans Angreb. Han befalede derfor Klokken omtrent $8^1/_2$, at Divisionen Saint Hilaire skulde gaa mod Serpallen, og at Augereau skulde rykke frem, saaledes at han ved at skyde sin højre Fløj længst frem blev istand til at angribe den russiske Hovedstillings venstre Fløj. Netop som Augereau begyndte Bevægelsen, opstod der en Snestorm, der piskede Sneen i Ansigtet paa hans Soldater, saa at de ikke kunde se mere end 5 Skridt foran sig. Desuagtet fortsattes Fremrykningen. Da kom der en Pause i Snefaldet, og nu viste det sig, at Augereaus Korps ikke var kommet ind i Flanken paa Fjendens venstre Fløj, men at det stod foran et stort russisk Batteri. Det aabnede øjeblikkeligt Ilden og overdængede det franske Korps med Kardætsker. Augereau havde maattet lade sit Artilleri blive tilbage, og Kanonerne paa Kirkegaarden kunde ikke yde ham Hjælp, fordi de ikke kunde komme til Skud, da hans Tropper maskerede Ilden. Disse var derfor fuldstændigt prisgivne Russernes Kardætsker og blev nødte til at søge at komme tilbage saa hurtigt som muligt. Men nu lod Bennigsen Rytteri saavelsom Infanteri gribe Offensiven, og, trængt fra alle Sider, blev Augereaus Korps næsten fuldstændig oprevet. Marskallen samt begge hans Divisionsgeneraler blev saarede. Divisionen Saint Hilaire blev ved denne Tilbagegang saa misligt stillet, at ogsaa den maatte trække sig tilbage; thi endnu var Davoust ikke kommen op.

Under Forfølgelsen jagede det russiske Rytteri helt frem mod

Kirkegaarden ved Eylau, saa at der opstod Panik mellem Kejserens Omgivelser. Hestene blev førte frem, for at Kejseren kunde frelse sig. Den eneste, der bevarede sit Sinds Ligevægt, var Napoleon. Roligt saae han Faren i Øje og gav Murat Befaling til at rykke frem med Garderytteriet, der var lige ved Haanden, og den Del af Rytteriet, der fandtes paa højre Fløj. Murats Attake gjorde sin Virkning, thi de forfølgende russiske Afdelinger blev ikke alene tvungne til at gaa tilbage, men Bennigsen blev samtidig forhindret i at benytte de Fordele, han havde vundet, og det var Hovedsagen. Kampen drejede sig nu om Serpallen, og da Davousts Afdelinger efterhaanden stødte til, lykkedes det kort efter Middag at erobre Byen. Davoust lod derpaa et Batteri paa 30 Kanoner tage Stilling, og, støttet af dettes Ild, gik han tilligemed Divisionen Saint Hilaire frem mod Russernes venstre Fløj, medens Russernes Front engageredes af Soults Korps. Russernes venstre Fløj blev derved trængt saaledes tilbage, at den kom til at danne en ret Vinkel med Frontlinjen, og det lykkedes endog Davoust at faa besat en By, der laa i Ryggen paa Russernes Stilling.

Klokken var den Gang 4 Eft.

Hvis Napoleon paa dette Tidspunkt havde villet sætte sin Reserve, Garden, ind, vilde Bennigsen have lidt et fuldstændigt Nederlag; men det store Tab, Augereau havde lidt, synes at have gjort Kejseren betænkelig; dog tvivlede han intet Øjeblik paa, at Davousts Bevægelser maatte fremkalde om ikke Nederlaget saa dog Sejren. Da indtraf en uventet Begivenhed.

Ligesom Napoleon havde givet Ney Befaling til at støde til sig, saaledes havde Bennigsen givet General Lestocq en lignende Ordre. Lestocq lod strax en Styrke blive staaende overfor Ney for at maskere sin Afmarche, og med Hovedstyrken, 8,000 Mand, rykkede han i Ilmarche til Valpladsen. Kl. mellem 3 og 4 naaede han Bennigsens højre Fløj, hvor han modtog Befaling til strax at gaa mod de af Davousts Tropper, der var naaede længst frem. Angrebet skete, og under dette lykkedes det Lestocq at tvinge Davoust til at trække sig tilbage. Men Mørket var den Gang indtraadt, og det gjorde en Ende paa Kampen.

Ney fortæller, at han først modtog Napoleons Befaling om Eftermiddagen Kl. 2. Vitterligt er det, at han kom for sent til at gøre Nytte. Naar Bulletinen desuagtet lader Ney udføre et Angreb mod

Russernes højre Fløj, saa vidner alt imod, at en saadan Kamp virkelig har fundet Sted. Sandsynligheden taler for, at Napoleon har villet dække over den af Ney begaaede Fejl. Iøvrigt hører det ikke til Sjeldenhederne, at Bulletinerne omtaler Kampe, der ikke har fundet Sted, ligesom Marskallerne og Generalerne i disse ofte tillægges Taler, som de aldrig har holdt.

Napoleon plejer i alle sine Bulletiner at angive Fjendens Tab for stort og sit eget for lille; men selv kendte Napoleon altid sit virkelige Tab. I Bulletinen over Slaget ved Eylau, der er af 9. Februar, angives dette til 1900 Døde og 5700 Saarede; men ifølge en Opgørelse, der er foretagen af Berthier, og som først mange Aar senere er kommen frem for Offentligheden, var Tabet 4893 Døde, 23,589 Saarede og 1152 Fanger, ialt 29,634 Mand, eller 44 % af den Styrke, der havde kæmpet. Man har i meget stærke Udtryk bebrejdet Napoleon, at han ved denne Lejlighed i saa høj Grad bestræbte sig for at holde Sandheden skjult. Men i dette Tilfælde var det en Nødvendighed; Kejseren var langt fjernet fra sin Basis, og der maatte hengaa Maaneder, inden han kunde vente Forstærkninger. Derfor maatte det store Tab forties, thi, hvis Bennigsen fik Sandheden at vide, vilde han utvivlsomt have benyttet sig deraf til Skade for Napoleon, thi Bennigsen kunde langt hurtigere blive forstærket end Kejseren.

Slaget maa nærmest betragtes som uafgjort, og at Napoleon betragtede det som saadant, ses af, at han Dagen efter skrev til Stormarskal Duroc, at der ved Eylau havde staaet et meget blodigt Slag, og at han havde lidt et stort Tab, der paa Grund af hans store Afstand fra Basis var saa meget føleligere. Han tilføjede, at det var muligt, at han for at faa et roligt Vinterkvarter maatte gaa bag Weichsel. Her er der altsaa slet ikke Tale om nogen Sejr. Men, da Bennigsen Natten til den 9. Februar trak sig tilbage, benyttede Napoleon dette til i Bulletinen at tilskrive sig Sejren; dog taler han om den i meget tilbageholdne Udtryk.

I Henhold til den Duroc givne Antydning trak Napoleon sig den 16. Februar tilbage med Hæren, saa at den kom til at staa bag Passargefloden. Her skulde den afvente Forstærkninger og samtidig dække Belejringen af Danzig, der skulde foretages af Marskal Lefebvre med 25,000 Mand.

Saasnart Bennigsen fik Melding om Napoleons Tilbagegang,

rykkede han atter frem, til han naaede Eylau, men her lod han sin Hær gaa i Kantonnement.

At Napoleon ansaa Stillingen som meget alvorlig, fremgaar af, at han den 13. Februar havde sendt en Adjutant med et personligt Brev til Kongen af Preussen, hvori udtaltes, at Adjutanten overbragte Kongen Meddelelser, som Napoleon haabede vilde være ham til Behag. Disse gik ud paa, at Napoleon erklærede sig villig til at slutte Fred med Preussen, saaledes at denne Stat fik Elben som Grænse. Dette gav Anledning til, at der paany begyndtes Underhandlinger. Østrig, der fik Underretning derom, tilbød sin velvillige Mægling, og i Maj Maaned var Forhandlingerne skredne saa langt frem, at man i Principet var enig om, at der skulde sammentræde en Kongres i Kjøbenhavn, hvortil alle de kæmpende Parter saavelsom Østrig skulde sende Gesandter. Men, forinden disse Aftaler kom til Udførelse, indtraf der Begivenheder, der hos Napoleon fremkaldte et Omslag, saa at han foretrak at søge Freden gennem Kamp fremfor ad Forhandlingernes Vej.

Den 26. Maj maatte nemlig Danzig dagtinge efter et tappert Forsvar; Besætningen fik fri Afmarche, og Marskal Lefebvre, der havde gennemført Belejringen, blev til Belønning udnævnt til Hertug af Danzig.

Da Napoleon den 7. April havde foretaget en ny Udskrivning paa 80,000 Mand af 1808, havde han faaet trukket Forstærkninger til sig saavel fra Depôterne som fra de Tropper, der stod i Tyskland, og Styrken var derved bleven bragt op til 178,000 Mand. Med denne agtede Napoleon at genoptage Operationerne ved at rykke frem den 10. Juni.

Men Bennigsen kom ham i Forkøbet.

Iberegnet Lestocqs preussiske Korps raadede Bennigsen over henved 100,000 Mand. Der havde været al mulig Grund for Bennigsen til at søge Danzig undsat, inden Napoleon modtog sine Forstærkninger. Men var han den Gang bleven staaende, saa var der nu saa megen mindre Grund til at rykke frem, som han vidste, ikke alene at Danzig havde maattet dagtinge, men tillige — hvad der er Vished for — at Napoleon var ham betydeligt overlegen og forberedte sig paa at rykke frem.

Ney stod noget fremskudt ved Gutstadt. Bennigsen benyttede sig heraf til at gaa imod ham og ved et Angreb den 5. Juni tvinge

ham til at trække sig tilbage. Saasnart Napoleon fik Melding herom, samlede han sin Hovedstyrke om Gutstadt, saa at Koncentrationen var endt den 8. Juni. Men Bennigsen, der havde erkendt Faren, havde den Gang trukket sig tilbage til Heilsberg.

Kejseren rykkede nu frem for med en Del af sin Styrke at angribe Bennigsen i Fronten og med en anden Del omgaa hans højre Fløj og afskære ham fra Forbindelsen med Königsberg.

Foran Heilsberg havde Bennigsen indrettet en feltbefæstet Stilling, som han havde besat med sin Hær.

Den 10. Juni om Eftermiddagen ankom Soult med sit Korps foran Stillingen. Han angreb, men blev kastet tilbage. Kl. 9 om Aftenen ankom Lannes Korps, men et Angreb, det foretog, blev ligeledes afslaaet. Napoleon ventede desuagtet, at Bennigsen vilde benytte Natten til et Tilbagetog. Men Bennigsen blev staaende den 11., og først Natten til den 12. trak han sig tilbage til Friedland, hvor han ankom den 13. Juni. Napoleon var ikke klar over Bennigsens Bevægelser. Han samlede derfor sin Hovedstyrke ved Eylau og lod Bevægelsen mod Königsberg fortsætte. Først den 13. om Eftermiddagen fik Napoleon Sikkerhed for, at Fjenden var gaaet tilbage til Friedland. Hovedstyrken sattes derfor i Marche mod denne By, og i Løbet af Natten til den 14. naaede den frem mod Byen, hvor Bennigsen havde indtaget en Stilling.

Bennigsen stod V. for Byen, saa at han havde Allefloden i Ryggen. Over den førte der kun én Bro, der laa i Byen. Det var en farlig Stilling, men Bennigsen havde indtaget den i Troen paa, at Napoleon ikke havde sin Styrke samlet. Derfor var det hans Agt at angribe Napoleons Avantgarde, og, naar han havde tilføjet den et Tab, vilde han fortsætte Tilbagetoget. Men den Tid, han anvendte for at faa sine Tropper frem i Stillingen, trak saa længe ud, at Napoleon fik Lejlighed til at lade sin Hær opmarchere og give Befaling med Hensyn til Angrebet. Ney dannede højre Fløj, Lannes Centrum, Mortier venstre Fløj, og Garden samt Victors Korps dannede Reserven bag Centrum. Rytteriet var fordelt til Fløjene og Reserven. Ifølge Angrebsdispositionen skulde Ney gaa igennem en Skov og omgaa Fjendens venstre Fløj. Lannes og Mortier skulde føre en henholdende Kamp i Fronten og maatte ikke rykke frem før nærmere Ordre. Et talrigt Artilleri var kørt frem foran Fronten for, naar Ney kom frem, at støtte hans Angreb.

Kl. 5 Eftermiddag blev Angrebssignalet givet med 3 Salver fra et Batteri.

Bennigsen havde den Gang indset sin Fejltagelse og var begyndt at trække Tropperne tilbage fra Stillingen for at lade dem passere Broen. Men nu trængte Ney frem og tvang ham til at optage Kampen. Ney kastede den venstre Fløj ind i Friedland, men, da han under Forfølgelsen nærmede sig Byen, blev han modtaget af en overvældende Ild, og derpaa gik Bennigsen frem og foretog et offensivt Stød for at faa Frihed til at komme tilbage. Napoleon, der saae det, sendte strax Victor frem med sit Korps tilligemed 30 Kanoner under Artillerigeneral Sénarmont. Medens Victors Tropper trængte frem, tog Kanonerne Stilling 400 Skridt fra Byen og aabnede en hæftig Ild. Ney vendte strax om, og i Forening trængte hans og Victors Tropper ind mod Byen. Russerne havde tændt Ild paa Forstaden, men ved en Fejltagelse var der ogsaa bleven tændt Ild paa Broen, og, da Franskmændene stormede og kastede Russerne tilbage, kunde de russiske Tropper, der var i Byen, ikke komme over Broen; ligesaa lidt kunde de faa Hjælp af de Tropper, der alt var komne over Broen. De russiske Tropper i Byen havde derfor kun Valget imellem at blive trængte ud i Floden eller overgive sig. De valgte det sidste; Kl. 8 var Byen i Franskmændenes Hænder, og den russiske venstre Fløj ødelagt. Lannes og Mortier var den Gang, ifølge Kejserens Befaling, rykkede frem og havde kastet Russernes højre Fløj og Centrum ned mod Floden. Mange Russere druknede under Bestræbelserne for at komme over, og mange overgav sig. Men det lykkedes Størstedelen af Artilleriet og Rytteriet at slippe bort langs Floden i nordlig Retning. Under Tilbagegangen greb Opløsningen mere og mere om sig, saa at der blev gjort en Mængde Fanger. Kejseren skrev den 15. Juni til Kejserinden: »Mine Børn har paa en værdig Maade fejret Aarsdagen for Slaget ved Marengo. Slaget ved Friedland vil blive ligesaa berømt og ligesaa hæderligt for mit Folk. Hele den russiske Hær er i Opløsningstilstand; 80 Kanoner, 30,000 Mand fangne eller dræbte; 25 russiske Generaler dræbte, saarede eller fangne; den russiske Garde opreven. Det er en værdig Søster til Marengo, Austerlitz, Jena. Bulletinen vil sige Dig Resten. Mit Tab er ikke betydeligt; jeg har manøvreret med Held.« Bulletinen angav Fangeantallet til 15—18,000 og fortalte, at det franske Tab »ikke

engang gik op til 500 Faldne og 3000 Saarede«. Men det er ikke rigtigt, thi man véd, at alene Neys, Lannes og Victors Tab gik op til 6,285 Mand. — Den omgaaende Kolonne havde imidlertid fortsat sin Marche paa Königsberg. Besætningen, der var for svag til at kunne forsvare Fæstningen, rømmede den, og den 16. Juni om Morgenen blev den besat af Franskmændene.

Bennigsen jagede afsted for at komme bag Niemen. Murat forfulgte og naaede den 19. Juni Tilsit. Her indtraf en Parlamentær fra Kejser Alexander med Forslag om en Vaabenstilstand. Den blev afsluttet den 21., men kun mellem Frankrig og Rusland. Napoleon var den 19. om Eftermiddagen Kl. 2 indtruffen i Tilsit. Her traf han den russiske Fyrst Lobanow, der var ankommen som Underhandler. Napoleon viste ham megen Forekommenhed og indbød ham til sit Taffel, ved hvilket Napoleon drak paa Czarens Sundhed. Efter Taflet sagde Kejseren til Fyrsten, at begge Staters Interesser krævede, at der blev sluttet et Forbund imellem dem, og at han for sin Person aldrig havde næret fjendtlige Hensigter mod Rusland, samt at han fandt, at Weichsel burde være dette Riges virkelige og naturlige Grænse.

Fyrst Lobanow meddelte Kejser Alexander disse Udtalelser, og det gav Anledning til, at Fyrsten den 24. Juni blev sendt til Tilsit med en Skrivelse, undertegnet af Kejseren, hvori det hed: »Et Forbund mellem Frankrig og Rusland har bestandig været Genstand for mine Ønsker; og jeg er overbevist om, at kun det kan sikre Lykken og Roligheden i Verden. Der maa træde et ganske nyt System istedenfor det hidtidige, og jeg smigrer mig med, at vi let vil komme til Forstaaelse med Kejser Napoleon, forudsat vi forhandler uden Mellemmænd.« I Henhold til denne Skrivelse, der nærmest maatte betragtes som en Instrux, udtalte Fyrst Lobanow til Stormarskal Duroc, at en direkte Samtale mellem begge Kejsere vilde lette Fredsforhandlingerne og fremkalde en hurtig Afgørelse.

Duroc maa endnu samme Dag have bragt Kejser Alexanders Ønske til Napoleons Kundskab, thi denne skrev den 24. Juni til Talleyrand: »Kejser Alexander har nærmet sig, saa at han er en Mil herfra, og man forsikrer mig, at han ønsker en Sammenkomst. Jeg tillægger det kun ringe Betydning, men jeg afslaar den ikke. Tonen har idag forandret sig meget. Hæren og Kabinettet viser

stor Tørst efter at komme til en Afslutning. Deres Horizont er graat i graat, og de forudser, at en mægtig Orkan er ifærd med at bryde løs over deres Kejserdømme, hvis ikke Freden besværger den.«

Som omtalt i dette Brev var Kejser Alexander ankommet til Piktupöhnen, en By, der ligger en Mil fra Tilsit. Skønt der endnu ikke var afsluttet nogen Vaabenstilstand med Preussen, var dog Kongen af Preussen fulgt med for at opnaa Betingelser, som han kunde gaa ind paa.

Sammenkomsten mellem begge Kejsere fandt Sted den 25. Juni. Der var bleven udlagt en Flaade paa Niemen og paa den rejst to Pavilloner; den ene, der var prydet med begge Kejseres Navnetræk, for Monarkerne, den anden for Følget. Da Mødet foregik uden Vidner, er Beretningen om, hvad der passerede, kun Formodninger. Det maa altsaa staa hen, om Alexander udtalte: »Jeg hader Englænderne lige saa meget som De,« og om Napoleon svarede: »I saa Fald er Freden sluttet.« Men Sandsynligheden taler for, at det er rigtigt.

Alle Vidnesbyrd fra Venner som Modstandere gaar ud paa, at Napoleon under Samtaler kunde udfolde en uimodstaaelig Elskværdighed, der gjorde saa meget større Indtryk, som hans Optræden altid var naturlig. Kejser Alexander var — ifølge Metternichs Dom — »en besynderlig Blanding af mandlige Egenskaber og kvindelige Svagheder«, og man kan derfor ikke undres over, at han følte sig i høj Grad tiltalt af den Maade, hvorpaa Napoleon, der vilde vinde ham, kom ham imøde. At ogsaa Alexander gjorde et godt Indtryk fremgaar af, at Napoleon umiddelbart efter Sammenkomsten skrev ti Kejserinden: »Jeg har lige talt med Kejser Alexander; jeg har været meget tilfreds med ham; det er en meget smuk, god og ung Kejser; han har mere Aand, end man i Almindelighed tiltror ham.«.

Samtalens Hovedresultat blev, at Napoleon gik ind paa at stille Kongen af Preussen gunstigere Betingelser for en Vaabenstilstand, saa at denne blev afsluttet. Desuden blev der berammet en ny Sammenkomst, ved hvilken Kongen af Preussen skulde være tilstede, og det blev bestemt, at Kejser Alexander den følgende Dag skulde flytte ind i Tilsit.

Det fortælles, at af de to franske Gardister, der var stillede

paa Post udenfor Kejserens Pavillon, havde den ene Ansigtet furet af dybe Skrammer. Da Alexander saae paa ham med Beundring, sagde Napoleon: »Hvad siger De til Soldater, der kan taale saadanne Skrammer?« Alexander svarede med et Spørgsmaal: »Hvad siger De til Soldater, der kan give saadanne Skrammer?« Napoleon var bragt i Forlegenhed, men Gardisten reddede Situationen ved at sige: »De er døde!«

Den næste Sammenkomst fandt Sted den 26. Juni. Kongen af Preussen var tilstede, men han blev af Napoleon behandlet med Kulde, og det gik endog saa vidt, at kun Kejser Alexander blev indbudt til Taflet samme Dag.

Forhandlingerne fortsattes derefter daglig, men de Forlangender, Napoleon opstillede overfor Preussen, blev bestandig haardere og haardere. Da Kongen af Preussen var uden nogensomhelst Indflydelse, blev Dronning Louise hentet til Tilsit i Haab om, at hun ved sin personlige Elskværdighed skulde være istand til at stemme Napoleon til Mildhed. Dronningen ankom til Piktupöhnen den 4. Juli. Napoleon lod hende komplimentere og den 6. Juli indbyde til Taffel. Hun forlod det med de bedste Forhaabninger. Napoleon skrev til Josephine, at han havde fundet Dronningen »meget elskværdig«, og at han havde været nødt til »at værge« sig mod hendes Forlangender om at gøre hendes Gemal Indrømmelser. Men Dronningens Ankomst fremkaldte intet Omslag hos Napoleon. Han nøjedes med daglig at holde Konferencer med Kejser Alexander, og Resultaterne blev redigerede af begges Diplomater. Paa den Maade tilvejebragtes Fredstraktaten mellem Frankrig og Rusland, der blev undertegnet den 7. Juli. Denne Traktat indeholdt tillige alle Hovedbetingelserne for Freden mellem Frankrig og Preussen, og, da den sidstnævnte Magt ikke havde noget Valg, maatte Kongen af Preussen undertegne Freden den 9. Juli. I den førstnævnte Traktat hed det, at hvad Kongen af Preussen beholdt af sine Stater, skyldtes den Agtelse, Kejser Napoleon havde for den russiske Kejser, og for at give ham et Bevis paa sin oprigtige Bestræbelse efter at forene begge Nationer i et urokkeligt Tillids og Venskabs Forbund.

Før Krigen udgjorde Preussen 5570 □ Mil med henved 10 Millioner Indbyggere; det blev formindsket til 2877 □ Mil med henved 5 Millioner. Danzig blev Fristat. Der blev oprettet et Storhertug-

dømme Warschau under Kongen af Sachsen, og af Hannover, Brunsvig, Hessen-Cassel, Fulda og Paderborn dannedes Kongeriget Westphalen, der blev givet til Napoleons Broder Jérome. Napoleon gav sit Samtykke til, at Rusland fratog Sverige Finland, og — som en Indrømmelse overfor Kejser Alexander — gik han ind paa, at Polen ikke blev genoprettet. Rusland fik 100 □ Mil af Østpreussen, imod at det anerkendte Kongerne af Neapel og Holland samt Oprettelsen af Rhinforbundet. Derimod forpligtede Napoleon sig til at genindsætte Hertugerne af Sachsen-Koburg, Oldenburg og Mecklenburg Schwerin, hvis Lande var blevne besatte af franske Tropper. Under Krigen var en russisk Hær bleven sendt ind i Tyrkiet og havde besat Moldau og Wallachiet; Kejseren af Rusland lovede at rømme disse Provinser. I en hemmelig Traktat, som senere vil blive omtalt, var der indgaaet et of- og defensivt Forbund mellem Frankrig og Rusland, hvis England nægtede at gaa ind paa at slutte Fred med Frankrig paa de Betingelser, som denne Magt fremsatte.

Til Traktaten med Preussen sluttede der sig en særlig Overenskomst af 12. Juli, hvorved Napoleon lovede, at den nye preussiske Stat skulde være rømmet af de franske Tropper den 1. Oktober 1807. Men, som omtalt Side 99, havde Napoleon Dagen efter Slaget ved Jena udskrevet en Krigskontribution paa henved 160 Millioner Francs, og ved en Opgørelse enedes man om, at Preussen — fraregnet de Ydelser, der var præsterede — endnu skyldte 112 Millioner. Da der behøvedes Tid til, at det i Bund og Grund udpinte Land kunde udrede denne Sum, benyttede Napoleon dette som Paaskud til at lade en Hær paa 100,000 Mand blive staaende i de preussiske Stater, idet han erklærede, at han ikke kunde rømme Landet, før Kontributionen var betalt. Talleyrand havde forgæves gjort Forsøg paa at formaa Napoleon til ikke at gaa Preussen saa nær ved Fredslutningen, men alt, hvad han opnaaede, var, at han blev afskediget fra sin Post som Udenrigsminister. Det er iøvrigt saa langt fra, at Napoleon har villet erkende, at han gik for vidt mod Preussen, at han paa St. Helena udtalte, at han burde have afsat det Hohenzollernske Dynasti.

Napoleon glemte ikke at belønne de Marskaller og Generaler, der særligt havde udmærket sig i Felttogene 1806 og 1807. Den 30. Juni 1807, altsaa inden Freden var afsluttet, disponerede han i

dette Øjemed over de polske Domæner, der havde en Værdi af noget over 26 Millioner Francs. De fordeltes til Arv og Eje mellem 27 Marskaller og Divisionsgeneraler efter de Fortjenester, enhver af dem havde indlagt sig. Marskal Davoust fik den største Domæne, der var henved 5 Millioner Francs værd, General Nansouty den mindste, der havde en Værdi af 200,000 Francs.

Efter den 9. Juli at have forladt Tilsit ankom Napoleon til Kønigsberg. Herfra rejste han til Dresden, hvor han opholdt sig fra den 18. til den 22. Juli for ved en personlig Sammenkomst med den nye Konge af Sachsen yderligere at befæste det Forbund, der var bleven sluttet mellem Frankrig og Sachsen. Napoleon skrev om dette Møde til Kejserinden: »Jeg bor hos Kongen af Sachsen, med hvem jeg er meget tilfreds.«

Under Opholdet i Dresden modtog Napoleon et Brev fra Eugen angaaende Forholdet til Pavehoffet.

Der var indtraadt et spændt Forhold mellem Paven og Napoleon, fordi Kejseren havde truffet forskellige administrative Bestemmelser vedrørende Gejstligheden i Italien, som Paven betragtede som et Indgreb i den ham tilkommende Myndighed. Paven skrev derfor til Eugen som Vicekonge over Italien, beklagede sig over, hvad der var sket, og truede med, at Pavehoffet vilde fremsætte en offentlig Redegørelse, hvori det vilde paavise alt det Onde, Napoleon havde tilføjet Religionen. Det var dette Brev, Kejseren modtog i Dresden, og forinden Afrejsen herfra sendte Napoleon Vicekongen Udkastet til et Svar. Deri udtaltes, at Pavehoffet satte sig som Maal at saare Napoleon, der »gennemtrængt af religiøs Følelse fuldt vidste, hvilke umaadelige Tjenester han havde gjort Religionen saavel i Frankrig som i Italien, Tyskland, Polen og Sachsen. Kejseren vidste, at Verden betragtede ham som den kristne Troes Støtte, og Religionens Fjender betragtede ham som en Fyrste, der havde skaffet den katholske Religion i Europa den Sympati, som den havde tabt«. I Udkastet fandtes tillige en udførlig Udvikling af, hvorledes Forholdet burde være med Hensyn til Pavens og Regentens gensidige Stilling og Rettigheder. »Tronens Rettigheder,« skrev Napoleon, »er ikke mindre hellige i Guds Øjne end Tiaraens, thi der har været Konger, før der blev Paver.« Overfor Pavehoffet vilde han bestandig være Karl den Store, men aldrig Ludvig den Fromme, og vedblev Pavehoffet

med at forurolige hans Stater, vilde den Tid maaske ikke være fjærn, da han kun vilde anerkende Paven som Biskop i Rom.«

Den 22. Juli forlod Napoleon Dresden, og den 29. s. M. ankom han til St. Cloud.

Under den 10 Maaneders Fraværelse havde Napoleon ligesom tidligere uafbrudt beholdt Regeringens Traade i sin Haand. Ministrene maatte holde ham à jour med, hvad der passerede, og sende ham alle de Sager, der skulde have hans Underskrift. Hver Uge holdtes Ministerraad under Forsæde af Erkekansler Cambacérès. Indtraf der noget, der krævede øjeblikkelig Afgørelse, saa at Tiden ikke tillod at indhente Kejserens Billigelse, havde Ministerraadet Ret til at træffe Afgørelsen, men skulde strax sende Beretning derom til Kejseren. At der desuagtet var mange Anliggender, der kun havde været Genstand for Overvejelser eller endnu var Genstand for Undersøgelser, var en Selvfølge, og, da de fortrinsvis angik større Spørgsmaal, forefandt Napoleon et stort Arbejde, da han vendte tilbage fra Krigen.

Den lovgivende Forsamling mødte den 16. August. Den 24. s. M. forelagde Indenrigsministeren en Redegørelse, der skyldtes Kejseren, hvori der blev given en Fremstilling af Frankrigs politiske Stilling indadtil og udadtil samt Meddelelse om, hvad der alt var udført, og hvad der paatænktes udført paa de indre Reformers Omraade.

De Summer, der anvendtes til at støtte velgørende Institutioner, skulde betydeligt forøges. Tiggeriet skulde modarbejdes ved Oprettelsen af Arbejdsanstalter. Forbryderne skulde søges frelste for Samfundet, dels ved at der i Fængslerne arbejdedes paa at hæve deres Moral, og dels ved at der blev sørget for deres Anbringelse, naar Straffetiden var omme. — Store offentlige Arbejder var udførte eller skulde udføres for at forbedre Kommunikationerne dels i Frankrig ved Anlæg af Veje og Kanalanlæg, der forbandt de større Floder, ligesom der ogsaa arbejdedes paa at udvikle disses Sejlbarhed, dels ved Anlæget af Forbindelsesveje mellem Frankrig og Italien samt Frankrig og Spanien. Af disse Arbejder var alt Vejene over Mont Cenis og Simplon blevne fuldendte. Der var ligeledes paabegyndt store Bro- og Havnearbejder, og de skulde fortsættes. — Agerdyrkningen var bleven fremhjulpen ved en forstandig Lovgivning, Anlæg af Forsøgsstationer og

Stutterier samt Udvidelsen af Veterinærskolerne. — Den udenrigske Handel havde lidt ved Krigen med England. Den Krig, Kejseren førte mod denne Magt, havde »kun Krigen for Handelens Uafhængighed« til Maal, og »enhver af Kejserens Erobringer, der lukkede et Debouché for England, var en Erobring for Frankrigs Handel«. — Kunsten skulde beskyttes, fordi den ikke havde til Maal at tilfredsstille Mængdens Fordringer. Paris skulde ikke længere være Frankrigs, men Verdens Hovedstad. Derfor var de Mesterværker, Napoleon havde taget i de erobrede Byer, bragte til Paris og indlemmede i dets Musæer. Byen skulde forskønnes gennem Anbringelse af Monumenter, der kunde minde om de vundne Sejre, samt udvides. — Hvor meget der end var gjort for Undervisningsvæsnet, saa var der endnu adskilligt, der stod tilbage, fordi der paa dette Omraade ikke kunde gøres for meget. Der skulde arbejdes paa, at det franske Sprog skulde mere end »nogensinde« være Europas Sprog. Derfor skulde der gøres alt for at fremme Litteraturen, og Skønlitteraturen skulde ved at forene Smagen med Moralen skaffe sig Indgang og stifte Nytte. — Gejstligheden røgtede sit Kald paa en tilfredsstillende Maade, ikke mindst ved at arbejde paa Genoprettelsen af den offentlige og private Moral. Den lærte Agtelse for Loven, men af alle Love var den, der angik Fædrelandets Forsvar, den helligste, og den var i ligesaa høj Grad paabudt af Religionen som af Fædrelandskærligheden. Alle Trosbekendelser skulde respekteres, og, da det ikke skete for Jødernes Vedkommende, vilde Kejseren træffe fornødne Foranstaltninger til at faa dette Forhold ordnet. — Finansvæsnet var ordnet paa en saadan Maade, at der var skabt en Finanstilstand, der »aldrig havde været mere solid«. Indtægterne var blevne forøgede, uden at det havde været nødvendigt at paalægge nye Skatter; de offentlige Kasser var vel forsynede med Penge; »alle Udbetalinger skete til bestemt Tid; Anvisninger paa Statskassen betragtedes som de solideste Vexler, og Statspapirerne stod højst af alle«. Hvad der ikke mindre bidrog til at bringe Orden i Finansvæsnet var, at der blev indført dobbelt Bogholderi i hele Finansstyrelsen, samt at der blev oprettet en Regnskabsret, der skabte en fortræffelig Kontrol.

Ikke nok med at det var fra Napoleon alt udgik, saa fulgte han tillige alt, hvad der skete i Frankrig, det største som det mindste,

med et vaagent Øje. Blandt de utallige Vidnesbyrd herom kan anføres følgende Exempler. Den 24. November 1807 skrev Napoleon til Indenrigsministeren, at Prisen paa Brødet i Paris var for høj i Forhold til Kornpriserne. Den næste Dag forlangte han af Cambacérès en Opgivelse af Priserne paa de forskellige Pladser i Theatrene i Paris samt Oplysning om, hvorvidt det var muligt at nedsætte Prisen ved at afskaffe alle Fribilletter.

Som omtalt havde Kejseren skænket det nyoprettede Kongerige Westphalen til sin Broder Jérome, og han sørgede ogsaa for, at han fik sig en Dronning i Prinsesse Catherine, en Datter af Kongen af Württemberg. Men, da Napoleon ikke følte sig overtydet om, at Jérome vilde ordne Forholdene i Kongeriget paa den Maade, han ansaa for rigtigt, fik Jérome tilsendt Udkastet til en Forfatning, og der blev midlertidig nedsat et Regentskab, saa at Kongen først skulde tiltræde Regeringen i Oktober 1807. Bagefter fandt Napoleon det dog rettest, at det blev ham, der gav Forfatningen. Det skete den 15. November, og ved samme Lejlighed forbeholdt Napoleon sig Halvdelen af Landets Domæner for at benytte dem som Belønning for Officerer, der havde udmærket sig i 1807. Forfatningen blev samme Dag sendt Jérome med en Skrivelse, hvori han fik Vejledning med Hensyn til den Maade, hvorpaa han skulde føre Regeringen, der sammentrængtes i følgende Udtalelse: »I de mange Aar, jeg har ledet Affærerne i Europa, har jeg haft Lejlighed til at overbevise mig om, at de Privilegeredes Øretuderi staar i Modstrid med den offentlige Mening. Vær derfor en konstitutionel Konge.«

Ved Freden i Tilsit havde Napoleon faaet en Magtstilling i Europa, som ingen tidligere havde haft. Havde han villet benytte den til at skabe en varig Fred, havde han næppe behøvet at frygte for, at der skulde blive dannet nye Koalitioner imod ham. Alt kom kun an paa at faa sluttet Fred med England. Her stod Dekretet om Fastlandsspærringen, der var udstedt i Berlin, som en Hindring. Dekretet var, som tidligere berørt, dikteret af Lidenskab og ikke af rolig Overvejelse. Thi, da den franske Flaade var ødelagt, hvad kunde det saa nytte, at Napoleon dekreterede, »at de britiske Øer skulde blokeres«. Selv savnede han Midlerne dertil, og hvorledes kunde han vente at finde nogen ivrig Støtte hos de Stater, som han mod deres Ønske og Vilje tvang ind paa en

Fastlandsspærring, der kun kunde være til Skade for deres Interesser. Nu var imidlertid Skridtet gjort, og var Napoleon først slaaet ind paa en Vej, saa fulgte han den, selv om han kom til Erkendelse af, at den var fejlagtig, fordi han aldrig vilde foretage noget, der kunde se ud som Svaghed. Fastlandsspærringen var altsaa dekreteret, og nu skulde alle Stater bøje sig under Napoleons Vilje.

I de hemmelige Artikler, der var knyttede til Tilsittraktaten, havde Rusland lovet at ville paaføre England Krig, hvis denne Magt ikke vilde gaa ind paa den Fred, Napoleon vilde have, og som skulde sluttes under Ruslands Mægling. Preussen havde forpligtet sig til at tiltræde Fastlandsspærringen, og Napoleon havde sendt et Korps ind i svensk Pommern og besætte Stralsund og Rygen for at lukke denne Provins for England. Østrigs Tilslutning ventede man at vinde ad diplomatisk Vej, og det samme gjaldt Danmark, Sverige og Portugal. Men nægtede de sidstnævnte Stater at tiltræde Fastlandsspærringen, skulde Rusland og Frankrig i Forening tvinge dem dertil. Som Følge af denne Overenskomst havde Napoleon henvendt sig til Danmark, men han fik til Svar, at den danske Regering strængt vilde overholde Neutraliteten saavel overfor Frankrig som overfor England. Napoleon sendte saa et Korps til den danske Grænse; det blev stillet under Kommando af Bernadotte. I en Instrux, der den 2. August 1807 blev tilstillet denne Marskal, hed det: »Danmark maa forkynde England Krig, eller jeg forkynder Danmark Krig. De skal i sidste Tilfælde besætte hele Halvøen.«

Men England kom Frankrig i Forkøbet. Hvordan véd man ikke med Bestemthed, men sikkert er det, at den engelske Regering havde faaet Kendskab til den hemmelige Overenskomst, der var sluttet mellem Napoleon og Alexander i Tilsit. Derfor besluttede den at foretage et Røvertog til Danmark for at bemægtige sig dets Flaade, inden Napoleon kunde forhindre det. Forholdene begunstigede Overfaldet, thi den danske Hær laa i Holsten, og Flaaden var ikke udrustet. Efter at den engelske Flaade i August havde afskaaret Forbindelsen mellem Halvøen og Sjælland, landsattes et Korps ved Vedbæk, og derpaa rykkede det mod København. I Dagene den 2. til den 5. September blev saa Hovedstaden, der var i en mangelfuld Forsvarsstand, bombarderet, og

Resultatet blev, at Danmark maatte udlevere sin Flaade til Voldsmændene.

Saasnart Napoleon fik Efterretning herom, udstedte han den 14. Oktober 1807 en Erklæring om, at han vilde modsætte sig ethvert Handels- eller politisk Samkvem med England. Kejser Alexander slog Følge ved den 16. Oktober at ophæve Forbundet med England og den 7. November at erklære denne Magt Krig. Tvungen af Forholdene maatte Danmark den 31. Oktober slutte et Forbund med Frankrig og forpligte sig til, hvis Rusland erklærede Sverige Krig, at gøre fælles Sag med denne Magt og lade en Hær rykke ind i Sverige.

Endnu var der altsaa kun Portugal tilbage, som ikke havde villet bryde med England og tiltræde Fastlandsspærringen.

Allerede den 19. Juni 1807 havde Napoleon forlangt, at Portugal skulde lukke sine Havne for Englænderne fra den 1. September. Samtidig indledede Napoleon Forhandlinger med Spanien om, at denne Magt skulde i Forening med Frankrig paaføre Portugal Krig, hvis det ikke gik ind paa det stillede Forlangende. Da Portugal viste sig utilbøjelig dertil, dannede Napoleon en Hær paa 27,000 Mand, der fik Navn af Girondearmeen og blev stillet under Kommando af Marskal Junot. Den 13. Oktober gav Napoleon derpaa Befaling til at beslaglægge alle portugisiske Skibe, der fandtes i Frankrig, Italien, Holland og Neapel, og den 17. s. M. afmarcherede Junot fra Bayonne for gennem Spanien at rykke ind og besætte Portugal. Junot var dog ikke kommen langt frem i Spanien, før Napoleon fik Meddelelse om, at Portugal havde erklæret England Krig, og at den engelske Gesandt havde forladt Lissabon. Napoleon havde altsaa faaet sin Vilje og havde ingen Grund til at paaføre Portugal Krig. Naar Junot desuagtet fik Befaling til at fortsætte Marchen, var det, fordi Napoleons Ærgerrighed havde faaet et nyt Maal. Han havde fattet den Plan, som han foreløbig ikke betroede til nogen, at han, uagtet Spanien var hans Allierede, vilde benytte Forholdene til at sætte sig i Besiddelse af hele den pyrenæiske Halvø.

Junot fik Befaling til at være i Lissabon den 1. December 1807. Napoleon dekreterede, at Huset Braganza var afsat, og, for at gøre Spanien tryg, afsluttede han den 27. Oktober en hemmelig Overenskomst med denne Magt i Fontainebleau om Portugals

Deling. Ifølge denne Overenskomst skulde Landets nordlige Del omdannes til et Kongerige Lusitanien, der skulde gives Dronningen af Etrurien, hvis Land Napoleon havde tilegnet sig. Fredsfyrsten Godoy skulde have Algarve, men saavel dette Fyrstendømme som Lusitanien skulde staa under Kongen af Spaniens Protektorat. Foreløbig skulde der ikke disponeres over Resten af Landet, men, hvis denne Del ved en almindelig Fredslutning tildeltes Huset Braganza, skulde ogsaa den staa under samme Protektorat. Naar alt var gaaet i Orden, skulde Kongen af Spanien have Titel af »Kejser af begge Amerikaer«, og de portugisiske Kolonier skulde deles mellem Spanien og Frankrig. Tilsyneladende var denne Traktat i høj Grad til Gunst for Spanien, men at det aldrig har været Napoleons Hensigt at udføre den, foreligger der tilstrækkelige Beviser for.

Naar Napoleon vilde paaføre en Magt Krig, begyndte han, som tidligere nævnt, at studere den Krigsskueplads, hvorpaa der skulde kæmpes. Napoleons Planer med Hensyn til Spanien fremgaar deraf, at han den 17. Oktober befalede Junot at give en Beskrivelse af alle de Provinser, han passerede, af Vejene og deres Beskaffenhed, ledsagede af Croquiser, samt af de større Byer og Oplysninger om Landets militære Hjælpekilder. Napoleon sendte endvidere Agenter til Spanien for at faa Oplysning om Fæstningernes Tilstand. Dertil kom, at Junot næppe var sat i Marche, før der blev begyndt paa at danne nye Hære ved den spanske Grænse. Det var ikke for at understøtte Junot, thi, da ogsaa en spansk Hær paa 20,000 Mand var sendt mod Portugal, saa vidste Napoleon, at der ikke var noget at frygte af den portugisiske Hær. Maaske vil man sige, at Napoleon maatte være forberedt paa, at denne vilde blive understøttet af engelske Tropper, men, om der end et Øjeblik havde vist sig Tegn til, at England vilde sende de Tropper, det havde anvendt mod Danmark, til Portugal, saa var dog Napoleon i denne Henseende bleven fuldstændig beroliget. Han vidste, at de var blevne landsatte i England.

Junot havde fortsat Marchen, men Forplejningsforholdene skabte saa store Vanskeligheder, at han kun kom meget langsomt frem. Han havde indberettet dette, og det gav Anledning til, at Napoleon den 5. November skrev til Krigsministeren: »Jeg forstaar ikke, at Junot forsinker Marchen en eneste Dag under Fore-

givende af, at han mangler Levnetsmidler; den Grund er kun god for Folk, som ikke vil udrette noget; 20,000 Mand kan leve overalt, selv i en Ørken.« Da Kejseren og Krigsministeren saaledes drev paa Junot for at faa ham frem, blev han nødt til at opgive Hensynet til sine Troppers Velvære for hurtigt at naa det angivne Maal. Marchen gik over Burgos, Salamanca, Ciudad—Rodrigo og Alcantara og derfra langs Tajos højre Bred til Lissabon. Junot naaede denne By med henved 10,000 Mand, der var i højeste Grad overanstrængte og udpinte, og hele hans Tros var bleven sat til undervejs. Men Modstand traf han ikke paa, og den portugisiske Kongefamilje gik, da han nærmede sig Hovedstaden, ombord paa Krigsskibe, der førte den til Brasilien.

Napoleon havde imidlertid den 16. November forladt Paris og begivet sig til Italien, hvor han forblev til Aarsskiftet. Her udfoldede han den samme Virksomhed for at fremme dette Kongeriges indre Udvikling paa alle Omraader, saaledes som han efter sin Hjemkomst fra Tilsit havde gjort det med Hensyn til Kejserdømmet. Men ogsaa her vilde han udvide sit Herredømme. I 1807 var der endnu to souveræne Stater i Italien: Etrurien og Pavestaten. Kongen af Etrurien var død, og hans Enke havde overtaget Regentskabet. Tvunget af Englænderne havde Dronningen i 1807 været nødt til at aabne Livornos Havn for den engelske Handel. Deraf tog Napoleon Anledning til i September 1807 at lade et fransk Korps rykke ind i Landet og, da Besættelsen først var sket, beholdt han Landet, og lovede, som alt omtalt, Dronningen Erstatning i Kongeriget Lusitanien. Mod Pavestaten brugte Kejseren en anden Fremgangsmaade. Her ansaa han det nødvendigt først at vænne Befolkningen til at se franske Soldater og omgaas med dem. Derfor lod han General Miollis rykke ind i Landet under Paaskud af, at Generalen gennem Rom skulde marchere til Neapel. Men, da Miollis først var kommen ind i Hovedstaden den 2. Februar 1808, blev han der med det samme. Den endelige Afgørelse af Pavestatens Skæbne skulde træffes, naar Napoleon fandt det belejligt.

Under Opholdet i Italien udstedte Napoleon et nyt Dekret mod England. Denne Magt havde svaret paa Napoleons Bestemmelser om Fastlandsspærringen ved at bekendtgøre, at alle neutrale Skibe, der handlede med Frankrig eller dettes Forbundsfæller, skulde

lægge til i England og betale Told. Til Gengæld dekreterede Napoleon, at ethvert Skib — uanset Nationaliteten — forbrød sin Neutralitet og skulde erklæres for god Prise, naar det blot fandt sig i at lade sig visitere af et engelsk Krigsskib, og han overlod det til sin Flaade og sine Kapere at sørge for Overholdelsen heraf. Men her var der den store Forskel, at medens England, der førte det absolute Herredømme til Søs, var istand til at gennemføre sin Vilje, maatte Napoleons Dekret blive en tom Trusel, fordi han savnede Magtmidlerne til at udføre det.

Under Opholdet i Italien vedblev Napoleon uafbrudt at træffe alle Forberedelser til Spaniens Erobring.

Krigsministeren fik Befaling til i al Hemmelighed at armere de spanske Grænsefæstninger og samle store Forraad af Levnetsmidler. General Dupont, der havde faaet dannet en Hær paa 20,000 Mand, fik den 13. November Befaling til at rykke ind i Spanien under Paaskud af, at han skulde forstærke Junots Hær i Portugal. Derefter blev der i al Hemmelighed dannet nye Hære, dels ved Grænsen og dels i Bordeaux. Saasnart der var samlet 30,000 Mand, blev disse sidst i December under Marskal Moncey sendt ind i Spanien. Da Junot paa dette Tidspunkt havde bragt sit Korps paa Fode og gjort sig til Herre over den sydlige Del af Portugal, kunde det ikke nytte at fortælle Spanien, at Moncey skulde forstærke Junot. Som Grund for Marskallens Indrykning angav Napoleon derfor, at den skete for at værge Spanien mod engelske Landgangsforsøg.

Den spanske Regering begyndte nu at ane Uraad. Kongen af Spanien skrev derfor til Kejseren og anmodede ham om at offentliggøre den i Fontainebleau afsluttede Overenskomst. Denne Skrivelse modtog Napoleon, medens han endnu var i Italien. Ved Nytaarstid vendte han tilbage til Paris, hvor han ankom den 3. Januar 1808, og den 10. s. M. svarede han Kongen af Spanien, at han ikke fandt Øjeblikket passende til at offentliggøre Overenskomsten.

Den spanske Konge, Carl IV, der var en svag Karakter, havde gennem lange Tider overladt Styrelsen til Dronningen og hendes Yndling, Fredsfyrsten Godoy. Misfornøjelsen hermed blev bestandig stærkere i Spanien og fik forøget Betydning ved, at Tronarvingen, Prinsen af Asturien, stillede sig i Spidsen for de Mis-

fornøjede. Da Befolkningen ikke kunde forstaa Grunden til de franske Troppers Indrykning i Landet, troede den, at det var Fredsfyrsten, der stod bagved og havde ondt isinde mod Befolkningen. I Marts 1808 opholdt Kongefamilien sig i Aranjuez, og her udbrød der den 18. Marts en Tumult, rettet mod Fredsfyrsten. For at frelse dennes Liv benyttede Dronningen sin Indflydelse paa Kongen til at formaa ham til at nedlægge Regeringen til Fordel for Tronarvingen, Prinsen af Asturien. Denne blev derved Konge og overtog Regeringen under Navn af Ferdinand VII.

Napoleon var imidlertid gaaet videre paa den betraadte Vej; Troppestyrken i Spanien var ved eftersendte Forstærkninger bragt op til 100,000 Mand, og den 20. Februar blev Murat udnævnt til Øverstbefalende over denne Hær. Han ankom til Burgos, hvor han tog sit Hovedkvarter den 1. Marts, og her modtog han fra Napoleon Befaling til at rykke frem til Madrid; dog skulde han søge at undgaa enhver Fjendtlighed.

Murat kom til Madrid den 23. Marts. Her fik han Underretning om, hvad der var sket i Aranjuez. I Overensstemmelse med de Instruxer, han havde faaet, ansaa han det rettest ikke at anerkende den nye Konge. Derimod satte han sig i Forbindelse med Dronningen, og gennem hende modtog han en skriftlig Erklæring fra Carl IV, der gik ud paa, at Kongen kun havde nedlagt Kronen »for at undgaa større Ulykker og forhindre, at hans Undersaatters Blod blev udgydt«, samt at han ansaa denne Akt som død og magtesløs. Sidst i Marts fik Napoleon Beretning herom og befalede Murat at sørge for, at denne Erklæring fra Kongen blev indrykket i de offentlige Blade i Madrid. Napoleon havde samtidig besluttet at sætte en fransk Prins paa Tronen og spurgte Kong Louis af Holland, om han vilde modtage dette Valg, og om Kejseren i saa Fald kunde stole paa ham. Der var dog nogle Hindringer, som først maatte ryddes af Vejen. Carl IV mente Napoleon nok at kunne komme til Rette med, derimod var han i Tvivl om, hvorvidt Ferdinand VII eller, som han endnu kaldte ham, Prinsen af Asturien, vilde bøje sig. En Afsending blev sendt til Madrid for at formaa Ferdinand til at begive sig til Bayonne, hvor Napoleon ønskede en personlig Sammenkomst med ham. Trods sine dygtigste Raadgiveres indstændige Forestillinger tiltraadte Kong Ferdinand Rejsen den 10. April. Flere Gange under-

vejs tænkte han paa at vende tilbage, men det var bleven umuliggjort for ham ved, at han blev eskorteret af fransk Rytteri. Den 20. April ankom han til Bayonne og havde en Sammenkomst med Kejseren. Efter Taflet samme Dag meddelte General Savary ham, at man ønskede, at han vilde frasige sig Tronen. Da han nægtede at give Tilsagn herom, blev Fredsfyrsten tilkaldt. Han ankom den 25. April, men Kong Ferdinand vilde ikke lytte til hans Raad. Paa Napoleons Tilskyndelse ankom derfor Carl IV og Dronningen til Bayonne, og nu blev Sagen ordnet i Overensstemmelse med Napoleons Ønske. I Henhold til den tidligere afgivne Erklæring ansaa Carl IV sig endnu for Spaniens retmæssige Konge, og i denne Egenskab nedlagde han den 5. Maj Regeringen og overdrog alle sine Rettigheder som Konge af Spanien til Napoleon. Til Gengæld fik han Slottene Compiègne og Chambord samt 30 Millioner Realer (ɔ: noget over 1½ Million Kroner) i aarlig Pension. Desuden skulde hver af de kongelige Prinser have en Aarspenge paa 400,000 Francs. Efterat dette var sket, formaaede man Ferdinand VII til den 6. Maj at udstede en Erklæring, ved hvilken ogsaa han gav Afkald paa sine Rettigheder til den spanske Trone, og den 11. s. M. blev han tilligemed to andre kongelige Prinser sendt til Valencay, der blev anvist dem til fremtidigt Opholdssted. I Virkeligheden var det dog kun et Slags Fængsel, thi Prinserne var under stadigt Opsyn og bevogtedes af Gensdarmer.

Napoleon havde gennemført sin Plan. Han havde detroniseret en Allieret, der ikke havde foretaget en eneste fjendtlig Handling imod ham, og som udelukkende maatte bøde for den Eftergivenhed, han bestandig havde vist imod Kejseren og hans Befalinger.

Som omtalt havde Napoleon den 27. Marts tilbudt Kong Louis af Holland Spaniens Trone; men Louis ønskede ikke at modtage den. Kejserens Valg faldt da paa Kongen af Neapel, Joseph, og skønt det ikke stemmede med dennes Ønsker, skrev Napoleon den 10. Maj 1808 til ham: »Jeg har bestemt denne Krone til Dem. Er De i Madrid, er De ogsaa i Frankrig; Neapel derimod ligger ved Verdens Ende. Jeg ønsker derfor, at De, saasnart De har modtaget dette Brev, overdrager Regentskabet til en eller anden og Kommandoen over Tropperne til Marskal Jourdan og derpaa strax rejser til Bayonne. Dette Brev modtager De den 19.; den 20. kan De rejse, og De kan være her den 1. Juni.« Besættelsen af

den spanske Trone skete saaledes ganske efter Reglerne for en militær Forsættelse.

Napoleon søgte at give det Skete et Præg af Lovlighed. Carl IV havde i en Proklamation af 8. Maj meddelt sit Folk, at han havde overdraget sine Rettigheder til Napoleon, og Ferdinand VII havde udstedt en Proklamation, hvorved han gav Afkald paa sine Rettigheder. Nu gjaldt det kun om at faa den øverste Junta i Madrid og Kastiliens Raad til at give deres Samtykke og vælge Joseph til Konge af Spanien. Men den 2. Maj udbrød der en Opstand i Madrid. Den blev dæmpet af Murat, men med en saadan Strænghed, at hele Befolkningen vendte sig imod Franskmændene. Juntaen vilde derfor ikke lade sig bruge. Napoleon fandt da paa den Udvej at sammenkalde en Slags Kortesforsamling i Bayonne, og denne Forsamling udstedte den 15. Juni en Akt, hvorved den anerkendte Joseph som Konge af Spanien.

Den 16. Maj skrev Napoleon til Talleyrand: »Det gaar godt i Spanien; det Hele vil snart være endt.« Kejseren havde saaledes ingen Anelse om, hvad der vilde komme, og at han kun stod ved Begyndelsen. Det synes, som om Napoleon levede i den Tro, at den spanske Hær ikke vilde være istand til at rejse nogen Modstand af Betydning, fordi han havde svækket den. Carl IV havde nemlig i 1807 efterkommet Napoleons Ønske ved at stille 15,000 Mand Elitetropper under Marquis de la Romana til Kejserens Raadighed. De blev senere sendt til Danmark som Del af en Hær under Marskal Bernadotte, der skulde gøre Landgang i Sverige. Senere blev de spanske Tropper, der stod i Landets nordlige Provinser, sendte til Frankrig, og 20,000 Mand var sendt til Portugal. Men mangelfuld Forbindelse med Junot var Aarsag i, at Napoleon var uvidende om, at sidstnævnte Styrke var afmarcheret til Andalusien, og derhen var ogsaa de Tropper dirigerede, som havde været samlede om Kongen i Aranjuez, da Tronskiftet fandt Sted. Som Følge deraf var der i Andalusien bleven dannet en Kærne, og til den sluttede sig det spanske Folk. Thi, da Spanierne saae, at det var deres Uafhængighed, Napoleon vilde tillivs, rejste hele Befolkningen sig og greb til Vaaben for den retmæssige Konge, Ferdinand VII. Da Hovedstaden var i Fjendens Vold, tog Juntaen i Sevilla Ledelsen i sin Haand som Centraljunta. Den udstedte en Krigserklæring mod Napoleon, sendte Afsendinge til England for

at bede om Understøttelse og underrettede Marquis de la Romana om Begivenhederne, for at han ved Hjælp af de engelske Krigsskibe kunde faa sine Tropper ført tilbage fra Danmark til Spanien. For at støtte Folkerejsningen oprettedes der Juntaer overalt. Midler til Krigens Førelse behøvede de ikke at bede om; de kom af sig selv i Form af frivillige Gaver. Napoleon stod altsaa overfor et Folk i Vaaben, der var rede til at bringe ethvert Offer for at værne om sin Uafhængighed og sin Konge.

Den franske Hær havde imod Slutningen af Maj 30,000 Mand i Madrid, 38,000 Mand var fordelte i Provinserne N. for Madrid, og 24,000 Mand stod S. for Hovedstaden i Toledo. Folkerejsningen skete i Dagene fra den 24. til den 30. Maj overalt i hele Landet, saa at de franske Tropper ingensteds kunde føle sig sikre. For at kue Opstanden udsendtes mobile Kolonner, der paa enkelte Punkter havde nogen Fremgang. Men, da der slet ingen franske Tropper fandtes i det sydlige Spanien, ansaa man det nødvendigt at forhindre, at Befolkningen i denne Del fik et Sted, hvor den uforstyrret kunde organisere sig, og som samtidig kunde tjene som Basis. Desuden ønskede man ogsaa fra fransk Side at komme i Besiddelse af Fæstningen Cadix, fordi den Del af den franske Flaade, der havde reddet sig fra Nederlaget ved Trafalgar, havde søgt Tilflugt i Cadix's Havn. General Dupont blev desaarsag sendt frem fra Toledo med 9,000 Mand. Men han naaede ikke længere end til Cordova, og herfra maatte han bede om Forstærkning for at kunne komme tilbage. Hans Hær blev saa bragt op til over 20,000 Mand. Under Tilbagegangen blev hans Hovedstyrke omringet fra alle Sider af spanske Tropper og bevæbnede Folkehobe. Istedenfor at gøre et Forsøg paa at slaa sig igennem traadte han i Underhandling med sine Modstandere, og det førte til, at han den 22. Juli sluttede Kapitulationen til Baylen. Var allerede denne uforsvarlig, fordi den blev afsluttet i aaben Mark, saa blev den det end mere, fordi Kapitulationen ikke alene indbefattede Duponts Hovedstyrke, men ogsaa hans Avantgarde, skønt denne havde fuld Frihed til at marchere tilbage. Hele Duponts Hær blev saaledes Krigsfanger. At General Dupont senere blev stillet for Krigsret og dømt til Fængsel, var kun fortjent.

Under disse Begivenheder ankom Kong Joseph til Bayonne. Herfra afrejste han den 9. Juli til Madrid, hvor han indtraf den

20. s. M. Allerede undervejs var han kommen til klar Erkendelse af det Mislige i sin Stilling, saa at han ikke havde Troen paa at kunne udrette noget. Efter Ankomsten til Madrid blev han yderligere bestyrket heri, saa at han den 24. Juli skrev til Kejseren: »Jeg har til Fjende et heltemodigt Folk, der er drevet til den yderste Grad af Fortvivlelse ... De (ɔ: Napoleon) lever i en Vildfarelse; Deres Ry vil gaa til Grunde i Spanien.« Forgæves søgte Kejseren at sætte Mod i ham, men selv begive sig til Madrid vilde han ikke. Murat var bleven gjort til Konge i Neapel og havde begivet sig til sit Kongerige. General Savary var derfor bleven sendt til Madrid for at lede Operationerne efter de Instruxer, han modtog fra Napoleon, der havde begivet sig til Paris. Men finde Midler til at kue Opstanden kunde man ikke. Saaledes var Tilstanden, da Kong Joseph i Madrid fik Efterretningen om Duponts Kapitulation. Da den bevirkede, at Fjenden uhindret kunde rykke frem imod Madrid fra Syd, turde man ikke blive staaende. Kong Joseph og alle de franske Tropper maatte derfor trække sig tilbage og tage Stilling bag Ebro, og Belejringen af Saragossa, der var paabegyndt, maatte opgives.

Det gik ikke bedre i Portugal. Wellesley var landet med 14,000 Mand engelske Tropper. Junot gik imod ham, men kun med en Del af sin Styrke og maatte derfor gaa tilbage. Derefter blev Wellesley forstærket, greb Offensiven og tvang Junot til den 22. August 1808 at afslutte en Overenskomst ved Cintra, hvorefter Junots Hær, der talte 25,000 Mand, skulde paa engelske Skibe føres tilbage til Frankrig.

Efterretningerne om Kapitulationerne ved Baylen og Cintra vakte den største Opmærksomhed overalt i Europa, men særligt i Tyskland. Det Nedværdigende i hele Tysklands Stilling havde bidraget til, at der var bleven rejst en national Bevægelse med det Formaal at samle hele den tyske Befolkning om det fælles Fædreland til Kamp mod Napoleon. Bevægelsen udgik fra Professor Arndt, der dannede et hemmeligt Forbund — Tugenbund — som fandt Tilslutning blandt Tysklands bedste Mænd. Blandt disse var ogsaa Friherre Stein, der som preussisk Minister af yderste Evne arbejdede paa Preussens Oprejsning efter Faldet. Da Napoleon kom til Kundskab herom, tvang han ikke alene den svage preussiske Konge til at fjerne Stein, men han benyttede tillige

Lejligheden til at forhindre Preussen i at kunne rejse sig. Midlet var Krigsomkostningerne, som Preussen endnu ikke havde set sig istand til at betale. Prins Wilhelm af Preussen var bleven sendt til Paris for at faa Sagen ordnet. Resultatet blev, at Preussen maatte finde sig i, at Frankrig besatte Fæstningerne Glogau, Stettin og Küstrin, indtil Gælden var betalt, og forpligtede sig til i 10 Aar ikke at lade Hærens Styrke overstige 42,000 Mand. Nødtvungen maatte Preussen gaa ind paa disse haarde Vilkaar, og Napoleon troede dermed at have naaet sit Maal. Men Preussen fandt i Oberst Scharnhorst en Krigsminister, der fandt paa Udveje, Napoleon ikke havde tænkt sig, saa at der, naar Handlingens Øjeblik kom, kunde dannes en preussisk Hær, der kunde kaste sit Lod med i Vægtskaalen.

Ogsaa Østrig havde begyndt at røre sig. Det forbedrede sit Forsvarsvæsen og forøgede Hærens Styrke. Da det ikke kunde undgaa Napoleons Opmærksomhed, og han i den Anledning forlangte Oplysninger hos Metternich, fik han til Svar, at Østrig kun foretog det samme som alle andre Stater; det søgte at forbedre sit Forsvar i Overensstemmelse med Tidens Krav. Napoleon var dog ikke i Tvivl om, at Østrig forberedte sig paa at paaføre ham Krig, medens han var saa stærkt engageret i Spanien. For at kunne værge sig mod denne Mulighed udskrev han 160,000 Mand, hvoraf de 80,000 skulde give Møde den 1. November 1808. Endnu troede Napoleon paa, at det snart vilde lykkes ham at kue Modstanden i Spanien. Han satte Tropper i Marche for at forstærke Operationshæren, der stod Nord for Ebro, og, naar de var ankomne, vilde han personlig tage Kommandoen over Hæren. Men for at sikre sig, hvordan end Fremtiden udviklede sig, var det ham i højeste Grad magtpaaliggende at bevare det gode Forhold til Kejseren af Rusland. Derfor var der bleven forberedt en Sammenkomst i Erfurt mellem begge Kejsere, og til denne Sammenkomst havde Napoleon tillige indbudt de Regenter, der havde sluttet sig til Rhinforbundet. Dette Fyrstestevne skulde finde Sted, inden Napoleon begav sig til Spanien.

Kejseren forlod Paris den 20. September og naaede Erfurt den 27. s. M. Her traf han Kejser Alexander, 4 Konger, 2 Storhertuger og 7 Hertuger, hvoraf en Del var ledsaget af deres Familje, og alle af et glimrende Følge. Sammenkomsten varede i

14 Dage under uafbrudte Festligheder. Personalet fra Thêatre français i Paris var mødt, og Kejseren havde lovet den berømte Skuespiller Talma, at han skulde komme til at spille »for et Parterre af Konger og Fyrster«. Politiken blev dog ikke forsømt. Kejser Alexander fik Napoleons Samtykke til at besætte Donaufyrstendømmerne og lovede til Gengæld, at han vilde angribe Østrig, hvis denne Magt paaførte Frankrig Krig, medens Napoleon opholdt sig i Spanien. Den 12. Oktober skrev begge Kejsere i Forening et Brev til Kongen af England for at faa sluttet Fred, men alt, hvad de opnaaede, var et afvisende Svar. Fra Erfurt begav Napoleon sig til Paris for at aabne den lovgivende Forsamling. I Aabningstalen hed det, »at han drog afsted for i Madrid at krone Kongen af Spanien og plante sine Ørne paa Lissabons Fæstningsværker«. Den 29. Oktober tiltraadtes Rejsen, og den 5. November ankom Napoleon til Vittoria.

FELTTOGET 1808

Den franske Hær paa den pyrenæiske Halvø var bragt op til 191,000 Mand og kunde i den nærmeste Fremtid vente en Forstærkning paa 43,000 Mand. Hovedstyrken, 151,000 Mand, stod med højre Fløj ved Bilbao og venstre ved Tafalla. Overfor den stod en spansk Hær paa 95,000 Mand i 3 Grupper med betydelig Afstand, fordi Spanierne vilde forhindre Napoleon i at opnaa store Resultater gennem et eneste Slag.

Napoleon begyndte sine Operationer mod Spaniernes fremskudte venstre Fløj. Da den var bleven tvunget tilbage, gik han mod det spanske Centrum, der ogsaa blev nødt til at vige. Tilbagegangen skete paa en saadan Maade, at Spaniernes tredje Gruppe, højre Fløj, der kommanderedes af General Palafox og talte 17,000 Mand, blev nødt til at trække sig ind i Saragossa. Her maatte han senere, den 20. Februar 1809, efter et glimrende Forsvar overgive sig til Marskal Lannes, nærmest dog fordi en smitsom Sygdom umuliggjorde et fortsat Forsvar.

Under bestandige Smaafægtninger fortsatte den franske Hær Fremrykningen, og den 2. December om Middagen indtraf Napoleon foran Madrid. Byen var indrettet til Forsvar, og Befolkningen under Vaaben for at optage Kampen. Men, da Napoleon

9*

fandt det lidet ønskeligt, at Kong Josephs Genindsættelse skulde ske efter Kamp med Hovedstadens Beboere, blev der indledet Underhandlinger. De førte ikke strax til noget Resultat, og derfor blev Byen beskudt den 3. om Morgenen. Men da indtraf Afsendinge fra Byen, og efter nye Underhandlinger blev det bestemt, at Byen skulde overgive sig den 4. om Morgenen. Efter Indrykningen blev Napoleon staaende i Madrid med 80,000 Mand. Den øvrige Styrke fordeltes, saa at den dækkede Front og Flanker samt Forbindelseslinjerne.

Skønt Kong Joseph var fulgt med Hæren, optraadte Napoleon, da han var kommen til Madrid, som om det var ham og ikke Joseph, der var Konge i Spanien. Han greb ind paa Lovgivningsomraadet paa en saadan Maade, at Joseph den 8. December skrev til ham: »Jeg maa rødme for mine saakaldte Undersaatter. Jeg bønfalder Deres Majestæt om at modtage mit Afkald paa alle de Rettigheder, De har givet mig til den spanske Trone. Jeg vil stedse foretrække Ære og Retskaffenhed for en saa dyrekøbt Magt.« Napoleon synes at have tænkt paa selv at ville styre Spanien, men han fandt det dog rettest, at Landet beholdt en vis Uafhængighed, naar han blot kunde faa Sikkerhed for, at det vilde underkaste sig. Paa Kejserens Foranledning mødte derfor Madrids Kommunalbestyrelse den 15. December hos ham for at bede om, at Kong Joseph atter maatte blive stillet i Spidsen for Landets Styrelse. Kejseren gik ind derpaa, men kun paa Betingelse af, at der blev aflagt en ny Troskabsed til Joseph. Dette skete ogsaa. Til Gengæld blev der lovet Spanierne en ny og mere frisindet Forfatning.

Napoleon ventede, at en engelsk Hær vilde rykke frem fra Portugal over Talavera, og havde truffet Dispositioner for at modtage den. Men Angrebet kom anderledes, end han havde ventet det.

Den engelske Statsminister Canning var paa et tidligt Stadium kommen til Overbevisningen om, at Spanien maatte blive Napoleons Achilleshæl, og han havde udtalt: »Hvis det gaar Napoleon galt i Spanien, er hans Fald sikret.« Ministeren fik derfor sat igennem, at General Moore blev sendt til Portugal med 25,000 Mand for at rykke ind i Spanien og hjælpe den spanske Hær.

Moore rykkede frem i November Maaned 1808, men kom for sent til at hjælpe Spanierne, medens de endnu stod ved Ebro. Han besluttede derfor at operere paa Napoleons østlige Forbin-

delseslinje, der gik fra Madrid over Aranda og Burgos. Marskal Soult gik imod ham og sendte samtidig Melding til Kejseren. Kong Joseph blev efterladt i Madrid med 40,000 Mand og fik Befaling til at holde Hovedstaden for enhver Pris. Selv brød Napoleon den 22. December 1808 op fra Madrid med 40,000 Mand og rykkede imod General Moore. Men, da denne fik Efterretning herom, trak han sig tilbage til Portugal for at indskibe sine Tropper i La Corunna. Kejseren naaede Astorga den 1. Januar 1809, men, da Moore den Gang havde faaet saa stort Forspring, at han ikke kunde afskæres, gav Napoleon Marskallerne Soult og Ney Befaling til at forfølge Moore, og selv begav han sig den 6. Januar 1809 til Valadolid, hvorfra han den 17. Januar rejste til Paris. Moore naaede La Corunna, men maatte vente paa de Skibe, han skulde benytte. Derved fik Soult Tid til at komme op, og den 16. Januar kom det til Kamp. General Moore blev dødelig saaret, men Soult kunde ikke forhindre, at de engelske Tropper slap bort. Var end dette Forsøg paa at komme Spanierne til Hjælp ikke lykkedes, saa opgav Canning dog ikke sine Planer, men foranledigede, at General Wellesley to Maaneder senere sendtes til Portugal med 26,000 Mand.

Naar man vil spørge om Grunden til, at Napoleon saa hurtigt forlod Spanien, maa den enten søges i, at han troede Hovedvanskeligheden med at undertvinge Spanien overvundet ved, at den engelske Hær havde maattet indskibe sig, eller at han var kommen til Erkendelsen af, at Felttoget i Spanien ikke kunde gennemføres i kort Tid. Alt taler for, at det var sidstnævnte Erkendelse, der var Motivet, saa at Kejseren forlod Spanien for at vende sig mod Østrig, og for, naar han havde overvundet denne Modstander, at koncentrere alt paa den fuldstændige Erobring af den pyrenæiske Halvø.

Østrig havde i April 1809 samlet en Hær paa paa 126,000 Mand ved Inn under Erkehertug Carl.

Napoleon var den 23. Januar 1809 indtruffen i Paris og lagde den sidste Haand paa Forberedelserne til Felttoget mod Østrig. Den 4. Marts blev Berthier, som Stabschef ved »la grande armée«, sendt til Tyskland for midlertidig at tage Kommandoen over de 143,000 Mand, der var under Koncentration, og som senere blev bragte op til 176,000 Mand ved Forstærkninger, der kom fra Frankrig.

Den Hær, Napoleon havde faaet dannet til dette Felttog, var

ikke af samme Beskaffenhed som de Hære, han tidligere havde ført i Marken. De uafbrudte Krige og de dermed forbundne store Tab havde medført en meget betydelig Afgang blandt de gamle Soldater. Da Forholdene i Spanien med Nødvendighed krævede, at man sendte de bedste Tropper derhen, maatte Napoleon fortrinsvis fylde Rammerne paa de Afdelinger, han vilde benytte i Tyskland, med unge Soldater, der var uden Krigserfaring, og som kun havde en mangelfuld Uddannelse. At Hæren derved tabte i Kvalitet, saae Napoleon godt, men det vilde han raade Bod paa ikke alene ved at gøre den kvantitativt stærkere, men tillige ved at benytte Tropperne paa en anden Maade.

Hvor meget saa end Napoleons Strategi havde bidraget til Felttogenes heldige Resultater, saa skyldtes disse dog ikke mindre den taktiske Overlegenhed, de franske Tropper var i Besiddelse af gennem deres Kampmaade. Ogsaa dette skyldtes Napoleon, fordi han havde forstaaet at sætte den rette Begrænsning for Anvendelsen af den spredte Fægtning, saa at denne, der var den Kampmaade, som bestandig blev benyttet, blev ført paa en saadan Maade, at Sammenholdet og den gensidige Understøttelse var sikret, og at der overalt anvendtes den rette Økonomi med Kræfterne. Det er vanskeligt at forstaa, at det varede saa længe, inden det gik op for Napoleons Modstandere, at vilde de gøre sig Haab om at sejre, saa maatte de enten finde en Kampmaade, der var den overlegen, som Kejseren anvendte, eller ogsaa maatte de indføre hans Taktik. Det gik tidligst op for Russerne, thi i Slaget ved Eylau var der russiske Afdelinger, der kæmpede i spredt Orden. Da Preussen havde lidt Nederlaget i 1806, fulgte det efter, og Østrig indførte i 1807 ikke alene den franske Kampmaade, men i 1808 indførte det tillige den franske Hærorganisation, forsaavidt angik Inddelingen i Divisioner og Brigader. Da Napoleon bestandig fulgte omhyggeligt med enhver Forandring af Betydning, der foregik ved de fremmede Hære, var han vidende herom, og derfor vilde han søge nye Midler for at bevare sin taktiske Overlegenhed. Derfor besluttede han at anvende Vaabenarterne massevis. Saa rigtigt dette end viste sig at være for Artilleriets Vedkommende, saa farligt var det at følge samme Princip ved Anvendelsen af Rytteriet og Fodfolket, thi ét var givet, og det var, at Anvendelsen af store Kolonner maatte medføre meget store Tab, og samtidig ydede de ikke den

ringeste større Chance for et bedre Resultat, thi opstod der Uorden i en saadan Kolonne, maatte det fremkalde meget farligere Følger. Felttoget 1809 dannede saaledes et Vendepunkt i taktisk Henseende. Napoleon forlod den Taktik, han havde fulgt og udviklet siden 1796, for at gaa over til Massetaktik, og hans Modstandere antog den Taktik, Kejseren skyldte sine Sejre, og som han nu forlod.

FELTTOGET 1809

Berthier var, som allerede omtalt, sendt til Tyskland for at lede Hærens Bevægelser, indtil Napoleon personlig kom tilstede. Han havde faaet saa omhyggelige Instruktioner, at det ikke skulde synes forbundet med Vanskeligheder for ham at løse den stillede Opgave.

Den 9. April afgav Østrig Krigserklæringen, og samtidigt begyndte den østrigske Hær Operationerne ved at gaa over Inn. Men, uagtet Berthier uafbrudt havde været Stabschef hos Napoleon siden 1796, fik han dog Lejlighed til at godtgøre, at han ikke havde opfattet det ringeste af Principerne for Napoleons Krigsføring. Han opererede nemlig paa en saadan Maade, at »la grande armée« den 16. April stod splittet i to Grupper, én ved Regensburg og én ved Augsburg, skilte ved en Afstand af 16 Mil, og Mellemrummet var kun dækket af et Korps paa 30,000 Mand, som ovenikøbet var under Koncentration. Omvendt var Erkehertug Carl naaet frem til Isar og stod rede til ved en Overgang at bryde frem mellem begge Grupper.

Napoleon var endnu i Paris, da han den 12. April fik Meddelelse om Østrigernes Krigserklæring og om, at den østrigske Hær var rykket frem over Inn. Han skrev strax til Berthier: »Jeg formoder, at De er i Augsburg og har forenet hele min Hær ved Lech . . . Om to Timer begiver jeg mig paa Vejen, og den 14. April indtræffer jeg i Straszburg.« Ankommen hertil modtog Napoleon saadanne Efterretninger om Berthiers Operationer, at han strax fortsatte Rejsen. Da han den 16. April naaede Ludwigsburg, blev han endnu mere foruroliget ved, hvad han erfarede, og derfor ilede han »med Ørnens Flugt« til Donauwörth, hvor han ankom den 17. April. Skønt Berthier ikke engang var istand til nøjagtigt at angive Stillingen for hvert enkelt af de franske Korps, beslut-

tede Napoleon dog strax at gribe Offensiven og skrev endnu samme Dag til Kongen af Württemberg: »Jeg vil, uden at tøve, imorgen tiltræde Marchen for at angribe Fjenden.« Saa begyndte Operationerne, og gennem Kampe i Dagene den 19. til den 22. April ved Abensberg, Landshut og Eckmühl lykkedes det Napoleon at faa samlet sin Hær og tvinge Erkehertug Carl til at gaa tilbage paa Regensburg, passere Donau og trække sig tilbage paa Wien langs Flodens venstre (nordlige) Bred. Napoleon fulgte efter paa den modsatte Bred og naaede Wien den 13. Maj. Efter derpaa at have rekognosceret valgte han Lobauøen som det Sted, hvor han vilde gaa over Donau, og lod Broslagningen begynde. Den 20. Maj var Broerne færdige over Flodens sydlige Arm, og Tropperne begyndte at rykke over paa Lobau. Derefter blev der slaaet to Broer over den nordlige Arm, og, da de den 21. var blevne færdige, fremsendtes strax en Avantgarde for at besætte de foranliggende Byer, Aspern og Esslingen, og derved dække Overgangen for de Tropper, der fulgte efter.

Men Erkehertug Carl var i Nærheden, og den 21. kort efter Middag rykkede han frem og angreb begge de nævnte Byer. Derved udspandt der sig en meget blodig Kamp, der trak sig helt ud paa Natten. Franskmændene hævdede den Gang Besiddelsen af hele Esslingen, men de havde maattet opgive Halvdelen af Aspern. I Løbet af Natten sendtes stadig friske franske Tropper over Floden for at forstærke Forsvarerne.

Den 22. om Morgenen rykkede Erkehertug Carl frem til et Hovedangreb. Napoleon kom personlig til Stede, og, da han kort efter Ankomsten fik Melding om, at hans Reserver var ifærd med at defilere over Broerne paa den sydlige Flodarm, betænkte han sig ikke paa at rykke frem til et Modangreb, idet han gjorde Regning paa, at Reserverne vilde støde til i rette Tid. Angrebet førtes frem mellem Aspern og Esslingen og havde Fremgang, saa at Østrigerne begyndte at vige; Erkehertug Carl vilde derfor sætte sine Reserver ind. Da fik Napoleon Melding om, at Strømmen havde ødelagt de sydlige Donaubroer, saa at kun en ringe Del af Reserven var kommen over til Lobau. Han blev derved nødt til at befale, at Kampen skulde afbrydes og Tilbagetoget tiltrædes. Men, næppe opdagede Østrigerne Hensigten, før de fra alle Sider trængte frem med den størst mulige Kraftanspændelse for at for-

hindre Franskmændene i at komme tilbage til Lobau. Marskal Lannes førte Kommandoen. Han lod Aspern og Esslingen besætte saa stærkt som muligt og søgte at holde Terrænet mellem begge Byer. Selv jagede han til Hest i den stærkeste Kugleregn fra den ene Afdeling til den anden for at opmuntre Soldaterne. En Officer bad ham stige af Hesten for ikke at udsætte sit Liv, der var af saa stor Betydning, for Fare. Marskallen fulgte Anmodningen, men næppe var det sket, før han blev ramt af en Kugle, der gik gennem begge hans Knæ. Man bragte ham tilbage til en Ambulance, hvor han fik begge Ben amputeret. Efterretningen herom gjorde et dybt Indtryk paa Tropperne; de vidste ikke at hædre Lannes paa en bedre Maade end ved at sætte alt ind paa at holde igen, og ved næsten overmenneskelige Anstrængelser lykkedes det at fortsætte Forsvaret, til det blev mørkt. Aspern var den Gang erobret af Fjenden med Undtagelse af den østlige Udkant, hvor Forsvarerne havde sat sig fast i et Stenhus og mellem Ruinerne af de ødelagte Bygninger. Forsvaret af denne By havde været betroet til Masséna, og, da Kejseren under Kampen sendte en Adjutant til Marskallen for at spørge ham, om Kejseren kunde stole paa, at Aspern blev holdt, svarede Masséna siddende paa en Ruin: »Sig Kejseren, at jeg endnu vil holde mig 2, 6, ja 24 Timer, hvis det er nødvendigt for Hærens Redning.« I Esslingen var Forsvarerne heldigst stillede, thi et stort Korntørringsmagasin gav dem Midlerne til et Forsvar, der begge Dage blev ført med et beundringsværdigt Heltemod og ledet fortrinligt.

Medens Kampen førtes om begge Byer, søgte Fjenden flere Gange at trænge frem mellem Esslingen og Donau, men her ledede Napoleon personlig Forsvaret og benyttede den unge Garde til at afslaa Angrebene.

Da Napoleon vilde begive sig tilbage til Lobau, stødte han ved Broen paa den Baare, paa hvilken man havde anbragt Marskal Lannes. Napoleon og Lannes havde været Venner fra de unge Aar, og Venskabet var vedblevet uforandret, saa at Lannes var en af de faa, der i alle Sager turde udtale sig med fuld Frihed overfor Kejseren, ligesom de ogsaa tiltalte hinanden med »Du«. Det vil derfor være forstaaeligt, at Lannes Skæbne gjorde det dybeste Indtryk paa Napoleon Men Lannes trøstede ham ved at sige til ham, at om Kejseren end var paa Veje til i ham at miste sin bedste

Ven og sin troeste Vaabenfælle, saa havde han i det Øjeblik andet at tænke paa, thi han maatte leve for at frelse Hæren. Lannes blev bragt til Wien og levede endnu 8 Dage. Napoleon besøgte ham og var dybt rørt, da han erfarede hans Død. Ofte er det blevet fortalt, at Lannes paa Dødslejet har holdt en Formaningstale til Napoleon, hvori han bad ham tøjle sin Ærgerrighed. Napoleon har dog bestandig nægtet, at noget saadant er sket.

Om Aftenen samlede Napoleon sine Marskaller til et Krigsraad, mere for at faa Lejlighed til at sætte Mod i dem end for at høre deres Mening. Efterat have meddelt, hvad der var passeret, udtalte han, at han deri ikke saae nogen Grund til at opgive Lobauøen. Han vilde vedblive med at holde Besætning paa Øen for, naar der var bleven truffen andre og omhyggeligere Forberedelser til Overgangen, atter at rykke frem. Denne Anskuelse fandt almindelig Tilslutning.

Ved Midnat trak Tropperne, der havde deltaget i Kampen, sig tilbage.

Franskmændenes Tab angives til 15—16,000 Mand.

Efterat den franske Hær var gaaet tilbage, blev der taget fat paa at indrette Lobau, saa at man kunde benytte Øen til en ny Overgang, og det paa en saadan Maade, at man ikke var udsat for en Gentagelse af de Uheld, som »General Donau« — saaledes skrev Napoleon i en af Bulletinerne — havde foraarsaget ved den første Overgang.

I Italien havde Eugen kæmpet mod Erkehertug Johan. Her havde Operationerne taget en saa gunstig Vending for Vicekongen, at Erkehertugen var bleven nødt til at trække sig tilbage gennem Steiermark, forfulgt af Eugen. Men istedenfor, hvad der var det naturlige, at forene sig med Erkehertug Carl, hvad Eugen ikke var istand til at forhindre, foretrak Erkehertug Johan at operere paa egen Haand og rykkede frem mod Raab. Derved fik Eugen Lejlighed til at indhente ham og gennem en Kamp den 14. Juni tvinge ham til at trække sig ind i Ungarn. Eugen forenede sig derefter med la grande armée, og denne blev ved Forstærkninger, som Napoleon havde trukket til sig, bragt op til en Styrke paa mellem 180 og 200,000 Mand med 584 Kanoner.

Imod Slutningen af Juni Maaned var alle Forberedelserne til Overgangen endte, og Napoleon forlagde den 1. Juli sit Hoved-

kvarter fra Schönbrunn til Lobau for at lægge den sidste Haand paa Værket. Overgangen begyndte samme Dag, og den 3. Juli var hele Hæren samlet paa Øen. Erkehertug Carl havde denne Gang anlagt Feltbefæstninger ved Aspern, Esslingen og Enzersdorf, saa at Napoleon var nødt til at slaa Bro over den nordlige Donauarm under Fjendens Ild. Men Napoleon havde forudset dette, og derfor var der anlagt talrige Batterier paa den nordlige Del af Lobau. Deres Kanoner aabnede Ilden den 4. Juli om Aftenen Kl. 9. Under Beskyttelse af denne Ild blev der om Natten slaaet 4 Broer, og derpaa begyndte Overgangen.

Erkehertug Carl raadede over en Styrke paa 120,000 Mand med 450 Kanoner. Han havde ladet en Fortræfning besætte Aspern, Esslingen og Enzersdorf, og bag den stod nogle Korps, men Hovedstyrken, der talte henved 80,000 Mand, havde indtaget en Stilling, der laa i nordostlig Retning bag Ruszbækken mellem Wagram og Neusiedel.

Napoleons Broer var slaaede ved Enzersdorf, og bag dem stod Hæren stærkt koncentreret. En forrygende Storm syntes at ville hindre Overgangen, men desuagtet lykkedes den, og den 5. Juli ved Middagstid var hele Hæren rede til at rykke frem. Ved at omgaa Enzersdorf lykkedes det at komme i Besiddelse af denne By, og Fjenden blev derved nødt til at opgive Aspern og Esslingen og trække sig tilbage.

Oprindeligt havde det været Kejserens Hensigt ikke at gaa videre den første Dag. Men hen paa Eftermiddagen fik han Efterretning om, at Erkehertug Johan var undervejs og kunde vente at støde til Erkehertug Carl den følgende Dag. Efterretningen var forsaavidt rigtig, som Erkehertug Johan havde faaet Befaling til at støde til Erkehertug Carls venstre Fløj, men, uagtet det kunde være udført, skete det dog ikke. Skønt Napoleon bestandig fulgte den Regel at begynde et Slag saa tidligt paa Dagen som muligt for at kunne høste Sejrens Frugter, inden det blev mørkt, gav dog den omtalte Efterretning Anledning til, at han fraveg denne Regel og rykkede frem for at angribe Erkehertug Carl i Hovedstillingen bag Ruszbækken for om muligt at bemægtige sig Højderne ved Wagram og derved gennembryde hele Stillingen. De første Angreb paa Wagram blev slaaede tilbage. Skønt Mørket var indtraadt, fortsattes dog Angrebene, og det syntes, som om det skulde

lykkes at kaste Fjenden. Men, da blev Bernadottes Korps i Mørket beskudt i Ryggen af et fransk Korps. Derved opstod der Panik, saa at de franske Tropper trak sig tilbage; dog besatte Bernadotte Aderklaa. Klokken var den Gang 11. Slaget skulde fortsættes den følgende Dag.

De Bevægelser, Østrigerne havde foretaget i Løbet af den 5. Juli, var ikke tilstrækkelige til at orientere Napoleon med Hensyn til Fjendens hele Stilling. Kejseren havde efterladt en Division i Linjen Aspern, Esslingen, Enzersdorf, og hele den øvrige Styrke havde han samlet foran Erkehertugens Hovedstilling. Foreløbig besluttede han derfor at ville omgaa Erkehertugens venstre Fløj ved Neusiedel, men iøvrigt afvente Begivenhedernes Udvikling, inden han traf Bestemmelser for den øvrige Hær.

Erkehertug Carl traf om Natten den dristige Beslutning, at han ikke vilde blive staaende for at optage Kampen, men at han vilde rykke frem for at kaste Napoleons Hær i Donau. Derfor befalede han, at tre Korps skulde rykke frem for at omgaa Napoleons venstre Fløj, støttende sig til Donau. Et Kavalerikorps skulde holde Forbindelse med Centrum, der blev staaende ved Wagram. Venstre Fløj skulde fra Neusiedel rykke frem for at omgaa Napoleons højre Fløj, og naar det var lykkedes, skulde Centrum rykke frem fra Wagram.

Den 6. Juli om Morgenen Kl. 2 rykkede Erkehertugens højre Fløj frem, og 2 Timer senere satte den venstre Fløj sig i Bevægelse. Men Davoust var undervejs for at omgaa denne Fløj, og derved kom det til Kamp mellem ham og Østrigerne, efter at disse var komne over Ruszbækken. Skønt Davoust opbød alt for at kaste Modstanderne tilbage, vilde det dog ikke lykkes. Napoleon kom personlig tilstede for at overvære Kampen, men Klokken var bleven henimod 10, og endnu holdtes Kampen staaende. Ved dette Klokkeslet indtraf Adjutanter fra Masséna og Bernadotte for at anmode Napoleon om at komme tilstede, da der var tilstødt dem Uheld. Napoleon befalede da Davoust, at han med Rytteriet skulde søge et Overgangssted over Ruszbækken, der ikke var besat af Fjenden, og naar det var lykkedes Rytteriet at komme over, skulde det rykke frem, og samtidig skulde Davoust genoptage sin Fremrykning mod Neusiedel. Derpaa red Napoleon til Hovedstyrken.

I Mellemtiden havde Erkehertugen, da han saae, at Fremryk-

ningen fra Neusiedel lykkedes, ført et Angreb fra Wagram mod Aderklaa og kastet Bernadotte, som holdt denne By besat, tilbage. Masséna var ilet til Undsætning, og det lykkedes ham vel at generobre Aderklaa, men kort efter blev han atter nødt til at opgive Byen.

Saaledes var Situationen, da Napoleon ankom. Men her fik han tillige Melding om, at Fjenden var rykket frem med en betydelig Styrke, støttende sig til Donau, for at komme i Ryggen paa ham, og Skydningen, der hørtes fra Aspern, vidnede om, at Fjenden havde Fremgang. Stillingen var altsaa meget kritisk, og der maatte handles i Hast. Masséna fik Befaling til at dække den venstre Flanke ved at formere sit Korps i Flankemarche og kaste den Fjende, der var gaaet mod Aspern. General Drouot fik Befaling til at formere et Batteri paa 100 Kanoner, der skulde indlede et Masseangreb, som skulde udføres mod Aderklaa og Wagram, og Macdonald fik Befaling til at udføre dette som et Bajonetangreb med en stor Kolonne, der blev formeret af 3 Divisioner, og som skulde understøttes af Rytteri.

Efterat Drouots Kanoner havde bragt det fjendtlige Artilleri til Taushed, rykkede Macdonald frem. Men han var ikke kommet langt, før han blev angreben og bragt i Uorden af østrigsk Rytteri. Det Rytteri, som skulde understøtte ham, kom ikke hurtigt nok op, saa at Fjenden efter Attaken fik Lejlighed til at ralliere sig. Om nu end Fjenden blev nødt til at opgive Aderklaa, saa havde Erkehertugen dog faaet indtaget en saadan Stilling, at Macdonald maatte standse. Masséna havde imidlertid fortsat sin Marche og var stødt paa Fjenden, som allerede havde bemægtiget sig saavel Aspern som Esslingen, men han tvang Fjenden til at gaa tilbage. Saasnart Napoleon fik Melding herom, besluttede han at foretage et almindeligt Angreb, naar han saae Davoust rykke frem.

Klokken var bleven 1. Da opdagede Napoleon, at Østrigerne trak sig tilbage fra Højderne ved Neusiedel; Davousts Angreb var altsaa lykkedes. Strax blev der given Befaling til Fremrykning paa hele Linjen, og det varede ikke længe, før Erkehertug Carl af Frygt for at faa sin Tilbagetogslinje afskaaret befalede, at hele Hæren skulde trække sig tilbage.

I den officielle Beretning fortæller Napoleon, at han gjorde 20,000 Fanger og erobrede 40 Kanoner samt 10 Faner.

Den officielle østrigske Beretning beretter, at Erkehertugen gjorde 7000 Fanger samt erobrede 12 Ørne og Faner og 11 Kanoner. Den véd intet om, at Østrigerne mistede Fanger, men fortæller, at 9 demonterede Kanoner og 1 Fane blev i Franskmændenes Hænder.

At komme til Sandheden med Hensyn til Tabet er derfor vanskeligt, men det har forsaavidt mindre at sige, thi Hovedsagen var, at Napoleon havde sejret, og det benægter man heller ikke fra østrigsk Side.

Trods den haarde Kamp lykkedes det dog Erkehertug Carl at samle Hæren til et ordnet Tilbagetog, og det var hans Hensigt at genoptage Kampen, saasnart han blev forstærket. Men Kejser Franz greb ind, og uagtet Erkehertugen gjorde alt for at forhindre det, blev der den 12. Juli sluttet Vaabenstilstand i Znaym. Der blev strax aabnet Fredsunderhandlinger, men de trak i Langdrag, saa at Freden først blev sluttet i Wien den 14. Oktober 1809. Østrig maatte afstaa nogle Grænsestrækninger til Bajern og Italien, en Del af Vestgalicien, der blev forenet med Storhertugdømmet Warschau, og en Del af Østgalicien, som tilfaldt Rusland. Desuden maatte Østrig, foruden at afstaa de illyriske Provinser til Frankrig, betale 100 Millioner Francs i Krigsomkostninger og forpligte sig til at samtykke i de Forandringer, Napoleon havde foretaget eller maatte træffe med Hensyn til Spanien, Portugal og Italien.

Disse Forandringer angik for Italiens Vedkommende nærmest Pavestaten. General Miollis var den 2. Februar 1808 rykket ind i Rom, og kort efter overtog han ifølge Napoleons Befaling, men til Trods for Pavens Indsigelse, Landets Styrelse. Den 7. April lod Generalen franske Tropper besætte Vagterne ved Kvirinalet, saa at Paven var under Bevogtning i sin egen Bolig. Protester frugtede intet. Miollis regerede, som Kejseren vilde det, og Paven maatte finde sig i, at Napoleon den 2. December 1808 gav Pavestatens Provinser nye Navne og indlemmede en Del af Staten i Kongeriget Italien. Saa kom det afgørende Skridt. Medens Napoleon traf Forberedelser til Donauovergangen, havde han taget Kvarter paa Slottet Schönbrun, og herfra udstedte han den 17. Maj 1809 et Dekret, der gjorde Ende paa Pavens verdslige Magt. I Dekretet henviste Napoleon til »sin ophøjede Forgænger, Franskmændenes Kejser, Karl den Store«, og paaberaabte sig »Karolingernes« Gavebrev overfor Paven. Pavestaten blev indlemmet i Frankrig, dog

kunde Paven blive i Rom og nyde en aarlig Indtægt af 2 Millioner. Dette Dekret blev offentliggjort i Rom af General Miollis den 10. Juni 1809. Paven svarede derpaa ved at lyse Napoleon i Ban, og lod Banbullen bekendtgøre overalt. Efterretningen herom naaede Napoleon den 20. Juni, og samme Dag skrev han til Murat: »Jeg modtager i dette Øjeblik den Nyhed, at Paven har exkommuniseret os alle. Det er en Exkommunikation, han har ført mod sig selv. Ingen Skaansel; det er en Afsindig, som man maa holde indelukket. Lad Kardinal Pacca og Pavens andre Tilhængere arrestere.« Men, da Napoleon skrev dette, havde General Miollis handlet. Den 19. Juni om Morgenen lod han General Radet tilligemed en Afdeling franske Soldater rykke ind i Kvirinalet og afvæbne Schweizergarden. Generalen og nogle Officerer trængte derpaa ind i Pavens Værelser, og, da denne paa Forespørgsel om, hvorvidt han vilde opgive sin verdslige Magt over Pavestaten, svarede Nej, blev han arresteret og ført bort som Fange ad Vejen til Florenz under Bevogtning af Gensdarmer. Da Napoleon fik Beretning herom, gav han det Udseende af, at General Miollis havde handlet efter egen Indskydelse, thi han skrev til Fouché, »at det var en Dumhed«, og til Cambacérès, at det var »imod hans Bud og Vilje«, at man havde ført Paven bort fra Rom; men »da det engang var sket, kunde det ikke gøres om«. Sandheden er dog den, at General Miollis kun havde handlet i Henhold til de ham tilstillede hemmelige Instruktioner.

Da det kom til Krig mellem Frankrig og Østrig, synes alle Napoleons Modstandere at have ventet, at Østrig vilde være istand til at trække Krigen i Langdrag, og i alle Tilfælde ventede de sig meget af den Modstand, Erkehertug Carl var istand til at rejse. Det var derfor ganske naturligt, at Tanken om at støtte Østrigs Kamp opstod hos Befolkningen i Tyskland. At den preussiske Regering ikke turde slutte sig til Østrig, vidste man, men de varmblodige Patrioter haabede paa, at naar det — med Spanien som Forbillede — lykkedes at rejse Befolkningen til Kamp, saa vilde Regeringen blive tvungen til at følge med. Der blev derfor gjort forskellige Forsøg paa at rejse en saadan Bevægelse, men der var kun et eneste Foretagende, der fik Betydning, mindre dog ved det, der blev udrettet, end ved den Skæbne, der ramte dets Deltagere.

En preussisk Major, Ferdinand von Schill, der havde udmærket sig i Felttoget 1806, var som Belønning bleven udnævnt til Chef for et Husarregiment, der garnisonerede i Berlin. Stærkt paavirket af »Tugendbund« og selv et meget ivrigt Medlem af dette Selskab besluttede han at rejse Bevægelsen. Den 28. April 1809 afmarcherede han med sit Regiment fra Berlin og foretog et æventyrligt Tog gennem Tyskland under jævnlige Kampe med mindre Afdelinger, han stødte paa, men uden at finde den Tilslutning, han havde ventet, fordi Erkehertug Carls Tilbagetog til Wien havde gjort Befolkningen modløs. Kongen af Preussen stemplede Schill som Desertør og befalede, at han skulde møde for en Krigsret; Kong Jérome satte en Pris paa 10,000 Francs paa hans Hoved, og Napoleon kaldte ham i en af Bulletinerne ikke alene »en Røver«, men beskyldte ham — uden fjerneste Grund — for i 1806 at have »begaaet en Mængde Forbrydelser«. Tvungen af Forholdene blev Schill nødsaget til at søge at bemægtige sig en Fæstning for der at forsvare sig med den lille tapre Skare, der havde sluttet sig til ham. Ved et dristigt coup-de-main tog han Stralsund. For at forhindre, at denne Bevægelse skulde gribe om sig, havde Napoleon allerede den Gang organiseret et Observationskorps. Dettes Avantgarde, der kommanderedes af General Gratien og bestod af 3000 Hollændere og 3000 Mand danske Tropper under General Ewald, sendtes mod Stralsund. Den 31. Maj 1809 blev Fæstningen stormet; Schill faldt, og Besætningen blev, efter tappert Modværge, nødt til at overgive sig. I September blev Officererne, 11 i Tallet, sendte til Wesel og stillede for en Krigsret. Den dømte dem til Døden, og samme Eftermiddag, Dommen var falden, blev de — lænkede sammen to og to — førte ud paa en Eng og skudt. De øvrige Fanger, hvis Antal udgjorde 360, sendtes som Slaver til de franske Galejer.

Medens Befolkningen i Tyskland holdt sig tilbage, havde Befolkningen i Tyrol grebet til Vaaben og ført den lille Krig ikke alene under, men ogsaa efter Felttoget. Da Freden var sluttet, blev der desaarsag sendt franske Tropper ind i Tyrol for at undertvinge Opstanden. Andreas Hofer, der havde været Fører, holdt længst ud, og først, da han ansaa alt for tabt, søgte han at redde sig ved Flugt. Men hans Opholdssted blev røbet; han blev fangen og ført til Mantua, hvor han blev stillet for en Krigsret. Den dømte ham til Døden, og den 25. Februar 1810 blev han skudt,

uagtet Eugen søgte at frelse ham. Var Hadet imod Napoleon allerede forud stærkt, saa bidrog disse Domfældelser til at give det forøget Næring, thi de Dømte blev betragtede som Martyrer for den gode Sag, og deres Blod skreg om Hævn.

England benyttede Lejligheden, medens Napoleon var engageret i Østrig.

General Wellesley landede den 22. April ved Lissabon med 26,000 Mand, og efterat han var bleven forstærket med spanske og portugisiske Tropper, drev han i Maj Maaned Soult ud af Portugal. I Juli genoptog Wellesley Operationerne og rykkede frem ad Vejen, der fra Lissabon fører til Talavera. Kong Joseph gik imod ham med 45,000 Mand, der kommanderedes af Marskal Victor. Wellesley tog Stilling ved Talavera, og her kom det til Kamp den 27. og 28. Juli, som endte med, at Victor blev slaaet og maatte med et Tab af 7000 Mand gaa tilbage til Madrid.

Desuden havde England sendt en Expedition til Holland for om muligt at erobre Antwerpen. Forberedelserne tog dog saa megen Tid, at den engelske Flaade først den 29. Juli viste sig ud for Walchern, medførende et Landgangskorps paa henved 50,000 Mand med 150 Kanoner. Da man slet ikke var forberedt paa Angrebet, var der ingen Tropper, der kunde modsætte sig Landgangen. Men, saasnart Efterretningen derom naaede den franske Krigsminister, blev der samlet 30,000 Nationalgardister i det nordlige Frankrig, og denne Styrke saavel som et hollandsk Korps blev, ifølge Napoleons Befaling, stillet under Kommando af Marskal Bernadotte. Men Expeditionens eneste Udbytte for Englænderne var, at de erobrede Vliessingen, thi en heftig Sumpfeber krævede mange Ofre, og, da Bernadotte rykkede frem, gik Englænderne atter ombord paa Flaaden og sejlede tilbage til England.

At Marskal Bernadotte havde faaet denne Kommando, synes at have haft sin særlige Grund.

Forholdet mellem Napoleon og Marskallen havde aldrig været godt, og Processen mod General Moreau gjorde det ikke bedre. Bernadotte havde meget store Tanker om sig selv som Feltherre. Napoleon vidste det og skred derfor, naar Bernadotte begik Fejl, haardt ind. Overvurderingen førte tillige til, at Bernadotte, naar han deltog i Slag, gjorde Fordring paa, at det var ham og hans Korps, der enten havde fremkaldt Afgørelsen eller i alt Fald havde

den væsentligste Del deri. Saaledes mente Bernadotte, at han og hans Korps havde indlagt sig store Fortjenester i Slaget ved Wagram. Da Bulletinen intet meldte derom, udstedte Marskallen en Dagsbefaling, hvori han takkede sit Korps for den Fasthed og det Mod, det havde vist den 5. og 6. Juli, og tilskrev sig Æren. Saasnart Napoleon fik Kundskab derom, udstedte han en Rundskrivelse til Korpskommandørerne, hvori han udtalte, at Bernadotte havde »tilranet sig en Ære«, som tilkom andre, og at hans Dagsbefaling bidrog til at vække »falske Indbildninger hos Soldater (Sachserne), der var, militært taget, middelmaadige«, samt at Dagsbefalingen var stridende mod »Sandheden, Klogskaben og den militære Ære«. Maaske har Napoleon erkendt, at denne Straf var for haard, og at det var derfor, at han gav Marskallen Kommandoen over Expeditionen mod Englænderne. Men her gentog det samme sig. Bernadotte udstedte en Dagsbefaling, hvori han tillagde sig Æren for, at Englænderne ikke havde erobret Antwerpen. I en Skrivelse af 8. Oktober 1809 fik Krigsministeren derfor Befaling til at kalde Bernadotte tilbage, fordi »hans Overbevisning var for vaklende til, at man turde lade ham blive i Spidsen for en saa betydelig Styrke«. Bernadotte fik saa Tilbud om en Kommandopost i Spanien, og, da han undslog sig, blev han udnævnt til Statholder i Rom med en aarlig Lønning af to Millioner Francs. Men ogsaa den Post maatte han efter kort Tids Forløb forlade, saa at han levede i Paris uden Ansættelse.

Freden i Wien blev beseglet paa en Maade, man mindst skulde have ventet.

Der havde, som omtalt, flere Gange været Tale om en Skilsmisse imellem Napoleon og Josephine. Sagen var hvilende, men Napoleon havde lidt efter lidt forsonet sig med Tanken, saa at der under Fyrstestevnet i Erfurt 1808 blev ført meget fortrolige Forhandlinger med Kejser Alexander om et Ægteskab mellem Napoleon og en af Kejserens Søstre. Foreløbig skete der dog intet for at forberede Skilsmissen, og Kejserinde Josephine, der i lange Tider havde gaaet i en stadig Frygt for, at denne Sag skulde blive bragt frem til endelig Afgørelse, var paa Veje til at leve sig ind i Troen paa, at Faren var overstaaet. Hun bestyrkedes deri ved de Breve, hun modtog fra Napoleon, thi paa Vejen fra Schönbrunn til Paris skrev han den 21. Oktober 1809: »Det vil være en Fest

for mig at se Dig igen; jeg venter med Utaalmodighed dette Øjebliks Komme . . . Jeg tilhører kun Dig.«

Det var derfor en sørgelig Overraskelse for Kejserinden, at Napoleon, kort efter at han i Slutningen af Oktober var vendt tilbage til Paris, paa forskellig Maade forberedte hende paa, at det Øjeblik, hun havde frygtet, nærmede sig. Den 30. November sagde Napoleon hende, at hans Beslutning var fattet. Vicekongen af Italien var bleven tilkaldt for at mildne Moderens Smerte. Da det stod Josephine klart, at hun ikke længere havde noget Valg, gav hun tilsidst sit Samtykke til Skilsmissen. Da begge Parter var enige, erklærede Senatet det borgerlige Ægteskab, der var indgaaet 1796, for ugyldigt. Derefter blev ogsaa den kirkelige Vielse, der var foregaaet i 1804, erklæret ugyldig paa Grund af Formfejl, uagtet Kardinal Fesch, der havde forrettet Vielsen, protesterede derimod. Et Familjeraad blev saa samlet den 15. December 1809. I dette oplæste Napoleon en Erklæring, hvori det hed, »at Monarkiets Politik og hans Undersaatters Velfærd krævede, at han efterlod sig Børn, der kunde arve hans Kærlighed til dem og den Trone, hvorpaa Forsynet havde sat ham. Allerede for flere Aar siden havde han opgivet Haabet om at faa Børn med sin højt elskede Ægtefælle, og derfor vilde han nu ofre sit Hjertes ømmeste Tilbøjeligheder; han vilde kun lytte til, hvad Statens Vel krævede, og lade sit Ægteskab opløse«. Kejserinden skulde derefter oplæse en lignende Erklæring, hvori hun udtalte, at hun bragte Ofret »for at bidrage sit til Kejserens og Fædrelandets Lykke«, men det oversteg hendes Kræfter, saa at en anden maatte oplæse Erklæringen paa hendes Vegne. Senatet dekreterede Dagen efter, at Ægteskabet var opløst. Josephine beholdt sin Titel og Rang og fik en Aarspenge af Staten paa 2 Millioner Francs, hvortil Napoleon føjede 1 Million af sin Civilliste. Hun trak sig tilbage med sin Sorg til Malmaison; men det inderlige Hengivenhedsforhold, der efterhaanden havde udviklet sig mellem hende og Kejseren, bevaredes uafbrudt, og Napoleon lærte snart at indse, at det Offer, han havde bragt, kostede ham hans Lykke. Josephine oplevede Vendepunktet i Napoleons Liv, da han maatte frasige sig Tronen i 1814, og Sorgen derover kostede hende Livet. Hun døde den 14. April 1814.

Medens Forhandlingerne om Skilsmissen stod paa, var der

den 22. November 1809 bleven indledet Underhandlinger med Rusland om et Ægteskab mellem Napoleon og Storfyrstinde Anna. Det mødte Modstand hos Enkekejserinden, der for at forhindre Ægteskabet henviste til, at Storfyrstinden kun var 16 Aar, og Kejser Alexander stillede som Betingelse, at Napoleon skulde afgive en bindende Erklæring om, at Polen aldrig maatte genoprettes. Napoleon havde næppe betænkt sig paa at give en saadan Erklæring, og det var da heller ikke derpaa, at Forhandlingerne strandede, men det skyldtes udelukkende politiske Hensyn. Kejser Franz havde en giftefærdig Datter, Erkehertuginde Marie Louise, og Spørgsmaalet var derfor, om ikke Frankrig vilde have større Fordel af, at Napoleon ægtede hende end Storfyrstinden. Ligeoverfor dette Spørgsmaal stod det franske Hof i to Lejre. Blandt dem, der foretrak Forbindelsen med Østrig, var Kejserinde Josephine og hendes Datter, Dronningen af Holland. De besluttede at virke for, at Napoleon valgte Erkehertuginden, og foranledigede, at der gennem Fyrst Schwarzenberg, der var østrigsk Gesandt i Paris, blev rettet en diskret Forespørgsel til det østrigske Hof om, hvorvidt det vilde være tilbøjeligt til at give sit Samtykke til et Giftermaal mellem Napoleon og Marie Louise. Trods alle de Ydmygelser, Kejseren af Østrig havde lidt af Napoleon, svarede Metternich dog, at naar der blev rettet en officiel Henvendelse til Kejser Franz, kunde man vente et gunstigt Svar. Efter at dette var sket, fandt Napoleon det rigtigt personlig at skrive et Brev til Kejser Franz. Det var for ham et meget vanskeligt Arbejde; thi det hørte til de store Sjeldenheder, at Napoleon overhovedet befattede sig med at skrive, og naar det skete, var Skriften en Blanding af Skrifttegn uden Forbindelse og saa ulæselig, at naar der var hengaaet nogle Dage, kunde han end ikke selv finde ud af det Skrevne. Ved denne Lejlighed maatte han øve sig længe, inden det lykkedes ham at skrive nogenlunde læseligt, og en af hans Sekretærer, Meneval, »maatte rette de mangelfulde Skrifttegn, saaledes at Rettelserne ikke blev altfor synlige«.

Kejser Franz synes kun at have haft én Betænkelighed, og den angik Napoleons Nedstamning. For at komme over denne sendte Metternich Napoleon nogle Papirer, der skulde godtgøre, at Kejseren nedstammede fra en Hertug af Toskana. Napoleon sendte Papirerne tilbage med den Bemærkning, at hans Adelsskab

skrev sig fra »Montenotte« (ɔ: hans første Kamp som Feltherre i 1796). Den 7. Februar blev Ægteskabskontrakten underskreven. Berthier blev sendt til Wien, og den 11. Marts 1810 foregik den formelle Vielse. Marie Louise rejste derpaa med en østrigsk Hofstat til Braunau. Her blev hun modtaget af Dronningen af Neapel og en fransk Hofstat og fortsatte derefter Rejsen til Frankrig. Det første Møde mellem hende og Napoleon skulde finde Sted i Compiègne, hvor der i den Anledning var truffen store Forberedelser. Men Napoleon forpurrede dette ved at rejse Kejserinden imøde og holde Bryllup uden Ceremoni. Den 2. April holdtes Indtog i Paris, og den følgende Dag fandt Vielsen Sted. Det Ceremoniel, der var foreskrevet, stemmede i Et og Alt med det, der var bleven benyttet, da Ludvig XVI blev gift med Marie Antoinette. Nemesis vilde, at en Ulykke, der den Gang havde gjort et dybt Skaar i Festens Glæde, gentog sig om end paa en noget anden Maade. Ved en Fest, der blev given af den østrigske Gesandt, udbrød der Ild i hans Bolig, og en Mængde Mennesker omkom eller blev saarede. Befolkningen, der følte sig knyttet med den varmeste Hengivenhed til Kejserinde Josephine, betragtede denne Begivenhed som et ondt Varsel.

Paa Grund af den Gæring, der havde vist sig i Tyskland under Krigen, lod Napoleon en stor Del af de Tropper, han havde anvendt imod Østrig, danne et Observationskorps under Marskal Davoust med Hamborg som Hovedkvarter. Desuden fik Danzig, hvor General Rapp førte Kommandoen, sin Besætning forøget. Davoust og Rapp fik Befaling til at holde den fjendtlige Stemning, der viste sig mod Frankrig, nede, og de skulde tillige vaage over, at de Bestemmelser, Napoleon havde givet for Fastlandsspærringen, blev strængt overholdte ved Nord- og Østersøen. Det havde nemlig vist sig, at Fastlandsspærringen gennemgaaende ramte de Stater, Napoleon tvang ind under den, langt haardere end England. Thi dels blev de afskaarne fra at faa indført mange Varer, som de ikke kunde undvære, saasom Kaffe, The, Sukker, Ris osv., der hørte til de almindelige Fornødenheder; men samtidig kom de til at savne det Marked for deres Udførsel, som var Betingelsen for Landenes økonomiske Velvære. Napoleon havde kun taget Hensyn til Frankrig. Men dels var dette Land mere uafhængigt af Indførslen end de andre Stater, og desuden følte det saa meget

mindre Fastlandsspærringens Tryk, som Napoleon, der fordrede Spærringen strængt overholdt af alle andre, ikke selv overholdt den for Frankrigs Vedkommende. Han tillod nemlig, at man for en Betaling, der gik ind i Statskassen, købte de saakaldte »Licencer«, hvorved man fik Tilladelse til at udføre Korn, Vin og andre Handelsvarer til engelske Skibe og fra dem indføre de Varer, man behøvede.

Ingen Stat led mere under Spærringen end Holland. Det havde mistet sine blomstrende og rige Kolonier, som England havde lagt Beslag paa; det havde mistet sin Flaade, og dets Handel var bleven fuldstændig ødelagt. Kong Louis, der havde den bedste Vilje til at fremme sit Lands og sit Folks Interesser, følte dette saa dybt som nogen. Han sluttede sig derfor mere og mere til Befolkningen for at lette dens Kaar. De Foranstaltninger, han traf, var dikterede af dette Hensyn, ligegyldigt om de passede ind i det Regeringssystem, Napoleon vilde, at han skulde følge. De skarpe Tilrettevisninger, Kejseren gav ham, tog han kun ringe Hensyn til, og tilsidst udviklede der sig et saadant Forhold mellem begge Brødre, at Napoleon meddelte Louis, at det var hans Hensigt at berøve ham Kongeriget og drage det ind under Frankrig. Da Louis ikke var tilbøjelig til at give Afkald paa Tronen, og Befolkningen for enhver Pris vilde undgaa at komme ind under Frankrig, besluttede Kongen at formaa England til at slutte Fred med Frankrig, fordi England havde den største Interesse af, at Holland bevarede sin Uafhængighed. Napoleon gik meget villigt ind paa, at Holland indledede disse Underhandlinger, fordi han jo ikke selv kunde tage Initiativet dertil. Først, da de var i Gang, traadte Frankrig til; men Forhandlingerne førte heller ikke denne Gang til noget Resultat. Nu skred Napoleon ind mod Holland, saa at Kongen blev nødt til at indgaa en Overenskomst, hvorved han maatte afstaa den Del af Landet, der laa paa venstre Rhinbred indtil Waal, ɔ: ¼ af Riget, forpligte sig til at opretholde Fastlandsspærringen, forøge sin Hær og Flaade, lade Landet besætte af et fransk Okkupationskorps og finde sig i, at franske Toldembedsmænd afgjorde alle Bestemmelser om tagne Priser.

Denne Overenskomst skabte ikke et bedre Forhold mellem Brødrene, og, da Napoleon, uagtet Overenskomsten kun tillod ham at give Okkupationskorpset en Styrke paa 6,000 Mand, forøgede

denne til 25,000 Mand og rykkede frem for at besætte Amsterdam, besluttede Kong Louis at sætte Haardt imod Haardt. Han traf derfor Foranstaltninger til at forsvare Hovedstaden. Men, da hans Ministre bestemt fraraadede dette, saae han ingen anden Udvej end at nedlægge Regeringen til Fordel for sin ældste Søn. Da det var sket, forlod han Natten til den 1. Julí 1810 sin Hovedstad som Flygtning og begav sig til Töplitz, hvor han ankom den 9. Juli. Da Napoleon blev underrettet herom, fik Udenrigsministeren Befaling til at meddele Gesandterne, at Kongen af Holland paa Grund af en kronisk Sygdom ikke var den Mand, der passede til Forholdene. Derefter blev Holland den 10. Juli 1810 indlemmet i Frankrig.

Blandt alle Napoleons Modstandere var der ingen, der i fanatisk Had overgik den svenske Konge Gustav IV Adolph. Paa Kontinentet var han dog kun optraadt med en svag Styrke i svensk Pommern. Da han ikke vilde underkaste sig Fastlandsspærringen, havde Napoleon formaaet Danmark til den 29. Februar 1808 at erklære Sverige Krig, og han havde lovet at understøtte den danske Hær. Et Korps, bestaaende af Franskmænd, Hollændere og Spaniere under Kommando af Marskal Bernadotte, sendtes ind i Danmark for i Forening med den danske Hær at gøre Landgang i Skaane. Men, da den engelske Flaade krydsede i Farvandene og forhindrede Overførslen, maatte Foretagendet foreløbigt opsættes. I denne Mellemtid fik Spanierne, der hørte til Bernadottes Korps, i August 1808 Efterretning om, hvad der var sket i Hjemlandet. Det bevirkede, at Spanierne gjorde Opstand, og det lykkedes henved 10,000 af dem at blive indskibede paa engelske Krigsskibe, der førte dem tilbage. Da Bernadottes Korps ikke gjorde den fjerneste Nytte, men kun foraarsagede store Udgifter, var det ikke med Sorg, at den danske Befolkning saae det drage bort i Foraaret 1809, fordi Napoleon vilde, at det skulde deltage i Felttoget mod Østrig.

I Henhold til Freden i Tilsit havde Kejser Alexander i 1808 ladet en russisk Hær rykke ind i Finland. Gustav IV gik imod den. Men hans fuldstændige Umulighed som Feltherre og Regent førte ikke alene til Finlands Tab, men tillige til, at han bragte Sverige til Afgrundens Rand. En Opstand i Stockholm gav Anledning til hans Afsættelse, og Karl XIII blev hans Efterfølger. Da

den nye Konge ikke havde Børn, adopterede han en Prins af Augustenborg, men han døde pludseligt i 1810, og Sverige stod uden Tronfølger. Kong Karl ønskede dertil en Slægtning af den afdøde Prins af Augustenborg, men ogsaa den danske Konge, Frederik VI, var blandt Kandidaterne, og, da Napoleon støttede dette Valg, fik Kandidaturen derved forøget Betydning. Men en svensk Grev Mörner, der tilfældig var kommen i Berøring med Marskal Bernadotte, satte sig i Forbindelse med Marskallen i Paris og fik hans Samtykke til, at hans Navn maatte nævnes som Kandidat ved Valget. Dette foregik i Ørebro den 17. August 1810, og Bernadotte blev valgt til Tronfølger som Sveriges Kronprins. At Napoleon ikke ønskede, at Valget fik dette Resultat, og at han overhovedet ikke havde tænkt sig dette, fremgaar af, at da han fik Meddelelse derom fra Karl XIII, svarede han: »Jeg var kun lidt forberedt paa en saadan Efterretning.«

Krigen med Østrig var endt, og nu skulde der altsaa gøres et alvorligt Forsøg paa at faa endt Krigen i Spanien.

Da Napoleon den 3. December 1809 aabnede den lovgivende Forsamling, udtalte han: »Naar jeg viser mig paa den anden Side af Pyrenæerne, vil den forfærdede Leopard søge ud i Oceanet for at undgaa Skændsel, Nederlag og Død.« Men Napoleon viste sig ikke paa den anden Side af Pyrenæerne. I November havde han sendt 80,000 Mand som Forstærkning til Spanien. Denne Styrke lod Kong Joseph i Januar 1810 rykke frem og besætte den sydlige Del af Spanien og indeslutte Cadix. Dermed havde han bundet denne Styrke, og, da den øvrige Styrke, der fandtes paa Halvøen, ligeledes var bunden, raadede Kong Joseph ikke over nogen Operationshær. I Maj 1810 vendte Kongen tilbage fra det sydlige Spanien til Madrid. Han var kommen til Erkendelsen af, at den Anvendelse, han havde givet de 80,000 Mand, var uheldig, og han havde kun ét Ønske. I hvad Retning dette gik, vil man se af, at han skrev til Napoleon: »Deres Ære kan ikke tillade Dem at forlænge Deres Broders sørgelige Dødskamp paa den spanske Trone.«

Naar man følger Napoleons Liv, vil man finde, at han aldrig gik af Vejen for de Vanskeligheder, der mødte ham paa hans Vej, og at jo større disse var, desto mere æggede de hans Handlekraft. Kun overfor Spanien fulgte Kejseren en anden Fremgangsmaade. Det, som det gjaldt om, var at finde den rette Maade, hvorpaa

Hæren, der opererede paa den pyrenæiske Halvø, skulde anvendes, og derfor var Napoleons personlige Nærværelse paa Krigsskuepladsen en Nødvendighed. Men det var, som om Napoleon frygtede for at tage Kommandoen i Spanien, fordi han ikke var istand til at finde en Plan, der garanterede Resultatet, og paa den anden Side ikke vilde indlade sig paa Operationer, der kunde føre til, at han personlig kom til at lide et Nederlag. For at undgaa dette afsendte han Forstærkninger; naar de intet udrettede, udtalte Napoleon sin Misbilligelse. Men, sige, hvad der skulde gøres for at faa Ende paa Krigen, kunde Napoleon ikke, fordi den Kamp, der rejses af et Folk i Vaaben, ikke kan bringes ind under Krigskunstens Principer.

Da Forstærkningerne ikke havde ført til, at den militære Situation paa Halvøen var bleven forbedret, blev Marskal Masséna sendt efter med 70,000 Mand. Han skulde rykke frem mod Wellesley, der stod i Portugal ved den spanske Grænse, dækkende Vejen til Lissabon. Masséna rykkede frem i September 1810, men blev standset af de stærke Befæstninger, Wellesley havde anlagt ved Torres Vedras, N. for Lissabon, og i Marts 1811 maatte Masséna trække sig tilbage. Han naaede Spanien efter i de 6 Maaneder at have mistet 30,000 Mand og alt sit Tros, og den Styrke, han bragte tilbage, var udsultet og klædt i Pjalter.

Man var saaledes ikke kommet Erobringen et eneste Skridt nærmere, og Wellesley, der havde forfulgt Masséna, var rykket ind i Spanien.

Den 20. Marts 1811 var der Jubel i Paris. Invalidehôtellets Kanoner forkyndte, at der var født Napoleon en Søn. Han fik paa Vuggen Titel af Konge af Rom. Befolkningen saae heri et Pant paa Freden, idet den gik ud fra, at nu, da Napoleon havde faaet en Arving, vilde han kun tænke paa at bevare sine Erobringer, for at de engang kunde gaa over til hans Søn.

Gennemførelsen af Fastlandsspærringen havde været Aarsag i, at Napoleon ved en Senatskonsult — thi nu regeredes der kun gennem Dekreter fra Napoleon og Konsulter fra Senatet — af 10. December 1810 havde forenet en Del af Hannover, Hansestæderne, Lauenborg og Oldenborg samt Kysten fra Ems til Weser med Frankrig. Handlingen begrundedes ved, at »da Englænderne havde sønderrevet den europæiske Folkeret, herskede der en ny

Verdensorden, og Indlemmelsen skete, fordi det var en Nødvendighed for Kejserdømmet at forene Scheldes, Maas, Rhinens, Ems og Wesers Mundinger‹.

Efter denne Indlemmelse talte Frankrig i 1811 130 Departementer med 42 Millioner Indvaanere, og da — ifølge Humboldts Opgørelse — Europas Folkemængde, naar Tyrkiet undtages, paa det Tidspunkt beløb sig til 85 Millioner, udgjorde Frankrigs hen imod Halvdelen deraf. Desuden stod Kongeriget Italien og Illyrien direkte under Napoleon, og Neapel, Spanien, Westphalen, Rhinforbundet, Schweiz og Storhertugdømmet Warschau var Lydlande. Naar hertil føjes, at Rusland, Preussen, Østrig, Danmark, Norge og Sverige havde maattet bøje sig under Napoleon og tiltraadt Fastlandsspærringen, saa faar man det fulde Indtryk af den Magt, der i 1811 laa i Kejserens Haand. Da den eneste Stat, der endnu var istand til at værne sin Uafhængighed, var Rusland, saa var Europa i en vis Forstand delt mellem Frankrig og Rusland, og derfor besluttede Napoleon at paaføre denne Magt Krig for at opnaa Herredømmet over hele Europa.

Kejser Alexander var misfornøjet med Fastlandsspærringen, fordi den lammede Ruslands Handel og samtidig ikke blev overholdt fra Napoleons Side. Denne Misfornøjelse blev forøget ved Senatsbeslutningen af 10. December 1810, der indlemmede Oldenborg i Frankrig; thi dels var dette stridende mod Tilsittraktaten, der garanterede Oldenborgs Bestaaen, og desuden havde det russiske Kejserhus Arveret paa dette Storhertugdømme. Paa derom sket Henvendelse havde Napoleon vel tilbudt at ville give Erstatning, men, da man ikke kunde komme til Forstaaelse om det Tilbud, han gjorde, nedlagde Kejser Alexander en højtidelig Protest mod Oldenborgs Indlemmelse, som han sendte alle europæiske Stater. Skønt det saaledes saae meget truende ud, vilde det dog ikke have været forbundet med store Vanskeligheder at komme ud over Uoverenssstemmelserne, hvis ikke Napoleon havde villet Krig for enhver Pris.

I dette Øjemed sluttede Napoleon den 24. Februar 1812 en Traktat med Preussen, hvorefter denne Magt lovede at stille 20,000 Mand, og den 14. Marts s. A. forpligtede Østrig sig til at stille 30,000 Mand. Derimod strandede Napoleons Forsøg paa at faa Sverige til at slutte sig til Forbundet mod Rusland.

Man kan med fuld Føje sige, at set fra Napoleons Standpunkt talte alt imod at paaføre Rusland Krig. Vel var denne Magt paa det Tidspunkt indviklet i Krig med Tyrkiet; men den russiske Hær — Moldauarmeen — der kæmpede i Donaufyrstendømmerne, havde opnaaet Fordele, saa at Rusland havde al Grund til at vente, at Krigen snart vilde være endt og med et godt Resultat. Omvendt førte Napoleon endnu Krig paa den pyrenæiske Halvø, og der var ikke den fjerneste Udsigt til at føre denne Krig til en snarlig og lykkelig Afgørelse.

Frankrig havde i 1811 lidt under en Misvæxt, der tyngede Befolkningen saa meget haardere, som den forinden var trykket af store Skatter. Hertil kom Misfornøjelsen med de uafbrudte store Udskrivninger, og den førte til, at en Mængde Værnepligtige uafbrudt flyttede for at unddrage sig Tjenestepligten, saa at Antallet af Udeblevne i Begyndelsen af 1812 gik op til 60,000 Mand.

Talte allerede disse Grunde imod Krigen, saa var dog Hovedindvendingerne, der kunde rejses imod den, rent militære.

Under en Krig med Rusland maatte Forbindelseslinjerne gaa gennem Tyskland; men hele den tyske Befolkning var fjendtlig stemt mod Napoleon. Kong Jérome skrev derom den 5. December 1811, at man i Tyskland omgikkes med den Tanke at ville følge Spaniens Exempel, og at Hovedgrunden til Gæringen ikke alene var Hadet til Franskmændene og Utaalmodighed over det fremmede Aag, men at den laa endnu stærkere i Tidens Ulykker, i alle Klassers forfærdelige Ruin, i Overbebyrdelsen af Skatter, Krigskontributioner, Underhold af Tropper og de idelige Forandringer paa alle Omraader. »Man kunde derfor vente sig alt af Befolkningens Fortvivlelse, fordi den, da man havde berøvet den alt, ikke længere havde noget at miste.« Marskal Davoust, der havde Hovedkvarter i Hamburg, gjorde Indberetninger, der gik i lignende Retning, og som han ikke alene støttede paa egne Erfaringer, men ogsaa paa Meddelelser fra Gouvernøren i Danzig, General Rapp. Men alt, hvad Davoust opnaaede, var et Svar, hvori Napoleon bad sig fritaget for den Slags »Rapsodier«; »hans Tid var for kostbar til at spildes ved Beskæftigelse med den Slags Dumheder«. Napoleons Ligegyldighed overfor disse Beretninger kan maaske søges i, at saavel Preussen som Østrig havde sluttet Forbund med Frankrig. Men deri laa ingen Betryggelse, thi For-

bundet var kun sluttet under Tvang. Østrig havde saaledes næppe indgaaet det, før Kejser Franz skrev til Kejser Alexander, at han beklagede, at han havde været nødsaget til at indgaa dette Forbund, og forsikrede om, at Styrken — 30,000 Mand — ikke vilde blive forøget. Samtidig udtalte han Haabet om, at der ved en Vending i Krigen kunde indtræffe det Tidspunkt, hvor han kunde faa Lejlighed til aabent at lægge den Deltagelse for Dagen, han aldrig havde ophørt at nære for Kejser Alexander. At ganske det samme gjaldt for Preussens Vedkommende, trænger end ikke til Bevis, og derfor kan det siges, at begge Magter kun havde sluttet Forbund med Napoleon i Overbevisningen om, at det Øjeblik snart vilde komme, hvor de kunde bryde det og stille sig paa hans Modstanderes Side.

Men selv om Sikringen af Forbindelseslinjerne ikke havde frembudt Vanskeligheder, saa laa det dog nær, at Forplejningen, Ammunitionsforsyningen og Erstatning for Afgangen for en Hær, der nødvendigvis maatte være betydelig, stillede Krav, der ikke kunde løses, fordi Hæren var alt for langt fjernet fra sin Basis. Allerede i Februar 1812 havde Napoleon faaet Meddelelse om, at det var Ruslands Hensigt, hvis det kom til Krig, at trække den russiske Hær fra Grænsen ind i Landet og, efterhaanden som den gik tilbage, brænde og ødelægge alt for at berøve Fjenden alle de Hjælpekilder, Landet ellers vilde være istand til at yde. Hvis dette skete, hvorledes vilde Napoleon saa være istand til at forpleje og forsyne sin Hær, naar den kom ind over den russiske Grænse? Ikke mindre gjorde man Napoleon opmærksom paa, at Krigsskuepladsens uhyre Størrelse gav den russiske Hær en Bevægelsesfrihed, der kunde blive farlig for hans Hær. Thi selv om Russerne holdt sig paa Defensiven, saa var det i Virkeligheden dem, der havde Initiativet, fordi Napoleon vilde blive nødt til at rette sig efter deres Bevægelser og ikke omvendt.

Alt talte saaledes imod Krigen, og alle fraraadede den, men netop derved æggedes Napoleons Lyst i modsat Retning. Han vilde gøre det umulige muligt. Man fortæller, at blandt dem, der indstændigst bad Napoleon om at opgive sin Plan, var ogsaa Kardinal Fesch. En Dag, da han ved et Fortræde i Tuilerierne søgte at formaa Kejseren dertil, trak denne ham hen til et Vindue, og, idet han pegede op paa den dagklare Himmel, spurgte han Fesch:

»Ser De Stjernen?« Fesch svarede: »Nej!« Da udbrød Napoleon: »Men jeg ser den!« Deri laa Hemmeligheden: Napoleon vilde udfordre Lykken i Troen paa sin Stjerne; men den slukkedes samme Dag, Napoleon gik over Niemen.

Kun én Indvending, der fremsattes mod Krigen, tillagde Napoleon Betydning, men det skete kun for at kunne føre Krigen i Rusland med større Eftertryk. Kejseren var selvfølgelig ikke blind for det Mislige i at skulle fortsætte Krigen i Spanien, samtidig med, at han maatte kæmpe i Rusland. Derfor aabnede han i April 1812 Forhandlinger med England for at faa sluttet Fred. Hans Tilbud gik ud paa, at Huset Braganza atter skulde bestige Tronen i Portugal, at den tidligere Konge af begge Sicilierne skulde beholde Sicilien, at Frankrig gav Afkald paa enhver Udvidelse S. for Pyrenæerne, og at Spaniens Integritet skulde garanteres under det »aktuelle Dynasti«. Dette Tilbud vilde utvivlsomt have ført til en Fredslutning; alt kom kun an paa, hvad Napoleon forstod ved »det aktuelle Dynasti«. Den engelske Udenrigsminister, Lord Castlereagh, svarede derfor med at spørge, om Napoleon dermed mente Kong Ferdinand VII eller Kong Joseph. Da Napoleon ikke vilde besvare dette Spørgsmaal, strandede Underhandlingerne, der ialt havde varet i 8 Dage. Napoleons Sekretær, Baron Fain, slutter Beretningen herom med at tilføje: »To Ark Papir havde været tilstrækkelige til at rumme Forhandlingerne, og dog havde de omfattet hele Spørgsmaalet. Blot endnu et Ord, og Verdensfreden havde været tilvejebragt: »Joseph skal vige Pladsen for Ferdinand!« Ulykkeligvis standsede dette Ord paa en Broders Læber.« Men denne Slutning er ikke rigtig. Napoleon vilde kun Fred med England; saa selv om den var kommen istand, havde han dog paaført Rusland Krig. Og naar Napoleon ikke gav det Svar, Baron Fain — og det med Rette — mener, at han burde have givet, saa var det ikke af Hensyn til Kong Joseph; thi Napoleon vidste meget godt, at Joseph ikke havde noget højere Ønske end at blive fri for at være Konge i Spanien, men det var, fordi Napoleon ikke vilde give Afkald paa noget, han havde taget i Besiddelse, selv hvor — som i dette Tilfælde — Besiddelsen ikke var fuldstændig.

Napoleon har aldrig forberedt sig omhyggeligere end til Felttoget 1812. Forberedelserne begyndte den 25. November 1811 med Studiet af Krigsskuepladsen og dens Hjælpekilder. Da Napoleon

vidste, at han ikke som i de tidligere Krige kunde leve af Landet, blev der i Polen og Østpreussen oprettet store Magasiner, og Korpsernes Træn blev betydeligt forøget, for at de kunde transportere Levnetsmidlerne fra Magasinerne. Troppemarcherne begyndte i Februar 1812 og strakte sig over Maaneder, inden Hæren kunde være koncentreret ved den russiske Grænse. Derfor var der oprettet Forsyningsdepôter paa Marchelinjerne, for at Afdelingerne kunde være i fuldstændig Orden, naar Indrykningen i Rusland fandt Sted. Men, hvorledes Forholdene vilde stille sig med Hensyn til Forplejningen, naar Hæren kom over Grænsen, det var det store Spørgsmaal, som først Tiden kunde afgøre. Dertil kom, at naar Overgangen var sket, frembød Operationerne saa meget større Vanskeligheder, som Napoleon kun raadede over et meget daarligt Oversigtskaart over Krigsskuepladsen.

Den 9. Maj 1812 forlod Napoleon St. Cloud og begav sig til Dresden. Efter et Ophold her fra den 16. til den 28. Maj, under hvilket Kejseren blev fejret som en Halvgud, rejste han rundt for at inspicere Fæstningernes og Troppernes Tilstand. Den 16. Juni ankom han til Gumbinnen, hvorfra han satte Tropperne i Marche mod Grænsen.

Den russiske Ambassadør i Paris havde i Maj forlangt sine Passer og havde forladt Hovedstaden. Formelt kunde dette betragtes som en Krigserklæring, men Napoleon var bleven underrettet om, at Ambassadøren havde handlet efter egen Tilskyndelse og uden Instrux fra Kejser Alexander. Den 21. Juni udstedte Napoleon desuagtet følgende Proklamation, der var affattet i et saadant Sprog, at den var en Krigserklæring:

»Soldater! Den anden polske Krig er begyndt. Den første endtes med Friedland og Tilsit. I Tilsit lovede Rusland et evigt Forbund med Frankrig og Krig med England; idag bryder det sin Ed; det vil ikke give Oplysning om sin besynderlige Handlemaade, før de franske Ørne er gaaede tilbage over Rhinen og, som Følge deraf, vore Allierede underkastede dets Vilkaar. Rusland rives med af Skæbnen. Dens Bestemmelser maa opfyldes. Tror det, at vi er vanslægtede! Skulde vi ikke mere være Soldaterne fra Austerlitz? Det giver os Valget imellem Vanære og Krig; det kan ikke være i Tvivl om Valget og derfor: Fremad! Lad os overskride Niemen og føre Krigen ind paa russisk Grund.

Den anden polske Krig vil blive ligesaa fuld af Hæder for de franske Vaaben som den første, men den Fred, vi vil slutte, skal i sig indeholde Garantier, der sætter en Grænse for den hovmodige Indflydelse, som Rusland har udøvet paa de europæiske Anliggender!«

Naar Proklamationen kalder Felttoget »den anden polske Krig«, saa er det en urigtig Etikette, thi Napoleon førte ikke Krigen for at genoprette Polen. Derimod var det af Vigtighed for ham, at Polakkerne troede, at det var hans Maal, for at de derved kunde bringes til at støtte Krigen med den højeste Grad af Villighed til at bringe Ofre. Denne Formodning blev ikke skuffet.

Proklamationen var affattet i et saa stærkt Sprog, at Napoleon end ikke turde lade den oplæse for hele Hæren. Marskal Macdonald, i hvis Korps de 20,000 Preussere var indlemmede, fik derfor Befaling til selv at udfærdige en kort Proklamation, der skulde oplæses for de preussiske Tropper; Fyrst Schwarzenberg, der kommanderede det østrigske Korps, fik Valget imellem at benytte Proklamationen eller ombytte den med en anden, hvori han blot meddelte, at Krigen var begyndt.

Hæren var imidlertid rykket frem mod Niemen, og den 22. Juni stod den rede til at gaa over Floden i tre Grupper: Hovedstyrken, 220,000 Mand under Kejseren overfor Kowno, 79,000 Mand under Eugen to Mil sydligere, og 71,000 under Kong Jérome, der skulde debutere som Hærfører,* ved Grodno. Macdonald sikrede venstre Fløj ved Tilsit med 32,000 Mand, og Fyrst Schwarzenberg

* Jérome havde under Felttoget 1809 haft Kommandoen over et Korps, der blev benyttet til at sikre Forbindelserne bagud. Hvorledes han skilte sig fra dette Hverv ses af et Brev, Napoleon sendte ham den 17. Juli: »Jeg har set en Dagsbefaling fra Dem, hvori De gør Dem til Latter for Tyskland, Østrig og Frankrig. Har De da ingen Ven i Deres Omgivelser, som kan sige Dem Sandheden? De er Konge og Kejserens Broder, men det er Egenskaber, som ikke hjælper i Krigen. Man maa være Soldat og derpaa Soldat og tilsidst Soldat; man bør hverken have Ministre, et diplomatisk Korps, eller Pragt; man maa bivouakere med sin Avantgarde, være til Hest Nat og Dag, marchere med Avantgarden for at skaffe sig Efterretninger, eller ogsaa bør man blive i sit Serail. De fører Krigen som en Satrap. Gode Gud, er det mig, som har lært Dem det? Jeg, som med en Hær paa 200,000 Mand er i Spidsen for mine Tirailløror. — — — De maa høre op med at gøre Dem latterlig. — — Før Krigen som en ung Soldat, der trænger til Hæder og Anseelse, og søg at gøre Dem fortjent til den Rang, De har opnaaet.« Siden da havde Jérome ikke været anvendt. Det synes derfor at være et Vovestykke at give ham Kommandoen over en Hær, hvis første Operationer var af saa stor Betydning for hele Felttoget.

dækkede højre Fløj med 34,000 Mand Østrigere i Egnen S. for Warschau. Da hverken Preusserne eller Østrigerne havde Napoleons Tillid, maa man undres over, at han benyttede Macdonald og Schwarzenbergs Korps til saa vigtige Hverv som at dække Flankerne og at sikre Kommunikationerne.

Den russiske Vestarmee talte 180,500 Mand med 774 Kanoner. Af den stod 1. Vestarmee, 127,000 Mand under Barclay de Tolly, ved Wilna, og 2. Vestarmee, 53,000 Mand under Fyrst Bagration i det sydlige Litthauen. Desuden var en Reservehær paa 46,000 Mand under Dannelse i Wolhynien under General Tormasof, og Kejser Alexander gjorde Regning paa, at det vilde lykkes at faa sluttet Fred med Tyrkiet, saa at han kunde trække Moldauarmeen, der talte 53,000 Mand, til sig fra Donaufyrstendømmerne.

Kejser Alexander førte Kommandoen over begge Vestarmeer, og for at støtte deres Operationer var der anlagt en befæstet Lejr ved Drissa, midtvejs mellem Dünaburg og Polozk. Efter megen Vaklen var det bleven bestemt, at, naar Napoleon rykkede over Grænsen, skulde Barclay trække sig tilbage til den befæstede Lejr og Bagration operere i Napoleons højre Flanke og Ryg.

Napoleon, der kendte sin Modstanders spredte Stilling, vilde med sin Hovedstyrke gaa frem fra Kowno mod Wilna. Eugen skulde følge efter ad et sydligere Overgangssted over Niemen og kile sig ind mellem Barclay og Bagration; Jérome skulde gaa over endnu sydligere, ved Grodno, og gaa mod Bagration. Efter Ankomsten til Wilna vilde Napoleon detachere en Styrke i Ryggen paa Bagration, hvis Skæbne dermed vilde være afgjort, saa at Napoleon kun havde Barclay overfor sig.

FELTTOGET 1812

Den 24. Juni gik Napoleon over Niemen ved Kowno, og den 28. s. M. besatte hans Avantgarde Wilna. Overgangen kom Russerne saa uventet, at Meldingen derom, der indtraf den 24. om Aftenen, naaede Kejser Alexander paa et Slot, nogle Mil fra Wilna, hvor der var Bal. Barclay fik strax Befaling til at trække sig tilbage; men samtidig blev ogsaa Felttogsplanen forandret, idet Bagration fik Befaling til hurtigst muligt at forene sig med Barclay.

»Denne Forening med os,« skrev Alexander til Bagration, »er nu min eneste Bekymring, og jo tidligere den bliver udført, desto mere vil De erhverve Dem min Velvilje og Fædrelandets Taknemlighed.« Der blev udstedt Proklamationer til Hær og Folk, og den sidstnævnte sluttede med: »Jeg nedlægger ikke Vaabnene, saalænge der endnu er en fjendtlig Soldat i mit Rige.«

Desuagtet vilde Kejser Alexander dog gøre et Forsøg paa at forebygge Krigen. Han skrev den 25. Juni et personligt Brev til Napoleon, hvori han gentog, at hans Ambassadør havde forladt Paris uden Ordre, og hvis det var Afrejsen, der havde foranlediget Napoleons Overgang over Niemen, saa skyldtes den altsaa en Misforstaaelse. Han tilbød derfor at ville genoptage Forhandlingerne, hvis Napoleon vilde gaa tilbage over Niemen. Napoleon svarede den 30., at han ikke vilde efterkomme denne Anmodning. Han var ikke imod at aabne direkte Forhandlinger, men kun saaledes, at Fjendtlighederne fortsattes.

Napoleon havde i sin Proklamation udtalt: »Rusland rives med af Skæbnen.« Nu vendte han disse Ord imod sig selv; thi, da Kejser Alexander modtog Svaret, besluttede han, at han ikke vilde træde i direkte Forhandling med Napoleon.

Napoleon kom til Wilna den 28. ved Middagstid. Herfra detacherede han Davoust med 80,000 Mand i Ryggen paa Bagration, og, da denne havde faaet Befaling til at støde til Barclay, var dette en uventet Hjælp for Napoleon, saa at alt tegnede til, at hans smukke Felttogsplan vilde bringe ham Sejr. Men Jérome forpurrede det Hele ved, som Berthier skrev til ham, »en Forsømmelse af Krigskunstens Begyndelsesgrunde«. Bagration slap bort, og vel lykkedes det Davoust med en Del af sin Styrke efter en smuk Kamp ved Mohilef at forhindre ham i at naa Barclay ad den korteste Vej, men han kunde ikke forhindre ham i at naa dette Maal ad en Omvej. Jérome, der følte sig fornærmet, forlod Hæren uden at have indhentet Kejserens Tilladelse.

Napoleon maatte i Wilna afvente Resultaterne af Operationerne mod Bagration. Men, selv om han havde villet rykke frem, havde han ikke været i Stand dertil af Mangel paa Forplejning. Hovedstyrken blev forplejet fra Magasinerne i Østpreussen; Transporterne var derfor lange og maatte foretages ad en eneste Vej, den, der fra Kowno fører til Wilna. Heftige Regnskyl, der varede

flere Dage, i Forening med Troppemarcherne og Transporterne gjorde Vejen bundløs. Ikke mindre end 10,000 Heste døde af Anstrængelse og laa paa Vejen, forpestende Luften, og 150 Kanoner og 500 Ammunitionsvogne maatte efterlades i Wilna uden Bespænding. Kvæghjordene, der fulgte Hæren, havde man faaet med, saa at man ikke manglede Kød. Derimod var der en meget stor Mangel paa Brød og Salt. Disse Mangler fremkaldte Blodgang, Sygeligheden greb mere og mere om sig, og man kunde ikke standse den, fordi Afdelingerne var meget slet forsynede med Læger og fuldstændigt blottede for Medicin.

Barclay var imidlertid kommen til Lejren ved Drissa, men denne viste sig at have saadanne Mangler, at det fandtes uforsvarligt at optage Kampen her. Barclay gik derfor tilbage paa Witebsk, og samtidig forlod Kejseren Hæren for ved en Rejse gennem Landet at opmande Befolkningen til Kamp efter Spaniens Forbillede. Barclay fik Overkommandoen.

Napoleon brød op fra Wilna den 16. Juli for at indhente og om muligt afskære Barclay, men denne var naaet Witebsk, hvor han tog Stilling. Efter undervejs at have kæmpet mod fremskudte russiske Afdelinger stod Napoleon den 27. om Aftenen opmarcheret foran Witebsk for den følgende Dag at levere et afgørende Slag. Men Barclay benyttede Natten til at trække sig bort og naaede den 1. August Smolensk, hvor Bagration ankom 2 Dage senere, saa at begge Vestarmeer var forenede. Deres Styrke udgjorde 121,000 Mand.

Den 28. Juli holdt Napoleon sit Indtog i Witebsk. Stillingen var i det Øjeblik følgende: Macdonald var gaaet mod Riga for at belejre denne Fæstning. Schwarzenberg, der var bleven forstærket med Reyniers sachsiske Korps, var sendt mod Tormasofs Reservehær i Wolhynien. Da Barclay under Tilbagegangen fra Drissa havde efterladt et Korps under General Wittgenstein ved Polozk for at dække Vejen til St. Petersborg, havde Napoleon maattet efterlade Oudinots og St. Cyrs Korps mod Wittgenstein. Hovedstyrken under Napoleon stod paa Linjen Witebsk-Orscha, saa at dens højre Fløj stod ved Dnjeper.

Lader man den Styrke, der var detacheret under Schwarzenberg og Macdonald, ude af Beregningen, saa udgjorde den øvrige Styrke ved Overgangen over Niemen tilsammen 363,000 Mand.

Men den var ved Ankomsten til Witebsk gaaet ned til 229,000 Mand. Sættes Fægtningstabene til 10,000 Mand, saa skyldtes den øvrige Afgang — 124,000 Mand — udelukkende Sygdom og Dødelighed fremkaldt ved mangelfuld Forplejning. Det Korps, det var gaaet værst ud over, var St. Cyrs. Dets Styrke ved Overgangen var 25,000 Mand; den 24. Juli, altsaa en Maaned efter, talte det kun 13,000 Mand, og, da Korpset ikke havde deltaget i Kamp, skyldtes Nedgangen udelukkende Forplejningsvanskeligheder. Inden Napoleon kunde fortsætte Fremrykningen fra Witebsk, maatte han derfor sørge for Troppernes Forsyning ved Oprettelsen af Magasiner.

Efter at Barclay havde faaet samlet hele sin Hær i Smolensk, modtog han et Brev fra Kejser Alexander, hvori denne udtalte, at »om man end havde maattet begynde med at gaa tilbage, saa havde det dog fyldt ham med Sorg, at Hæren var kommen til Smolensk, og han ventede derfor med Længsel Efterretning om, at Barclay havde grebet Offensiven«. Efter Brevets Modtagelse blev der afholdt Krigsraad, der besluttede, at Hæren skulde gribe Offensiven og gaa mod Witebsk. Den 7. August begyndte Fremrykningen, og den 8. naaede Hæren Rudnæ, der ligger midtvejs mellem Smolensk og Witebsk.

Witebsk, Orscha og Smolensk danner Hjørnepunkterne i en retvinklet Triangel, hvis Hypothenuse er Vejen, der fra Smolensk fører til Witebsk.

Gennem en Rytterfægtning, der fandt Sted ved Rudnæ, fik Napoleon Efterretning om Russernes Fremrykning. Han besluttede strax at gribe Offensiven og foretog saa en Operation, som han i Memoirerne fra St. Helena kalder »sit smukkeste Skaktræk«, og det er ingen Overdrivelse.

Han koncentrerede hele sin Hær til højre Fløj mod Orscha. Den 14. August gik han saa over Dnjeper, og ved at følge langs den sydlige Flodbred stod han den 16. August om Morgenen foran Smolensk. Undervejs var han stødt paa en russisk Division, der trak sig tilbage. Den udgjorde foreløbig hele Besætningen i Fæstningen, thi Bagration kunde først støde til i Løbet af Dagen, hvorved Besætningen kom op til henved 40,000 Mand, og Barclay kunde først indtræffe Natten til den 17. med Resten. Napoleon havde altsaa 16 Timers Forspring.

Strategisk var saaledes Napoleons smukke Operation vunden; det gjaldt kun om at udbytte den taktisk. Hvis Napoleon havde haft et brugeligt Kaart, eller, hvis han af Beboerne havde kunnet faa Oplysninger, vilde han være kommen til Kundskab om, at der ¾ Mil Ø. for Smolensk er et meget bredt Vadested ved Pruditschewo. Ved at benytte dette vilde han komme til at staa i Ryggen paa Fjenden, og dermed vilde Felttogets Skæbne have været afgjort. Nu spærrede Smolensk ham Vejen over Floden.

Ney blev sendt frem til Angreb, men Fæstningsværkerne var stærkere, end man havde ventet, og, da Angrebet ikke blev udført med Energi, medens omvendt Forsvaret blev ledet med stor Dygtighed, støttet af stadigt ankommende Forstærkninger, opnaaedes der fra fransk Side intet Resultat.

Den 17. havde Barclay hele sin Hær i Smolensk. Napoleon angreb, og, efter ved en heftig Artilleribeskydning at have forvandlet Byen til en Grushob, saa at der af 2250 Bygninger kun var 350 ubeskadigede, gik Angrebskolonnerne frem og nødsagede Barclay til at gaa tilbage. Russerne mistede 12,000 Mand; Franskmændenes Tab kendes ikke nøjagtigt, men det var snarere større end mindre.

Fjendens Nederlag, som Napoleon havde tilsigtet, var ikke naaet, og det blev et Spørgsmaal, om det overhovedet kunde naas. Thi, havde det hidtil været vanskeligt at skaffe Levnetsmidler til Hæren, saa voxede disse Vanskeligheder i en uhyggelig Grad ved, at det Land, man nu var kommen ind i, var fuldstændig forladt af Beboerne, der havde medtaget alt Kvæget. Eugen, Berthier, Davoust og andre af Hærens højeste Førere tilraadede derfor Kejseren at blive staaende ved Smolensk. Kejseren syntes tilbøjelig til at følge dette Raad; men Murat, der var sendt efter Barclay, indberettede, at denne havde taget Stilling for at modtage Slag. Det bevirkede, at Napoleon sendte hele Hæren frem; selv forlod han Smolensk Natten til den 25. August.

Murat havde Ret. Barclay havde taget Stilling, men Bagration fandt den uheldig. Hæren gik derfor tilbage til en ny Stilling, og her vilde Barclay afvente Napoleon.

Det har sin Interesse at se, at endnu paa dette Tidspunkt havde hverken Kejser Alexander, hans Omgivelser, Hæren eller Befolkningen faaet Øje for, at den russiske Hærs stadige Tilbagetog af sig selv maatte medføre Napoleons fuldstændige Ødelæggelse, hvis

han vedblev at følge efter. Man vilde slaas, og man var derfor misfornøjet med Barclay. Kejseren lod ham derfor træde tilbage til den tidligere Stilling ved 1. Vestarmee, og Kutusof fik Kommandoen over Hæren.

Kutusof indtraf ved Hæren den 29. August. Han skulde altsaa slaas, men, da Stillingen, der var indtagen, ikke tiltalte ham, trak han sig tilbage til Borodino. Her vilde han standse Napoleon. Stillingen støttede sin højre Fløj til Moskwafloden, og ved denne laa Landsbyen Borodino. Derfra strakte den sig over et dominerende Bakkedrag ned til nogle store, meget tætte Skove. Fronten blev forstærket ved Anlæget af Skanser, og der blev skudt en Fortræfning frem foran Stillingen. Styrken, der var bleven forøget gennem Forstærkninger, beløb sig til 120,000 Mand med 643 Kanoner.

Napoleon var fulgt efter, men Forplejningsvanskeligheder og Fægtningstab havde bragt hans Styrke ned til 130,000 Mand med 587 Kanoner.

Den 5. September kastede Napoleon den russiske Fortræfning, den 6. forberedte man sig paa begge Sider, og den 7. om Morgenen angreb Napoleon. Han led i disse Dage af Urinbesværligheder; Smerterne havde holdt ham vaagen hele Natten til den 7.; de vedblev uafbrudt under hele Slaget og hindrede hans Bevægelsesfrihed.

Angrebet blev ført som et Frontalslag, og derved lykkedes det Napoleon efter en blodig Kamp at trykke Kutusof tilbage til en ny Stilling, der var stærkt koncentreret i Udkanten af en Skov og med hele Artilleriet foran Fronten. Klokken var den Gang 4 om Eftermiddagen. Napoleon red frem, rekognoscerede og besluttede at nøjes med det Resultat, der var vunden for denne Dag. Man bad ham om at sætte Garden ind for at vinde en fuldstændig Sejr, men han vilde ikke indlade sig derpaa af Hensyn til den Modstand, han ventede at finde foran Moskou.

Det var et af de blodigste Slag, man kender. Kutusof mistede 58,000, Napoleon 28,000 Mand, men hvad Resultatet angaar, udtalte Kejseren paa St. Helena: »Af 50 Slag, jeg har leveret, traf jeg i Slaget ved Moskwa (Borodino) paa den største Modstand og opnaaede det mindste Resultat.«

Da Mørket begyndte, trak Kutusof sig tilbage, men Napoleons Forventning om et Slag foran Moskou gik ikke i Opfyldelse. Thi

vel standsede Kutusof foran denne By og tog Stilling, men et Krigsraad besluttede, at Hæren skulde fortsætte Tilbagetoget gennem Moskou for at trække Forstærkninger til sig og derpaa gribe Offensiven. Beslutningen udførtes Natten til den 14. September.

Napoleon var fulgt efter. Hans Avantgarde naaede Moskou den 14. September om Formiddagen, og Kl. 2 Eft. ankom Kejseren til »Spurvebjerget«, hvorfra man har Byen liggende foran sig som et Panorama. »Dér er da endelig den berømte By,« sagde Kejseren, og han tilføjede: »Det var paa høje Tid.« Han kunde med større Ret have sagt, at det var for sent. Thi Felttoget var tabt. Napoleons Styrke var nemlig gaaet ned til 90,000 Mand, han kunde ikke vente Tilgang af nye Tropper, og for at kunne gennemføre Felttoget behøvede han en Styrke af 200,000 Mand.

Hen paa Eftermiddagen naaede Napoleon Drogomilowporten, hvor han ventede, at Byens Øvrighed vilde møde for at overbringe ham Byens Nøgler. Men istedenfor fik han Beretning om, at Øvrigheden og den langt overvejende Del af Befolkningen havde forladt Byen. Natten tilbragte Napoleon i Forstaden; den 15. om Morgenen tog han Ophold i Czarernes gamle Palæ Kreml, fulgt af Garden.

Russerne havde ved Afmarchen stukket Ild paa en Mængde Forraad, for at de ikke skulde falde i Franskmændenes Hænder. Om Byens Gouvernør, Rostopschin, tillige havde givet Befalinger til at stikke Ild paa Byen, er aldrig bleven og vil næppe nogensinde blive oplyst. Men vist er det, at Ildebranden, der begyndte den 14. om Aftenen, uafbrudt varede til den 20., da det endelig lykkedes at standse den. Der brændte ialt 6496 Bygninger, saa at kun $^1/_8$ af Byen var bleven frelst.

Da Ildebranden truede med at angribe Kreml, lykkedes det Berthier at formaa Kejseren til den 16. om Eftermiddagen at forlægge sit Hovedkvarter til et Lystslot, Petrofskoje, der ligger udenfor Byen.

Da Napoleon betragtede det som afgjort, at Rostopschin havde givet Befaling til at afbrænde Byen, maatte han deri se et afgørende Bevis paa, at Russerne ikke vilde opgive Kampen. Dette i Forbindelse med, at Napoleon fik Efterretning om, at der var bleven sluttet Fred mellem Rusland og Tyrkiet, saa at han nu kunde vente, at den russiske Hær blev forøget med Moldauarmeen, skulde synes at være talende Grunde for, at Napoleon — efterat

have givet Hæren en kort Hvile — tiltraadte Tilbagetoget. Det er derfor uforstaaeligt, at Napoleon blev staaende i Troen paa, at Kejser Alexander nu vilde indlade sig paa at forhandle om Fred. Efter Slaget ved Smolensk havde Napoleon gjort et Forsøg paa at faa Forhandlinger i Gang, men det var mislykket. Hvor kunde han da tro, at det skulde kunne lykkes nu, hvor man paa russisk Side var fuldstændig paa det Rene med, at han var fortabt. Forsøget blev gjort, Napoleon fik intet Svar, men dermed hengik en kostbar Tid, der burde have været anvendt paa bedre Maade.

Kutusof havde imidlertid taget Stilling S. for Moskou. Murat stod overfor ham, medens den franske Hovedstyrke laa i Moskou. Midt i Oktober havde Kutusof bragt sin Hær op til 114,000 Mand. Han greb Offensiven og tvang den 18. Oktober Murat til at trække sig tilbage. Da Napoleon fik Melding herom, erkendte han Nødvendigheden af at tiltræde Tilbagetoget med hele Hæren, der, ved ankommet Erstatningsmandskab, talte henved 100,000 Mand.

Den 19. Oktober brød Kejseren op. For at faa Frihed vendte han sig først mod Kutusof, som han slog den 24. s. M. i Slaget ved Malojaroslawetz. Den 26. tiltraadtes saa Tilbagetoget, saaledes at Napoleon slog ind paa den samme Vej, ad hvilken han var rykket frem. Men, da der ikke var sørget for Oprettelsen af Magasiner undervejs, før man kom til Smolensk, og, da der intet var gjort for at skaffe Hæren en Beklædning, der kunde skærme Soldaterne mod Kuldens Indflydelse, maatte Hæren gaa til Grunde. Kulden begyndte den 3 November, var den følgende Dag ÷ 12° R. og holdt sig saa i længere Tid paa samme Standpunkt.

Der var vel ved Afmarchen fra Moskou given Befaling til, at Mandskabet skulde forsynes med Levnetsmidler for et længere Tidsrum, men Befalingen kunde ikke udføres. Hvor man kom frem, traf man kun forladte Boliger. Sendte man Rytteriet til Siderne for at fouragere, stødte det paa Kosaksværme og bevæbnede Bønderhobe, der drev det tilbage. I lang Tid maatte Rytteriets Heste fodres med Tagstraa. Kvæghjorde kunde ikke medføres, fordi man manglede Foder, og den eneste Næring, Soldaterne fik, var Melsuppe og nu og da Hestekød. Mangel paa Foder reducerede snart Rytteriet til en Samling hesteløse Ryttere, og paa lignende Maade gik det ved Artilleriet og Trænet. Marchen om Dagen i den bidende Kulde var haard, men Forholdene var ikke bedre i de

Bivouaker, der dannedes for Natten, thi Bivouakilden, ved hvilken man søgte at varme de forfrosne Lemmer, fremkaldte Koldbrand, og Sulten gjorde Bivouakerne til Begravelsespladser. Paa en enkelt saadan Plads døde der Natten til den 9. November 300 Mand. Føjes hertil, at Kutusof forfulgte Hæren, saa at dennes Arrièregarde næsten dagligt maatte kæmpe, og at Hæren desuden var omsværmet af Kosakker og bevæbnede Folkehobe, saa faar man et Billede af de sørgelige Vilkaar, hvorunder Tilbagetoget blev foretaget. Et Øjeblik tænkte Napoleon paa at standse for at optage Kampen med Kutusof. Der er ingen Tvivl om, at det vilde være lykkedes, fordi Soldaternes Fortvivlelse havde fremhjulpet Resultat. Men Kampen kunde ikke skaffe det, man trængte til: Brød. Derfor opbød man alt paa at naa Smolensk, thi der vilde Nøden blive stillet.

Hæren ankom til Smolensk i Dagene den 9.—14. November. Styrken under Vaaben var gaaet ned til 49,000 Mand. Desuden havde Napoleon mistet 200 Kanoner og Halvdelen af Trænet. Rytteriet existerede ikke mere som Vaaben, og af dets Officerer dannedes en Eskorte, der fulgte Kejseren.

Da Napoleon naaede Smolensk, vidste han, at Tilbagetoget var truet af en Fare. Den 7. November havde han faaet Melding om, at Wittgenstein var bleven forstærket og havde drevet Oudinots og St. Cyrs Korpser tilbage fra Polozk. Meldingen kom fra Marskal Victor, der fra Tyskland var kommen til Rusland med et Korps, som Napoleon lod blive staaende i Smolensk for at hjælpe der, hvor det behøvedes. Victor fik strax Befaling til at understøtte de nævnte Korps. »Grib Offensiven!« hed det i Ordren, »Hærens Frelse afhænger deraf; hver Dag, der tøves, er en Ulykke. Hærens Rytteri er tilfods; Kulden har dræbt Hestene. Marcher! Det er en Befaling, der dikteres af Kejseren og Nødvendigheden.«

Samtidig modtog Napoleon Meddelelse fra Paris om, at General Malet, der sad under Bevogtning, var flygtet og havde, under Foregivende af at Napoleon var død i Moskou den 7. Oktober, rejst en Opstand for at faa udelukket Napoleons Dynasti fra Tronen og faa dannet en provisorisk Regering. Opstanden var hurtig bleven dæmpet, men den Lethed, hvormed den var sat i Værk og havde fundet Tilslutning hos Garnisonen, foruroligede Kejseren i højeste Grad.

Den fuldstændige Mangel paa Rytteri satte Napoleon ude af Stand til at skaffe sig nogensomhelst Oplysning om Fjenden, og han anede derfor ikke, at Nættet trak sig sammen om ham. At dette skete, skyldtes den svenske Kronprins (Bernadotte).

I August havde der fundet en Sammenkomst Sted mellem ham og Kejser Alexander i Åbo. Kronprinsen tilraadede da, at naar Moldauarmeen blev frigjort ved Freden med Tyrkiet, skulde den ikke forene sig med den russiske Hovedstyrke, men sendes til Wolhynien for at sætte sig fast paa Napoleons Forbindelseslinjer. Det var i Kraft af Napoleons Maxime: »Krigens Hemmelighed ligger i at gøre sig til Herre over Fjendens Kommunikationer.«

Kejser Alexander gik ind derpaa, og, da han kom tilbage til St. Petersborg, lod han dette være Grundlaget for de Instruxer, han den 11. September — altsaa inden Napoleon havde besat Moskou — sendte til Kutusof og de øvrige Hærførere. Man gik i Instruxerne ud fra, at Napoleon i alle Tilfælde vilde naa hen imod Moskou. For saa at ødelægge ham skulde de Korps, der opererede bagud til Siderne, forstærkes og tage Stilling bag Beresina, og naar da Napoleon, tvungen af Sulten, maatte gaa tilbage, skulde han forfølges af Kutusof, der skulde trænge ham mod Beresina, saa at ikke en eneste Mand af den franske Hær slap tilbage.

Hvor lidt Napoleon havde tænkt sig Muligheden af saadanne Operationer, fremgaar bedst af, at Napoleon ved en besynderlig Skæbnens Ironi netop samme Dag, som Kejser Alexander afsendte sine Instruxer fra Petersborg — den 11. September — skrev til Marskal Victor, at Fjenden »attaqué au coeur, ne s'amuse pas aux extremités«. Men det var netop dette, Alexanders Ordre tilsigtede.

Som dette var Grunden til General Wittgensteins Fremrykning, der alt er omtalt, saaledes skete ganske det samme paa den modsatte Side overfor Schwarzenberg.

Denne havde først kastet Tormasows Reservehær tilbage; men i September stødte Moldauarmeen til under Admiral Tschitschagof, og nu blev Schwarzenberg nødt til at trække sig tilbage til Drogitschin ved Bug. Admiralen efterlod saa en passende Styrke for at holde ham Stangen og marcherede med sin Hovedstyrke over Minsk paa Borisof, der er Hovedovergangsstedet over Beresina, for at spærre Overgangen for Napoleon.

Om denne Bevægelse anede Napoleon intet, og derfor havde han i Smolensk bestemt at ville gaa tilbage over Borisof for at naa de store Magasiner, der var samlede i Minsk.

Oprindeligt var det Napoleons Hensigt at bryde op med hele Styrken paa engang fra Smolensk, men, da der hengik for lang Tid, inden alt var samlet, lod han Afmarchen ske korpsvis. Den begyndte den 12. November. Selv brød Kejseren op den 14., fulgt af Garden. Men, da han den følgende Dag naaede Krasnoj, erfarede han, at Kutusof havde benyttet Tiden til at omgaa hans højre Flanke. Kejseren blev derfor nødt til at blive staaende for at hjælpe de Korps tilbage, der endnu var i Smolensk, og i Dagene den 16., 17. og 18. November førte han den mest heroiske Kamp mod Kutusof. »Jeg har længe nok været Kejser,« udtalte Napoleon ved denne Lejlighed; »det er paa Tide atter at være General.« Derved lykkedes det at frelse Eugen og Davoust, men det var med den dybeste Sorg, at Napoleon maatte opgive Ney, der var den, som sidst var afmarcheret fra Smolensk. Det lykkedes dog Ney paa en næsten vidunderlig Maade at slippe tilbage, men hans Korps, der ved Afmarchen talte 7000 Mand og 16 Kanoner, var bleven bragt ned til 800 Mand.

Napoleon var den 19. November kommen til Orscha, hvor der var Magasiner med Levnetsmidler, Vaabendepôter, 36 Kanoner og et Brotræn. Da Napoleon gjorde sikker Regning paa at kunne benytte Broen ved Borisof, lod han Brotrænet brænde og dets Heste anvende til Forspand for Kanonerne.

Marchen blev fortsat, og den 22. naaede Napoleon Tolotschin. Her fik han Efterretning om, at den Styrke, der havde bevogtet Broen ved Borisof, var den 21. November bleven kastet af Admiral Tschitschagof, og at Broen var i Russernes Magt. Der blev gjort et Forsøg paa at generobre den, og vel blev Russerne, der havde besat Defiléet offensivt, kastede tilbage, men de stak Ild paa Broen, og dennes østlige Halvdel blev afbrændt.

Victor, der havde opereret mod Wittgenstein, var imidlertid bleven nødt til at gaa tilbage og havde forenet sig med Napoleon, hvis Styrke under Vaaben derved gik op til 34,000 Mand. Desuden fulgtes Hæren af en Mængde vaabenløse Soldater, hesteløse Ryttere, Kuske og civile Personer, der havde været knyttede til Hæren, hvis samlede Antal gik op til 40—50,000 Mennesker. Wittgenstein,

der rykkede frem fra Nord, talte 30,000 Mand, Kutusof, der talte 60,000 Mand foruden talrige Kosaksværme, fulgte Napoleon i Ryggen og højre Flanke, og Tschitschagof spærrede ved Beresina med 35,000 Mand. Napoleon var altsaa omringet af 125,000 Mand.

Napoleon maatte søge et andet Overgangssted. Valget faldt paa Studjenka, der ligger N. for Borisof, og efter at man ved Skinbevægelser havde faaet bibragt Tschitschagof Troen paa, at man vilde søge at komme over S. for Borisof, saa at han trak sig derhen, blev der den 26. November slaaet to Broer, en for Tropperne og en for Artilleriet og Køretøjerne. Overgangen begyndte om Eftermiddagen og fortsattes Dag og Nat. Allerede de Tropper, der kom over den 26., modtoges af Kosakker, og den følgende Dag blev Kampen alvorligere, fordi Tschitschagof havde opdaget Fejltagelsen, og efterhaanden ankom hele hans Styrke paa Kampladsen. Wittgenstein var paa den modsatte Bred kommen saa langt frem, at han kunde angribe, og der kæmpedes derfor den 27. og 28. paa begge Bredder af Franskmændene med et Heltemod, der søger sin Lige. Oudinot, der førte Kommandoen paa den vestlige Bred, blev saaret for tredie Gang i dette Felttog og maatte afløses af Ney. Victor, der kommanderede paa den anden Bred, blev ligeledes saaret tilligemed tre Generaler. I Løbet af Natten til den 29. gik Victor over Broerne, og der efterlodes kun en lille Arrièregarde paa den østre Flodbred. Den trak bort om Morgenen Kl. 6½, thi nu maatte Overgangen sluttes. Men endnu var den vaabenløse Hær tilbage saavelsom en Mængde Køretøjer. Den styrtede efter Arrièregarden, og der opstod en rasende Kamp. Broerne skulde ifølge Napoleons Befaling stikkes i Brand Kl. 8. Vedkommende General forlængede paa egen Haand Fristen en halv Time; saa blev der stukket Ild. Dengang var kun en ringe Del af den vaabenløse Sværm kommen over. Da den store Rest saae Ilden tage fat og Broerne gaa op i Flammer, grebes den af Fortvivlelse. Mange styrtede sig ind i Flammerne, andre søgte at frelse sig paa Isflagerne, der drev rundt paa Floden, andre kastede sig i Floden, kort sagt, man kæmpede Dyrets Kamp for at redde Livet; men den langt overvejende Del fandt Døden i de iskolde Bølger.

Efter endt Overgang raadede Napoleon over 10—15,000 Mand under Vaaben, Fægtningstabet beløb sig til henved 20,000 Mand.

Chambray siger: »Ved Beresina endte »la grande armées«

Skæbne; den havde bragt Europa til at skælve; den ophørte at existere i militær Henseende; den havde ingen anden Vej tilbage til Frelse end Flugten.«

Da Napoleon forlod Wilna for at rykke frem, havde han efterladt Udenrigsminister Maret i denne By. Han var den første, Napoleon meddelte noget om den virkelige Tilstand i et Brev af 29. November. »Hæren er talrig« — skrev Napoleon — »men opløst paa den forfærdeligste Maade. Der vil behøves 14 Dage for at samle den under Fanerne, og 14 Dage, hvordan skal man finde dem. Kulden, Nøden har opløst Hæren. Vi marcherer paa Wilna, men vil vi kunne holde os der? Ja, kunde man holde Stand der i 8 Dage, men angribes vi i de første 8 Dage, er det tvivlsomt, om vi kan blive der. *Levnetsmidler, Levnetsmidler, Levnetsmidler, uden dem véd jeg ingen Rædselsgerning, som denne indisciplinerede Masse ikke kunde hengive sig til imod Byen.*« Marchen var bleven tiltraadt samme Dag, og Ney fik det hæderlige Hverv at skulle dække Tilbagetoget. Da Kosakkerne uafbrudt forfulgte og omsværmede Hæren paa alle Sider, var Styrken allerede den 30. gaaet ned til 7000 Mand Infanteri og 1800 Ryttere. Disse Ryttere hørte væsenligst til den Styrke, Victor havde bragt tilbage.

Den 3. December naaede Napoleon Molodetschno. Herfra udstedte han den sørgelig berømte 29. Bulletin, hvori han skildrede Tilbagetoget. Det var kun halv Sandhed, men enhver, der læste mellem Linjerne, var ikke i Tvivl om, at Hæren var tilintetgjort. Den Sorg, der greb Frankrig og alle de Stater, der havde stillet Kontingenter, var ubeskrivelig, og det pinligste var den Uvished, hvori alle maatte gaa om den Enkeltes Skæbne. Men i Sorgen blandede der sig en dybtfølt Harme over Bulletinens Slutning. Den lød: »Hans Majestæts Sundhed har aldrig været bedre.« Denne Slutning var højst uheldig, fordi den kunde misforstaas, men var Meningen den — »Hæren er død, men jeg lever« — trods alt, hvad der er tabt, vil jeg, Napoleon, dog finde Midler til Frelse, saa viste de senere Begivenheder, at i denne Henseende talte Bulletinen fuld Sandhed.

Den 5. December naaede Napoleon Smorgoni. Her sammenkaldte han sine Marskaller og Generaler, meddelte dem, at det var hans Hensigt at afrejse til Paris for at organisere en ny Hær, og overdrog derefter Kommandoen til Murat. Samme Aften forlod

Kejseren Byen, ledsaget af et lille Følge, og Natten til den 19. December Kl. 1½ ankom han til Tuilerierne. Kejseren fandt en By i Sorg, thi den 29. Bulletin var bleven offentliggjort to Dage tidligere.

Vil man kende Beskaffenheden af den Styrke, Murat fik Kommandoen over, saa fremgaar denne af en Beretning derom fra et Øjenvidne, Overlæge René de Bourgeois. Han skriver:

»Efter faa Marcher fra Beresina frembød Hæren et skrækkeligt Skue. Aarstiden blev bestandig strængere, og man var blottet for alt, hvad der kunde formindske Virkningerne deraf. Især manglede man Fodtøj. Fødderne omvikledes derfor med Lapper, Stykker af uldne Dækkener, Dyrehuder, som man bandt paa med Seglgarn; men det hjalp kun lidt og gjorde Marchen besværligere. Den øvrige Beklædning svarede til Fodtøjet. Uniformsgenstande eller, hvad man overhovedet var iført, bestod kun af Pjalter; Hovedet pakkede man ind i alt, hvad man kunde faa fat paa; Skægget var langt og filtret, Haaret i Uorden, Øjnene dybtliggende, Kinderne udtærede, Ansigtet udtrykte alle sjælelige og legemlige Lidelser. Hæren lignede en Samling Spøgelser. De bedste Venner marcherede ofte i Dage ved Siden af hinanden uden at kende hinanden. Kun de Færreste undgik at blive angrebne af Frosten, og de maatte prise sig lykkelige, som kun angrebes deraf i Øret, Næsen eller Fingrene. Hvad der gjorde sit til at forværre dette Onde, var, at man søgte til Vagtilden for at optø de stivnede Lemmer; thi disse var ofte saa ufølsomme, at det ikke engang bemærkedes, at Ilden angreb dem, og ligeledes fremkaldte denne Søgen til Ilden ofte Koldbrand. Ethvert Begreb om Disciplin var udslukket. Det var kun en Hob forvildede og til Dyr forvandlede Mennesker, hos hvilke der ikke fandtes Spor af Civilisation. Enhver, der overhovedet havde en Tanke, tænkte kun paa sig selv og sin egen Selvopholdelse. Egennytten gjorde grusom. Naar en Ulykkelig, efter at have kæmpet mod alle Trængsler, segnede til Jorden, gik man strax ud fra, at han ikke vilde rejse sig mere, og, inden han havde draget sit sidste Suk, kastede man sig over ham for at røve de usle Pjalter, hvormed han havde dækket sig, og saa overlod man ham nøgen til den visse Død. Synet deraf var nok til at knække Modet paa mange, og efterhaanden grebes enhver af den Tanke, at intet kunde nytte; Livet var for ham kun et stærkt begrænset Tidsspørgsmaal. Du skal dø, denne stadige Tanke, denne Opgiven af Troen paa Frelse,

gjorde det umuligt at stille noget op med dem, der éngang var grebne af den. De vægrede sig bestemt ved at tage sig sammen, og mange af dem lagde sig paa Jorden, for at Døden hurtigt kunde gøre Ende paa Livet. Andre, der havde større Modstandskraft, kæmpede tappert, men ogsaa for dem viste det sig, at den legemlige Kraft havde sin Begrænsning. En stor Mængde befandt sig i en Tilstand af Vanvid; man saae dem bevæge sig ganske som Automater i dybeste Taushed og med sløve Blikke. Talte man til dem, fik man kun usammenhængende Svar, som om de havde glemt alt. End ikke Prygl brød de sig om. I Dagene fra den 5. til den 8. December gik Thermometret ned til 26—28° R. under Nulpunktet. Denne Kulde virkede tilintetgørende. Staa kunde man ikke, man maatte bestandig holde sig i Bevægelse; men Dagene krævede mange Ofre, og dog var Nætterne de værste, thi lagde man sig til at sove, stivnede Blodet strax til Is, og hver Bivouak, der blev forladt, var fuld af Lig.«

Saaledes var den Skare af Ulykkelige, der slæbte sig frem, fordi Sulten drev dem dertil. Marskal Lefebvre, der kommanderede den gamle Garde, sagde derom: »Kun en Mur af Brød kan faa disse udsultede Soldater til at gøre Holdt.«

Det var saaledes ikke alene Kulden, men ligesaa meget Sult, der medførte den franske Hærs Ødelæggelse.

Den 8. December naaede Murat Wilna. Til denne By var der fra Tyskland ankommen en Infanteridivision paa 13,000 Mand under General Loison. Den bestod af unge Tyskere, der kun havde været $^1/_3$ Aar under Fanen, og, da Hæren var under Tilbagegang, var der al Grund til at lade Divisionen blive staaende i Byen og optage de Retirerende. Men Maret gav Divisionen Befaling til at rykke frem, uagtet Napoleon udtrykkelig havde befalet, at den skulde standses. Kejseren skrev derom: »Dersom den er afmarcheret, hvoraf skal den saa leve? Den vil opløse sig ligesom den øvrige Hær.« Napoleons Spaadom gik i Opfyldelse. Paa Udrykningsdagen frøs det 24° R, og Kulden steg til 28° R (Natten mellem den 5. og 6. December). Sulten kom til, og Resultatet blev, at Divisionen Loison i Ordets bogstaveligste Forstand frøs ihjel. Tre Dage, efter at den havde forladt Wilna, talte den 3000 Mand, og, da den blev reven med ind i den flygtende Skare og naaede Wilna, talte den kun 400 Mand under Vaaben. Det lykkedes dog Natten

til den 10. December at samle en Del af Mandskabet, der var tyet tilbage til Wilna. Iberegnet disse Rester udgjorde hele den Styrke, der naaede Wilna, 4300 Mand. Da Murat ikke kunde optage Kampen overfor Fjenden med en saa lille og saa elendig Styrke, maatte han fortsætte Tilbagetoget til Kowno for at komme over Grænsen. Ney, der stadig dækkede Tilbagegangen, naaede Kowno den 13. December med en Haandfuld Folk. Den følgende Dag angreb Kosakkerne. Ney og General Gérard tog hver et Gevær, kæmpede som simple Soldater og rømmede først Byen henimod Aften med 200 Mand og nogle Kanoner. Kosakkerne forfulgte, Kanonerne maatte efterlades, og Kommandoet maatte opløse sig. Ney frelste sig med General Gérard ved at snige sig gennem en Skov, og de naaede Wilkowischki. »I Wilkowischki« — fortæller Dumas — »kom pludseligt en Mand imod mig, iført en kanelfarvet Frakke; han havde langt Skæg og meget røde Øjne. »Kender De mig?« spurgte han. »Nej! Hvem er De?« »Jeg er den store Armees Arrièregarde, Marskal Ney.««

Inden Murat forlod Kowno, havde han anvist ethvert af de franske Korps et Samlingssted bag Weichsel, og derved lykkedes det indtil den 31. December at faa samlet ialt 20,000 Mand.

Kun Fløjkorpserne undgik den almindelige Ødelæggelse. Macdonald trak sig tilbage fra Riga med 25,000 Mand, hvoraf 16,000 Preussere under General York. York lod sig under Tilbagegangen med Forsæt afskære af en underlegen russisk Styrke og sluttede derpaa, den 30. December 1812, en Overenskomst i Tauroggen, ved hvilken York forpligtede sig til at forholde sig neutral. Schwarzenberg og Reynier, der opererede paa den modsatte Fløj, og hvis samlede Styrke udgjorde 40,000 Mand, trak sig tilbage til Polen, og under Tilbagegangen sluttede Schwarzenberg en stiltiende Vaabenstilstand med Russerne.

Medregnes den Forstærkning, der tilgik la grande armée i Rusland, efterat Felttoget var begyndt, udgør hele den Styrke, der kom ind i Rusland, 610,058 Mand med 182,711 Heste og 1372 Kanoner. Styrken, der kom tilbage — iberegnet Fløjkorpserne og de 20,000 Mand, der blev samlede — udgjorde 85,000 Mand. Hele Afgangen var altsaa 525,058 Mand. Heraf var 193,048 Mand fangne, 125,000 Mand Fægtningstab og 207,010 Mand Savnede.

Efterretningen om Preussernes Frafald og Erkendelsen af, at

han ikke magtede den Opgave, der var stillet ham, bragte Murat til den 15. Januar 1813 at forlade Hæren uden Kejserens Tilladelse efter at have afgivet Kommandoen til Eugen. Han begav sig til Neapel. Da Napoleon fik Efterretning herom, skrev han til sin Søster Caroline, Dronningen af Neapel: »Deres Gemal er en meget tapper Mand paa Valpladsen, men han er svagere end en Kvinde eller en Munk, naar han ikke ser Fjenden. Han har intet moralsk Mod.« Kort efter skrev han til Murat: »De er en god Soldat paa Valpladsen, men udenfor den har De hverken Kraft eller Karakter. Kongetitlen har gjort Dem ør i Hovedet; dersom De ønsker at beholde den, maa De opføre Dem godt.« Desuagtet indlod Murat sig, tilskyndet af sin ærgærrige Hustru, paa at drive underhaands Politik med Østrig og England, saa at han, da Felttoget begyndte i 1813, blev af Napoleon stemplet som Forræder.

Efterat Murat havde forladt Hæren, skulde Eugen skabe et Forsvar, hvorigennem han kunde standse Fjenden, indtil Napoleon kunde komme til Hjælp med den Hær, han organiserede. Men, da Schwarzenberg, saasnart Russerne rykkede frem over Grænsen, indgik en stiltiende Overenskomst med dem, hvorefter han uanfægtet trak sig tilbage mod den østrigske Grænse, var Eugen ude af Stand til at yde nogen Modstand af Betydning. Han trak sig derfor tilbage saa langsomt, som Omstændighederne tillod det, og midt i Marts stod han bag Elben for ved Hjælp af ankomne Forstærkninger at forsvare Elblinjen fra Dresden til Hamborg. Østrig trak sine Tropper tilbage til de østrigske Stater og dermed ud af Kampen.

Under Eugens Tilbagegang sluttede Preusserne den 28. Februar et of- og defensivt Forbund med Rusland i Kalisch. Det vakte den højeste Begejstring i det preussiske Folk, saa at alle rejste sig. Enhver gav paa den ene eller anden Maade sit Bidrag for gennem Kampen at blive befriet for det jernhaarde Tryk, Napoleon havde øvet. Takket være General Scharnhorsts Arbejde kunde Hæren strax bringes op paa 75,000 Mand, og der var truffen Forberedelser til at faa den yderligere forstærket.

Forenede rykkede de russiske og preussiske Hære derpaa frem. Hovedstyrken under Kutusof talte 68,000 Mand og rykkede frem ad den sydlige Linje mod Dresden, medens Wittgenstein med 50,000 Mand ad den nordlige Linje rykkede frem over Berlin.

Samtidigt detacherede Wittgenstein et Kosakkorps under Tettenborn mod Hamborg. Denne By blev besat den 19. Marts, og Befolkningen i den saavelsom i Hannover, Mecklenborg og Lauenborg greb til Vaaben for at deltage i Kampen.

Naar Napoleon vendte tilbage fra et Felttog, var det som Sejrherre. Men, da han i December 1812 kom tilbage til Paris, var han vel ikke bleven besejret i noget Slag, men han havde lidt det fuldstændigste Nederlag ved, at Hæren var gaaet til Grunde. At denne store Ulykke ikke affødte en almindelig Uvilje mod Kejseren, var begrundet i, at man havde Følelsen af, at det ikke alene var Napoleons, men ogsaa Frankrigs »prestige«, der havde lidt, og samtidig havde man Overbevisningen om, at Napoleon var den eneste, der var istand til at vinde det tilbage, som var tabt. I denne Henseende blev man forsaavidt ikke skuffet; Napoleon gjorde det umulige muligt ved at stampe en Hær op af Jorden.

Det skulde synes naturligt, om Napoleon under de næsten fortvivlede Forhold havde opgivet Kampen paa den pyrenæiske Halvø og overladt den spanske Trone til Ferdinand VII. Derved vilde han have faaet Raadighed over de henved 180,000 Mand, der stod i Spanien. Men Napoleon fandt ikke, at Øjeblikket var kommet til at opgive noget.

Efter at have organiseret den Styrke, der var kommen tilbage fra Rusland, og som stod i Polen under Eugen, var der et Overskud paa Befalingsmænd paa omtrent 2500 Officerer og 3—4000 Underofficerer. Da det gjaldt om at faa dannet en stor Hær, var dette Antal langtfra tilstrækkeligt. For at faa det forøget blev Antallet af Befalingsmænd ved Hæren i Spanien, saavelsom ved Gensdarmeriet og Depôterne reduceret, og en Del afskedigede Officerer toges til Tjeneste. Desuden foretoges Masseudnævnelser af Eleverne ved de militære Undervisningsanstalter, skønt Eleverne var meget unge og manglede den fornødne Uddannelse. Men desuagtet var Besætningen kun svag.

Nationalgarden maatte ikke bruges udenfor Frankrigs Grænser; men Senatet hævede denne Bestemmelse, og derved fik Napoleon Raadighed over 103,000 Mand. Desuden fandtes der 2000 Municipalgardister og 10,000 Marineartillerister. Hvad der iøvrigt behøvedes, maatte tilvejebringes ved Udskrivning. Under det russiske Felttog var der udskreven 120,000 Mand, der var mødt ved Depôterne. I Januar

og April 1813 blev der udskreven 320,000 Mand. Hele Styrken af Mandskab blev derved bragt op til 653,000 Mand.

Af denne Styrke var

249,000 i Alderen mellem 21 og 26 Aar,
240,000 20 Aar
og 164,000 19 Aar.

Hele Frankrigs Ungdom var saaledes sat i Geledet.

Hæren behøvede 75,000 Heste. Deraf udskreves 27,000, Resten skulde indkøbes i Ind- og Udland. Men Eugens Tilbagetog og Rejsningen i Nordtyskland indskrænkede Markedet, saa at Napoleon ved Felttogets Begyndelse kun raadede over 7000 Ryttere. De samme Vanskeligheder med Hensyn til Tilvejebringelsen af Heste øvede ogsaa deres Indflydelse ved Feltartilleriet, saa at Napoleon kun kunde møde med 300 Kanoner istedenfor, hvad der havde været hans Ønske, med det dobbelte Antal.

Alle militære Køretøjer, Trænvogne osv., alt Seletøj og alle Rideekvipager var gaaede tabt i Rusland, og der manglede Uniform- og Udrustningsgenstande til hele Hæren. Alt dette maatte anskaffes dels ved Køb og dels ved, at der overalt oprettedes Værksteder.

Kanoner og Sabler havdes i tilstrækkelig Mængde, men der manglede Geværer; for at afhjælpe denne Mangel maatte man foreløbig benytte Geværer, der var tagne fra Fjenden og havde samme Kaliber som det franske Gevær.

For at skaffe Penge til de uhyre Udgifter bestemte Napoleon, at de af Kommunerne bortforpagtede Grundarealer, hvis Værdi udgjorde 370 Millioner Francs, skulde sælges. Det var et Indgreb i Ejendomsretten, men det satte Kejseren sig ud over, thi Pengene skulde han have.

Da der kun var kort Tid levnet til Uddannelse, indskrænkedes det, Infanterirekruterne skulde lære, til det mindst mulige. Marchen fra Depôterne til Regimenterne benyttedes til Øvelser, deriblandt Skydning, som øvedes paa Rastdagene. Men Følgen var, at mange Soldater slet ikke forstod at benytte Geværet som Skydevaaben. Alt var derfor løst, og det var Føringen, som alene skulde raade Bod derpaa. Men det kunde den ikke, thi de fleste Infanterikompagnier havde kun 1 og højst 2 Officerer, og ikke faa af dem raadede kun over 1 virkelig uddannet Underofficer. Hærens Beskaffenhed karakteriseres bedst ved en Skrivelse, som Marskal

Marmont den 15. April sendte Berthier med Anmodning om, at han vilde lade dens Indhold komme til Kejserens Kundskab. Det hed i denne, at Kejseren ikke maatte betragte Marmonts Korps som værende istand til at kæmpe. Afdelingerne manglede Officerer i en saadan Grad, at end ikke gamle veltjente Soldater kunde nøjes med et saa ringe Antal. Kun to af hans fire Divisioner var forsynede med Artilleri. Korpset havde ikke en eneste Rytter, og alle hans Afdelinger manglede Læger. Man havde — sluttede han — »en stor Samling af Mennesker, men ingen Hær«.

Besættelsen af Hamborg og Eugens noget overilede Tilbagetog fra Berlin til bag Elben var Napoleon en Streg i Regningen. Han blev derved nødt til at sende Davoust mod Hamborg med en Del af den Styrke, der var bestemt til »la grande armée«, og for at vinde Tid til at fuldende sine Rustninger maatte han forstærke Eugen og sende ham frem til Magdeburg. Men Wittgenstein, der var rykket frem over Berlin, tvang Eugen til atter at gaa tilbage over Elben. Wittgenstein fortsatte saa Marchen, gik over Elben ved Roslau til Egnen ved Leipzig, hvor han forenede sig med Kutusofs Hær. Denne var rykket frem over Dresden uden at støde paa anden Hindring, end at Franskmændene, da de forlod denne By, havde sprængt to Buer paa den store Elbbro. Undervejs maatte Kutusof efterlades som syg; han døde, men der blev foreløbig ikke udnævnt nogen ny Overgeneral.

Den allierede Hær, der var samlet i Egnen ved Leipzig, talte henved 90,000 Mand. Da Hæren ikke raadede over en eneste af Elbfæstningerne, og man manglede Klarhed over den franske Hærs Stilling, blev det besluttet at blive staaende for at afvente Napoleons Fremrykning.

Napoleon var undervejs. Den 16. April forlod han Paris, den 18. s. M. naaede han Mainz. Her blev han i 6 Dage for at afhjælpe de Mangler ved Hæren, der paa nogen Maade kunde afhjælpes, og saa rykkede han frem. Eugen blev trukken til, og »la grande armée«, hvis samlede Styrke under Napoleon næppe udgjorde mere end 130,000 Mand, koncentreredes bag Saale for derfra at gaa imod Leipzig, hvor Napoleon ventede at finde Fjenden.

Saasnart de Allierede fik Efterretning om, at Napoleon havde sat sig i Bevægelse, besatte de Leipzig og samlede hele Hovedstyrken S. for denne By.

FELTTOGET 1813

1. DEL: FØR VAABENSTILSTANDEN

Den 1. Maj traf Napoleons Avantgarde paa Fjendens Forposter ved Weissenfels; de blev kastede. Meldingen herom gav Anledning til, at General Wittgenstein samme Dag blev udnævnt til Overgeneral for den allierede Hær, og at det blev bestemt, at Hæren næste Dag skulde rykke frem for at angribe Napoleon i højre Flanke, idet man gik ud fra som det givne, at Kejseren vilde fortsætte Fremrykningen ad den lige Vej fra Weissenfels til Leipzig.

Napoleon havde faaet sikre Efterretninger om, at Leipzig var besat, men om det var Centrum af Fjendens Stilling, eller om det kun var en Fløj, vidste han ikke. Han besluttede derfor at rykke frem den 2. Maj, men først disponere over Tropperne, efterhaanden som han fik Meldinger, han kunde bygge paa. Denne Fremrykning gav Anledning til Slaget ved Lützen, af Preusserne kaldet Slaget ved Groz Görschen.

Den 2. Maj tidlig om Morgenen sendte Napoleon et Korps mod Leipzig. Noget senere lod han et Korps rykke frem paa sin venstre Fløj. Kl. 9 fik han Efterretning om, at Wittgenstein var bleven Overgeneral, og at de Allierede stod S. for Leipzig. Et Korps blev sendt frem fra højre Fløj for eventuelt at angribe Wittgensteins venstre Flanke. Kl. 9½ red Kejseren til Leipzig for at undersøge Forholdene, Garden fulgte efter, og Neys samt Marmonts Korps, der stod længst tilbage, fik Befaling til at holde sig rede til Afmarche paa nærmere Ordre. Kejseren ankom foran Leipzig. Ney blev tilkaldt for at faa Instrux. Han mødte Kl. 11, men umiddelbart efter hans Ankomst hørtes en stor Kanonade bagud i den Retning, hvor Neys Tropper stod. Det var de Allierede, der var rykkede frem for at angribe Napoleon i højre Flanke. I Galop begav Napoleon sig til Kampladsen. Han havde kun tre Korps at raade over, Neys, Marmonts og Garden. Kampen drejede sig omtrent udelukkende om fem Landsbyer, hvoraf Gr. Görschen er den største. Disse Byer blev erobrede af Fjenden og generobrede af Franskmændene. Men de Allieredes Overmagt var for stor, og Kl. 5 om Eftermiddagen indtraadte en Krise, der syntes at maatte

ende med Napoleons Tilbagegang. I samme Nu hørtes Kanontorden fra det Korps, Napoleon havde sendt frem i Fjendens venstre Flanke. Resolut formerede Napoleon et Batteri paa 80 Kanoner og lod den unge Garde formere Stormkolonner. Da Kanonerne havde gjort deres Virkning, gik Stormkolonnerne frem, støttede af Marmonts og Neys Afdelinger. Stormen lykkedes; Fjenden begyndte at vige, og nu greb det Korps ind, som Napoleon havde sendt mod Fjendens højre Fløj. De Allierede maatte derfor vige paa hele Linjen, flere Steder i stor Uorden. Under hele Slaget var Kampen om Leipzig bleven fortsat, og Fjenden nødtes til at rømme Byen.

Uden Napoleons personlige Tilstedeværelse vilde Slaget ikke være bleven vundet, og aldrig har han under et Slag udviklet større Virksomhed og udsat sig for større Fare. Hans uforanderlige Ro, de korte og opmuntrende Tiltaler, han henvendte til de unge Soldater, og hans Exempel opildnede dem, saa at de villigt satte Livet ind. Men de maatte paa Grund af deres mangelfulde Uddannelse bestandig benyttes i Kolonne, i Masse, og det medførte meget betydelige Tab. Nøjagtigt kender man kun Tabet for Neys Vedkommende. Han mistede 1533 Døde, 11,512 Saarede og 2521 Savnede, ialt 15,556 Mand af en Styrke paa 40,000 Mand. Af de Alliereds Tab kender man kun Preussernes, der beløb sig til 303 Officerer og 8073 Mand.

Efter Slaget trak de Allierede sig bag Elben. Da de efter at være komne bag denne Flod enten kunde fortsætte Tilbagetoget paa Berlin eller paa Breslau, fulgte Napoleon, for at kunne møde begge Eventualiteter, efter, saaledes at han med Hovedstyrken gik paa Dresden, hvor han ankom den 8. Maj, medens Ney gik frem over Torgau. Under Opholdet i Dresden fik Napoleon den 15. Maj paalidelige Efterretninger om, at Fjenden stod ved Bautzen. Ney, der fra Torgau var rykket frem til Luckau, fik samme Dag Befaling til at støde til for at angribe Fjendens højre Fløj. Samtidig lod Napoleon Tropperne, der stod ved Dresden, rykke frem. Den 20. og 21. Maj kom det saa til Slaget ved Bautzen. Paa den førstnævnte Dag engagerede Napoleon Fjendens Front for at give Ney Tid til at komme op. Den 21. førte Napoleon et Skinangreb mod Fjendens venstre Fløj for at aflede Opmærksomheden fra den modsatte Fløj. Ney kom imidlertid op, og da hans Angreb var begyndt at virke, lod Napoleon Hovedstyrken gribe Offensiven paa hele

Linjen og tvang de Allierede til at trække sig tilbage. De Allierede mistede henved 15,000 Mand, Napoleons Tab gik op til henimod 18,000 Mand.

Napoleon havde sejret, thi Fjenden havde trukket sig tilbage, men det var ogsaa Sejrens eneste Frugt. Der var næsten slet ikke gjort Fanger, og der blev ikke erobret andre Kanoner end dem, Fjenden havde maattet efterlade som demonterede paa Valpladsen. Grunden hertil skyldes hovedsagentlig, at Ney ikke forstod at udbytte Forholdene paa rette Maade, men tillige, at Napoleon betænkte sig paa under Slaget at anvende sit Rytteri, uagtet det var blevet forstærket.

Men, hvad der ikke var opnaaet under Slaget, kunde indhentes gennem en energisk Forfølgelse, og for at lede denne begav Napoleon sig til Têten.

Den 22. Maj om Morgenen rykkede den franske Hær frem. Det kom til en hæftig Arrièregardekamp ved Reichenbach, som Fjenden førte for at skaffe sin venstre Fløj Tid til at komme tilbage. Men heller ikke ved denne Lejlighed opnaaedes andet, end at Fjenden trak sig tilbage, saa at Napoleon udbrød: »Hvorledes? Efter en saadan Sejr ingen Trofæer, ingen Fanger, ikke saa meget som Sømmet til et Hjul.« Uagtet Tropperne var overanstrængte, og Generalerne gjorde Kejseren opmærksom derpaa, forlangte han dog, at Fremrykningen skulde fortsættes. Alt, hvad Kejseren herved opnaaede, var, at han mistede Stormarskal Duroc, en af de Faa, der havde hans fulde Fortrolighed, og som i fuldeste Maal fortjente det. Det var begyndt at skumre. Napoleon, der endnu bestandig var ved Têten, red, ledsaget af en stor Stab, op paa en Bakke for at rekognoscere. Han blev opdaget af det fjendtlige Artilleri, der strax aabnede Ilden paa Gruppen. Kejseren var foran, og bag ham red Ingeniørgeneral Kirgener og Stormarskal Duroc. Et af de første Projektiler dræbte Kirgener og saarede Duroc dødeligt. Nu først blev Forfølgelsen standset. Duroc var bleven bragt ind i en Hytte, og med den dybeste Sorg tog Napoleon Afsked med sin trofaste Ven og Tjener.

Under Tilbagegangen fordelte de Allierede deres Styrke paa de to Hovedveje, der fører mod Øst. Napoleon maatte foretage en lignende Deling.

Ved den allierede Hær var man meget misfornøjet med den

Maade, hvorpaa General Wittgenstein førte Overkommandoen. Da Monarkerne delte denne Opfattelse, blev General Barclay de Tolly den 26. Maj udnævnt til Overgeneral. Samtidig blev det besluttet, at man skulde standse Tilbagegangen og indtage en stærk Stilling ved Schweidnitz, hvor man vilde komme i nær Forbindelse med Østrig, som man hver Dag ventede vilde slutte sig til Alliancen. Stillingen blev indtagen den 31. Maj.

Napoleon naaede den 27. Maj Liegnitz. Da han her fik Efterretning om, at Fjenden trak sig tilbage til Schweidnitz, omgik han Fjenden ved at sende Ney med tre Korps til Breslau, der blev besat den 1. Juni. De Allierede kom derved i en saa betænkelig Situation, at de besluttede at efterlade en Del af Styrken i Stillingen ved Schweidnitz og rykke frem med Hovedhæren for at skaffe sig Luft. Men Napoleon reddede dem ud af den Klemme, hvori hans Operation havde bragt dem, ved den 4. Juni at afslutte en Vaabenstilstand, der skulde vare til den 20. Juli med 6 Dages Opsigelsesfrist.

Denne Vaabenstilstand omfattede ogsaa hele den øvrige Krigsskueplads. Paa denne var Oudinot efter Slaget ved Bautzen bleven sendt frem mod Berlin, men han var netop samme Dag, Vaabenstilstanden blev sluttet, bleven standset af et preussisk Korps ved Luckau.

Davoust, der med 50,000 Mand var bleven sendt til Hamborg, nødsagede Tettenborn til Natten til den 30. Maj at rømme Byen, som blev besat ved Daggry. Danmark var traadt ud af sin vaklende Stilling og havde sluttet sig til Frankrig, saa at danske Tropper havde medvirket ved Hamborgs Besættelse. Sverige derimod betænkte sig endnu paa at gribe aktivt ind. Denne Magt havde den 3. Marts 1813 sluttet en Traktat med England og i Henhold dertil overført en Hær paa 15,000 Mand til Stralsund. Kronprinsen af Sverige havde den 18. Maj taget Kommandoen over disse Tropper, men han havde ikke villet tillade, at de ydede den russiske Besætning i Hamborg nogen Hjælp.

Den Vaabenstilstand, Napoleon var gaaet ind paa, var en Frugt af Østrigs Virksomhed.

Efter Slaget ved Lützen sendte det Gesandter saavel til Kejser Napoleon som til de allierede Monarker for at foreslaa en Fred paa følgende Grundlag: Storhertugdømmet Warschau skulde deles

mellem Preussen, Rusland og Østrig, som Tilfældet havde været før 1807. Preussen skulde forøges, saa at det fik en Grænse mod Vest, der kunde forsvares. Rhinforbundet skulde opløses, og Napoleon skulde give Afkald paa Hansestæderne. Der var altsaa i dette Forslag intet, der berørte Spørgsmaalene om Italien, Holland eller Spanien.

Den østrigske Gesandt, der tillige overbragte et personligt Brev fra Kejser Franz, ankom til Dresden den 16. Maj. Napoleon vilde ikke gaa ind paa Forslaget, men officielt indskrænkede han sig til at erklære, at han var villig til at gaa ind paa en Vaabenstilstand, for at der kunde sammentræde en Kongres, der skulde forhandle om den endelige Fred. Dette var dog kun en Maske, thi samtidig med, at han afgav dette Svar, sendte han Caulaincourt, den tidligere Ambassadør i St. Petersburg, til Kejser Alexander for at komme til Forstaaelse med ham. Caulaincourt fik en skriftlig Instrux, hvori det hed, at Napoleon vilde »bygge Kejser Alexander en Bro af Guld for at befri ham for Metternichs Intriger«. Skulde Napoleon bringe Ofre, vilde han hellere gøre det for Kejseren af Rusland, der førte Krigen imod ham aabent, og for Kongen af Preussen, for hvem Rusland interesserede sig, end til Fordel for Østrig, der havde forraadt Alliancen. Æren for Freden gennem en direkte Forhandling vilde udelukkende tilfalde Kejser Alexander, og han vilde derved faa Lejlighed til »med Glans at hævne sig paa Østrig for dets dumme Diversion i Rusland 1812«. Alt var saaledes fra Napoleons Side beregnet paa at smigre Alexanders Forfængelighed, og, naar Napoleon havde valgt Caulaincourt til at udføre denne Sendelse, var det, fordi han vidste, at Caulaincourt var meget vel set af Kejser Alexander. Sandsynligheden talte desaarsag for, at det vilde gaa, som der stod i Instruxen: »Naar man først kommer til at tale sammen, ender man altid med at komme overens.« Men en saadan Samtale kom ikke istand. Thi, da Caulaincourt gennem en Parlamentær anmodede om at blive stedet for Kejser Alexander, gav dette Anledning til, at der den 20. Maj om Morgenen blev afholdt en Konference, og ved den enedes man om, at Kejser Alexander skulde modtage Caulaincourt i Nærværelse af Repræsentanter for Østrig, Preussen, England og Sverige. Dette Svar skulde netop afsendes, da Napoleon rykkede frem til Slaget ved Bautzen. Saa fik man Betænkeligheder ved at lade Svaret afgaa, fordi det kunde faa Udseende af, at det var et Tegn paa Svaghed.

Slaget ved Bautzen og det derpaa følgende Tilbagetog forandrede Forholdene. Nu var det de Allierede, der ønskede en Vaabenstilstand, dels af Hensyn til det lidte Tab, men tillige fordi Hæren led under Forplejningsvanskeligheder. Østrig fortsatte derfor Underhandlingerne, og det førte til den Vaabenstilstand, som kom istand den 4. Juni. Napoleon fortæller i et Brev af 2. Juni til Krigsminister Clarke, at det var muligt, at en Vaabenstilstand vilde standse ham i hans »Sejersløb« af 2 Grunde: »Min Mangel paa Rytteri, der forhindrer mig i at levere afgørende Slag, og Østrigs fjendtlige Holdning.« Derefter gør han Rede for, hvorledes han har til Hensigt at benytte Vaabenstilstanden til at bringe Hæren op til en Styrke paa 400,000 Mand, og med en saadan Styrke vilde han ikke frygte Kampen, selv om Østrig sluttede sig til de Allierede. I saa Fald vilde han dog vente med at levere det afgørende Slag til September Maaned. Paa lignende Maade udtalte Napoleon sig i et Brev til Eugen. Napoleon sluttede altsaa ikke Vaabenstilstanden, for at den skulde bane Vejen for en Fred, men for at faa Tid til at forøge sin Hær og vinde Sejr gennem et afgørende Slag.

Denne Beslutning er bleven meget skarpt bedømt. Man har fundet det ubegribeligt, at Napoleon vilde slutte Vaabenstilstand i et Øjeblik, hvor han havde alle de militære Fordele paa sin Side. Men enhver Fordømmelse er saa meget overflødigere, som Napoleon selv har erkendt, at han derved begik en Fejl; thi i Memoirerne fra St. Helena hedder det: »Jeg skulde ikke have indvilget i en Vaabenstilstand efter Slaget ved Bautzen. Jeg var alt i Breslau; min fortsatte Fremrykning havde trængt Russerne og Preusserne over Weichsel; Polen havde atter grebet til Vaaben, og min Svigerfader havde ikke dristet sig til at træde aabent op imod mig.«

Efter at Vaabenstilstanden var afsluttet, begav Napoleon sig til Dresden, men saa langsomt, at han først naaede denne By den 10. Juni. Umiddelbart efter Ankomsten udstedte Kejseren et Dekret, hvorefter der paa Mont Cenis skulde rejses et Monument, der skulde forevige den ærefulde Bedrift, Frankrig og Italien havde indlagt sig ved paa tre Maaneder at have sat en Hær paa Benene, der havde kunnet udrette saa meget. Monumentet skulde koste 15 Millioner Francs. De følgende Begivenheder bevirkede, at det aldrig blev rejst.

Forhandlingerne med Østrig var blevne fortsatte uafbrudt. Metternich havde afgivet den Forsikring, at Østrig hverken havde indgaaet bindende Forpligtelser med Rusland eller Preussen, og Kejser Franz skrev til Napoleon: »Jeg vil aldrig træde tilbage fra Forbundet med Frankrig, og jeg vil bestandig have samme Omsorg for Deres Dynasti som for mit eget.« Men, om end Østrig ikke havde bundet sig, saa indlod det sig dog paa at forhandle med Napoleons Modstandere om en eventuel Operationsplan.

Preussen og Rusland havde antaget Østrigs Mægling. Napoleon fik officiel Underretning herom ved Ankomsten til Dresden den 10. Juni om Aftenen, og samtidig anmodede Østrig ham om snarest muligt at opstille sine Fredsbetingelser. Svaret blev først afgivet den 14. Juni og var nærmest en Afvisning, der støttedes paa Formaliteter, fordi Napoleon tilsigtede at trække alt i Langdrag. Da Metternich mærkede denne Hensigt, begav han sig paa en opsigtvækkende Maade til Reichenbach, hvor de allierede Monarker opholdt sig. Her blev der truffen en foreløbig Aftale med Hensyn til de Forlangender, der burde stilles til Napoleon som Betingelse for en Fredslutning, og det blev endvidere bestemt, at hvis Napoleon nægtede at gaa ind paa disse, skulde Østrig erklære ham Krig og slutte sig til de Allierede. Efter denne Aftale rejste Metternich tilbage.

Da Napoleon fik Efterretning herom, begyndte han at blive urolig, og for at afværge Faren foranledigede han, at Metternich begav sig til Dresden, hvor der den 26. Juni fandt en Sammenkomst Sted mellem Kejseren og ham.*

Da Metternich paa denne Dag Kl. omtrent 11 ankom til det

* Hvad der passerede ved denne Sammenkomst er gengivet efter Metternichs Memoire I. 149. Napoleons Sekretær, Baron Fain, har en Beretning derom, som han støtter paa, hvad han hørte i Haven gennem et aabentstaaende Vindue. Men, da han angiver Dagen for Sammenkomsten til den 28., og da Tiden, paa hvilken den forefaldt, heller ikke stemmer med Metternichs Angivelse, vidner alt om, at Fains Beretning er konstrueret af ham selv. Desuagtet er den bleven aftrykt i Napoleons Correspondancer i Udtog, men med den Unøjagtighed, der ikke hører til Sjeldenhederne i Correspondancerne, er Dagen den 28. ombyttet med den 23. Juni. Thiers fortæller ogsaa, at Sammenkomsten fandt Sted den 28., og det uagtet han angiver Metternich som sin Hjemmel, og om dennes Angivelse af Dagen kan der ikke rejses ringeste Tvivl. Thiers tilføjer dog udtrykkeligt, at, da han fandt Metternichs Gengivelse af, hvad der var passeret, for haard imod Napoleon, saa har ogsaa han konstrueret Beretningen, Der er derfor al Anledning til at holde sig til Metternichs Gengivelse.

markoliniske Palæ, i hvilket Napoleon havde sit Hovedkvarter, traf han i Forværelserne en Mængde højtstaaende Officerer. Alle saae de meget bekymrede ud; Berthier, der var en af dem, nærmede sig Metternich og sagde med sagte Stemme: »Glem ikke, at Europa behøver Freden og især Frankrig, der kun vil Fred.« Metternich svarede ikke, men blev ført ind til Kejseren. Klokken var 11¼.

Kejseren modtog Metternich staaende midt i sin Salon med Kaarde ved Siden og Hatten under Armen. Han gik strax frem med kunstlet Fatning og spurgte til Kejser Franz's Befindende. Snart formørkedes hans Pande, og, idet han stillede sig foran Metternich, sagde han: »De vil altsaa Krig! Godt, De skal faa den. Jeg har ødelagt Preusserne ved Lützen, slaaet Russerne ved Bautzen, nu kommer Touren til Dem; lad saa være: vi mødes i Wien. Menneskene er uforbederlige; Erfaringen er spildt paa dem. Tre Gange har jeg sat Kejser Franz paa Tronen; jeg har lovet ham at ville holde Fred med ham, saa længe jeg lever; jeg har ægtet hans Datter. Den Gang sagde jeg til mig selv, Du begaar en Dumhed, men den er begaaet; idag angrer jeg den.«

Denne Indledning gav Metternich Indtrykket af, hvor stærk hans Stilling var. Han følte sig som Repræsentant for hele Europa, og det forekom ham, at Napoleon viste sig lille. Da Napoleon standsede, svarede Metternich: »Krig og Fred ligger i Deres Majestæts Haand. Kejseren, min Herre, har Pligter at opfylde, for hvilke alle andre Hensyn træder i Baggrunden. Europas Skæbne, dets saavelsom Deres Fremtid ligger i Deres Haand. Mellem Europa og de Maal, De hidtil har sat Dem, er der en uløselig Modsigelse. Verden behøver Fred. For at sikre denne Fred maa De vende tilbage til de Magtgrænser, der lader sig forene med den almindelige Ro, eller ogsaa vil De komme til at bukke under i Kampen. Idag kan De endnu slutte Fred, imorgen turde det være for sent. Kejseren, min Herre, lader sig i sine Handlinger kun lede af sin Samvittigheds Stemme; det er nu ogsaa Deres Majestæts Sag at tage Deres Samvittighed med paa Raad.«

»Nuvel,« svarede Napoleon. »Hvad vil man, jeg skal gøre? Vanære mig! Aldrig i Evighed; jeg vil vide at dø, men jeg aftræder ikke en Haandsbred Jord. Eders Herskere, der er fødte paa Tronen, kan lade sig slaa tyve Gange og dog bestandig atter vende tilbage

til deres Residens. Mit Herredømme overlever ikke den Dag, paa hvilken jeg har ophørt at være stærk og som Følge deraf frygtet. Jeg har begaaet en stor Fejl, idet jeg lod ude af Agt, hvad en Armee har kostet mig, den herligste, som man nogensinde saae. Jeg kan slaas med Mennesker, men ikke med Elementer; Kulden har ødelagt alt for mig. Paa én Nat mistede jeg 30,000 Heste. Jeg har mistet alt, kun ikke Æren og Bevidstheden om, hvad jeg skylder et tappert Folk, som efter saa mange Ulykker har givet mig nye Beviser paa Hengivenhed og Overbevisningen om, at kun jeg kan regere det. Jeg har udjevnet forrige Aars Tab; se en Gang paa Hæren efter de Slag, jeg netop har vundet. Jeg vil holde Mønstring for Dem.« »Men,« sagde Metternich, »det er netop Hæren, som forlanger Freden.« »Det er ikke Hæren,« afbrød Napoleon ham med Liv. »Nej, det er mine Generaler, som vil Fred. Jeg har ingen Generaler mere; Moskous Kulde har demoraliseret dem. Jeg saae de tapreste græde som Børn; de var nedbrudte legemligt og moralsk. For 14 Dage siden kunde jeg endnu have sluttet Fred, idag kan jeg ikke mere gøre det. Jeg har vundet to Slag; jeg vil ikke slutte Fred.«

Metternich tog atter Ordet: »I alt, hvad Deres Majestæt siger mig, ser jeg et nyt Bevis paa, at Europa og Deres Majestæt ikke kan komme til Forstaaelse. Deres Fredslutninger er altid Vaabenstilstande. Uheld saavelsom Resultater driver Dem kun til Krig. Øjeblikket er kommet, hvor De og Europa kaster Handsken til hinanden; De vil tage den op; det vil blive Dem og ikke Europa, som kommer til at ligge under i Kampen.« »Vil De maaske ødelægge mig gennem en Koalition« — fortsatte Napoleon. »Hvormange er I da, I Allierede? Er I 4, 5, 6, 20? Jo flere, desto bedre for mig. Jeg modtager Udfordringen. Men jeg kan forsikre Dem, næste Oktober ses vi i Wien. Da vil det vise sig, hvad der er bleven af Deres gode Venner, Russerne og Preusserne. Gør De Regning paa Tyskland? Hvad udviklede det i 1809? For at holde den tyske Befolkning i Ave er mine Soldater tilstrækkelige, og for Fyrsternes Troskab borger mig den Frygt, som de har for Eder. Hvis Østrig vil erklære sig neutral og holde Neutraliteten, vil jeg gaa ind paa Underhandlinger i Prag. Vil De en bevæbnet Neutralitet? Indrømmet. De kan lægge 300,000 Mand i Bøhmen. Kejserens (Franz) Ord om, at han ikke vil paaføre mig Krig, før Underhandlingerne er

til Ende, vil være mig nok.« »Kejseren,« svarede Metternich, »har tilbudt Magterne sin Mægling og ikke sin Neutralitet. Rusland og Preussen har modtaget Mæglingen; det staar til Dem at erklære Dem idag. Gaar De ind paa det, jeg lige har tilbudt Dem, vil vi fastsætte et Tidsrum for Underhandlingernes Varighed; afslaar De det, vil Kejseren, min allernaadigste Herre, betragte sig som fri i sine Beslutninger og sine Handlinger. Forholdene kræver en Afgørelse, Hæren maa leve; i Løbet af kort Tid vil der være samlet 250,000 Mand i Bøhmen; de kan staa der nogle Uger, men ikke blive liggende i Kvarter i Maaneder.« Napoleon afbrød her Metternich og søgte, ved udførligt at udtale sig om Østrigs Hær, at bevise ham, at Østrig ifølge Napoleons Beregning ikke kunde stille mere end 75,000 Mand slagfærdige Tropper i Bøhmen. Metternich udtalte sin Forundring over, at Napoleon var saa daarligt underrettet, og tilbød at ville levere ham en nøjagtig Liste over alle den franske Hærs Bataïlloner. Napoleon fastholdt sin Paastand om den østrigske Hær, tilføjende, at hans Beregninger støttede sig paa et mathematisk Grundlag. Derfor var de tilforladelige, thi »ingen har mere, end han kan have«. Da Metternich ikke vilde give efter, førte Napoleon ham ind i sit Arbejdskabinet og viste ham Styrkelisterne for hvert østrigsk Regiment, saaledes som han daglig modtog dem, og søgte derpaa i en stiv Time at overbevise Metternich om, at han havde Ret.

Da begge kom tilbage til Salonen, bragte Napoleon Felttoget 1812 paa Tale, gennemgik det i alle dets Enkeltheder, men kun for at vise, at det var Aarstiden, der havde medført Nederlaget, og at dette ikke havde svækket hans Stilling i Frankrig, saa at den endog var bleven stærkere end før paa Grund af Forholdene.

Efter at Metternich i over en halv Time havde hørt paa denne Skildring, bemærkede han, at alt, hvad Kejseren havde udtalt, syntes for ham som et stærkt Bevis for Nødvendigheden af at sætte en Grænse for Omslag af den Natur. »Lykken« — tilføjede han — »kan anden Gang lade Dem i Stikken som i 1812. Under sædvanlige Forhold danner Hærene kun en ringe Del af Befolkningen; i Øjeblikket er det hele Folket, som De har kaldet under Vaaben. Er ikke Deres nuværende Hær en anticiperet Generation? Jeg har set Deres Soldater; det er Børn. Deres Majestæt har Fø-

lelsen af, at De er absolut nødvendig for Nationen, men er ikke ogsaa Nationen en Nødvendighed for Dem? Og, naar denne ungdommelige Hær, som De idag har kaldet under Vaaben, er gaaet til Grunde, hvad saa?«

Da Napoleon hørte disse Ord, overmandede Vreden ham; han blev bleg, og hans Ansigtstræk fortrak sig. »De er ikke Soldat,« raabte han, »og véd ikke, hvad der foregaar i en Soldats Sjæl. Jeg er voxet op i Krigen, og en Mand som jeg bryder sig kun lidt om en Million Menneskers Liv.« Ved at udtale dette kastede Napoleon sin Hat, som han indtil da havde holdt i Haanden, hen i et Hjørne af Værelset. Metternich blev roligt staaende, idet han støttede sig til en Konsol, der stod mellem to Vinduer, og sagde: »Hvorfor har De valgt mig for imellem fire Vægge at sige mig, hvad De lige har udtalt; lad os aabne Dørene, og lad Deres Ord tone ud over Frankrig fra den ene Ende til den anden. Den Sag, som hvis Forkæmper jeg staar overfor Dem, vil ikke tabe derved.« Napoleon slog om og sagde i en roligere Tone: »Franskmændene kan ikke beklage sig over mig; for at skaane dem har jeg ofret Tyskerne og Polakkerne. Jeg har i det russiske Felttog mistet 300,000 Mand, men der var ikke mere end 30,000 Franskmænd blandt disse.« Metternich svarede: »Deres Majestæt glemmer, at jeg er en Tysker.«

Napoleon begyndte da at gaa op og ned i Værelset tilligemed Metternich. Da han anden Gang kom til det Hjørne i Værelset, hvor hans Hat laa, tog han den op. I Samtalen kom han atter ind paa sit Giftermaal. »Jeg har altsaa begaaet en rigtig dum Streg ved at ægte en Erkehertuginde af Østrig.« »Eftersom Deres Majestæt vil vide min Mening« — var Svaret — »vil jeg frit bekende, at Napoleon, *Erobreren*, har begaaet en Fejl.« »Vil da Kejser Franz detronisere sin Datter?« »Kejseren,« svarede Metternich, »kender kun sine Pligter, og dem vil han opfylde. Hvad der saa end maa blive hans Datters Lod, saa er Kejser Franz fremfor alt Monark, og hans Folks Interesse vil bestandig tage den første Plads i hans Beregninger.« »Rigtigt,« afbrød Napoleon ham, »hvad De siger mig, er mig ikke fremmed. Alt bekræfter min Anskuelse, at jeg har begaaet en utilgivelig Fejl. Da jeg ægtede en Erkehertuginde, vilde jeg smelte det nye sammen med det gamle, de gothiske Fordomme med mit Aarhundredes Institutioner; jeg har skuffet mig, og idag

føler jeg hele Størrelsen af min Fejltagelse. Det kan koste mig Tronen, men jeg vil begrave Verden under dens Ruiner.«

Samtalen fortsattes uafbrudt til Klokken henimod 8½ Aften. Det var bleven mørkt, og ingen havde vovet at træde ind i Værelset. Metternich har kun gengivet de Hovedpunkter, der stod i direkte Berøring med hans Mission.

Da Napoleon tilkendegav Metternich, at Konferencen var forbi, var han bleven roligere, og idet han fulgte ham til Døren, sagde han: »Vi ses dog igen!« »Jeg er til Deres Majestæts Tjeneste,« svarede Metternich, »men jeg har intet Haab om at naa Maalet for min Sendelse.« »Godt,« sagde Kejseren og klappede Metternich paa Skulderen, »véd De, hvad der vil ske? De erklærer mig ikke Krig.« »De er fortabt, Deres Majestæt,« udbrød Metternich. »Jeg havde en Følelse deraf, da jeg kom; nu, da jeg gaar, har jeg Vished.«

Da Metternich kom ud i Forværelserne, traf han de samme Generaler, der havde været der om Formiddagen. De trængte sig om ham for at høre nyt, men han vilde ikke tilfredsstille deres Nysgerrighed. Berthier fulgte ham til Vogns, og idet han sagde Farvel til ham, spurgte han: »Var De tilfreds med Kejseren.« »Ja,« svarede Metternich, »han har givet mig fuldstændig Klarhed over, at med ham er det ude.«

Den Bestemthed, hvormed Napoleon havde udtalt sig om den østrigske Hærs Styrkeforhold, havde gjort Metternich betænkelig, thi de Oplysninger, man havde givet ham om den Tid, der behøvedes til at koncentrere Hæren, og om dennes Styrke, var af en ganske anden Natur. Strax efter Sammenkomsten sendte han derfor en Kurer til Fyrst Schwarzenberg for at faa nøjagtig Besked. Da Svaret gik ud paa, at der endnu behøvedes 20 Dage for at faa Hæren bragt op til den Styrke, man ønskede, besluttede Metternich at søge at faa Vaabenstilstanden forlænget.

Da Napoleon efter nærmere Overvejelse nærede Betænkeligheder ved at lade Metternich afrejse med den Besked, han havde faaet ved Sammenkomsten, anmodede han Metternich om en ny Konference. Den fandt Sted den 27. Juni og førte til, at Napoleon antog Østrigs Mægling, gik ind paa, at de krigførende Magters Befuldmægtigede skulde møde i Prag den 10. Juli, at den 10. August skulde sættes som den sidste Underhandlings Dag, og at alle Operationer skulde indstilles til den Dag. Som Følge heraf blev

Vaabenstilstanden forlænget. Det var Hovedsagen for Napoleon, men for at vinde endnu mere Tid fik han gennem fortsatte Forhandlinger sat igennem, at Opsigelsesfristen paa 6 Dage fremdeles skulde være gældende, saa at Operationerne først maatte begynde den 16. August.

Napoleon havde bestemt, at Gesandten i Wien, Grev Narbonne, samt Caulaincourt skulde møde som Befuldmægtigede ved Kongressen i Prag. Men kun Grev Narbonne begav sig til denne By, hvor han indtraf den 9. Juli; Caulaincourt blev derimod holdt tilbage i Dresden. Den 10. Juli fik Narbonne en foreløbig Instrux, der var udarbejdet af Udenrigsminister Maret. Ifølge denne skulde han arbejde paa at faa tilvejebragt en ærefuld Fred. Østrig skulde straffes for dets Troløshed, saa at det end ikke fik en eneste Landsby. Tilstanden før Krigen skulde benyttes som Udgangspunkt for Forhandlingerne, og disse maatte ikke tage Hensyn til de Forandringer, der var foregaaede med Staterne før 1812. Hovedsagen var dog, at der arbejdedes paa, at Forhandlingerne kun skred langsomt frem ved, at man holdt sig til Formaliteter; de vigtigere Spørgsmaal maatte først forhandles de sidste 10—12 Dage. Nærmere Instrux kunde imødeses, naar Kejseren fandt Øjeblikket belejligt. Instruxen var ledsaget af en Følgeskrivelse fra Maret, hvori det hed: »Jeg sender Dem en vidtstrakt Bemyndigelse, men ingen Fuldmagt. Deres Hænder er bundne, men Fødderne og Munden er fri, for at De kan spadsere og spise.« I et Øjeblik, hvor alle Napoleons Omgivelser med stor Bekymring saae Fremtiden imøde, fandt Udenrigsministeren det altsaa passende at fremsætte en saa utidig Spøg.

Caulaincourt blev bestandig holdt tilbage i Dresden; først den 25. Juli fik han Befaling til at afgaa til Prag. Kejseren afrejste samme Dag til Mainz, og først, da han var rejst, blev Caulaincourt gennem Maret bekendt med den Instrux, der var given Narbonne. Caulaincourt havde forinden haft Konferencer med Kejseren angaaende Forhandlingerne i Prag, og, da Kejserens Udtalelser ved disse Lejligheder stod i Modstrid med Narbonnes Instrux, blev han meget forundret over at se denne og skrev strax til Kejseren. I Brevet udtalte han, at hvis han havde kendt denne Instrux, vilde han have bedt sig fritaget for den Ære at gaa til Prag. Men nu var Sagen en anden, thi Timerne i Prag var talte. Han bad derfor

om, at det maatte være ham tilladt som Kejserens trofaste Tjener at fremsætte sine Anskuelser. Derefter paaviste han Farerne ved en fortsat Krig og bad Kejseren indstændigt om at bringe Ofre, fordi ethvert Offer vilde føre til en hurtig Fred, og den vilde gøre Kejseren langt mægtigere end alle Sejrvindinger. Men hans Ord fandt ingen Indgang hos Kejseren.

Caulaincourt kom til Prag. Metternich anmodede strax begge de franske Befuldmægtigede om en Samtale, og ved denne anmodede han Narbonne om i sin Egenskab af fransk Gesandt i Wien at meddele Kejseren, at hvis der ikke var sluttet Fred den 10. August, vilde Østrig erklære Frankrig Krig den følgende Dag.

Napoleon blev i Mainz til den 1. August. Han var her truffen sammen med Kejserinden, og rimeligvis har han formaaet hende til at søge at gøre sin Indflydelse gældende hos Faderen. Efter paa Tilbagevejen at have inspiceret Tropperne ankom Napoleon den 4. August til Dresden, og det synes, som om Inspiceringen havde bibragt ham Overbevisningen om, at han uden Fare kunde optage Kampen med de Allierede, selv om Østrig sluttede sig til dem. Endnu ønskede han dog at trække Fredsunderhandlingerne i Langdrag, og derfor indskrænkede han sig til at instruere de Befuldmægtigede i Prag om de formelle Vanskeligheder, de skulde drage frem, men han gav dem ikke den ringeste Instrux om, hvilke Fredsforslag de maatte opstille. Desuagtet havde Kejseren allerede den Gang taget sin Beslutning; han vilde ingen Indrømmelser gøre. Man ser det af, at Napoleon den 4. August skrev til Davoust: »Vaabenstilstanden vil blive opsagt den 10. August; Fjendtlighederne vil begynde den 16. s. M.« Caulaincourt fik dog Befaling til i dybeste Fortrolighed, saa at end ikke Narbonne maatte vide det, at begive sig til Metternich og spørge ham, hvad Østrig forlangte for at stille sig paa Frankrigs Side eller forholde sig neutral. Metternich henvendte sig strax til Kejser Franz, og det blev bestemt, at man ikke skulde svare paa de stillede Spørgsmaal, men opstille de Fredsbetingelser, som man mente, Napoleon maatte kunne gaa ind paa. Disse var: Polen skulde deles mellem Østrig, Preussen og Rusland; Hamborg og Lübeck skulde atter være frie Hansestæder, og Landene i den franske 32. militære Division (Hannover, Oldenborg, Mecklenborg og Bremen) skulde udskilles af Frankrig; Napoleon skulde opgive Protektoratet over Rhinforbundet; Preussen

skulde have en holdbar Grænse ved Elben, og de illyriske Provinser skulde afstaas til Østrig. Der skulde træffes gensidig Garanti for Integriteten af den Stilling, de forskellige Stater fik ved Fredstraktaten. Caulaincourt fik Meddelelse herom i en Note, og det blev i den forlangt, at Napoleon skulde svare et bestemt Ja eller Nej inden den 10. August. Skete det ikke, vilde ethvert Forslag, der senere fremsattes, ikke blive sat i nogen Forbindelse med de i Prag førte Underhandlinger.

Caulaincourt afsendte dette Svar den 8. August med en Skrivelse, hvori han udtalte: »Deres Majestæt! Denne Fred vil maaske koste Deres Egenkærlighed noget, men den fordunkler ikke Deres Berømmelse, eftersom den ikke berøver Frankrig det ringeste af dets virkelige Magt. Jeg bønfalder Dem om at gaa ind paa denne Fred for Frankrigs Skyld, paa Grund af dets Lidelser, dets ædle Hengivenhed for Dem og paa Grund af Forholdenes bydende Nødvendighed. Giv den Ophidselse mod os, som har bredt sig over hele Europa, og som de mest afgørende Sejrvindinger kun vil forøge, Tid til at lægge sig. Jeg beder Dem derom, ikke fordi min Forfængelighed vil føle sig tilfredsstillet ved at underskrive Freden, men fordi jeg er overbevist om, at De ikke kan foretage noget for Fædrelandet og Dem selv gavnligere og Deres ophøjede Karakter mere værdigt Skridt.« Skrivelsen indtraf i Dresden den 9. August om Eftermiddagen.

Maret var den eneste, der var vidende om det Skridt, Napoleon havde foretaget, og derfor blev ogsaa han den eneste, der fik Kendskab til Svaret. Men han var uheldigvis den, der mindst af alt egnede sig til at være Napoleons Raadgiver. Blind Forguder af alt, hvad Kejseren foretog sig, saae han kun alt med Kejserens Øjne og tænkte kun, som Kejseren tænkte.

Det gik, som Caulaincourt havde forudset, og som han ved sine Udtalelser havde søgt at forebygge. Napoleons Egenkærlighed var bleven saaret, og derfor vilde han ikke gaa ind paa Forslaget, thi, at dette indeholdt alt, hvad han med Billighed kunde forlange, saae han meget godt. Derfor var det ham yderst magtpaaliggende, at det i Paris fik Udseende af, at Østrig havde stillet Forslag, som det var ham umuligt at gaa ind paa ikke for sin egen, men for Frankrigs Skyld. Lige som han havde modtaget Caulaincourts Meddelelse, skrev han derfor til Cambacérès: »Jeg har skrevet nogle

Ord om Sagernes virkelige Stilling til Hertugen af Rovigo (Savary). Jeg haaber, at jeg skal faa Østrig til at angre sine taabelige Fordringer og sit afskyelige Forræderi. Men i alle Tilfælde kunde der ikke hændes noget værre end det, som Østrig foreslaar.« I Brevet til Savary hed det: »Det er sandsynligt, at Fjenden opsiger Vaabenstilstanden den 11. eller 12. August, og at Østrig erklærer os Krig. Denne Magt har haft en smuk Drøm og har troet at kunne tage alt det tilbage, som det har mistet i 20 Aar; *det vil have alt, selv Venedig.** Jeg meddeler Dem dette til Forstaaelse, men det maa bevares som en Hemmelighed til det sidste Øjeblik.«

Napoleon vilde saaledes — i Strid med Sandheden — give det Udseendet af, at Østrig havde stillet Fordringer, som Frankrig umulig kunde gaa ind paa, thi som det vil ses, havde Østrig indskrænket sig til at forlange de illyriske Provinser og ikke nævnt et Ord om andet og mere og mindst af alt nævnt Venedig.

Den 15. August var Napoleons Fødselsdag, og den — Napoleonsdagen — blev bestandig fejret. Paa Grund af Forholdene havde Napoleon befalet, at den 1813 skulde fejres den 10. August. Der blev holdt Parade; Kongen af Sachsen gav en stor Galadiner, og om Aftenen afbrændtes et pragtfuldt Fyrværkeri. Napoleon var hele Dagen ualmindelig alvorlig og eftertænksom, saa at det syntes, som om Festlighederne voldte ham mere Lede end Fornøjelse. Omgivelserne kendte ikke Grunden dertil. Det var Svaret, Metternich havde forlangt. Skønt Napoleon vidste Følgerne, afsendte han det først den 11., saa at han ikke kunde være i Tvivl om, at det kom for sent. Svaret lød: »Storhertugdømmet Warschaus Deling indrømmes; Danzig skal være en fri Stad, og dets Fæstningsværker sløjfes, og Kongen af Sachsen skal som Erstatning for de polske Besiddelser have de schlesiske og bøhmiske Enklaver, der ligger i Sachsen. De illyriske Provinser aftrædes til Østrig; man kan endog overlade denne Regering Havnene ved Fiume, men ikke Triest. Rhinforbundet skal udstrækkes til Oder. Den danske Stats Ukrænkelighed garanteres.«

Forgæves og i stor Uro ventede Metternich og Caulaincourt den 10. paa Napoleons Svar. Da det udeblev, meddelte Metternich den 11. om Morgenen Caulaincourt og Narbonne, at Kongressen var opløst, og at Østrig saae sig nødsaget til at erklære Frankrig

* Ikke udhævet i Skrivelsen.

Krig. Krigserklæringen blev afgivet den følgende Dag. Nu, da alt var tabt, indsaa Napoleon den Fejl, han havde begaaet ved ikke strax at modtage de stillede Betingelser. Han skrev derfor til Caulaincourt, at han var villig til at gaa ind paa alt, hvad Østrig havde forlangt, dog vilde han beholde Hansestæderne som Pant, til der blev sluttet almindelig Fred. Selv i dette Øjeblik kunde Napoleon altsaa ikke bekvemme sig til at give et fuldstændigt rent Ja, og dette blev vistnok Aarsag til Krigens Fortsættelse. Metternich fik Meddelelsen den 14. August og svarede strax, at Østrig ikke længere var Mægler, men forbundet med Napoleons Modstandere. Derfor vilde han meddele disse Napoleons Tilbud. Et nyt Forslag fra Napoleon om, at der skulde sammenkaldes en ny Kongres, fik et lignende Svar. Men derved blev det, thi England arbejdede af al Iver paa, at det ikke skulde komme til Fred, og Napoleons betingede Tilslutning støttede denne Magts Bestræbelser.

Forhandlingerne var til Ende; Vaabnene skulde atter tale.

Under Vaabenstilstanden havde Sverige fuldstændig sluttet sig til Koalitionen, og det kom derefter til en Sammenkomst mellem Kronprinsen af Sverige, Kejseren af Rusland og Kongen af Preussen, der fandt Sted paa Slottet Trachenberg den 10. og 11. Juli. Hensigten var at komme til Forstaaelse om en Operationsplan. Skønt Østrig ikke den Gang havde tiltraadt Forbundet, gik man dog ud fra, at det vilde ske, og drog derfor den østrigske Hær med ind i Planen. Resultatet blev den saakaldte Trachenberg Plan, der, om end ogsaa Kronprinsen af Sverige har Del i den, dog væsentligst skyldtes den russiske General Toll. Den gengives her i sin endelige Form, forsaavidt angaar Styrkeangivelserne.

De Allierede talte ca. 500,000 Mand. Deraf skulde der dannes tre Hære:

Hovedarmeen, 247,000 Mand under Fyrst Schwarzenberg, skulde samles i det nordvestlige Hjørne af Bøhmen.

General Blücher skulde ved Breslau samle »den schlesiske Armee«, der talte 101,000 Mand.

Kronprinsen af Sverige skulde, foruden at detachere en Styrke mod Davoust i Hamborg, som der her ikke er medtaget i Beregningen, danne en Hær paa 124,000 Mand ved Berlin.

En Styrke paa noget over 26,000 Mand under General Wallmoden skulde operere mod Davoust, der stod i Hamborg.

De tre Hære skulde som fælles Maal for Fremrykningen have den franske Hær og søge at naa Leipzig. Blücher skulde derfor gaa over Elben mellem Dresden og Torgau for at forene sig med Kronprinsen. Hvis Napoleon vendte sig med Overmagt mod en af Hærene, maatte den ikke indlade sig paa et Hovedslag, men skulde trække sig tilbage.

Foruden at kommandere Hovedarmeen skulde Fyrst Schwarzenberg tillige være Generalissimus. Men Monarkerne agtede at følge Hæren, og Kejser Alexander vilde ikke give Afkald paa at gribe ind i Operationerne, hvis han ansaa det nødvendigt. Da han imidlertid ikke følte sig helt sikker paa Krigskunstens Omraade, havde han tilkaldt en Raadgiver. Det var den franske General Moreau, som paa hans Opfordring havde forladt Nordamerika. Men foruden denne tilkaldte Raadgiver kom der en anden, der meldte sig af sig selv. Det var Schweizeren, General Jomini, der af krænket Forfængelighed deserterede fra sin Post som Stabschef hos Marskal Ney den 14. August, altsaa netop som Fjendtlighederne skulde udbryde.

Napoleon havde ogsaa fattet sin Plan. Han raadede over 422,000 Mand, hvoraf de 50,000 stod under Marskal Davoust i Hamborg.

Oprindeligt var det Kejserens Hensigt at holde sin Hovedstyrke, c. 300,000 Mand, samlet mellem Görlitz og Dresden, afvente Fjendens Ankomst og levere et Hovedslag, medens Oudinot gik mod Berlin med henved 70,000 Mand. Men, da Kejseren erfarede, at Fjenden samlede tre, ved stor Afstand skilte, Hære, besluttede han, at Hovedstyrken skulde operere paa de indre Linjer* for at benytte sig af enhver Blottelse, Fjenden maatte give. Da Oudinots Operation paa Berlin alligevel skulde foretages, kom Napoleon saaledes til at danne tre Hære, nemlig foruden Oudinots en Hær i Schlesien (mellem Liegnitz og Bautzen) og en Hær i og omkring Dresden, der var bleven feltbefæstet, og som skulde tjene som Støttepunkt for Operationerne. Faren ved en saadan Tredeling laa

* Man kan kun operere paa de indre Linjer, naar — som i dette Tilfælde — Modstanderen har delt sig i Hære, der har stor indbyrdes Afstand. Operationen bestaar da i, at man med overlegen Styrke vender sig mod en af Hærene og slaar den fuldstændigt for derefter paa lignende Maade at vende sig mod de andre. Overfor disse maa der, medens Operationen varer, efterlades en Styrke, der er stor nok til at kunne holde igen.

i, at Napoleon kun kunde være ved en af Hærene, og Følgerne deraf gjorde man ham opmærksom paa ved Felttogets Begyndelse. Ganske mod Sædvane havde Napoleon nemlig denne Gang sendt sine Planer til nogle af Marskallerne og tilladt dem at udtale deres Mening. Marskal Marmont var, saavidt bekendt, den eneste, der gjorde Brug af Tilladelsen ved i en Skrivelse indstændig at tilraade Kejseren at beholde hele Styrken samlet under sin Kommando istedenfor at gaa til Tredelingen. Som Motiv anførte Marmont: »Ved Foreningen af tre særlige Hære, der er adskilte ved store Afstande, giver Deres Majestæt Afkald paa den Fordel, som Deres Majestæts Nærværelse paa Valpladsen sikrer dem, og jeg frygter meget for, at den Dag, da De har tilkæmpet Dem en Sejr og troet at have vundet et afgørende Slag, vil De erfare, at De har tabt to.« Skrivelsen var af 16. August, og Napoleon havde allerede den Gang forladt Dresden for at gennemføre Planen; men det viste sig, at Marmonts Spaadom blev opfyldt og det i langt højere Grad, end Marskallen havde tænkt sig.

Ligesom Marmonts Advarsel kom for sent, saaledes var der ogsaa en Meddelelse fra Oudinot, der først afsendtes den 16., som kom for sent. Oudinot bad om at maatte blive fritaget for det Hverv, der var betroet ham, og som gik ud paa med c. 70,000 Mand at gaa mod Berlin. Da han ikke fik Svar, maatte han i Henhold til Ordren bryde op den 18. August, uden Tro paa, at hans Operation vilde lykkes.

Om Marmonts Forestillinger og Oudinots Anmodning havde øvet nogen Indflydelse paa Napoleons Beslutninger, er tvivlsomt, men der indtraf en Begivenhed, der tvang ham til strax at skride ind. Det var General Blücher, der var Aarsagen.

General Blüchers Hær var samlet bag Breslau, men Generalen vilde gerne besætte Breslau og det foranliggende Terræn for at kunne begynde sine Operationer herfra. Uden at bekymre sig om den Grænse, der var bestemt ved Vaabenstilstandskonventionen, rykkede han frem den 14. August og besatte Terrænet, uagtet Vaabenstilstanden først udløb den 16. s. M. De allierede Officerer, der havde afsluttet Konventionen, forlangte, at Blücher skulde trække sine Tropper tilbage. Men Blücher svarede: »De diplomatiske Narrestreger og Noteskriverier maa nu have en Ende; ich will Takt schlagen ohne Noten.« Han blev staaende.

Napoleon havde den 15. August forladt Dresden, og den følgende Dag kom han til Bautzen. Her erfarede han det, han med Rette kaldte: »la conduite infame des prussiens« ved Brudet paa Vaabenstilstanden. Han var nødt til strax at gaa mod Blücher, og gennem en Kamp den 21. August blev denne tvungen til at gaa tilbage. Napoleon fulgte efter; men den 23. August modtog han Efterretning om, at Schwarzenberg var rykket frem med Hovedarmeen gennem Erzgebirge. Macdonald fik derfor Befaling til at fortsætte Forfølgelsen af Blücher med 100,000 Mand. Selv vilde Napoleon med den øvrige Styrke gaa over Elben ved Königstein for at komme i Ryggen paa Schwarzenberg. Men, medens Kejseren var paa Marchen, modtog han den 25. August sent paa Aftenen en Melding fra Marskal St. Cyr, der stod i Dresden, om, at Schwarzenberg var rykket frem mod denne By, og at Faren var overhængende. Kejseren befalede derfor Vandamme til med 50,000 Mand at gaa over Elben ved Königstein, og selv begav Kejseren sig med de øvrige Tropper til Dresden, hvor han, der var ilet forud, ankom den 26. Kl. 9 F.

Schwarzenberg, der havde efterladt et Korps ved Pirna, raadede over 180,000 Mand, og med dem stod han i en Halvbue omkring Dresden paa venstre Elbbred. Kl. 4 Eftermiddag rykkede han frem, men alle hans Angreb blev efter haardnakket Kamp afslaaede, og om Aftenen lod Napoleon begge sine Fløje gøre Fremstød, hvorved de vandt Terræn.

Den 27. om Morgenen havde Napoleon faaet samlet ialt 120,000 Mand. Skønt han var Schwarzenberg underlegen, rykkede han dog frem til Angreb med begge sine Fløje for at omgaa Schwarzenberg. Det lykkedes Ney at kaste Schwarzenbergs højre Fløj ind mod Centrum, og Murat, der kommanderede den modsatte Fløj, slog Schwarzenbergs venstre Fløj paa Flugt, gjorde 15,000 Fanger og erobrede 16 Kanoner.

Under Slaget blev General Moreau dødelig saaret af en fransk Kanonkugle.

Kl. 5 om Eftermiddagen befalede Schwarzenberg, at Hæren skulde trække sig tilbage, saasnart det blev mørkt.

Napoleon, der i Løbet af Natten til den 28. fik Melding om, at Schwarzenberg trak sig tilbage, gav om Morgenen Kl. 4 Befaling til Forfølgelse. Murat, Marmont og St. Cyr skulde hver ad

sin Vej følge efter Schwarzenbergs Hær og trænge den ind i Erzgebirges Defiléer, og Vandamme, der var gaaet over Elben ved Königstein, skulde fortsætte sin Fremrykning for at gøre Schwarzenberg al mulig Skade, naar han deboucherede gennem Bjergdefiléerne. Da Forfølgelsen var sat i Gang, red Kejseren til Pirna. Fra alle Sider indbragtes Fanger og Materiel, og alt tydede paa, at Fjenden var demoraliseret.

Efter at Napoleon havde givet sine Ordrer i Pirna, vendte han tilbage til Slottet i Dresden, ikke, som man har sagt, paa Grund af Sygdom, men fordi han derved var i Centret for alle Operationer, og dér maatte han være.

Napoleon havde vundet en afgørende Sejr, derom var der ikke Tvivl. Men nu gik det, som Marskal Marmont havde spaaet. Han fik Efterretning om, at Oudinot vel var naaet frem mod Berlin, men at han den 23. August var stødt paa Kronprinsen af Sveriges Hær ved Grosz Beeren og var bleven slaaet, saa at han havde maattet trække sig tilbage mod Wittenberg. Denne Efterretning suppleredes med, at General Girard, der med 10,000 Mand var rykket frem fra Magdeburg for at støtte Oudinot, var bleven sprængt, saa at han kun kom til Magdeburg med 3000 Mand.

Macdonald havde været endnu uheldigere. Uagtet Napoleon havde givet ham en meget omhyggelig Instrux og navnlig paalagt ham at holde sin Styrke samlet, saa havde Macdonald ikke fulgt Instruxen. Blücher benyttede sig strax heraf, vendte om og slog Macdonald den 26. August ved Katzbach. Under den af Blücher fortsatte Forfølgelse mistede Marskallen foruden Tabet af Døde og Saarede 18,000 Fanger, 103 Kanoner og 250 Ammunitionsvogne.

Vandamme var rykket frem uden at foretage det nødvendige til sin Sikring, og, uagtet han vidste, at han stod overfor betydelig Overmagt, havde han dog den 30. August indladt sig paa at modtage Slag ved Kulm. Han var bleven angreben i Front og Ryg, saa at hans Korps blev sprængt og mistede 15,000 Mand foruden hele Artilleriet. Selv faldt han i Fangenskab.

Efterretningerne om Macdonalds og Vandammes Nederlag indtraf hos Napoleon den 31. August. Forfølgelsen af Schwarzenbergs Hær blev standset og de dertil anvendte Tropper trukne til Dresden. Kejseren besluttede derpaa at genoptage Operationerne paa

Berlin. Da Napoleon var misfornøjet med, at Oudinot havde valgt Wittenberg istedenfor Torgau til Retrætepunkt, fik Ney Kommandoen over hans Hær med Ordre til at rykke mod Berlin. Selv vilde Kejseren støtte Operationen ved at rykke frem over Luckau. Men, da Napoleon havde begyndt at koncentrere Tropperne, fik han den 3. September følgende Skrivelse fra Macdonald: »Hvis min Hær udsættes for et nyt Uheld, vil Resultatet blive dens fuldstændige Opløsning.« Napoleon maatte da øjeblikkelig ile Macdonald til Hjælp ved anden Gang at vende sig mod Blücher. Men, saasnart Blücher mærkede, at han havde Kejseren overfor sig, undveg han Slaget ved at trække sig tilbage. Macdonald fik Ordre til at fortsætte Forfølgelsen, og Napoleon vilde nu gaa mod Berlin. Da fik Kejseren den 6. September en Skrivelse fra St. Cyr, der var efterladt ved Dresden, hvori meddeltes, at Schwarzenberg atter var rykket frem, og at Dresden var truet af en overhængende Fare. Napoleon maatte derfor begive sig til Dresden, hvor han ankom den 7. September.

Ved Ankomsten viste det sig, at St. Cyr havde overdrevet Faren; men her modtog Kejseren Efterretning om en ny Ulykke.

Ney var den 3. September ankommet til Wittenberg og overtog der Kommandoen over Oudinots Hær. Uden at have gjort sig bekendt med denne, uden at have skaffet sig nøjagtige Oplysninger om Kronprinsen af Sveriges Stilling og Styrke, og uagtet han var vidende om, at Kejseren havde været nødt til at vende sig mod Blücher, saa at han ikke kunde støtte Operationen, rykkede Ney frem den 5. September. Følgen blev, at de preussiske Generaler Bülow og Tauentzien den 6. tilføjede Ney et fuldstændigt Nederlag ved Dennewitz. Under Neys Flugt, thi man kan ikke kalde det et Tilbagetog, afsendte han den 7. September to Meldinger. Den ene, der var stilet til Kejseren, lød: »Jeg er fuldstændig slaaet, og endnu véd jeg ikke, om min Hær atter har samlet sig. Deres Majestæts Flanke er blottet; derfor maa De være paa Deres Post. Jeg tror, at det er paa Tide at forlade Elben og trække sig bag Saale.« Den anden Melding sendtes til Gouvernøren i Wittenberg og lød: »Jeg er ikke mere Herre over min Hær; den nægter mig Lydighed og har opløst sig. Træf De, Herr Kommandant, derefter Deres Forholdsregler.« Hæren var imidlertid flygtet til Torgau, og dér samledes den i Løbet af 7. og 8. September. Den havde mistet

24,000 Mand, hvoraf 13,500 Fanger, 53 Kanoner og omtrent hele Trænet. Den 8. skrev Ney til Berthier, at Hærens Tillid var rystet, og at det vilde være rigtigst, at Kejseren opgav Dresden. I en ny Indberetning af 10. September klagede han over Generalernes Ulydighed og over Troppernes Upaalidelighed. Naar man ser hen til, at Ney i 1807 fik en Tilkendegivelse af, at Kejseren hverken behøvede hans Raad eller hans Felttogsplaner, saa maa man forbauses over, at Ney ved denne Lejlighed vilde belære Kejseren om, hvad han skulde gøre, og det ovenikøbet under Vilkaar, hvor han ved sine egne Fejl havde bragt Kejseren i en saa overordentlig kritisk Stilling. Naar dertil føjes, at Kejseren ikke kunde vente, at Ney vilde være i Stand til at løse nogen Opgave med Generaler, der var ulydige, og med Tropper, til hvilke han ikke havde Tillid, saa var der jo al Grund til at vente, at Kejseren var skreden alvorligt ind mod Ney. Men, der skete intet; det var, som om Begivenhederne havde lammet Kejserens Handlekraft. Ney fik kun Befaling til at reorganisere sin Hær og bevogte Elben fra Aken til Torgau. Styrken udgjorde 35,000 Mand.

Fra den 7. September stod Kejseren ved Dresden og afslog alle Schwarzenbergs Forsøg paa at trænge frem fra Bøhmen. Men Kronprinsen af Sverige havde efter Dennewitz ladet slaa Broer over Elben, og Blücher havde atter tvunget Macdonald tilbage, saa at Marskallen den 19. September kun stod én Dagsmarche fra Dresden.

Nættet trak sig saaledes mere og mere sammen om Napoleon. Han kunde ikke længere operere paa de indre Linjer, thi Rummet var for snevert, og kom han ikke bort itide, risikerede han at blive klemt inde. For tredie Gang vendte Napoleon sig derfor mod Blücher, men det skete kun for at faa Vished for, at denne havde hele sin Styrke i Egnen ved Bautzen. Ved en Kamp den 24. September fik Napoleon Overbevisningen herom, og samme Dag tiltraadte Hæren Tilbagetoget over Elben for at koncentrere sig paa venstre Elbbred. Hovedstyrken blev staaende i og ved Dresden; Ney bevogtede Elben, og Augereaus Korps, 23,000 Mand, der var den eneste Forstærkning, Napoleon kunde trække til sig, beordredes til Leipzig.

Efter at Napoleon var kommen over paa venstre Elbbred, maatte man formode, at det var hans Hensigt at give Felttoget en ny Vending. Men det kunde kun ske ved, at han tog Initiativet.

Thi blev han staaende og overlod dette til Fjenden, risikerede han, at det samme vilde gentage sig, der havde nødsaget ham til at skifte Flodbred: Han vilde atter blive klemt inde. Desuagtet blev Kejseren staaende i Troen paa, at Fjenden vilde gøre det samme. Den 29. September skrev han nemlig til St. Cyr, at Fjenden havde opgivet sine Planer om at trænge igennem ved Dresden, og at de Kolonner af Hovedarmeen, der var rykkede frem fra Erzgebirge, atter havde trukket sig tilbage.

Napoleon havde den Gang faaet at vide, at Blücher havde skudt sig noget til Højre, men han antog, at det var for, støttet af Elben i højre Flanke, at rykke frem for at angribe Dresden nordfra. Sandheden var, at Blücher, der havde efterladt en mindre Styrke for at skjule Afmarchen, var med Hovedstyrken gaaet til Højre for at passere Elben.

Hvad Schwarzenberg angaar, da var han — Napoleon uafvidende — bleven forstærket med en russisk Reservehær paa henved 60,000 Mand under General Bennigsen. Det blev bestemt, at denne Hær samt en østrigsk Division skulde sendes mod Dresden. Selv brød Schwarzenberg op med Hovedarmeen den 29. September for over Chemnitz at rykke mod Leipzig.

Det viser sig altsaa, at Napoleons Efterretningsvæsen, hvorpaa han ellers altid lagde saa megen Vægt, var bleven forsømt.

Fangne Partigængere, der var udsendte af Schwarzenberg, skræmmede Napoleon op; thi af dem fik Kejseren at vide, at Schwarzenberg var under Fremrykning. Men istedenfor strax at gaa imod ham med Hovedstyrken sendte Napoleon Murat med henved 50,000 Mand til Egnen ved Freiburg for at forsinke Schwarzenbergs Fremrykning. Den foruroligede ham dog saa lidt, at han i et Brev til Ney af 1. Oktober udtalte, »at Schwarzenberg vilde finde et andet Dresden«.

Men nu greb ogsaa Blücher ind. Den 3. Oktober gik han over Elben ved Wartenburg og sprængte et af Neys Korps fuldstændigt. Meldingen herom naaede Kejseren den 5. Oktober Kl. 3 Eft.

Efter at have overvejet Stillingen besluttede Napoleon at rømme Dresden og lade Murat blive staaende overfor Schwarzenberg, medens han selv med Hovedstyrken gik mod Blücher.

Den 6. Oktober sattes Tropperne i Marche med Undtagelse St. Cyrs Korps, 30,000 Mand, der skulde sørge for, at Lazaret-

terne og Magasinerne blev flyttede. Derpaa skulde St. Cyr følge efter.

Den 7. Oktober om Morgenen Kl. 6 forlod Napoleon Dresden, men, da han naaede Meissen, sendte han St. Cyr Befaling til at blive staaende i Dresden og forsvare Byen. Da Dresden ingen Betydning havde, burde den have været rømmet, og det saa meget mere som det jo ingenlunde kunde være ligegyldigt for Napoleon, om han, naar det kom til et Slag, var 30,000 Mand stærkere eller svagere.

Blücher's Overgang havde bevirket, at Kronprinsen af Sverige ogsaa gik over Elben ved Aken og Roslau, men Kronprinsen efterlod et preussisk Korps under General Tauentzien ved Wittenberg. Efter at Overgangen var udført, satte Blücher igennem, at begge Hære i Forening skulde rykke frem mod Leipzig.

Den 8. Oktober havde Napoleon samlet sin Hær i Wurzen, og han vilde nu rykke frem for at angribe Blücher. For at denne ikke som de foregaaende Gange skulde trække sig tilbage for at undgaa Slag, valgte Napoleon at rykke frem langs højre Muldebred. Derpaa vilde han gaa mod Wittenberg, hæve Belejringen og, efter at være kommen over paa højre Elbbred, bemægtige sig Fjendens Broer.

Fremrykningen skete den 9., men kun ved Düben stødte Napoleon paa en Arriéregarde af et af Blücher's Korps. Kejseren tog sit Hovedkvarter i Düben.

Den 10. fik Napoleon at vide, at Blücher's Hær var Vest for Mulde. Men iøvrigt var han uvidende om Forholdene. Efter Breve, som han samme Formiddag skrev til Maret, ventede han samme Dag at være med sin Tête i Wittenberg, og at der vilde blive leveret et Slag den 10. eller 11. Sejrede han i dette, antog han, at Schwarzenberg vilde trække sig tilbage. Kejseren vilde da nærme sig Torgau og »gøre et Besøg i Berlin«. Kom det ikke til Slag, vilde Kejseren muligvis operere paa højre Elbbred, »fordi alle Fjendens Planer var byggede paa Operationer paa venstre Elbbred«. Kejseren tilføjede, at »Følgen af Begivenhederne den 10. og 11. kunde blive uberegnelige«.

Napoleon havde oftere udtalt overfor sine Marskaller og Generaler, at man ikke kan operere, naar man ikke har nøjagtige Efterretninger. Han glemte ved denne Lejlighed selv at følge denne

Læresætning. Thi alt, hvad han byggede paa, var Formodning. Han gik ud fra, at Kronprinsen af Sverige endnu ikke var kommen over Elben, og det var med ham, at han ventede, at det vilde komme til Slag.

Senere paa Dagen den 10. fik Kejseren Melding om, at Schwarzenberg var stødt paa Murat og havde tvunget ham til at gaa tilbage. Murat fik Befaling til at holde igen saa meget som muligt. Samtidig fik han Underretning om, at Blücher var i fuld Tilbagegang for at komme over Elben, og at Kejseren vilde, som han skrev, bringe Fjenden fuldstændig ud af Fatning. Fik han ikke Tid til at slaa Kronprinsen, før Schwarzenberg naaede Leipzig, vilde han opgive hele venstre Elbbred.

Atter her er alt Formodninger, der var urigtige. Det var saa langt fra, at Blücher var gaaet tilbage, at han gennem Forhandling med Kronprinsen havde faaet sat igennem, at de i Forening skulde trække sig mod Vest til Saale for derpaa at gaa mod Syd og forene sig med Schwarzenberg.

Napoleons fortroligste Omgivelser, for hvem han udtalte sig paa lignende Maade som overfor Maret og Murat, begyndte at blive ængstlige for den Vending, Felttoget havde taget, og de Planer, Kejseren omgikkes med, fordi de saa fuldstændigt stred mod de Principer, Kejseren bestandig havde forfægtet; thi Operationerne manglede i Virkeligheden en Basis. De søgte derfor at formaa Kejseren til at slaa ind paa Operationer, der ydede mere Garanti, ved at gaa bag Saale, hvorved han fik Rhinen som Basis. For at berolige dem udtalte Kejseren: »Jeg véd meget godt, at man aldrig letsindigt skal prisgive sin Operationslinje. Det forlanger den sunde Fornuft, og deri bestaar Krigskunstens A.B.C. Men, naar vigtige Interesser staar paa Spil, maa man bringe Sejrens Gud et Offer og ikke nære den mindste Betænkelighed ved at brænde sine Skibe bag sig. Hvis Krigskunsten bestod i aldrig at stille noget blot, vilde Æren tilfalde Middelmaadigheden. Tror man maaske, at jeg har til Hensigt at stille mig altfor blot i Hjertet af Tyskland? Var jeg ikke paa Valpladsen ved Marengo, ved Austerlitz og ved Wagram i en langt farligere Stilling? Fra Arcole til den Dag idag har alle mine Skridt paa Krigens Bane været lignende Vovestykker, og jeg har i den Henseende fulgt de mest udmærkede Forbilleder. Tænkte vel Alexander, Hannibal

eller Cæsar paa Tilbagetogslinjer i de Øjeblikke, da Striden gjaldt Verdensherredømmet? Hvad vilde Følgerne have været, om Alexander var bleven slaaet ved Indus? Om Hannibal ikke havde sejret ved Cannæ? Om Cæsar havde lidt et Nederlag i Galliens Skove eller i Passet ved Pharsalus?

I Felttoget 1805 var hele Preussen færdig til at falde over mig. Jeg laa dybt inde i Mähren. Tilbagetog gennem Tyskland var umuligt — men jeg sejrede ved Austerlitz.

I 1806 vilde Østrig i det Øjeblik, jeg rykkede ind i Hulvejene i Thüringen, falde mig i Ryggen, og Spanierne bryde ind over Pyrenæerne — men jeg sejrede ved Jena.

I 1809, i det Øjeblik da jeg kæmpede ved Donau paa Grænsen af Ungarn, var Tyrol i fuldt Oprør, og Englænderne rykkede frem mod Antwerpen, medens jeg samtidig maatte frygte for, at Rusland skulde falde fra mig. Min Forlegenhed forøgedes yderligere, naar jeg kastede et Blik paa Preussen — men jeg sejrede ved Wagram!«

Napoleon havde gennem dette Opgør med Fortiden paavist, at det, der i hvert givet Tilfælde havde frelst ham af Faren, det var Sejren. Men, hvor var den Fjende, han i dette Øjeblik vilde besejre? Han vidste det ikke. Han søgte ham. Men, naar han nu ikke fandt ham, medens det var Tid, og hvis Sejren blev et Nederlag, hvad blev der saa af Verdensherredømmet?

Man har ondt ved at forstaa, at det er den samme Feltherre, der nylig med Opbydelsen af hele sin Energi havde ledet Felttoget paa højre Elbbred, som man her stod overfor. Napoleon viste sig ikke mere ved sin Avantgarde for at se med egne Øjne; han færdedes ikke mellem sine Tropper, men han blev i sit Hovedkvarter i Dûben, ventende paa Efterretninger. Det er, som om de store Ulykker, der havde ramt Hæren gennem Marskallernes Nederlag, havde lammet hele Kejserens Handlekraft. Dette var saa meget farligere, som Hærens løse Sammensætning krævede en Kraft, der kunde holde det Hele sammen. Slapheden fra oven virkede nedefter, saa at Korpskommandørerne viste sig forsømmelige ved Udførelsen af de dem betroede Hverv. Hvor er Fjenden? Det var det Spørgsmaal, der skulde og maatte besvares. Napoleon havde sendt Marskal Marmont frem paa venstre Muldebred for at skaffe Efterretninger gennem Rekognoscering. Marmont havde den 10.

kunnet skaffe Napoleon den Efterretning, han behøvede; men han skød ikke Rekognosceringen langt nok frem.

Tropperne fortsatte Fremrykningen mellem Mulde og Elben. De forreste Korps passerede Wittenberg; man traf Tauentziens Korps, der trak sig henimod Roslau. Først den 12. om Aftenen Kl. 9 fik man Klarhed. Det var General Reynier, der var længst fremme paa højre Elbbred, som meldte Napoleon, at Kronprinsen forlængst var gaaet over paa venstre Elbbred, og at han i Forening med Blücher marcherede til Saale. Meldingen naaede Kejseren Natten til den 13. Oktober Kl. 4.

Sandheden var altsaa den, at Napoleon havde i Dagene fra den 7. til den 13. Oktober ført et Stød i Luften.

Men den 12. om Formiddagen havde Napoleon modtaget en Melding fra Murat, der gik ud paa, at Schwarzenberg havde trængt ham tilbage, saa at han stod en Dagsmarche fra Leipzig. Napoleons første Tanke var at vende om og ile Murat til Hjælp, men, da denne paa Forespørgsel erklærede, at han kunde holde sig i 24 Timer, blev Befalingerne, der var udfærdigede, ikke udsendte. Nu, da Napoleon havde vundet Klarhed, jagede Adjutanterne afsted med nye Ordrer, og hele Hæren vendte om for hurtigst muligt at naa Leipzig og levere et Hovedslag. Hvis Napoleon traf Schwarzenberg alene, var der nogen Sandsynlighed for, at det vilde blive, hvad Napoleon havde sagt, »et andet Dresden«. Men, var Kronprinsen af Sverige og Blücher stødte til, hvad Napoleon ikke vidste, saa maatte Kejseren forberede sig paa et tabt Slag. Dette forudsaa han, og derfor blev det bestemt, at Hærens Tilbagetogslinje skulde ske paa Elben mellem Torgau og Wittenberg.

Da Tropperne var satte i Marche, begav Napoleon sig forud og naaede den 14. Oktober Reudnitz, en lille By tæt Ø. for Leipzig, hvor han tog sit Hovedkvarter.

Schwarzenberg havde samme Dag, som Indledning til Slaget, foretaget en Rekognoscering af Murats Stilling, hvorved det kom til en meget hæftig Rytterkamp ved Liebertwolkwitz.

Napoleons Tropper ankom i Løbet af den 14. og 15. Oktober. Styrken udgjorde, indbefattet Murats og Augereaus Tropper, 173,000 Mand med 734 Kanoner. Reyniers Korps, der talte 13,000 Mand, var længst tilbage og indtraf først den 17.

Den Stilling, Napoleon indtog med Hovedstyrken, støttede sin højre Fløj til Pleisse og gik over Markleeberg, Wachau og Liebertwolkwitz. Derfra bøjede den af i en Bue henimod Chausséen, der fra Leipzig fører mod Øst til Wurzen. Medens den højre Fløj var godt støttet, hang den venstre Fløj i Luften, men Faren derved var uden Betydning, fordi denne Fløj kun kunde angribes gennem en meget stor omgaaende Bevægelse.

Bertrands Korps fik den Opgave at sikre Adgangen til Leipzig fra Vest ved at besætte Lindenau, og Marmonts Korps skulde sikre Adgangen fra Nord, der kommer fra Halle.

Schwarzenberg raadede over 162,000 Mand med 644 Kanoner. Han agtede at føre sit Hovedangreb den 16. Oktober og havde sendt Dispositionen saavel til Blücher som til Kronprinsen af Sverige. Disse var naaede frem til Egnen ved Halle. Blücher afmarcherede den 15. Oktober for med 54,000 Mand og 310 Kanoner at føre et Angreb mod Leipzig nordfra. Kronprinsen fik derimod Betænkeligheder og rykkede vel frem, men først den 16. og saa langsomt, at han ikke kunde komme til at deltage i Kampen paa denne Dag.

Den 16. Oktober om Morgenen Kl. 7 gav Schwarzenberg Signal til Fremrykningen. Det varede ikke længe, før Kampen blev hæftig, men alle de Angreb, Schwarzenberg førte mod Napoleons højre Fløj, blev slaaede tilbage, saa at han tabte Terræn. Kl. henved 2 gjorde Napoleon et offensivt Stød med en Del af Fodfolket, og derefter blev Rytteriet sendt frem til Attake. Situationen for Schwarzenberg blev meget kritisk; hans Tropper blev kastede i stor Uorden, og Kejser Alexander, Kejser Franz og Kongen af Preussen, der havde taget Stade paa »Monarchenhügel« for at overvære Slaget, maatte flygte for at undgaa Fangenskab. Men de østrigske Reserver indtraf saa betimeligt, at de kunde standse Napoleons Rytteri. Senere paa Eftermiddagen forberedte Napoleon et nyt offensivt Stød, og, da Kl. var 5, vilde han give Befaling til Fremrykningen. Men ved samme Klokkeslet kom der Melding om, at Fjenden var gaaet over Pleisse og trængte Napoleons yderste højre Fløj tilbage. Det lykkedes at afvende denne Fare, men først da det begyndte at skumre, og da var det for sent til at foretage et almindeligt Angreb. Paa venstre Fløj var det ikke alene lykkedes at kaste Fjenden, men ogsaa at vinde Terræn.

Vestfra blev Lindenau angrebet af General Guilay, men han blev med stort Tab slaaet tilbage af General Bertrand.

Nordfra angreb Blücher Marskal Marmont. Denne havde taget Stilling ved Möckern, og det glimrende Forsvar, der blev ført i denne By, syntes at love Sejr. Men en grov Fejl, der blev begaaet af Marmonts tyske Rytteri, bragte Uorden i Infanteriet, der havde Stilling til Siden af Byen. Blücher benyttede sig deraf, og Marmont maatte gaa tilbage med betydeligt Tab.

Möckern var altsaa det eneste Punkt, hvor de Allierede havde opnaaet Fordele.

Napoleons Korrespondancer indeholder ikke en eneste Skrivelse fra den 17. Oktober, saa man mangler alt, hvad der kunde bidrage til at forklare, hvad der har været Napoleons Hensigter. Kun vides det, at Trænet var bleven holdt tilbage ved Ejlenburg, saa at det endnu var Tanken at gaa tilbage paa Elben.

Det maa antages, at Napoleon havde ventet, at Schwarzenberg havde lidt saa betydelige Tab den 16., at han vilde trække sig tilbage. Men, da det den 17. gryede ad Dag, viste det sig, at Schwarzenbergs Hær endnu stod foran Kejserens Stilling, om end i nogen Afstand.

Napoleon havde kun Valget imellem at rykke frem til Angreb eller trække sig tilbage paa Torgau. Blev han staaende, maatte det føre til Ulykker. Thi hele den Forstærkning, han kunde vente, indskrænkede sig til Reyniers 13,000 Mand. Men omvendt vidste han, at Kronprinsen af Sveriges Hær var under Fremrykning og maatte forøge den Overmagt, han alt havde imod sig. Derimod vidste han ikke, at Schwarzenberg desuden vilde blive yderligere forstærket. Bennigsens Hær havde nemlig indesluttet St. Cyr i Dresden og derpaa trukket den Styrke til sig, som Blücher havde efterladt. Cerneringen blev saa overladt til det mindst mulige Antal Tropper, og med henved 57,000 Mand rykkede Bennigsen i Ilmarche til Leipzig, hvor han den 17. stødte til Schwarzenbergs højre Fløj.

Først den 17. ved Middagstid fattede Napoleon en Beslutning; men det er saare vanskeligt at forstaa, at Kejseren noget Øjeblik har kunnet tro paa, at den vilde føre til Maalet. Ethvert Forsøg, Napoleon havde gjort paa at komme til Forhandling med Fjenden, efterat Prag-Kongressen var gaaet fra hinanden, var bleven afvist,

og dog søgte Kejseren nu, da hans Modstandere følte sig som Sejrherrer, at faa en Underhandling i Gang, der kunde føre til en Vaabenstilstand.

Den østrigske General Merfeld var bleven fangen den 16. Napoleon kaldte ham til sig den 17. om Eftermiddagen Kl. 2 og bad ham om at begive sig til de allierede Monarker med følgende Fredstilbud: Kejseren vilde give Afkald paa Polen, Spanien, de illyriske Provinser, Hannover og Hansestæderne, men han vilde beholde Protektoratet over Rhinforbundet. General Merfeld paatog sig Sendelsen, og han medbragte tillige et Brev fra Napoleon til Kejser Franz, hvis Indhold ikke kendes. Men, inden Merfeld naaede Monarkerne, var det i et Krigsraad, der afholdtes Kl. 3, bleven bestemt, at Angrebet paa Napoleon skulde fortsættes den følgende Dag, den 18. General Merfeld blev derfor beordret til at blive i Hovedkvarteret.

Aftenen kom; General Merfeld vendte ikke tilbage, og Kejseren maatte derfor træffe Dispositioner for Tilbagetoget. Man havde faaet Efterretning om, at Kronprinsen af Sverige var under Fremrykning mellem Blücher og Schwarzenberg, saa at det var umuligt at komme tilbage paa Elben. Kejseren maatte derfor vælge Rhinen som Basis og gaa tilbage gennem Leipzig. General Bertrand fik derfor Befaling til at rykke frem fra Lindenau den 18., kaste, hvad der stod foran ham, og hurtigst muligt søge at naa Defileerne over Saale for at sikre Overgangen over denne Flod. Hæren blev stærkt koncentreret i en Stilling nærmere ved Leipzig med Probstheyda som Nøgle til Stillingen. Paa denne Maade vilde Napoleon føre en Arrièregardekamp i stor Stil for at dække Tilbagegangen gennem Leipzig.

Den 18. Oktober Kl. 7 F. rykkede de Allierede frem. Ser man fuldstændig bort fra Tabene, saa kæmpede den 16. Napoleon med 173,000 Mand mod Schwarzenbergs og Blüchers 216,000 Mand. Den 18. var Napoleon forstærket med Reynier og talte 186,000 Mand; men Schwarzenbergs og Blüchers 216,000 Mand var blevne forstærkede med Kronprinsen af Sveriges 65,000 Mand og Bennigsens 57,000 Mand, saa at hele de Allieredes Styrke udgjorde 338,000 Mand.

De Allierede angreb hele Napoleons Front, og aldrig er der fra Franskmændenes Side bleven kæmpet med større Heltemod.

Maatte de end vige paa enkelte Punkter, saa blev dog Stillingen som Helhed holdt. At vinde Sejr havde Napoleon paa Forhaand givet Afkald paa, og, naar han desuagtet i Bulletinen fortæller, at der var et Øjeblik, da Sejren vinkede, men det blev forspildt, fordi Sachserne under Slaget gik over til Fjenden, saa er dette ikke rigtigt. Den sachsiske Styrke, som gik over til Fjenden, udgjorde kun henved 3000 Mand, og, selv om den var bleven paa sin Plads, vilde den ikke have kunnet forhindre, at Fjenden vandt Terræn dér, hvor den kæmpede, fordi Overmagten var altfor stor.

Medens denne Kamp stod paa, havde General Bertrand fuldstændig løst sin Opgave, og Blüchers Forsøg paa at trænge ind i den nordlige Del af Leipzig var blevne afviste.

Kampen varede paa nogle Punkter til Mørkets Frembrud. Dødstræt af Anstrengelse havde Kejseren sat sig til Hvile paa en Stol i Gardens Bivouak. Efter at have sovet nogle Timer gav han Befalinger for Tilbagetoget.

Vanskelighederne bestod i, at alt, Tropper som Træn, skulde passere en eneste Bro, der ligger i den vestlige Udkant af Leipzig, fordi der ikke itide var sørget for flere Overgangssteder. Vel begyndte Trænet allerede at gaa tilbage til Broen om Aftenen, men det kørte snart fast i Gaderne, fordi ingen vidste Besked, og, da Tropperne senere kom til, blev Tropper og Træn blandede sammen i broget Uorden. Paa den Maade søgte de at naa Broen.

Napoleon begav sig til Leipzig den 18. om Aftenen Kl. 9 og tog Kvarter paa Hôtel de Prusse. Alle Illusioner var forsvundne; han var forberedt paa, at de Allierede vilde følge efter og rykke ind i Frankrig, og ingen vidste bedre end han, hvor lidt man var forberedt paa at modtage en Invasion. Alle Fæstningerne var i forsømt Tilstand. Kejseren tilbragte derfor hele Natten med at diktere Breve til Fæstningskommandanterne ved Grænsen.

Da de franske Tropper forlod Stillingerne, blev Leipzigs Udkant besat med en Arrièregarde. Den blev angreben af de Allierede den 19. Kl. 7 Morgen. Ved samme Klokkeslet forlod Kejseren sit Kvarter, og, efter at have taget Afsked med sin trofaste Allierede, Kongen af Sachsen, søgte han at naa Broen ved Lindenau. Men Trængslen paa Gaderne var saa stor, at han ikke kunde komme frem, og Vejviseren maatte ad Omveje føre ham til Broen. Kl. henved 11 F. naaede Kejseren Lindenau, hvor han gav Befalinger, der

skulde raade Bod paa Uordenen. Saa fortsatte han sit Ridt; men Kl. omtrent 11¾ hørtes en voldsom Explosion. Det var Broen ved Lindenau, der var bleven sprængt i Luften. Det skyldtes atter Manglen paa nøjagtig Orden. Ingen vidste, naar Broen skulde sprænges, og hvem der skulde give Ordre dertil. Ingeniørgeneralen, der var ved Broen, begav sig derfor til Lindenau for at indhente Ordre hos Berthier. En Underofficer blev tilbage, men, da han saae fjendtlige Tropper trænge frem mod Broen, sprængte han denne. Alt, hvad der endnu var i Leipzig af den franske Hær, var derved afskaaret. Mange søgte at redde sig ved Svømning, men det lykkedes kun faa, deriblandt Marskal Macdonald. Blandt dem, der omkom, var Fyrst Poniatowsky, der paa Grund af sin glimrende Tapperhed den 16. Oktober var bleven udnævnt til Marskal paa Valpladsen.

Tabene under Kampen den 16. til den 19. Oktober angives meget forskelligt. Napoleons synes at have været over 60,000 Mand, og deraf var 15,000 Fanger. De Allierede mistede 50,000 Mand.

Napoleon fortsatte Tilbagetoget for hurtigst muligt at naa Rhinen. Murat, der atter begyndte at ængstes for sin Trone, indlod sig umiddelbart efter Slaget ved Leipzig i hemmelige Underhandlinger med Østrig, og, da denne Magt tilsikrede ham Besiddelsen af Neapel paa Betingelse af, at han opgav Napoleons Sag, forlod han Hæren, da den naaede Erfurt, under Paaskud af, at hans Nærværelse i Neapel var paatrængende nødvendig.

Kronprinsen af Sverige gjorde Vanskeligheder med Hensyn til Forfølgelsen, saa at denne først blev sat i Gang den 20. Napoleon fik derved noget Forspring og søgte over Erfurt at naa tilbage til Rhinen. Men den 13. Oktober havde Kongen af Bajern sluttet sig til de Allierede, og det bajerske Korps, der talte 50,000 Mand under Feltmarskal Wrede, var derfor bleven dirigeret paa en saadan Maade, at det ved at besætte Hanau kom i Ryggen paa Napoleon og spærrede ham Vejen. Napoleon maatte derfor den 30. Oktober i Slaget ved Hanau slaa sig en Vej, men det kostede ham 15,000 Mand.

Den 2. November naaede Napoleon Mainz med henved 80,000 Mand. De blev fordelte til Forsvaret af Rhinen, og derpaa begav Napoleon sig til Paris. Den 8. November naaede han St. Cloud.

De Allierede fulgte efter til Rhinen. Blücher ivrede for, at

man skulde fortsætte Fremrykningen og gaa over Floden for at forhindre Napoleon i at faa dannet en ny Hær. Men Østrig modarbejdede denne Plan, fordi det frygtede for, at en Indrykning i Frankrig vilde føre til, at hele det franske Folk rejste sig. Metternich fik derfor sat igennem, at Hæren skulde blive staaende, og at der skulde indledes Underhandlinger med Napoleon. En fransk Diplomat, Herr de Saint Aignan, der tilfældig opholdt sig i Frankfurt, paatog sig det Hverv at overbringe Napoleon de Allieredes Tilbud. Det gik ud paa, at der skulde nedsættes en Kongres, der skulde forhandle om Fred paa Basis af, at Frankrig blev indsnævret til sine naturlige Grænser: Rhinen, Alperne, Pyrenæerne. Desuden blev Napoleon anmodet om at ombytte Udenrigsministeren, Maret, der var »et altfor tanke- og viljeløst Redskab i sin Herres og Mesters Haand«, med Caulaincourt, den tidligere Gesandt i St. Petersborg.

Forslaget blev fremsat for Napoleon den 14. November; men istedenfor strax at give et bestemt Svar nøjedes Kejseren med to Dage senere at erklære, at han gik ind paa Nedsættelsen af en Kongres, og som Samlingssted for denne foreslog han Mannheim. Metternich forlangte derfor et bestemt Ja eller Nej, og den 1. December erklærede Napoleon saa, at han gik ind paa den foreslaaede Fredsbasis. Men atter denne Gang var det gunstige Øjeblik forspildt, thi nu gjorde England Vanskeligheder, og Resultatet blev, at de Allierede besluttede at rykke ind i Frankrig.

Under Tilbagetoget havde Napoleon forsøgt at faa trukket Marskal Davoust til sig fra Hamborg, men det lykkedes ikke. Ligesaa lidt lykkedes det Kejseren at faa Raadighed over de 120,000 Mand, der udgjorde Besætningstropper i preussiske og polske Fæstninger, ved frivillig at rømme disse Fæstninger, imod at Besætningerne fik fri Afmarche til Frankrig; thi Schwarzenberg nægtede at gaa ind paa Forslaget.

Efter Ankomsten til Hovedstaden gjorde Napoleon et Skridt, som syntes at ville bære Frugt, men som burde have været gjort for længe siden. Den 12. November indledede han Underhandlinger med den detroniserede Kong Ferdinand VII i Valencay. De førte til en Traktat, der blev afsluttet den 13. December. Efter den skulde Ferdinand VII atter bestige Spaniens Trone, og de engelske Tropper skulde forlade Spanien. Napoleon ventede der-

ved at faa Raadighed over Hæren i Spanien, der talte 96,000 Mand. Men det kom an paa, hvor hurtig Traktaten blev udført.

For anden Gang i Løbet af et Aar skulde Napoleon derfor skabe en Hær. Det skulde synes, som om de 80,000 Mand, der var efterladte ved Rhinen, kunde danne en god Stamme. Men de havde bragt Typhus med fra Lazaretterne i Tyskland, og den greb saaledes om sig, at Styrken efter kort Tids Forløb blev reduceret til 30,000 Mand. Frankrigs Ungdom maatte derfor atter holde for. Kejserinden havde som Regentinde ladet udskrive 280,000 Mand af Aargangene 1815 og 1814, som Befolkningen gav Navn af »Marie Louiser«. Efter Tilbagekomsten udskrev Napoleon yderligere 300,000 Mand af 1814 og tidligere Aargange. Om end en ikke ringe Del af disse Udskrevne udeblev, saa var der dog »Mennesker« nok til at sætte i Geleddet, men de manglede tre Ting: Befalingsmænd, Uddannelse og Geværer, og den sidstnævnte Mangel vedblev at øve sit Tryk under hele Felttoget. At Hestemarkedet udelukkende var indskrænket til Frankrig, og at det Træn saavelsom de Munderings- og Udrustningsgenstande, der manglede, ligeledes maatte skaffes tilveje i Frankrig, forøgede yderligere Vanskelighederne. Føjes hertil, at Fæstningernes Tilstand var i højeste Grad forsømt, fordi Krigene gennem mange Aar bestandig var førte udenfor Frankrig, og at Paris, der maatte være det centrale Punkt i Forsvaret, var fuldstændig blottet for Befæstningsanlæg, saa vil man forstaa, at der var endnu flere Vanskeligheder at overvinde i 1814, end Tilfældet havde været i 1813. Hertil kom Statskassens Tomhed. For at hjælpe herpaa maatte Napoleon ty til sin Privatformue. Ved en beundringsværdig Sparsommelighed havde han opsparet 135 Millioner Francs af sin Civilliste. Deraf var de 72 Millioner anbragte paa en saadan Maade, at de ikke hurtigt kunde gøres flydende, men af Resten, der var anbragt i møntet Guld i Tuileriernes Kælder, anviste Napoleon strax Krigsministeren en Sum af 30 Millioner.

Fædrelandet var i Fare og i overhængende Fare. Napoleon præciserede dette ved den 14. November at udtale i Senatet: »For et Aar siden marcherede hele Europa med os; nu marcherer hele Europa imod os.« Skulde Faren afværges, maatte hele Befolkningen slutte sig om Kejseren og være villig til at bringe ethvert Offer. Napoleon gjorde Regning derpaa, fordi han havde gennemført et Regeringssystem, der hvilede paa, at hans Vilje var alles Lov. Man

havde, navnlig fra Senatets Side, bøjet sig under ham med slavisk Ydmyghed, og den lovgivende Forsamling havde aldrig indladt sig paa at nedlægge Indsigelse, hvilke Overgreb Napoleon end gjorde sig skyldig i. Kejseren gjorde derfor Regning paa, at han vilde finde den sædvanlige Underkastelse. Ved de Meddelelser, der blev gjorte saavel Senatet som den lovgivende Forsamling, blev der ogsaa givet en Fremstilling af de diplomatiske Forhandlinger paa Kongressen i Prag. Den var affattet saaledes, at det fik Udseende af, at det vilde være stridende mod Frankrigs Ære, om Kejseren var gaaet ind paa de Allieredes Tilbud; men man var begyndt at tvivle paa Rigtigheden af Napoleons Fremstillinger.

Efter den indførte konstitutionelle Praxis skulde hvert af Kamrene svare med en Adresse.

Senatet var hurtig færdigt; det gav Kejseren sin fulde Tilslutning og lagde Ansvaret for, at det ikke var kommet til Fred, over paa de Allierede. Dets Adresse sluttede med, at hvis Fjenden fremdeles vægrer sig ved at slutte Fred, »vil vi kæmpe for Fædrelandet mellem vore Fædres Grave og vore Børns Vugger«.

Den lovgivende Forsamling tog Sagen paa en anden Maade. Napoleon havde ved en tidligere Lejlighed saaret denne Forsamling ved at erklære, at det var ham og ikke den lovgivende Forsamling, der repræsenterede Folket, og at den lovgivende Forsamling kun uegentlig kaldtes saaledes, da den ingen Magt havde til at give Love, fordi den manglede Retten til at foreslaa Love. Nu mente man, at Øjeblikket var kommet til at give Svar paa Tiltale. Der blev derfor affattet et Udkast til Adressen, hvori det hed, at det var Regeringen, der ifølge Loven skulde foreslaa de Midler, som hurtigst og sikrest kunde drive Fjenden tilbage og skaffe en varig Fred. Disse Midler vilde virke, hvis Befolkningen følte sig overbevist om, at Regeringen kun tragtede efter Fred, og at Befolkningens Blod ikke længere vilde blive udgydt uden til Fædrelandets og dets Loves Forsvar. Men Ordene »Fred og Fædreland« vilde lyde forgæves, naar ikke de Institutioner, af hvilke Fredens Velsignelser og Fædrelandets Lykke var afhængige, sikredes imod at blive krænkede. Samtidig med, at Regeringen foreslog de Foranstaltninger, der krævedes for at frelse Landet, maatte Forsamlingen derfor indstændigt anmode Kejseren om, at »de Love i ét og alt og til enhver Tid blev overholdte, som sikrede Franskmæn-

dene Friheden, den personlige Sikkerhed og Ejendomsretten, og som sikrede Nationen den frie Udøvelse af dens politiske Rettigheder. En saadan Garanti vilde være det bedste Middel til at fremkalde den Energi hos Befolkningen, som Forsvaret krævede«. Udkastet sluttede med, at, da det var Kejseren, der havde sammenkaldt den lovgivende Forsamling og dermed samlet »Folkets Deputerede« om Tronen, »var det disses første Pligt at fremhæve Sandheden og Folkets Ønsker overfor Monarken«.

Udkastet blev vedtaget den 30. December med 203 Stemmer mod 51. Napoleon blev i højeste Grad forbitret over disse Udtalelser, og, selv om man i Realiteten maa give den lovgivende Forsamling Ret, saa maa det dog erkendes, at Tidspunktet til at fremsætte disse Udtalelser var højst uheldigt valgt, fordi det gav de Allierede Vaaben, der kunde blive til Skade for Fædrelandet.

Napoleons Svar var, at han den 31. December sendte den lovgivende Forsamling hjem.

Rustningerne fortsattes uafbrudt, men ligesom i Begyndelsen af 1813 Hamborgs og Nordtysklands Besættelse af de Allierede greb forstyrrende ind i disse, saaledes gik det ogsaa nu. Midt i November 1813 havde Hollænderne begyndt at gribe til Vaaben, og den franske Styrke, der stod i Holland, var ude af Stand til at dæmpe Oprøret. Den blev forstærket, men samtidig opfordrede Hollænderne de Allierede til at sende Tropper ind i Landet. Opfordringen blev efterkommet, og Følgen blev, at de franske Tropper maatte trække sig tilbage, saa at Holland var tabt midt i Januar 1814.

Spanien var altsaa opgivet og Holland tabt. Spørgsmaalet blev derfor om, hvorledes det vilde gaa med Italien. Vicekongen raadede over en Hær paa 50,000 Mand, og den 13. December 1813 skrev Kejseren til ham, at Murat havde meddelt ham, at han snart vilde være i Bologna med 30,000 Mand. Kejseren tilføjede: »Det er en stor Trøst for mig ikke længere at have noget at frygte, forsaavidt angaar Italien.« Men Murat var, som omtalt, efter Slaget ved Leipzig traadt i Underhandlinger med de Allierede, tilskyndet af sin ærgerrige Dronning, og for at beholde Neapels Trone rykkede han i Slutningen af Januar 1814 uden Krigserklæring frem som Fjende i Ryggen paa Eugens Hær. De Allierede gjorde Forsøg paa ogsaa at friste Eugen til Frafald ved gennem Kejser

Alexander at give ham Udsigt til muligvis at faa Kongeriget Italien eller i alle Tilfælde Hertugdømmet Genua. Men Eugen gav det Svar, som en saadan Opfordring krævede af en Mand af Ære: »Kongen af Neapels Exempel kan ikke forføre mig. Jeg vil hellere atter blive Soldat end leve som en vanæret Souveræn.«

Efterretningen om Murats Frafald naaede Napoleon i Begyndelsen af Februar, og han skrev derom til Eugen: »Kongen af Neapels Opførsel er skamløs, og Dronningens har intet Navn. Jeg haaber at leve længe nok for at hævne mig og Frankrig for en saa afskyelig Utaknemmelighed.«

Den Frygt, de Allierede havde næret for, at Følgen af en Invasion i Frankrig vilde blive, at det franske Folk, ligesom under Revolutionskrigene, vilde rejse sig som én Mand, fortog sig lidt efter lidt. Efterretningerne gik ud paa, at Befolkningen kun længtes efter Fred. De Allierede opgav derfor foreløbig Kongrestanken, og det nyttede intet, at Napoleon afsendte Caulaincourt for gennem Metternich at virke for Kongressens Sammentræden. Thi Caulaincourt blev standset ved de Allieredes Forposter, og man vilde ikke lade ham passere.

De Allierede havde nemlig besluttet at ville rykke ind i Frankrig. Schwarzenberg skulde med Hovedhæren, 200,000 Mand — efter at have krænket Schweiz's Neutralitet — gaa over Rhinen ved Basel og rykke frem til Langresplateauet, medens Blücher med 76,000 Mand gik over Rhinen ved Mannheim og rykkede frem til Nancy. Bülows og Wintzingerodes Korps, tilsammen 55,000 Mand, skulde rykke frem fra Holland. Desuden paaregnedes en Reserve paa 242,000 Mand.

I Henhold til denne Plan naaede Schwarzenberg den 18. Januar 1814 Langres. Blücher, der havde kastet de franske Tropper tilbage, der stod ved Rhinen, fulgte efter over Nancy.

Rustningerne havde holdt Napoleon tilbage i Paris, men, da han fik Efterretning om Schwarzenbergs og Blüchers Fremrykning, maatte han gøre et Forsøg paa at standse dem. Den 25. Januar forlod Kejseren Paris; den følgende Dag ankom han til Châlons sur Marne. Foran denne By ved Vitry stod de Tropper, der var gaaede tilbage fra Rhinen, og som ved Forstærkninger var bragt op til 45,000 Mand. Mortier, der med 15,000 Mand havde været sendt frem mod Langres for at forsinke Schwarzenbergs Marche,

havde maattet trække sig tilbage til Troyes. 9000 Mand var under Tilbagegang fra Holland under Kommando af Macdonald og skulde besætte Châlons sur Marne for at dække Marnelinjen. Hele Styrken, Napoleon raadede over, udgjorde saaledes 69,000 Mand. Desuden var der et Korps under Formation i Lyon, som Marskal Augereau skulde kommandere, og ved den spanske Grænse stod 96,000 Mand under Marskallerne Soult og Suchet. Da Traktaten med Kong Ferdinand VII endnu ikke var bragt til Udførelse, kunde man ikke trække hele denne Styrke til. Men Napoleon havde dog befalet, at den skulde afgive to Divisioner til hans egen Hær og en Division til Augereaus. Disse Tropper var paa Marchen.

Saaledes var Tilstanden, da Napoleon begyndte det vidunderlige Felttog, som man ikke uden Grund har kaldt »Miraklernes Felttog«. Det var den unge General fra 1796, der var levet op paany.

FELTTOGET 1814

Napoleon greb strax Offensiven ved den 27. Januar at rykke frem med de 45,000 Mand, der stod ved Vitry, og gaa mod Blücher. Denne havde naaet Brienne, men kun med 30,000 Mand, fordi han havde været nødt til at detachere.

Napoleon naaede Brienne den 29. Januar, angreb Blücher og tvang ham til at trække sig tilbage. Blücher gik i sydlig Retning og kom derved i Forbindelse med Schwarzenberg. Da det maatte formodes, at de vilde rykke samlede frem mod Paris gennem Seinedalen, besluttede Napoleon at marchere til Troyes for at forene sig med Marskal Mortier. Men, da Broerne, han skulde passere, var ødelagte, maatte han blive staaende i en Stilling ved La Rothière, til de blev istandsatte. Den 1. Februar kunde Marchen tiltrædes, men netop som Kejseren vilde give Befaling dertil, rykkede Blücher frem til Angreb. Forstærket fra Schwarzenberg raadede han over 59,000 Mand og en Reserve paa 27,000 Mand, mod hvilke Napoleon kun kunde stille ca. 40,000 Mand. Resultatet var givet paa Forhaand, og hvor tappert end Franskmændene kæmpede, maatte Napoleon dog trække sig tilbage til Troyes, men han udførte Tilbagetoget saa mesterligt, at Fjenden tabte hans Spor.

Skønt de Allieredes Hære var forenede, og det strategisk

rigtige var, at de samlede rykkede gennem Seinedalen mod Paris, blev det dog besluttet, at de skulde dele sig, saaledes at Blücher skulde over Châlons sur Marne rykke gennem Marnedalen, medens Schwarzenberg skulde over Troyes følge Seinedalen.

Efter Slaget ved La Rothière var Napoleon i en nedtrykt Stemning. Hærens Mangler var større, end han havde ventet, og Haabet om gennem fortsatte Operationer at opnaa Fordele var kun svagt. Hertil kom, at han fik det bestemte Indtryk, at Folket kun ønskede Fred. Man modtog ham ved Ankomsten til Troyes med Dødsstilhed; alles Blikke syntes at anklage ham, og Beboerne skjulte deres Forraad, saa at Soldaterne led Nød, hvilket førte til Desertioner af ikke ringe Omfang. Optage en alvorlig Kamp ved Troyes var dog ikke Kejserens Hensigt. Han stod der kun for at dække en Koncentration af Tropper, der skulde finde Sted ved Nogent sur Seine, hvor han ventede, at den Forstærkning, der var undervejs fra Soult, skulde støde til. Den 6. Februar ankom Napoleon til Nogent. Forstærkningerne var endnu ikke komne, og Napoleon erkendte derfor Nødvendigheden af at søge for Alvor at faa sluttet Fred. Det var paa dette Tidspunkt lykkedes Caulaincourt gennem skriftlige Forhandlinger med Metternich at faa slaaet fast, at der i Châtillon sur Seine skulde sammentræde en Kongres for at forhandle om Freden. Caulaincourt skulde føre Forhandlingerne paa Frankrigs Vegne, og Napoleon gav ham fra Nogent »carte blanche« til »at føre Forhandlingerne paa Kongressen til en lykkelig Ende, frelse Hovedstaden og undgaa et Slag, der var Nationens sidste Haab«.

Men, næppe var denne Instrux afsendt, saa indtraadte der et Vendepunkt.

Blücher var naaet Châlons sur Marne. Da Macdonald kun kunde yde ham svag Modstand med sine 9000 Mand, var han nødt til at trække sig tilbage mod Paris, og den 9. Februar om Aftenen gik han over Marne ved La Ferté sous Jouarre. Blücher forfulgte, men under Forfølgelsen spredte han sin Styrke saa meget, at der var otte Mil fra Têten til Queuen.

Saasnart Napoleon fik Efterretning herom, efterlod han 25,000 Mand under Marskal Victor til Forsvaret af Seinedalen og vendte sig med 30,000 Mand mod Blüchers spredte Korps. Disse slog han i Dagene fra den 10. til den 14. Februar ved Champeaubert (10), Montmi-

rail (11), Château Thierry (12) og Vauchamps (14), saa at Blücher, efter af 58,000 Mand at have mistet 18—20,000 Mand, maatte trække sig tilbage til Châlons.

Havde Napoleon kunnet forfølge den vundne Sejr, vilde Blücher være bleven opreven; men, medens Napoleon opererede, var Schwarzenberg rykket frem over Troyes og havde tvunget Victor til at trække sig tilbage, saa at han kun stod to Dagsmarcher fra Paris. Den 14. om Aftenen var det Napoleons Hensigt at forfølge Blücher den følgende Dag. Men om Natten modtog Kejseren et Brev fra Kong Joseph, der førte Kommandoen i Paris, og i dette skildredes Faren for Hovedstaden med stærke Farver. Det hed tillige i Brevet: »Jeg tvivler ikke om, at Deres Majestæt vil fremskynde Deres Ankomst og Deres Operationer for at dække Paris.« Napoleon besluttede strax at vende sig mod Schwarzenberg. Men, da han havde sendt Mortier med en Del af Garden mod Soissons, og, da han var nødt til at efterlade Marmont for at observere Blücher, var hans Styrke derved gaaet ned til 20,000 Mand. Natten til den 15. Kl. 3 svarede han Joseph, at han ved Daggry vilde marchere til Meaux for at komme til Hjælp.

Den 16. Februar om Eftermiddagen Kl. 3 naaede Napoleon Guignes. Tropperne ankom i Løbet af Aftenen. Napoleon var atter forenet med Marskal Victor, og modtagne Forstærkninger bragte hele Styrken op til over 47,000 Mand. Hæren fik Befaling til at rykke frem den følgende Dag.

Schwarzenberg havde i Løbet af den 16. faaet Efterretning om Blüchers Nederlag. I første Øjeblik tænkte han paa at tiltræde et Tilbagetog; senere besluttede han at afvente Napoleons Angreb og yderligere Efterretninger fra Blücher.

Napoleon lod ikke vente paa sig. Han angreb den 17. Februar ved Mormant; Fjenden blev kastet, og Napoleon forfulgte mod de tre Overgangssteder, der fører over Seinen: Nogent, Bray og Montereau. I Løbet af Dagen erobredes 14 Kanoner, og Fjenden mistede 3000 Mand.

Napoleons Angreb var kommet Schwarzenberg uventet. Han besluttede at trække sig bag Seinen, og for at kunne udføre dette i Ro sendte han en Parlamentær til Napoleon for at opnaa en Vaabenhvile. Parlamentæren medbragte et Brev, der var stilet til Berthier, og som lød: »Da jeg igaar har faaet Underretning om,

at Gesandterne vil undertegne de af Herr de Caulaincourt foreslaaede og af de allierede Monarker antagne Fredsbetingelser, har jeg befalet at standse alle Angrebsbevægelser mod den franske Hær. Fra Deres Højheds Side bliver de, som jeg erfarer, dog fortsatte, og jeg opfordrer Dem derfor til at gøre en Ende paa Blodsudgydelsen samt ligeledes at standse Fjendtlighederne; i modsat Fald vil jeg paa min Side atter begynde det, i Troen paa en Afslutning af Underhandlingerne, standsede Angreb.«

Parlamentæren blev standset ved Forposterne, men Brevet, han medbragte, blev sendt til Kejseren. Denne gennemskuede strax Schwarzenbergs Hensigt, fordi han var vidende om, at det, der blev berettet i Brevet om Forhandlingerne i Châtillon, umuligt kunde være rigtigt.

Kongressen var traadt sammen, og Caulaincourt havde den 9. Februar meddelt, at han agtede at foreslaa en Vaabenstilstand paa Basis af, at Frankrig erklærede sig villig til at nøjes med de naturlige Grænser, altsaa gik ind paa det Forslag, de Allierede havde stillet fra Frankfurt. Men Kejser Alexander forlangte, at Forhandlingerne skulde standses, indtil han havde faaet Lejlighed til at konferere med de allierede Monarker. Caulaincourt protesterede forgæves; dog lykkedes det Metternich at faa sat igennem, at der skulde afholdes et nyt Møde den 17. Februar. I dette foreslog Metternich paa de Allieredes Vegne, at der skulde sluttes en præliminær Fred, hvorved Frankrig nøjedes med Grænserne fra 1792, og Napoleon erklærede sig villig til ikke at øve nogen Indflydelse paa de Lande, han maatte afstaa eller overhovedet paa Europas fremtidige Ordning. Caulaincourt svarede, at Forslaget var af saa stor Betydning, at han ikke kunde udtale sig derom, før han havde indberettet Sagen til Kejseren og modtaget hans Instrux.

Denne Indberetning havde Napoleon endnu ikke faaet; men han vidste, at Caulaincourt havde stillet Forslag om en Vaabenstilstand, og at man havde nægtet at gaa ind derpaa. Og nu, da Bladet havde vendt sig til hans Fordel, nu kom de Allierede med Forslag om Vaabenstilstand. Derfor skrev han den 18. Februar til Caulaincourt, at han tog det carte blanche, han havde givet ham til at slutte Fred, tilbage, saa at han ikke maatte undertegne noget uden Kejserens Befaling, fordi denne alene kendte Stillingen. Han

havde ødelagt Blûchers Hær, og nu vilde han ødelægge Schwarzenbergs Hær, før den kom tilbage over Grænsen. Kejseren tilføjede, at det var hans Ønske at slutte Fred, men den maatte være solid og hæderlig, og den kunde kun opnaas gennem Frankfurtforslaget. Var de Allierede gaaede ind derpaa den 9. Februar, vilde der ikke være bleven leveret noget Slag. Kejseren vilde ikke have fristet Lykkens Tilfældigheder i et Øjeblik, hvor det mindste Uheld kunde bringe Ulykke over Frankrig. Men nu var Forholdet et andet; han havde de fordelagtige Chancer paa sin Side, og derfor vilde han ikke gaa ind paa nogen Fred, som paalagde Frankrig mere ydmygende Betingelser end dem, der indholdtes i Frankfurtforslaget.

Efter at Napoleon havde expederet dette Brev, begav han sig til Montereau. Her traf han Kl. 2 Eft. sine Tropper i Kamp. Han greb ind og fremkaldte Afgørelsen: Fjenden maatte trække sig tilbage med et Tab af 4800 Mand, hvoraf 3400 Fanger, 6 Kanoner og 4 Faner.

Napoleon tog sit Hovedkvarter paa Slottet Surville ved Montereau. Hvor usvækket Kejserens Arbejdskraft var, fremgaar af, at han fra den 19. Kl. 3 Morgen til den 20. Kl. 6 Morgen blandt andet dikterede 27 Breve, der fylder 16 trykte Sider i Korrespondancerne.

Den 19., da Slaget var endt, modtog Kejseren Caulaincourts Beretning om, hvad der var passeret paa Mødet i Châtillon den 17. Februar. Napoleon svarede Caulaincourt: »Jeg takker Gud for, at jeg har denne Note, thi der er ikke en eneste Franskmand, hvis Blod den ikke bringer til at koge af Indignation.« Caulaincourt fik dog Befaling til at blive ved Kongressen og afvente nærmere Instruktioner.

Schwarzenberg havde imidlertid besluttet at koncentrere hele sin Hær bagud ved Troyes for, saasnart han var bleven forenet med Blûcher, atter at gribe Offensiven.

Blûcher havde været saa heldig ved Ankomsten til Châlons, hvor han samlede sin sprængte Hær, at forefinde Forstærkninger, saa at hans Hær blev bragt op til 50,000 Mand. Med denne Styrke marcherede han, ifølge Schwarzenbergs Ordre, til Méry ved Seinen, hvor han ankom den 21. Februar. Hans og Schwarzenbergs Hære var altsaa atter i Forbindelse med hinanden.

Igennem Forstærkninger, der var ankomne fra den spanske Hær, havde Napoleon faaet sin Hær forøget. Derfor fortsatte han

Fremrykningen i Haab om, at Schwarzenberg vilde modtage et afgørende Slag, som han haabede at vinde.

Under Fremrykningen afsendte Napoleon den 21. Februar et Brev til Kejser Franz, hvori han bad ham virke for en Fred paa Basis af Frankfurtforslaget, dels paa Grund af de Sejre, han alt havde vundet, og dels af Hensyn til den Hær, det var lykkedes ham at stille paa Benene. Om denne paastod han i Brevet, at den var større end Schwarzenbergs, og tilbød, at Kejser Franz kunde sende enten Schwarzenberg, Metternich eller General Bubna for at overbevise sig om Rigtigheden heraf. Men samtidig med, at han skrev saaledes til Kejser Franz, leverede han Bevis for, at Sandheden var en anden, thi han skrev til Politiminister Savary: »Bladene redigeres meningsløst. Er det passende under de nuværende Forhold at fortælle, at jeg kun har faa Folk; at jeg har sejret, fordi jeg har overrasket Fjenden, og at vi var 1 imod 3? Man skulde tro, at I havde tabt Forstanden i Paris, for at kunne fortælle saadanne Ting, naar jeg overalt udbreder, at jeg har 300,000 Mand, naar Fjenden tror det, og det gælder om ideligt at gentage det.«

Schwarzenberg havde faaet Efterretninger, som han ansaa for paalidelige. De gik ud paa, at Napoleons Hær talte 180,000 Mand. Kort forinden havde Schwarzenberg været nødsaget til at detachere et Korps for at sikre sin Kommunikationslinje, som truedes af Marskal Augereau, der den Gang var rykket frem fra Lyon med 25,000 Mand.

Det var ikke med sin gode Vilje, at Augereau var rykket frem. Han havde indberettet til Krigsministeren, at Manglerne ved hans Hær var for store, til at han turde begynde Operationerne. Da Kejseren fik Meddelelse herom, skrev han til Augereau. Det var et Brev i Stilen fra 1796. Augereau havde klaget over Paaklædning, Ekvipering og meget andet. Napoleon svarede: »Hvad er det dog for en daarlig Grund, Augereau! Jeg har ødelagt 80,000 Mand (!) Fjender med Batailloner, sammensatte af Udskrevne, der ikke havde Patrontasker og neppe var paaklædte. De siger, at Nationalgarden er ynkelig. Jeg har her 4000 Mand med runde Hatte, uden Patrontasker, men med et godt Gevær. Jeg har haft god Nytte af dem. De fortsætter: Der er ingen Penge. Og hvor venter De at faa Penge fra? De faar dem ikke, før vi har fravristet Fjenden vore Ind-

tægter. De mangler Forspand: Tag det overalt. De har ingen Magasiner: Det er næsten altfor latterligt. Jeg befaler Dem at afmarchere 12 Timer efter Modtagelsen af dette Brev. Dersom De endnu er Augereau fra Castiglione, saa behold Kommandoen; dersom Deres 60 Aar tynger paa Dem, saa nedlæg den og afgiv den til den ældste af Deres Generaler. Fædrelandet er truet og i Fare; det kan kun frelses ved Dristighed og god Vilje, men ikke ved utidig Tøven. De maa have en Kærne af 6000 Eliter (fra Spanien); jeg har ikke saa mange, og dog har jeg ødelagt tre Armeer, gjort 40,000 Fanger, taget 200 Kanoner og tre Gange frelst Hovedstaden. Fjenden flygter paa alle Kanter mod Troyes. Vær den første i Kugleregnen. Der er ikke længere Tale om at handle som i de senere Tider, men det gælder om at trække i Støvlerne og Daadkraften fra 1793. Naar Franskmændene ser Deres Fjederbusk ved Fortropperne og ser Dem som den første i Kugleregnen, kan De faa dem til at gøre, hvad De vil.«

Augereau var derfor rykket frem, men han var ikke trukket i de Støvler, Kejseren havde anbefalet; han vilde intet. Foreløbig gjorde dog hans Fremrykning Nytte, thi derved blev Schwarzenberg nødt til at detachere imod ham, saa at hans Styrke gik ned til 80,000 Mand. Under disse Vilkaar vilde Schwarzenberg ikke modtage et Hovedslag ved Troyes. Han trak derfor den 23. sin Hær bag Byen, der kun besattes med en Arrièregarde. Samme Dags Morgen afholdtes der en Raadslagning mellem de allierede Monarker, Schwarzenberg og de ledende Diplomater, hvorved det blev besluttet at sende en Parlamentær til Napoleon for at foreslaa ham en Vaabenstilstand. Grundene dertil var, at man var mistrøstig over Napoleons Sejre og Hovedarmeens Tilbagegang, saa at man fra alle Sider ønskede, at der maatte blive sluttet Fred, ikke mindst fordi man var bleven paavirket af den Bestemthed, hvormed Napoleon udtalte sig i Brevet til Kejser Franz om sin Hærs Styrke, og den Kraft, hvormed han handlede.

Napoleon havde nemlig fortsat Fremrykningen. Den 22. sendte han en Styrke mod Méry. Blücher blev overrasket og selv let saaret, og, da Franskmændene afbrændte Broen over Seinen, kunde han ikke komme til øjeblikkelig Hjælp for Schwarzenberg. Den 23. lod Napoleon føre et Angreb mod Troyes; Schwarzenbergs Arrièregarde maatte forlade Byen, og den følgende Dag holdt Kejseren

sit Indtog. Denne Gang blev han hilst af Befolkningens Jubel. Medens de Allierede havde holdt Byen besat, havde to Royalister paasat sig den hvide Kokarde og overleveret Kejser Alexander en Adresse, hvori de bad ham virke for, at Bourbonnerne atter kom paa Tronen. Napoleon fik ved Tilbagekomsten Underretning herom og bifaldt, at begge »Forræderne« skulde arresteres og straffes. Den ene var flygtet, men den anden blev dømt til at skydes. Hans Familje henvendte sig til Kejseren og bad ham lade Naade gaa for Ret. Kejseren opfyldte deres Bøn, men Benaadningen kom for sent, Dommen var alt udført.

Den østrigske Parlamentær, Fyrst Lichtenstein, ankom den 23. til Napoleons Hovedkvarter med Forslaget om en Vaabenstilstand. Kejseren gik ind derpaa og befalede General Flahaut at begive sig til Lusigny, 3—4 Mil Ø. for Troyes, hvor Forhandlingerne skulde føres. Men Generalen blev instrueret om, at han ikke maatte gaa ind paa en Vaabenstilstand, med mindre det forinden blev vedtaget, at Frankfurtforslaget skulde danne Grundlaget for Fredsforhandlingerne i Châtillon. Dermed forspildte Napoleon med ét Slag alt, hvad han i det Øjeblik havde opnaaet. Var han gaaet ind paa en Vaabenstilstand, vilde man have betragtet det som en Indrømmelse fra hans Side, og det kunde kun være til Gavn for Fredsforhandlingerne. Men at forlange, at man i Lusigny skulde træffe en Afgørelse, der foregreb Forhandlingerne i Châtillon, det var et Udslag af det ubændige Overmod, der endnu under disse Forhold bragte Napoleon til at glemme sin virkelige Stilling. Thi, om det end paa Tid var lykkedes ham at narre Fjenden med Hensyn til den Styrke, han raadede over, saa kunde han dog ikke narre sig selv. Den Hær, Napoleon havde ved Troyes, talte henved 63,000 Mand, og desuden var der detacheret 15,000 Mand under Marskallerne Mortier og Marmont. Der kunde ikke trækkes yderligere Vexler paa den spanske Hær, og om der end var Rekruter i Depôterne, saa kunde der ikke ventes nogen Tilgang af Betydning, fordi der manglede Geværer. Vel var Augereau som omtalt brudt op fra Lyon med 25,000 Mand for, ifølge Napoleons Befaling, »at gennembryde Fjendens Kommunikationslinje og udbrede Skræk og Forvirring i Fjendens Ryg«, men Augereau indskrænkede sig til at demonstrere, og, da Fjenden detacherede imod ham, trak han sig tilbage. Vender vi os til de Allierede, saa talte Schwarzenbergs

Hær 80,000 Mand, Blüchers 50,000 Mand, og desuden var Bülows og Wintzingerodes Korps under Fremrykning fra Holland med tilsammen henved 55,000 Mand. Selv om nu Napoleon har jugeret Fjendens Styrke noget lavere, saa vidste han i alle Tilfælde, at Fjenden ikke alene var ham overlegen, men han vidste tillige, at Fjenden var istand til at trække betydelige Forstærkninger til sig.

Det var Schwarzenbergs Forsigtighed, som gjorde Napoleon dristig. Det var en Gentagelse af, hvad der skete i 1813 under Operationerne ved Elben; men ligesom Napoleon den Gang glemte at tage tilstrækkeligt Hensyn til Blücher, saaledes glemte han det ogsaa ved denne Lejlighed.

General Flahaut var den 24. Februar ankommen til Lusigny, hvor han traf tre allierede Officerer, med hvem han skulde forhandle. Men, saasnart han havde fremsat sit Forlangende, fik han til Svar, at dermed var Forhandlingerne en Umulighed. Schwarzenberg skrev derfor samme Eftermiddag til Blücher: »Vaabenstilstanden kommer ikke istand.«

Da Blücher var utilfreds med, at Schwarzenberg overhovedet trak sig tilbage, havde han hos Kongen af Preussen og Kejseren af Rusland udvirket sig Tilladelse til at maatte gribe Offensiven for at samvirke med Bülows og Wintzingerodes Korps. Men, efter at det var bleven besluttet at sende en Parlamentær til Napoleon for at forhandle om Vaabenstilstand, vilde Schwarzenberg, at saavel hans egen som Blüchers Hær skulde trække sig tilbage bag Aube for dér i Forening at kunne møde Napoleon, hvis Vaabenstilstanden ikke kom istand. Da Schwarzenberg frygtede for, at Blücher ikke vilde følge denne Ordre, fik han Kongen af Preussen til i en Kabinetsordre at befale Blücher Tilbagegangen, og i det Brev, hvori Schwarzenberg den 24. om Eftermiddagen meddelte Blücher, at Vaabenstilstanden ikke var kommen istand, gentog han, hvor nødvendigt det var, at de blev forenede.

Men trods dette begyndte Blücher den 24. en offensiv Bevægelse ved fra Méry at rykke frem for over Meaux at naa Paris.

Schwarzenberg var saaledes ene om at fortsætte Tilbagegangen mod Langresplateauet. Napoleon lod sin Hær følge efter ham, men blev selv i Troyes. Her modtog Kejseren den 25. Februar om Eftermiddagen Melding om, at Blücher havde forladt Méry og rykkede frem mod Paris, uden at man dog var istand til bestemt at angive

Retningen. Napoleon efterlod 38,000 Mand under Macdonald for at følge efter Schwarzenberg, og Marskallen fik udtrykkeligt Paalæg om paa enhver Maade at sørge for, at Fjenden beholdt Troen paa, at det var Napoleon, der kommanderede den Hær, der forfulgte ham. Samtidig sattes 25,000 Mand i Marche for at søge Blücher. Den 27. om Morgenen fik Napoleon i Troyes paalidelig Efterretning om, at Blücher var afmarcheret i Retning over La Ferté sous Jouarre, og Kl. 11 samme Formiddag begav Napoleon sig til Tropperne, der gaves samme Marcheretning, saa at Kejseren den 1. Marts naaede La Ferté. Men Blücher havde den Gang fortsat Fremrykningen og afbrudt Broerne over Marne, saa at Napoleon ikke kunde komme over, før de blev istandsatte. Det ufrivillige Otium gav Napoleon Lejlighed til at give Caulaincourt den Instrux, han med Længsel imødesaa, og som skulde danne Grundlaget for hans Modforslag. Den blev given i Form af en Note, hvis Form Caulaincourt fik Tilladelse til at mildne, naar kun Grundtanken blev bevaret. De Allieredes Forslag blev deri betegnet ikke som en Konvention, men som en Kapitulation, der stred mod Frankrigs Værdighed og Ære. Frankfurtforslaget, som de Allierede selv havde opstillet, var den eneste Basis for en varig Fred. De Allierede vilde som Stormagter udøve et Supremati over hele Europa, og, da Kejseren ikke kunde erkende det Berettigede heri, maatte han forlange, at alle uafhængige Stater, Spanien, Sverige, Danmark, Bayern, Sachsen, Schweiz osv. blev repræsenterede paa Kongressen, enten umiddelbart eller ved at vedkommende Stat gav en af Stormagterne Fuldmagt. Kun derved kunde man opnaa en Fred, som Frankrig kunde gaa ind paa.

At dette Forslag skulde være Vejen til at komme til Forstaaelse, troede Napoleon dog saa lidt paa, at han, uagtet sine bestemte Udtalelser om, at de Allieredes Forlangende var stridende mod Frankrigs Værdighed og Ære, dog var i Tvivl om, hvorvidt denne Opfattelse ogsaa deltes af Regeringen. Han befalede derfor Kong Joseph at sammenkalde Stordignitarerne, Ministrene og Præsidenten for Statsraadet under Kejserindens Forsæde for at meddele denne Forsamling Fredsunderhandlingernes Gang og gøre dem bekendt med det af de Allierede stillede Forslag. Der maatte ved denne Lejlighed vel finde en Forhandling Sted, men der maatte ikke vedtages nogen Beslutning om, hvad der burde gøres.

Den 3. Marts om Morgenen var Broerne over Marne færdige, og Napoleon fortsatte Fremrykningen.

Blücher var den Gang bragt i en meget kritisk Situation. Marmont og Mortier havde forenet sig, og med deres 15,000 Mand spærrede de Blücher Overgangen over Ourcq. Tillige havde Blücher faaet Efterretning om, at Napoleon var fulgt efter ham, og vel vidste han, at Kejseren var bleven standset ved La Ferté, men det gjaldt om at finde en Udvej, inden Kejseren kom til, thi ellers vilde Blücher komme mellem en dobbelt Ild.

Situationen paa denne Del af Krigsskuepladsen var i dette Øjeblik følgende: Bülow og Wintzingerode var rykkede frem fra Holland. Bülow stod N. for Soissons og kunde ikke komme frem, fordi denne Fæstning var besat af Franskmændene. Wintzingerode var den 2. Marts rykket frem fra Ø. mod Soissons, havde indesluttet og beskudt den med en Division, men uden ved Beskydningen at opnaa nogen Virkning af Betydning. Hans Hovedstyrke stod noget længere tilbage Ø. for Soissons.

Blücher, der i sine Bestræbelser for at komme over Ourcq mere og mere havde nærmet sig Soissons, henvendte sig den 2. Marts til Wintzingerode for ved hans Hjælp at komme ud over Vanskelighederne. Svaret, der afsendtes den 3. om Morgenen, gik ud paa, at Wintzingerode ikke alene ikke saae sig istand til at yde Hjælp, men at han vilde være nødt til at gaa tilbage for at tage Stilling. Blücher besluttede derfor at trække sig tilbage den 3. om Eftermiddagen og søge et Overgangssted Ø. for Soissons for at gaa over Aisnefloden og forene sig med Bülow. Da Terrænet, han skulde passere, frembød mange Vanskeligheder, og, da Tilbagegangen skulde udføres under stadig Kamp med Mortier og Marmont, som holdt sig tæt paa Livet af ham, vilde Napoleon derved have faaet levnet den Tid, der behøvedes for at komme op, og Blücher vilde utvivlsomt have lidt et Nederlag, inden han kom over Floden. Men Blücher blev frelst. Ved List fik Russerne Kommandanten i Soissons til den 3. om Middagen at overgive Fæstningen paa Betingelse af fri Afmarche med Besætningen. Det var en saa meget skamløsere Handling, som Kommandanten burde være vidende om, at der var franske Tropper i Nærheden for at hjælpe ham.

Blücher var begyndt Tilbagegangen, da han fra Wintzingerode

fik Melding om, at Soissons havde overgivet sig. Han var frelst, thi nu kunde han frit marchere gennem Soissons og forene sig med Bülow. Bevægelsen udførtes øjeblikkelig, saa at Blücher om Aftenen stod bag Aisne. Wintzingerode blev trukken til, og Blücher tog Kommandoen over den samlede Styrke, der talte henved 110,000 Mand.

Kejseren naaede den 4. Marts Fismes. Herfra skrev han til Krigsministeren: »Blücher synes at være bragt i yderlig Forlegenhed og forandrer hvert Øjeblik Direktion. Jeg nærer det Haab, at dette kan føre til et Resultat. Det er da min Hensigt at føre Krigen hen imellem de af mine Tropper besatte Fæstninger og at manøvrere i Ryggen paa Schwarzenberg, som vil være nødt til at vende om, naar han ser sine Hospitaler, Magasiner og sin Operationslinje truet af mig og Augereau.«

Da kom Efterretningen om Soissons Kapitulation, der med ét Slag kuldkastede Napoleons Forhaabninger. Forbitret herover befalede han, at Fæstningskommandanten, General Moreau, skulde stilles for en Krigsret, og, hvis den dømte ham til Døden, skulde Exekutionen foregaa midt paa Grèvepladsen med »beaucoup d'éclat«.

At der nu forestod en Fortvivlelsens Kamp, var Napoleon paa det Rene med, og derfor greb han til et Middel, han hidtil ikke havde villet anvende. Han havde villet føre Krigen alene med Hæren. Men fra Fismes udstedte han et Dekret for at støtte Folkerejsningen. Befolkningen havde hist og her selv taget Initiativet dertil, navnlig for at værge sig mod den Raahed, der udvistes af Kosakkerne. Men Øvrigheden havde, af Frygt for Fjendens Repressalier, modvirket Rejsningen. Det Dekret, der blev udstedt i Fismes, bestemte derfor, at enhver Øvrighedsperson eller Indvaaner, som istedenfor at opflamme Befolkningens patriotiske Iver søgte at hindre »dette lovlige Forsvar«, skulde betragtes og straffes som Forræder.

Hvorvidt Napoleon har haft nøje Kendskab til den Styrke, Blücher raadede over efter at have forenet sig med de to Korps, er ikke bekendt; men han vidste i alle Tilfælde, at han stod overfor en betydelig Overmagt, og at han selv kun raadede over 40,000 Mand, iberegnet begge Marskallernes Styrke. Desuagtet vilde han fortsætte Offensiven for paa én eller anden Maade at vinde Fordele over Blücher.

Den 6. Marts passerede Kejseren Aisne ved Berry au Bac. Saasnart Blücher fik Efterretning herom, efterlod han et russisk Korps ved Craonne, saa at det stod i Flanken paa Napoleons Fremrykningslinje. Napoleon blev derved nødt til at angribe dette; men medens det skete, vilde Blücher med sin Hovedstyrke omgaa Napoleon og ved at angribe ham i Ryggen tilføje ham et fuldstændigt Nederlag, der kunde gøre Ende paa Krigen.

Men Blüchers Plan lykkedes ikke. Thi Napoleon slog den 7. Marts det russiske Korps, om end med et Tab af henved 8000 Døde og Saarede, og Blüchers omgaaende Bevægelse blev et Slag i Luften, fordi den kom for sent. Blücher besluttede derfor at gaa tilbage og koncentrere hele sin Hær ved Laon. Napoleon fulgte efter, og, da Soissons var bleven rømmet af Fjenden, gik hans Hovedstyrke, der talte 22,000 Mand, frem ad Vejen fra Soissons mod Laon, medens hans højre Fløj, 10,000 Mand under Marmont, fulgte Vejen, der fra Berry au Bac fører mod samme Maal.

Den 9. Marts angreb Napoleon Blüchers Stilling ved Laon. Fra denne kunde Forterrænet overses, og, da man anslog den franske Styrke til henved 30,000 Mand, gik Blücher og hans Stab ud fra, at denne Styrke kun var bestemt til at indlede Kampen, og at Napoleon vilde søge Afgørelsen ved personlig at rykke frem for med sin Hovedstyrke, der antoges at være 40,000 Mand, at omgaa Blüchers venstre Fløj. At Napoleon skulde vove at gribe Offensiven med en mindre Styrke end 70,000 Mand, ansaa man for umuligt. Blücher disponerede derfor saaledes over sine Tropper, at en betydeligere Styrke holdtes rede paa venstre Fløj for at optage Kampen, naar Napoleon kom frem mod denne Fløj. Kejseren havde imidlertid foretaget Angrebet mod Laon, og, da det udførtes med stor Energi, lykkedes det ham at vinde noget Terræn. Under Kampen afsendte han uafbrudt Officerer for at fremskynde Marmonts Marche. Marmont var bleven forsinket, saa at han først hen paa Eftermiddagen naaede Landsbyen Athies, der laa paa de Allieredes venstre Fløj. Denne By var besat, men blev rømmet, væsenligst fordi de Allierede gik ud fra, at det var en Avantgarde, der angreb, og at Napoleon fulgte efter med Hovedstyrken. Men, da det blev mørkt, uden at man opdagede flere franske Tropper, kom man til Overbevisningen om, at der var ikke flere end dem, man havde set. Den preussiske General York førte Kommandoen paa denne

Fløj. Han bad om og fik Tilladelse til at maatte foretage et natligt Overfald. Dette lykkedes fuldstændigt, fordi Marmont havde undladt at træffe de fornødne Sikringsforanstaltninger; hans Korps blev sprængt og mistede 2500 Fanger, 41 Kanoner og 231 Køretøjer.

Napoleon havde imidlertid truffet Bestemmelser for et fortsat Angreb paa Laon, der skulde foretages den 10. Marts. Da fik han Kl. 1 om Natten Melding om den Ulykke, der havde ramt Marmont. »Det er« — skrev han til Kong Joseph — »kun »un accident de guerre«; men det er højst uheldigt i et Øjeblik, hvor jeg trænger til Held. Det er denne Begivenhed, som har bestemt mig til ikke at angribe idag; thi jeg havde alt lagt min Plan til kraftigt at angribe Fjenden, hvor meget han end er overlegen i Antal.« Enhver Anden vilde sikkert have benyttet Natten for at trække sig tilbage, men — om end Napoleon følte sig for svag til at angribe — følte han sig dog stærk nok til at modtage et Angreb, og derfor blev han staaende.

Blücher vidste nu, at det var Napoleon, han havde overfor sig, og at det var ham, der havde angrebet Laon. Efter at York havde meldt, at Marmont flygtede, blev det Natten til den 10. befalet, at ca. 60,000 Mand ved Daggry skulde sættes i Marche paa Berry au Bac og søge at komme i Ryggen paa Napoleon, og henved 40,000 Mand skulde forfølge ham ad Vejen fra Laon paa Soissons. Blücher forudsatte altsaa, at Marmonts Nederlag havde faaet Napoleon til at tiltræde et Tilbagetog. Det vakte derfor en høj Grad af Forbauselse, da man ved Daggry opdagede, at Napoleon endnu stod i den Stilling, han havde tilkæmpet sig den foregaaende Dag. Men, da man saa rykkede frem, blev man ikke mindre overrasket over den Modstand, man stødte paa. Det gjaldt om at erobre en Landsby, der var Nøglen til Napoleons Stilling. Men, da ikke mindre end 5 Angreb var blevne afslaaede, takket være Napoleons personlige Tilstedeværelse i Byen, blev Blücher saa betænkelig, at alle de Tropper, der var sat i Marche paa Berry au Bac, fik Befaling til at gøre Holdt. Napoleon havde efter Middag paatænkt et offensivt Stød for at erobre Laon ved et coup de main. Men den omgaaende Bevægelse, hvorigennem Maalet skulde naas, blev mødt med stærk Modstand, og, da Klokken var 4, lykkedes det enkelte af Generalerne at formaa Kejseren til at bestemme, at Hæren skulde trække sig tilbage, saasnart det blev mørkt. Tilbage-

toget udførtes, uden at Napoleon blev forfulgt, og den 11. Marts om Eftermiddagen Kl. 3 naaede han Soissons.

Blücher blev staaende, dels fordi hans Kommunikationslinje ikke var sikret, men tillige fordi hans Hær led under saadanne Forplejningsvanskeligheder, at han endnu den 17. Marts skrev til Schwarzenberg: »Jeg kæmper med de største Mangler. Soldaterne har i flere Dage ikke faaet Brød.« Skøndt disse Aarsager i og for sig var tilstrækkelige til at begrunde, at Blücher blev staaende, saa var der dog ogsaa andre Grunde, der for ham talte for en Standsning; men de var af politisk Natur.

Man var fra preussisk Side begyndt at blive betænkelig ved, at det bestandig var de preussiske Korps, der udsattes for de største Tab, saalænge Østrig og Rusland ikke havde givet Preussen bindende Tilsagn om, hvad det kunde vente at opnaa ved den endelige Fredslutning. At denne vilde komme i en nær Fremtid, følte man sig overbevist om, men netop derfor havde det sin store Betydning, at man under Forhandlingerne havde en saadan Styrke under Vaaben, at den kunde støtte de Fordringer, man vilde fremsætte, med fornødent Eftertryk. Ligesaa lidt følte man sig i Blüchers Hovedkvarter tilfreds med Kronprinsen af Sveriges Holdning. Han var, efter Slaget ved Leipzig, gaaet imod Danmark, og Sverige var ved Freden i Kiel af 14. Januar 1814 kommet i Besiddelse af Norge. Derefter var Kronprinsen rykket ind i Holland, men, da han naaede Lüttich, blev han staaende, og Rygtet fortalte, at der uafbrudt førtes Forhandlinger mellem Lüttich og Paris. Blücher synes at have frygtet for, at Kronprinsen skulde skifte Parti, og at det var derfor, at han blev staaende i Holland istedenfor at rykke ind i Frankrig og forøge den Styrke, der kæmpede mod Napoleon. Sandheden er dog vistnok den, at Kronprinsens tilbagetrukne Holdning nærmest var dikteret af, at han troede paa, at hvis Napoleons Dynasti blev styrtet, var han den Tronkandidat, der vilde blive støttet af Kongen af Preussen og Kejseren af Rusland. Denne Tanke var ikke en Frugt af den øjeblikkelige Situation. Kronprinsen havde den allerede i 1813. Beviset foreligger i et Brev fra den preussiske General Kalkreuth, der var attacheret hans Korps, og som var stilet til Kongen af Preussen.

Napoleon var den 11. kommen til Soissons. Den følgende Eftermiddag fik han Melding om, at et russisk Korps under Gene-

ral St. Priest havde besat Reims. Han besluttede strax at overfalde dette Korps, efterlod Mortier med 12,000 Mand, og med den øvrige Styrke, der undervejs blev forstærket med Resterne af Marmonts Korps, brød han op Natten til den 13. Fra Soissons til Reims er der 7 Mil; Napoleon ankom foran Reims den 14. om Eftermiddagen efter at have med sine Tropper tilbagelagt denne Vejstrækning i 14 Timer. St. Priest blev strax angreben, sprængt og mistede 4000 Fanger og 11 Kanoner.

Den Sammenkomst under Kejserindens Forsæde, Napoleon havde befalet fra La Ferté sous Jouarre, havde fundet Sted den 4. Marts. Kun et eneste Medlem udtalte sig imod de Allieredes Forslag; alle de øvrige udtalte sig mere eller mindre utilsløret for at gaa ind derpaa.

Men, da der efter Kejserens Befaling ikke maatte finde nogen Afstemning Sted, søgte man at finde Midler til at tilkendegive ham, at der maatte gøres noget for at frelse Frankrig. Nogle mente, at Kejseren burde abdicere og overlade Regeringen til Kong Joseph. Andre foreslog, at man burde slaa ind paa en mildere Vej, og, da det var Kejseren, der selv havde foranlediget Raadslagningen, ansaa man det forsvarligt at sende Kejseren en Adresse, hvori man forlangte, at der skulde sluttes Fred paa de af de Allierede opstillede Betingelser. Kong Joseph sympathiserede med denne Tanke, men, da han ikke turde foretage sig noget, før han havde æsket Kejserens Mening, lod han gennem Kejserens Sekretær, Meneval, der opholdt sig ved Hovedkvarteret, forespørge, hvorvidt Kejseren ønskede en saadan Adresse, og i hvilken Form han ønskede den affattet.

Da Operationerne havde skabt Vanskeligheder for Forbindelsen mellem Kejseren og Hovedstaden, var det først efter Ankomsten til Reims, at Napoleon fik Meddelelse om Resultatet af Sammenkomsten hos Kejserinden og om Stemningen i Paris. Napoleon skrev ikke til Kong Joseph, men til Politiministeren, Savary. Brevet, der var af 14. Marts, lød: »De underretter mig ikke om noget af det, som foregaar i Paris. Dér taler man om Adresser, Regentskaber og tusinde Intriger, der er ligesaa smagløse som urimelige, og som i det Højeste kun kan være opfundne af en Klodrian som Miot. Alle disse Folk véd ikke, at jeg overhugger den gordiske Knude paa Alexanders Maner. De bør vide, at jeg idag er den samme Mand,

som jeg var ved Wagram og Austerlitz, at der ikke er nogen anden Autoritet end min, og at det — under presserende Tilfælde — alene er Regentinden, som udelukkende har min Tillid. Kong Joseph er svag; han indlader sig paa Intriger, der kan blive sørgelige for Staten og fremfor alt for ham og hans Raadgivere, hvis han ikke slaar ind paa den lige Vej. Jeg er misfornøjet med at faa dette at vide ad anden Kant end gennem Dem. De skal vide, at hvis man havde lavet en Adresse, der krænkede Autoriteten, vilde jeg have ladet Kongen, Ministrene og dem, som havde undertegnet den, arrestere. Man fordærver Nationalgarden, man fordærver Paris, fordi man er svag og ikke kender Landet. Jeg vil ikke vide af Folketribuner. Man glemme ikke, at jeg er den øverste Tribun. Folket vil da bestandig gøre det, som stemmer med dets sande Interesser, hvilke er den eneste Genstand for alle mine Tanker.«

Dette Brev, hvori der kun tales om, hvad Kejseren vil, og hvori hans Vilje bliver gjort til Lov for alle, blev skrevet i et Øjeblik, hvor Napoleon begyndte at føle Tronen vakle under sine Fødder. Beviset ligger i følgende Brev, han den 16. Marts sendte til Kong Joseph: »Overensstemmende med de mundtlige Instruktioner, jeg har givet Dem, og med Aanden i alle mine Breve, maa De i intet Tilfælde tillade, at Kejserinden og Kongen af Rom falder i Fjendens Hænder. Jeg agter at manøvrere paa en Maade, der gør det muligt, at der kan hengaa flere Dage uden Efterretninger fra mig. Hvis Fjenden skulde rykke mod Paris med en saadan Styrke, at enhver Modstand er umulig, saa lad strax Regentinden, min Søn, Stordignitarerne, Ministrene, Senatets øverste Embedsmænd, Præsidenten i Statsraadet, Kronens Storofficianter og Baron de la Bouillerie med Skatkammeret afrejse i Retning af Loire. Forlad ikke min Søn og glem ikke, at jeg vil foretrække ham i Seinen fremfor i Hænderne paa Frankrigs Fjender. Den Skæbne, der ramte Astyanax, Grækernes Fange, har bestandig forekommet mig som den sørgeligste Skæbne i Historien.«

Dagen efter, at Napoleon havde skrevet dette Brev, fik han Beretning om, hvad der foregik i Châtillon.

Caulaincourt havde, da han var uden Instrux, faaet Møderne udsat til den 10. Marts, paa hvilken Dag han skulde indgive sit Forslag. Men i Ventetiden indgik de Allierede en Konvention, ved hvilken det blev besluttet at fortsætte Krigen, hvis Napoleon ikke

vilde gaa ind paa de tilbudte Fredsbetingelser. Tillige bestemtes, at ingen af de allierede Magter maatte slutte separat Fred med Napoleon.

Forinden Mødet den 10. Marts modtog Caulaincourt et Udkast til en Note, Napoleon havde sendt ham fra La Ferté. Da han var paa det Rene med, at Afleveringen af en Note med et saadant Hovedindhold vilde føre til, at Kongressen strax gik fra hinanden, skrev han til Kejseren, at det var nødvendigt ikke alene at gøre Indrømmelser, men at gøre dem, medens det endnu var Tid, og at alt vilde være endt, hvis der ikke fra fransk Side blev fremsat et Forslag, der indeholdt væsentlige Modifikationer af Franfurtforslaget. Da han ikke fik Svar, maatte han i Mødet give en mundtlig Erklæring, der var reserveret. Den 13. holdtes et nyt Møde, i hvilket de Allierede forlangte et bestemt Svar paa, om Napoleon vilde gaa ind paa de tilbudte Fredsbetingelser, og Caulaincourt fik en Frist paa 36 Timer for at udarbejde et bestemt Forslag. Atter gjorde han Indberetning til Kejseren, og denne naaede Napoleon den 17. om Formiddagen i Reims. Der blev strax afsendt Svar saavel fra Kejseren som fra Maret, men de Indrømmelser, der blev gjorte, var utilstrækkelige og var nærmest bestemte paa at trække Tiden ud. At gengive dem her vil dog være overflødigt, fordi de ikke kom til at øve nogen som helst Indflydelse, thi, da Caulaincourt modtog dem, var Kongressen gaaet fra hinanden. Caulaincourt havde nemlig fremsat et Forslag den 15. Det havde været hans højeste Ønske at kunne erklære, at Kejseren gik ind paa de Allieredes Forlangender, men, da det stred mod de modtagne Instruxer, havde han formet sit Forslag saaledes, at Napoleon vel afstod Italien, men kun til Fordel for Eugen, og at Frankrig i Realiteten beholdt sine naturlige Grænser. De Allierede udtalte, at de vilde tage dette Forslag under Overvejelse. Men i et nyt Møde, der afholdtes den 17. Marts, afgav de den Erklæring, at de ikke kunde gaa ind paa det stillede Forslag, samt at det var Frankrigs Skyld, at man maatte slutte Kongressen uden Resultat.

Dermed var Kongressen endt, og den 19. Marts forlod Medlemmerne Châtillon.

Da Napoleon den 17. Marts om Formiddagen afsendte sit Svar til Caulaincourt, havde han overvejet forkellige Operationsplaner, som han kunde vælge imellem. En Melding, han modtog samme Dag, bestemte hans Valg.

Schwarzenberg havde under Tilbagegangen fra Langres gjort den Opdagelse, at han ikke havde Napoleon imod sig. Han vendte strax om, og under stadige Kampe tvang han Macdonald til at trække sig tilbage til Nogent sur Seine, hvor han tog Stilling med 30,000 Mand. Schwarzenberg, hvis Styrke ved ankomne Forstærkninger var bragt op til 120,000 Mand, var først bleven staaende ved Troyes, men den 12. Marts fortsatte han Fremrykningen mod Macdonald, saa at Paris altsaa var truet, og det var Melding herom, Napoleon modtog i Reims den 17. om Eftermiddagen.

Napoleon, der, ved at indskrænke Fæstningsbesætningerne i Ardennerne, havde faaet sin Styrke forøget med 4000 Mand, raadede iberegnet den Styrke, han havde staaende ved Soissons under Marskal Mortier, over 39,000 Mand. Deraf efterlod han 25,000 Mand under Marmont og Mortier for at forsinke Blüchers Fremrykning, og med 17,000 Mand besluttede han at angribe Schwarzenberg i Ryggen for at afvende den Fare, der truede Paris ved hans Fremrykning.

Den 19. Marts naaede Napoleon Aube. Men Schwarzenberg havde gennem Kosakkerne faaet Melding om hans Fremrykning og trak sig strax tilbage. For at komme til fuld Klarhed med Hensyn til denne Tilbagegang gik Kejseren den 20. over Aube ved Arcis. Schwarzenberg var dog snart kommen til Kundskab om, at Napoleon kun raadede over en ringe Styrke. Han standsede derfor Bevægelsen og befalede, at Hovedarmeen skulde gaa mod Arcis; men kun et enkelt Korps naaede frem, og mellem dette og Napoleon kom det til en heftig Kamp. En Forstærkning paa henved 5000 Mand, der kom fra Paris, og den omsigtsfulde Maade, hvorpaa Kejseren ledede Kampen, førte til, at han uagtet Fjendens Overmagt hævdede sin Stilling. Schwarzenberg blev saa betænkelig, at han opgav Angrebet og befalede, at Hæren skulde tage en Stilling, hvori han vilde afvente Napoleons Angreb.

Napoleon fik samme Dag Melding om, at Blücher var brudt op og trængte Marmont og Mortier tilbage i østlig Retning, og, da han deraf formodede, at Schwarzenberg og Blücher vilde forene sig bagud, befalede han alle sine spredte Tropper at trække sig tilbage paa Vitry.

Den 21. om Morgenen, da Napoleon vilde afmarchere med den Styrke, han havde hos sig, opdagede han, at der ingen Fjende var foran hans Front. Han sendte derfor en Rekognoscering frem,

og den opdagede hele Schwarzenbergs Hær i Stilling. Næppe fik Kejseren Melding herom, før han befalede sine Tropper at gaa tilbage over Broerne ved Arcis. Men nu fulgte Schwarzenberg efter, og det kom til en blodig Kamp; dog lykkedes det Kejseren at slippe bort efter i Dagene den 20. og 21. at have mistet 4200 Mand.

Napoleon naaede Vitry den 22. Marts, og Macdonalds Tropper sluttede sig til ham, men Marmont og Mortier ankom ikke. Efterretninger om, at Schwarzenberg havde foretaget en omgaaende Bevægelse, foranledigede, at Napoleon den 23. Marts trak sig til St. Dizier. Kejseren stod saaledes i den samme Egn, hvor han to Maaneder tidligere havde begyndt Felttoget, og det Maal, der havde været det bestemmende for alle hans Operationer — at forhindre Fjenden i at naa Paris — var løst paa en saa glimrende Maade, at Krigshistorien ikke har noget Sidestykke hertil. Men nu maatte Kejseren slaa ind paa en anden Vej. Forhindre Schwarzenberg og Blücher i at forene sig var umuligt; det gjaldt kun om at forebygge, at de marcherede mod Paris. For at opnaa dette besluttede Napoleon fra St. Dizier at sætte sig i Forbindelse med Metz og Grænsefæstningerne for ved at formindske disses Besætninger at forøge sin egen Styrke og operere paa Fjendens Kommunikationer. Derved haabede Napoleon at faa Schwarzenberg og Blücher til at følge efter sig, saa at Faren for Paris var afvendt. Men, da Muligheden af, at de Allierede fra Vitry rykkede lige mod Paris, ikke var udelukket, besluttede Napoleon, der foreløbig vilde operere paa Bar sur Aube, i saa Fald at marchere fra denne By over Troyes, saa at han kunde naa Paris, forinden de Allierede kunde angribe Byen.

Schwarzenberg havde sat sig i Marche paa Vitry. Den 23. Marts opsnappede Kosakkerne et Brev fra Napoleon til Kejserinden, hvori det hed: »Jeg har taget det Parti at trække mig tilbage til Marnen for at faa Fjenden længere bort fra Paris og nærme mig mine Fæstninger. Iaften vil jeg være i St. Dizier.« Da Schwarzenberg samtidig fik Efterretning om, at Blücher havde naaet Châlons sur Marne, var begge Hære i hinandens Nærhed, og det blev nu besluttet, at de i Forening skulde følge efter Napoleon, saaledes at Schwarzenberg den 24. skulde passere Marnen ved Vitry. Det syntes altsaa, som om Napoleon skulde faa Fjenden til at gøre

netop det, han ønskede. Men den 24. om Morgenen, da Overgangen skulde finde Sted, afholdt Kejser Alexander en Raadslagning, og den førte til, at det blev bestemt, at Schwarzenberg og Blücher skulde i Ilmarche marchere mod Paris og efterlade en Styrke paa 10,000 Mand væsenligst Rytteri overfor Napoleon for at maskere Afmarchen.

De Allierede havde altsaa nu taget den Beslutning, der burde have været taget umiddelbart efter Slaget ved La Rothière den 1. Februar, thi havde de den Gang i Forening sat sig i Marche paa Paris, vilde Felttoget forlængst have været endt.

Aarsagen til Beslutningen maa dog vistnok ikke mindst søges i, at de Allierede den Gang havde faaet Efterretninger om Tilstanden i Paris, der skildrede denne i et ganske andet Lys, end de havde haft Grund til at vente. Thi overalt havde de hos de franske Soldater fundet den tapreste Modstand, og, fraregnet den lille Episode i Troyes, der ikke kunde tillægges dybere Betydning, havde Befolkningen overalt mødt dem med Uvilje og ladet dem mærke, at de betragtedes som Frankrigs Fjender. Det var derfor naturligt at gaa ud fra, at Stemningen i Paris var ganske af samme Natur, og at de maatte gøre Regning paa, at de dér vilde finde al den Modstand, man var istand til at yde.

Men der var en Mand i Paris, som lærte dem at se paa Tilstanden med andre Øjne, og det var Fyrst Talleyrand.

Talleyrands Rolle hos Napoleon var udspillet, men ærgerrig og havesyg til det yderste vilde han generhverve den tabte Indflydelse, og det ventede han at kunne opnaa under Bourbonnerne. Hans Rævenatur gjorde ham det let at bære Kappen paa begge Skuldre, saa at ingen vidste, hvor man havde ham. Men i al Hemmelighed samlede han en lille Kreds om sig af Mænd, der ligesom han følte deres Ærgerrighed krænket af Kejseren, og som derfor var villige til at gøre alt for at faa hans Dynasti erstattet med Bourbonnernes. Til denne Kreds hørte Hertugen af Dalberg, Abbed de Pradt og Baron Louis. De følte sig overbeviste om, at naar kun de Allierede afbrød enhver Forhandling med Napoleon, erklærede ham for at være en Hindring for Freden og benyttede Lejligheden til, medens han opererede mellem Seine og Marne, at rykke energisk frem med en Hær mod Paris, saa vilde alt give sig af sig selv, fordi Napoleon havde tabt Befolkningens Tillid,

og den var træt af hans Despoti. Sætte sig i direkte Forbindelse med de Allierede var der dog ingen af dem, der vovede. Men i Baron de Vitrolles fandt de en Mand, der var villig til at bringe de Allierede Meddelelse herom. Oprindelig Emigrant havde Vitrolles kæmpet i Condés Armee, men var senere vendt tilbage til Frankrig. Napoleon havde saa udnævnt ham til Baron og givet ham et Embede. Men Vitrolles havde aldrig opgivet sin Kærlighed til det gamle legitime Kongehus, og intet var ham kærere end at paatage sig en Mission, der atter kunde bringe Bourbonnerne paa Tronen. Han fik kun mundtlige Instruktioner, efter hvilke han skulde begive sig til de allierede Monarker og lære dem at se med Talleyrands Øjne. Vitrolles naaede Troyes kort før det Tidspunkt, da Kongressen gik fra hinanden; han fik Fortræde hos Monarkerne, men man var ikke meget tilbøjelig til at skænke hans Fremstilling Tiltro. Da ankom Korsikaneren Pozzo di Borgo, der hadede Napoleon paa Blodet; han var attacheret den russiske Kejser og havde været sendt til England. Hvorledes han havde skaffet sig Efterretninger om Tilstanden i Paris, er ubekendt, men, da de gik i samme Retning som Baron de Vitrolles, øvede dette tilsidst Indflydelse paa Kejser Alexander. Det var derfor, at han den 24. om Morgenen sammenkaldte sine russiske Generaler Barclay, Diebitsch og Toll til Raadslagning, og det var Toll, der fremsatte det Forslag om at marchere mod Paris, der blev gennemført. Diebitsch havde foreslaaet at sende 40—50,000 Mand mod Paris og forfølge Napoleon med de øvrige Tropper. Da han hørte Tolls Forslag, sagde han: »Hvis Deres Majestæt vil sætte Bourbonnerne paa Tronen, saa er det ganske vist det Bedste at rykke med den samlede Magt mod Paris.« Kejseren svarede ham: »Her er ikke Tale om Bourbonnerne, men det gælder om at styrte Napoleon.«

De Allierede tiltraadte Marchen til Paris den 25. Marts, følgende Marnedalen. Endnu samme Dag stødte de paa Marmont og Mortier, der var paa Marchen til Napoleon. Marskallerne led et fuldstændigt Nederlag og mistede 9000 Mand og 60 Kanoner; men ved en Nattemarche lykkedes det dem med Resten at vige ud i en sydligere Retning, saa at de den 29. Marts naaede Paris med 12,000 Mand. De Allierede havde fortsat Marchen og var samme Dag naaet saa langt frem, at man i Paris maatte være forberedt paa, at det vilde komme til Slag.

Regentskabsraadet var derfor traadt sammen for at træffe Bestemmelse om Kejserindens og Kongen af Roms Afrejse. Krigsministeren, Clarke, erklærede, at det var umuligt at forsvare Hovedstaden, og anbefalede, at Afrejsen skulde finde Sted øjeblikkeligt. Men de øvrige modsatte sig Rejsen og ingen stærkere end Talleyrand. Da fremlagde Kong Joseph det Brev, Kejseren havde skrevet til ham fra Reims den 16. Marts, og, skønt der blev gjort opmærksom paa, at de Forhold, under hvilke Brevet var skrevet, havde forandret sig i en meget væsentlig Grad, blev Afrejsen dog besluttet. Endnu samme Dag afrejste Kejserinden og Kongen af Rom til Rambouillet.

Efterat Mødet var hævet, fulgtes Talleyrand og Politiminister Savary ned ad Tuileriernes Trappe. Talleyrand sagde: »Saa det blev Enden paa en saa glimrende Regering! Ende sin Løbebane som en Æventyrer istedenfor at slutte den i Ro paa den første af alle Troner! Hvilken Slutning! Kejseren vilde være meget at beklage, hvis han ikke havde omgivet sig med saadanne Udueligheder.« Savary svarede ikke, men bøjede Hovedet i Taushed. Da Talleyrand opfattede dette som et Tegn paa Samstemning, tilføjede han: »Dog Alverden kan ikke lade sig begrave under saadanne Ruiner; det er noget, man maa tænke paa.« Da Savary fremdeles forblev taus, sluttede Talleyrand med at sige: »Vi faar at se« og steg i sin Vogn. Allerede den Gang havde Talleyrand taget sin Beslutning, og for at udføre denne blev han i Paris, uagtet Kong Joseph havde meddelt ham Kejserens Befaling om, at han skulde følge Kejserinden og Kongen af Rom til Rambouillet.

Hvad der kunde have været gjort for at støtte Forsvaret af Paris gennem Befæstningsanlæg, var bleven forsømt, medens det var Tid. Nu var det for silde. Hele den Forsvarsstyrke, man raadede over, beløb sig kun til noget over 30,000 Mand iberegnet Nationalgarden, fordi man manglede Geværer. De Allierede havde en Angrebsstyrke paa 98,000 Mand foruden en Reserve paa 24,000 Mand. Resultatet var dermed givet.

Den 30. Marts om Morgenen rykkede de Allierede frem. Uagtet det Heltemod, hvormed Franskmændene kæmpede, saa var de dog paa det Rene med, at de maatte bukke under, og at hvis Forsvaret blev ført saa længe, at det kom til Storm, vilde det føre til Hovedstadens Ødelæggelse. Kong Joseph gav derfor ved Middagstid Mar-

skallerne Mortier og Marmont Tilladelse til at træde i Forhandling med Fjenden, og det førte til, at der blev afsluttet en Vaabenhvile, ved hvilken de franske Tropper forpligtede sig til at rømme Paris og afmarchere mod Syd. Franskmændenes Tab anslaas til 4000 Mand; de Allierede mistede 195 Officerer og 8898 Mand.

Efter at Kong Joseph havde givet Marskallerne den omtalte Bemyndigelse, sendte han Befaling til Stordignitarerne, Ministrene og Medlemmerne af Statsraadet om at begive sig til Kejserinden i Rambouillet, og umiddelbart derefter begav han sig selv paa Vejen for at naa samme Maal. Da han førte Overkommandoen, var der saaledes hverken nogen Overkommando eller nogen Regering i Hovedstaden.

Napoleon havde den 23. Marts i St. Dizier bestemt hvilken Plan, han agtede at følge. Inden Tropperne sattes i Marche, ankom Caulaincourt Natten til den 24. og bragte Meddelelse om, at Kongressen i Châtillon var gaaet fra hinanden den 19. Nu, da det var for sent, gentog det samme sig, som der var sket i August 1813, efter at Kongressen i Prag var gaaet fra hinanden. Caulaincourt fik Befaling til at skrive to Breve til Metternich, et officielt og et privat. I det første meddelte han, at han nu havde faaet Fuldmagt til at forhandle og undertegne det Fredsforslag, de Allierede havde fremsat; i det private Brev bad Caulaincourt indstændigt Metternich om at sørge for, at Fredsforhandlingerne blev genoptagne. Om og naar Metternich modtog disse Breve, véd man intet, og det bliver ogsaa ligegyldigt, thi de fik ingen Betydning.

Den 24. Marts tiltraadte Napoleon Marchen paa Bar sur Aube, og efter de indløbne Meldinger maatte han gaa ud fra, at saavel Schwarzenberg som Blücher forfulgte ham. Men Natten til den 26. fik Kejseren Meldinger, der ikke lod Tvivl om, at den Styrke, der forfulgte, kun var en Maske og væsenligst bestod af Kosakker. Det maatte altsaa formodes, at den fjendtlige Hovedstyrke var marcheret mod Paris. Men denne Mulighed havde Napoleon ikke overset, thi derfor havde han i den Plan, han lagde den 23. Marts, bestemt, at han i saa Fald vilde marchere over Troyes for at naa Hovedstaden før Fjenden. Endnu var der Tid til at udføre denne Plan, og at det var nødvendigt, vidste Napoleon bedre end nogen anden, fordi han ikke alene kendte Forsvarets Utilstrækkelighed, men tillige, at Kong Joseph ikke var en saadan Situation voxen.

Begav Napoleon sig til Paris, kunde han, med den Styrke, han havde hos sig, gøre Regning paa at faa samlet en Styrke i Hovedstaden paa henved 80,000 Mand, og lykkedes dette, talte Rimeligheden for, at Fjenden vilde foretrække at underhandle fremfor at føre et Angreb. Her laa altsaa en Mulighed for at komme ud over den kritiske Situation, og derfor bliver det vanskeligt at forstaa, hvad der var Motivet til, at Napoleon tog en forandret Beslutning. Hans Korrespondancer giver ikke nogensomhelst Oplysning derom.

Ifølge den nye Beslutning fik Hæren Befaling til at vende om, og den 27. Marts naaede den Vitry. Her fik Napoleon samme Dag Kundskab om, at Mortier og Marmont var blevne slaaede, og at de allierede Hære var paa Marchen mod Paris. Da der intet kunde ventes gennem en Fremrykning i Fjendens Ryg, fordi han havde faaet for langt Forspring, og, da det var mere end tvivlsomt, om det endnu kunde lykkes Hæren at naa Hovedstaden i rette Tid, syntes der for Napoleon kun at være ét at gøre. Ved Hjælp af Kourerheste kunde han have naaet Paris den 28. om Aftenen. Han kunde da have opbudt alt for at skabe et Forsvar, og selv om det den 30. var kommet til et Slag, og selv om det havde taget samme Vending som det, der forefaldt, saa havde Fjenden været nødt til at respektere ham og forhandle med ham, saa at han i alle Tilfælde havde bevaret Kronen. Men Kejseren gav Hæren Befaling til at vende om for over Bar sur Aube, Troyes og Fontainebleau at naa Paris. Undervejs indtraf der den 29. Marts en Kourer fra Kong Joseph med en Depeche, der meddelte, at Fjenden nærmede sig Paris, og at man hvert Øjeblik ventede, at Kejseren vilde vise sig med sine Tropper. En af Kejserens Adjutanter, General Dejean, afsendtes strax til Paris for at beordre Mortier til at søge at forhindre Hovedstadens Besættelse, da de Forhandlinger, der var indledede af Napoleon med Kejseren af Østrig, vilde føre til en Fredslutning. Dejean kom til Paris, medens Kampen endnu stod paa, men efterat man havde begyndt Forhandlingerne om en Vaabenstilstand. Mortier sendte strax en fortrolig Depeche til Fyrst Schwarzenberg, hvori han meddelte General Dejeans Ankomst og Mission; men han fik til Svar, at Generalens Meddelelse maatte bero paa en Misforstaaelse, eftersom Kejser Franz højtideligt havde forpligtet sig til ikke at afslutte nogen separat Fred.

Først efter at Dejean var sendt afsted, og efter at der var holdt et Hvil paa tre Timer, gav Napoleon Berthier Ordre til at fremskynde Troppernes Marche og besluttede at begive sig selv forud for at naa Paris. Da Macdonald fik Berthiers Befaling, svarede han strax skriftlig og paaviste det umulige i at kunne naa Paris i rette Tid. Hæren vilde gaa til Grunde. Derfor vilde det være bedre at samle alt og søge at forene sig med Augereau. Han sluttede med: »Har Forsynet bestemt, at det skal være vor sidste Time, saa lad os bukke under med Ære istedenfor at ende som Elendige, adspredte, fangne og udplyndrede af Kosakkerne.« For at komme hurtigere afsted satte Napoleon sig, efter nogle Timers Ophold i Troyes, i en Postvogn tilligemed Caulaincourt. Undervejs fik han at vide, at Kejserinden og Kongen af Rom var rejste til Rambouillet, og at der kæmpedes i Hovedstaden. Den 30. Kl. 10 om Aftenen naaede han Cour de France, en Poststation S. for Paris. Her saae han Garderytteri under General Belliard. Denne blev tilkaldt. Han aflagde Beretning om Slaget, der var bleven leveret samme Dag, hvorledes man havde kæmpet til det Yderste trods Fjendens Overmagt, men tilsidst var bleven nødt til at slutte en Vaabenstilstand og rømme Hovedstaden. Trods alt, hvad Belliard forklarede, vilde Napoleon dog til Paris, men Caulaincourts indstændige Modforestillinger bragte Kejseren til at opgive dette Forsæt. Det blev saa bestemt, at Caulaincourt skulde begive sig til Paris med en skriftlig Fuldmagt, efter hvilken han blev stillet i Spidsen for Byen og blev bemyndiget til at forhandle og afslutte en Fred, som Kejseren lovede at ratificere paa de Betingelser, Caulaincourt gik ind paa. Saasnart Fuldmagten var udfærdiget, begav Kejseren sig til Fontainebleau.

Caulaincourt begav sig direkte til Hôtel de ville (Raadhuset). Her fik han at vide, at Kejser Alexander opholdt sig paa Slottet i Bondy. Han begav sig dertil, og den 31. om Morgenen fik han Fortræde. Kejser Alexander modtog ham med stor Venlighed, men erklærede samtidig bestemt, at de Allierede ikke vilde forhandle med Napoleon, og at det vilde være dem let at finde andre at forhandle med, da man var ligesaa træt af Napoleons Despotisme i Frankrig som i Europa. Det var dog ikke Kejserens Hensigt at paatvinge Frankrig en Regering; men han vilde, saasnart han kom til Paris, raadføre sig med de mest indflydelsesrige

Mænd og rette sig efter deres Mening. Forgæves søgte Caulaincourt at gøre en anden Opfattelse gældende og henviste navnlig til, at Napoleon kunde vente at finde Støtte hos Kejser Franz, der næppe vilde gaa med til at detronisere sin Datter. Alexander svarede, at Østrig vel havde haft ondt ved at tage Stilling, men at denne Magt, efterat Napoleon havde vægret sig ved at slutte Vaabenstilstand i Lusigny, var ligesaa overbevist som de øvrige Allierede om, at man ikke kunde forhandle med Napoleon, og, vilde man have en holdbar Fred, maatte man derfor slutte den med en anden end ham. Caulaincourt maatte derfor gaa med uforrettet Sag; dog bad Kejseren ham komme igen i Løbet af Dagen.

Paris municipale Raad havde den 30. Marts sendt en Deputation til Kejser Alexander for at paakalde hans Beskyttelse. Kejseren modtog den med stor Velvilje, men viste samtidig stor Interesse for at faa at vide, om Talleyrand var i Byen, og hvad han foretog sig. Den russiske Kantsler, Nesselrode, som var tilstede, bad et af Deputationens Medlemmer om at gaa til Talleyrand og forsikre ham om, at Souverænerne satte megen Pris paa ham.

Talleyrand, der blev underrettet herom, var allerede den Gang paa det Rene med, hvorledes han vilde lede Spillet. Som omtalt havde han Befaling til at ledsage Kejserinden og Kongen af Rom til Rambouillet. Den 30. om Eftermiddagen tiltraadte han Rejsen, men kun paa Skrømt, for at det kunde faa Udseende af, at han havde villet følge Napoleons Befaling, thi endnu var Enderesultatet tvivlsomt. Der gives forskellige Fremstillinger af denne Komedie, men Vaulabelle synes at være rigtigst underrettet. Han fortæller, at da Talleyrand i stort Optog naaede Barrièren, der var besat af Nationalgardister, var der, uagtet det var befalet, at ingen maatte passere uden Pas, ingen, der tænkte paa at standse ham, da han var godt kendt. Talleyrand fortalte derfor selv Nationalgardisterne, at han intet Pas havde, og derved blev Gardisterne nødte til at vise ham tilbage. Det var netop, hvad han ønskede.

Den 31. Marts om Formiddagen Kl. mellem 10 og 11 holdt Kejser Alexander og Kongen af Preussen Indtog i Paris i Spidsen for 60,000 Mand. Befolkningen forholdt sig som tause Tilskuere, indtil Monarkerne naaede Byens Centrum. Men her mødte et Optog af Royalister, der havde samlet sig under den hvide Fane, og som under Raabet: »Leve Ludvig XVIII! Leve Kejser Alexander!

Leve Kongen af Preussen!« hilste Monarkerne som dem, der havde frelst Fædrelandet. Royalistiske Damer viftede til dem med deres Lommetørklæder samt tilkastede dem Laurbærkranse og opførte sig senere paa en saadan Maade, at Vaulabelle skriver: »De offentlige Fruentimmer saas ingen Steder den 31. Marts; Saturnalierne paa Gaderne og Torvene holdtes paa denne Dag af de rige og adelige Damer.«

Kejser Alexander havde bestemt at ville tage Bolig i Palais Elysée, men en Efterretning om, at Slottet var undermineret og Intriger fra Talleyrands Side, førte til, at han tog Bolig hos Talleyrand, og denne havde sørget for, at Kejser Alexander kun traf sammen med dem, der vilde støtte hans Planer.

Til Forstaaelse af de Begivenheder, som udviklede sig, vil det være nødvendigt at kaste et Tilbageblik paa den Virksomhed, der var udfoldet fra Bourbonnernes Side.

Efter at Ludvig XVI's Søn var død i Temple 1793, havde hans Broder, Greven af Provence, taget Navn af Ludvig XVIII. Som saadan nedlagde han paa sit Dynastis Vegne en Indsigelse imod, at Napoleon i 1804 var bleven valgt og kronet som Kejser. Denne Indsigelse tilstillede han alle Hoffer i Europa, men der var ikke et eneste, der tog noget Hensyn dertil. Da Freden i Tilsit var bleven sluttet, opholdt han sig i Mittau; men det venskabelige Forhold, der var indtraadt imellem den franske og russiske Kejser, foranledigede, at Kejser Alexander anmodede ham om at forlade Rusland. Han begav sig da til England og søgte, efterhaanden som Napoleon mere og mere traadte op som Selvhersker, at vinde Terræn ved at gøre sig til Talsmand for de Friheder, Revolutionen havde givet det franske Folk, og som Napoleon havde frataget det. Men der var ingen, der tillagde Kongens Manifestationer nogen Betydning. Efter Felttoget 1812 lod Kongen atter høre fra sig ved i et Brev til Kejser Alexander at anbefale de franske Fanger til hans Omhu; men han fik intet Svar. Efter Napoleons Nederlag i 1813 søgte Bourbonnerne atter at gøre sig gældende, da Monarkerne indtraf i Frankfurt. Men det var saa langt fra, at de fandt nogen Sympathi hos Kejser Alexander, at han endog paa den Tid syntes at støtte Bernadottes Bestræbelser for at blive Frankrigs Regent. Vel syntes det, som om der senere var foregaaet nogen Forandring i Kejser Alexanders Opfattelse, men det

var dog mere i Retning af, at han vilde søge Napoleon detroniseret, end i, at han vilde gøre noget for at faa Bourbonnerne paa Frankrigs Trone.

Den eneste Magt, der bestandig holdt en beskyttende Haand over Bourbonnerne, var England. Derfor tillod det i 1814 enkelte af de bourbonske Prinser at begive sig til Frankrig for at arbejde for Dynastiet.

Gennem Holland og Tyskland naaede Greven af Artois ind i Frankrig, men han fandt bestemt Modstand hos de allierede Tropper, der ikke vilde tillade ham at drive nogensomhelst Propaganda, saa at han kun maatte optræde som Privatperson. Som saadan opholdt han sig i Nancy, og han vilde netop med uforrettet Sag vende tilbage til England, da Herr de Vitrolles indtraf hos ham. Vitrolles havde efter Sammenkomsten med Monarkerne begivet sig til Nancy og gjort Greven af Artois bekendt med Talleyrands Opfattelse saavelsom med Samtalen med Monarkerne, hvorpaa Vitrolles begav sig til Paris.

Hertugen af Augoulème var rejst til Bordeaux. Denne By var bleven besat af Englænderne. Wellington var nemlig rykket frem over den spanske Grænse og havde slaaet Soult i Slaget ved Toulouse. Hertugen fandt en god Modtagelse, men det var ogsaa det eneste Sted, hvor der kunde siges at være Stemning for Bourbonnerne. Deres Udsigt til atter at bestige Frankrigs Trone syntes derfor ringe.

Den 31. Marts om Aftenen Kl. 7 fandt der en Sammenkomst Sted i Talleyrands Hôtel mellem Kejser Alexander, Kongen af Preussen, Fyrsterne Schwarzenberg og Lichtenstein, Talleyrand, Hertugen af Dalberg og Pozzo di Borgo. Om Blücher har været tilsagt, vides ikke, men at han overhovedet ikke ønskede at deltage i diplomatiske Forhandlinger, fremgaar af, at han efter Kampen den 30. Marts udtalte: »Fra nu af vil der kun blive talt og skrevet og ikke handlet. Dermed vil jeg intet have at skaffe, og man vil heller ikke forlange mig dertil.«

Kejser Alexander begyndte Forhandlingerne med at erklære, at de Allierede ikke førte Kampen mod Frankrig, men mod Napoleon og Fjenderne af Frankrigs Frihed. Derfor var det umuligt at underhandle med Napoleon. Denne Udtalelse fandt Tilslutning fra alle Sider, og man begyndte derpaa at drøfte Spørgsmaalet om Indsættelsen af et Regentskab. Hertugen af Dalberg forsvarede en

saadan Løsning, og han havde ventet at finde Støtte hos Talleyrand. Men denne forholdt sig taus og overlod Ordet til Pozzo di Borgo, der med fanatisk Iver fraraadede Regentskabet. Først, da dette var forkastet, tog Talleyrand Ordet for Bourbonnernes Genindsættelse som stemmende med Befolkningens Ønsker. Fyrst Lichtenstein bemærkede hertil, at de østrigske Tropper havde under deres Fremrykning ikke blandt Befolkningen hørt et eneste Ønske, der gik i denne Retning; Befolkningen havde overalt vist et afgjort fjendtligt Sindelag mod de Allierede og omvendt vist den største Beredvillighed til at bringe Ofre for Kejser Napoleons Sag. Kejser Alexander udtalte, at han havde faaet det samme Indtryk for den franske Hærs Vedkommende. Han havde ved Fère Champenoise (26. Marts) været Øjenvidne til, at Rekruter, der lige var mødte og omtrent manglede al Uddannelse, havde foretrukket at dø under Raabet »Kejseren leve!« fremfor at efterkomme en Opfordring, der blev rettet til dem, om at strække Vaaben. Talleyrand tilkaldte da Abbed de Pradt og Baron de la Bouillerie, der begge støttede hans Forslag. Kejser Alexander begyndte at vakle og nævnte den svenske Kronprins (Bernadotte) som brugelig Tronkandidat. Talleyrand bemærkede hertil, at der kun var to Muligheder: Napoleon eller Ludvig XVIII. Kejseren sagde da, at de Allierede havde besluttet ikke at ville underhandle med Napoleon, men de havde ingen Ret til at styrte ham og endnu mindre til at indkalde Bourbonnerne. Spørgsmaalet blev derfor, hvem der skulde udføre dette. Talleyrand svarede, at det blev Autoriteternes Sag, og at han paatog sig at skaffe Senatets Bistand.

Derefter blev Sammenkomsten hævet, og Talleyrand redigerede en Proklamation, der blev underskreven af Kejser Alexander og paraferet af hans Kantsler, Nesselrode. Den blev samme Aften opslaaet paa Gadehjørnerne i Paris og lød:

»De Allieredes Hære har besat Frankrigs Hovedstad. De allierede Monarker har Øre for det franske Folks Ønsker. De erklærer, at ligesom Fredsbetingelserne maatte yde stærkere Garantier, saa længe det gjaldt om at holde Bonapartes(!) Herskesyge i Tømme, saaledes bør de blive gunstigere, naar Frankrig ved en viis Regerings Tilbagevenden selv yder Garantien for Roligheden. Som Følge heraf erklærer de allierede Magter, at de ikke mere vil underhandle med Napoleon Bonaparte eller noget Medlem af hans

Familje, at de vil respektere det gamle Frankrigs Integritet, saaledes som det har bestaaet under sine retmæssige Konger; de kan endog gaa et Skridt videre, fordi de bestandig hylder den Grundsætning, at Frankrig — til Bedste for Europa — bør være stort og mægtigt, og de vil anerkende og garantere den Forfatning, som den franske Nation vil give sig. De opfordrer derfor Senatet til at udnævne en provisorisk Regering, som kan varetage Administrationen og forberede en Forfatning, der stemmer med den franske Nations Tarv. Jeg deler de her udtalte Anskuelser med alle de allierede Monarker.«

Et saadant Aktstykke havde Kejser Alexander ingen Ret til at udstede i de allierede Monarkers Navn, thi alt, hvad de var blevne enige om, indskrænkede sig til, at ingen af dem maatte slutte separat Fred med Napoleon. Derimod havde man ikke givet Kejser Alexander nogen Bemyndigelse til at handle paa alles Vegne. Han kunde saaledes ikke erklære, at disse Fyrster hverken vilde underhandle med Napoleon eller noget Medlem af hans Familje, thi selv om Kongen af Preussen var enig heri, saa havde dog ogsaa Kejser Franz et Ord at sige. Og havde han og Fyrst Metternich været til Stede ved Sammenkomsten, havde denne rimeligvis faaet et andet Udfald. Men Tingen var, at det eneste, Napoleon havde opnaaet ved fra Arcis at ville gaa i Ryggen paa Fjenden, var, at han havde tvunget Kejser Franz og Metternich til at flygte til Dijon. Kejser Franz kunde saaledes ikke tale sin Datters Sag, og han kunde lige saa lidt forhindre, at man begik den Raahed i Proklamationen kun at tale om »Bonaparte«. Endnu var Napoleon Kejser. Det var det franske Folk, der havde valgt ham dertil, og kun det havde Ret til at fratage ham Kejserværdigheden.

I Henhold til Kejser Alexanders Opfordring indfandt Caulaincourt sig hos ham den 1. April. Men det var forgæves, at han bestræbte sig for at vinde Kejseren for en forsonligere Optræden mod Napoleon. Han havde ogsaa Fortræde den følgende Dag, men alt, hvad han opnaaede, var, at Alexander sluttede med at sige: »Lad Kejser Napoleon frasige sig Regeringen, saa kan vi maaske blive enige om Regentskabet.« Da man frygtede for, at Caulaincourt skulde øve en skadelig Indflydelse paa Kejser Alexander, tvang det Talleyrandske Parti ham til den 2. sent paa Aftenen at forlade Paris og begive sig til Fontainebleau.

Talleyrand følte, at han havde vundet Spillet, og nu gik alt Slag i Slag. Han sammenkaldte Senatet til Møde den 1. April. Det talte 140 Medlemmer, men der mødte kun 64. Skønt Forsamlingen var ulovlig, valgte den dog en provisorisk Regering, bestaaende af 5 Medlemmer under Forsæde af Talleyrand. Da dette var udført, dannede Talleyrand et Ministerium, i hvilket han optog General Dupont som Krigsminister. Generalen var bleven dømt til Fængsel for sit Forhold ved Kapitulationen ved Baylen, og, skønt Talleyrand selv havde været med til at dømme ham, betænkte han sig dog ikke paa at lade ham hente fra Fængslet i Dreux for at gøre ham til Minister.

Den 2. April afholdt Senatet et nyt Møde, i hvilket det vedtog Napoleons Afsættelse. Protokollen derom blev først affattet den følgende Dag. Saalænge Napoleon var Kejser, havde Senatet aldrig tilladt sig den mindste Opposition, selv hvor det, Kejseren forlangte, var stridende mod Forfatningen eller de bestaaende Love, og derved havde det gjort sig til medskyldig. Men nu, da Senatet ikke mere havde noget at frygte, fandt denne ynkelige Forsamling det passende at motivere Afsættelsen i 13 Klagepunkter. Efterat have opført disse udtalte Dekretet: »I Betragtning af, at den ved Senatsdekretet af 28. Floreal Aar XII oprettede kejserlige Regering af alle disse Grunde har ophørt at existere, og at alle Franskmændenes Ønsker aabenbart paakalder en Tingenes Orden, hvoraf den første Virkning skal være den almindelige Freds Genoprettelse og en højtidelig Forsoning mellem Staterne i den store europæiske Familje, erklærer og bestemmer Senatet som følger:

»Napoleon Bonaparte er afsat fra Tronen, og den i hans Familje oprettede Arveret er hævet.

Det franske Folk og Hæren er løst fra Troskabseden mod Napoleon Bonaparte.«

Den lovgivende Forsamling, der mødte den 3. April, og som med langt større Ret kunde have udtalt sig imod Napoleons Lovovertrædelser, fordi den i alt Fald nu og da havde tilladt sig at rejse Opposition, havde ikke destomindre Takt nok til ikke at fremsætte Beskyldninger. Den nøjedes med at tiltræde Senatsdekretet om Afsættelsen.

Napoleon var den 31. Marts indtruffen i Fontainebleau. De Tropper, der havde deltaget i Slaget ved Paris, forenede sig her

tilligemed dem, Napoleon havde ladet marchere tilbage over Troyes, saa at hele Styrken udgjorde noget over 45,000 Mand, og denne Hær havde indtaget en meget god Stilling bag Essonne.

Caulaincourt vendte tilbage Natten til den 3. April og aflagde Beretning om sin Sendelse. At den maatte betragtes som mislykket var noget, Napoleon allerede havde forberedt sig paa. Han havde derfor, inden Caulaincourts Tilbagekomst, besluttet at ville fortsætte Krigen, saaledes at han enten gik mod Paris eller trak sig tilbage bag Loire for at samle alle sine Hære under sin personlige Kommando. Marskallerne, med hvem Napoleon havde drøftet Sagen, mente, at man burde gaa mod de allierede Hære, der imidlertid havde taget en Opstilling S. for Paris. Det var ogsaa den Plan, der mest tiltalte Kejseren, og han gjorde Regning paa, at naar han rykkede frem, vilde Befolkningen i Paris gribe til Vaaben og angribe Fjenden i Ryggen. Men Napoleon var paa det Tidspunkt kun daarlig kendt med Hensyn til Stemningen i Paris.

Den langt overvejende Del af Befolkningen var som lamslaaet over Begivenhederne. Det var den ufatteligt, hvorledes det var gaaet til, at Magten var gledet ud af Hænderne paa Napoleon. Talleyrand sørgede for, at der ikke blev given Oplysninger herom; thi han havde faaet hele Pressen i Royalisternes Hænder, og de fyldte den daglig med de raaeste Angreb paa Napoleon, hans Familje, hans Regering, hans Krigsførelse. Skønt Royalisterne kun var en lille Brøkdel af Befolkningen, var det dog dem, der raadede, og de støttede sig paa de Fremmedes Bajonetter. Men det ydmygende heri var saa langt fra gaaet op for dem, at der ikke var nogen Grænse for Nedværdigelsen. Den 3. April om Aftenen besøgte Kejser Alexander og Kongen af Preussen den store Opera. De blev modtagne med stormende Bifald, og efter Forestillingens Slutning bragte en af Sangerne Monarkerne en Hyldest under Forsamlingens Jubel. Den lød, gengiven paa Prosa:

»Leve Alexander! Leve denne Kongernes Konge! Uden at forlange noget og uden at ville diktere os Love, har denne ophøjede Fyrste erhvervet det tredobbelte Navn: Helt, Retfærdighedens Bærer, Genindsætteren af en Bourbon.

Leve Wilhelm og hans tapre Krigere! Han frelser dette Kongeriges Børn. Ved sine Sejre giver han os Freden og regner sin Hæder fra sine utallige Velgerninger.«

Af det Paris, hvor noget saadant blev taalt, kunde Napoleon ikke vente sig noget.

Men det herskende Parti blev ikke staaende derved. Det søgte ogsaa at forlede den franske Hær til at falde fra Napoleon. Marmont havde overfor Talleyrand ladet falde Ytringer, der lod formode, at han var til Sinds at opgive Kejseren. Fyrst Schwarzenberg sendte derfor Marmont Dekreterne om Napoleons Dynastis Afsættelse og Dannelsen af en provisorisk Regering med Anmodning om, at Marmont skulde slutte sig til denne og støtte det, man kaldte »den gode Sag«.

Spørgsmaalet blev derfor, hvilken Indflydelse de Efterretninger, man fik fra Paris, vilde øve paa Hæren i Fontainebleau.

Napoleon havde den 3. April holdt Revu over den gamle Garde. Efterat have passeret Fronten lod han de ældste Officerer, Underofficerer og Soldater af hvert Kompagni træde frem. Efter at de havde sluttet Kreds om ham, udtalte han: »Officerer, Underofficerer og Soldater af den gamle Garde! Fjenden er kommen os tre Marcher i Forkøbet. Han er rykket ind i Paris. Jeg har tilbudt Kejser Alexander en Fred, købt med de største Ofre: Frankrig med de gamle Grænser, altsaa givet Afkald paa vore Erobringer og mistet alt, hvad vi havde vundet efter Revolutionen. Han har ikke alene afslaaet mit Forslag, men han har gjort endnu mere: Smigret paa en perfid Maade af Emigranter, som jeg har tilstaaet Livet og overvældet med Velgerninger, har han tilladt dem at bære den hvide Kokarde, og han vil snart indføre den istedenfor Nationalkokarden. Om faa Dage rykker jeg frem for at angribe Paris. Jeg stoler paa Eder!« Her standsede Napoleon i sin Tale. Da alle taug, spurgte han: »Har jeg Ret!« Nu lød der et jublende: »Kejseren leve! Kejseren leve! Til Paris! Til Paris!« Napoleon tilføjede: »Vi vil vise dem, at den franske Nation forstaar at være Herre i sit eget Hus, at har vi i lang Tid været de Andres Herrer, saa vil vi bestandig være Herrer hos os selv, og at vi fremfor alt er istand til at forsvare vor Kokarde, vor Uafhængighed og vort Territoriums Integritet. Sig dette til Eders Vaabenfæller!«

Den 4. April havde Napoleon truffet alle sine Forberedelser til Fremrykningen mod Paris, og der var given Befaling til, at Marskallerne og Generalerne skulde møde samme Aften for at modtage den sidste Instrux. Men allerede den Gang var Efterretnin-

gerne fra Paris komne til de højere Føreres Kundskab og havde gjort deres Virkning, saa at de ikke ventede nogen Hjælp gennem Befolkningens Bistand og betragtede Kejserens Sag som tabt. Allerede gennem lange Tider var Marskallerne og Divisionsgeneralerne trætte af Krigen og længtes efter en Fred, der kunde sætte dem istand til i Ro at nyde godt af de rige Dotationer, som Kejseren med rund Haand havde skænket dem. Det stod dem klart, at med Kejseren var det ude, og derfor gjaldt det om itide at nærme sig den nye Regering for ved at underkaste sig den at bevare det, de allerede havde opnaaet.

Man havde faaet at vide, at Napoleon, efter Caulaincourts Tilbagekomst, for denne havde udtalt sig om en Abdikation til Fordel for Kongen af Rom. Som sædvanlig holdt Kejseren Revu den 4. om Middagen. Medens Tropperne under Forbimarchen hilste Napoleon med: »Kejseren leve!«, stod en Gruppe Marskaller og Generaler og diskuterede det brændende Spørgsmaal, og medens Soldaterne raabte deres Leve, hørtes pludselig Marskal Neys Stemme, der raabte: »Kun en Abdikation kan bringe Orden.«

Efter Revuen begav Ney, Lefebvre, Moncey og Oudinot sig til Kejseren, hos hvem de forefandt Berthier, Maret, Caulaincourt og Bertrand. Ney, støttet af de andre Marskaller, søgte i et temmelig lidenskabeligt Sprog at gøre det indlysende for Kejseren, at der ikke var andet at gøre end at indlade sig paa en Abdikation. Macdonald kom til mod Slutningen af Forhandlingerne, og Napoleon troede at faa ham paa sin Side ved at minde ham om det Brev, han nogle Dage tidligere havde sendt Berthier (jfr. Side 243). Men Macdonald var allerede vunden af et Medlem af den provisoriske Regering, og han erklærede derfor, at han var enig med de andre Marskaller. »Jeg erklærer« — sagde han til Kejseren — »at vi ikke vil udsætte Paris for Moskous Skæbne. Vort Parti er taget; vi har besluttet at føre alt til Ende.« Napoleon fastholdt endnu sin Beslutning om at ville marchere mod Paris. Da udtalte Ney, at Hæren vilde ikke marchere til Paris. Da Napoleon hørte dette, sagde han med stærk Stemme: »Hæren vil lystre mig!« Men Ney svarede ligesaa bestemt: »Deres Majestæt! Hæren adlyder sine Generaler.« Nogen Beslutning blev der dog ikke tagen, men, efterat Marskallerne var gaaede, forhandlede Kejseren med Berthier, Caulaincourt og Maret, og Resultatet blev, at han udstedte følgende Abdikationsakt:

»Da de allierede Magter har proklameret, at Kejser Napoleon er den eneste Hindring for Genoprettelsen af Freden i Europa, erklærer Kejser Napoleon, tro mod sin Ed, at han er rede til at stige ned af Tronen og forlade Frankrig og selv at ofre Livet for Fædrelandets Vel, der er uadskilleligt fra hans Søns og Kejserindens Regentskabs Rettigheder og fra Kejserdømmets Love.

Givet paa Vort Slot Fontainebleau den 4. April 1814.«

Det blev bestemt, at Ney, Macdonald og Caulaincourt skulde overbringe Kejser Alexander denne Akt. De ankom til Paris samme Dag og fik Fortræde. Ney var Ordfører og talte med saadan Varme for, at Napoleon skulde abdicere til Fordel for sin Søn, Kongen af Rom, at Kejser Alexander syntes tilbøjelig til at gaa ind paa en saadan Løsning; dog erklærede han, at han forinden maatte konferere med sine Allierede og den provisoriske Regering. Konferencen med denne fandt Sted Natten til den 5. April. Chefen for Nationalgarden, General Desolles, var tilkaldt. Talleyrand og de øvrige Medlemmer af Regeringen erkendte, at de allerede var gaaede alt for langt til at kunne vende om, og General Desolles udmalede i stærke Farver den Skæbne, som vilde ramme dem, der i de sidste Dage havde sluttet sig til »den gode Sag«. Kejser Alexander fik derfor Betænkeligheder. Da de franske Forhandlere den 5. om Formiddagen atter mødte hos Kejser Alexander, mærkede de snart, at der havde fundet et Omslag Sted. Ney og Macdonald søgte derfor begge at overbevise Kejseren om, at det Forslag, de forsvarede, støttedes af hele Hæren, og de henviste tillige til, at Kejser Napoleon endnu raadede over betydelige Midler til Krigens Fortsættelse. Da traadte der en Adjutant ind, som overrakte Kejseren en Depeche. Alexander læste den, studsede og sagde derpaa til Marskallerne: »Mine Herrer! De tillægger Hærens Ønsker saa stor Betydning; men er De sikker paa at kende dem? Véd De, hvad der foregaar ved Hæren, véd De, at Hertugen af Ragusas (Marmonts) Korps helt og holdent har stillet sig paa de Allieredes Side?« Da Forhandlerne erklærede sig uvidende herom, gav Kejseren dem Depechen. Den var en Meddelelse fra Fyrst Schwarzenberg om, at Marskal Marmonts Korps efter forudgaaet Forhandling mellem ham og Marskallen samme Morgen havde forladt den Stilling, Korpset indtog, og var gaaet over til de Allierede. Kejser Alexander erklærede derefter, at denne Begivenhed havde forandret hele Stil-

lingen, saa at der kun stod tilbage for Napoleon at abdicere uden Forbehold, og at man i saa Fald var villig til at gøre ham visse Indrømmelser.

Napoleon havde tidligt faaet Efterretning om Marmonts Forræderi; det rystede ham dybt. Han maatte nu gøre Regning paa, at Forhandlingerne med Kejser Alexander ikke vilde føre til et heldigt Resultat. For at bevare sin Handlefrihed forandrede han derfor sin Opstilling og traf Foranstaltninger til, at Hæren kunde afmarchere den 6. April om Morgenen for at gaa bag Loire. Men den 5. om Aftenen Kl. 11 vendte Ney, Macdonald og Caulaincourt tilbage fra Paris, og en Drøftelse af Situationen med dem fik Napoleon til at opgive Afmarchen. Efter derpaa i Enrum at have konfereret med Caulaincourt besluttede Napoleon at abdicere uden Forbehold og udstedte en ny Akt, der lød:

»Da de allierede Magter har proklameret, at Kejser Napoleon er den eneste Hindring for Genoprettelsen af Freden i Europa, erklærer Kejser Napoleon, tro mod sin Ed, at han giver Afkald for sig og sine Arvinger paa Frankrigs og Italiens Troner, fordi der ikke er noget personligt Offer, selv ikke Livet, som han ikke vilde være rede til at bringe for Frankrigs Interesse.«

De tidligere Underhandlere sendtes atter til Paris med dette Aktstykke, som de fik Fuldmagt til at udlevere imod en Traktat, der sikrede Kejseren og den kejserlige Familje en passende Fremtid. De naaede Paris den 6. April.

Næppe rygtedes dette, før den provisoriske Regering fik Senatet til samme Dag at vedtage en Forfatning, hvis Artikel 2 gik ud paa: »Det franske Folk kalder frit til Frankrigs Trone Louis Stanislaus Xavier af Frankrig (Greven af Provence), den sidste Konges Broder, og efter ham de andre Medlemmer af Huset Bourbon efter den gamle Arvefølge.« Det var 64 Senatorer, der tillod sig at agere »det franske Folk«. Men de glemte ikke sig selv, thi de bestemte endvidere, at Senatorværdigheden skulde være livsvarig og arvelig paa Mandssiden efter Førstefødselsretten, at de Senatorer, som var i Function, skulde beholde de Dotationer, der var tillagte Senatorerne, og Indtægterne deraf skulde gaa over paa deres Efterkommere. Men nye Senatorer skulde ikke have Del i denne Dotation. At de Forhandlinger, der var førte herom, og den Beslutning, der blev tagen, var ligesaa ulovlig som alt, hvad der indtil

da var sket, saae man bort fra, thi — som Thiers siger — »Lovlighed er ikke nogen Vanskelighed i Øjeblikke, hvor det gælder om at detronisere en Souveræn.«

Saasnart Napoleons Abdikation var bleven bekendt i den franske Hær, skyndte Oudinot, Victor, Lefebvre og en Mængde Generaler sig med at stille sig til den provisoriske Regerings Raadighed. Efterretningen herom fremkaldte en Opstand, idet Soldater af den gamle Garde Natten til den 8. April drog gennem Gaderne i Fontainebleau under Raabet: »Kejseren leve! Ned med Forræderne!«

Den 11. April afsluttedes en Traktat, der ordnede Napoleons og hans Familjes Fremtid. Kejseren beholdt sin Titel og fik Øen Elba med fuld Souverænetet og Ejendomsret samt en aarlig Indtægt paa 2 Millioner Francs. Kejserinde Marie Louise fik Hertugdømmerne Parma, Piacenza og Guastalla og Kejserinde Josephine en aarlig Apanage paa en Million. Kejserens Moder, hans Sødskende og Stedbørn skulde dele en Sum paa 2½ Million. Det blev tilladt Napoleon at medtage en Styrke paa henved 500 Mand af den gamle Garde samt at beholde som Ejendom en fransk Korvet, der skulde overføre ham til Elba.

Den 12. April vendte Caulaincourt tilbage til Fontainebleau med Traktaten, men nu havde Napoleon betænkt sig. Han erklærede, at han ikke vilde gaa ind paa Traktaten, og forlangte sin Abdikationsakt tilbageleveret.

Napoleons Sekretær, Baron Fain, fortæller, at Napoleon Natten til den 13. gjorde Forsøg paa at tage sig selv af Dage ved Gift; Napoleons første Kammertjener, Constant, gentager samme Fortælling. Men, da begge Beretninger indeholder Modsigelser, er der Mulighed for, at andre Beretninger, der gaar ud paa, at Napoleon den omtalte Nat i ualmindelig Grad led af det Maveonde, som jævnligt plagede ham, er rigtige; men det er vanskeligt at komme til Sandheden. Sikkert véd man kun, at Napoleon den 13. klagede over, at han havde tilbragt en daarlig Nat. At Sindsbevægelsen har været Hovedaarsagen dertil, er ganske naturligt. Han maatte træffe en Afgørelse, og han kunde daarligt forsone sig med, at han ikke længere havde nogen Udvej. Men i Løbet af den 13. kom han til Erkendelse af, at han var nødt til at gaa ind paa Traktaten, og efter at han havde givet Caulaincourt Meddelelse derom, længtes han kun efter at faa Traktaten fuldbyrdet. Men England gjorde

som altid Vanskeligheder, saa at Traktaten først den 19. April var tiltraadt fra alle Sider. Samme Aften ankom en russisk, en engelsk, en østrigsk og en preussisk Kommissær, der skulde ledsage Kejseren paa Rejsen gennem Frankrig.

De 6 Dage, der hengik under Afventning af Englands Tilslutning, var en haard Tid for Kejseren, thi han var daglig Vidne til, at de af hans Omgivelser, som han havde hævet til de højeste Stillinger i det militære Hierarki, og som skyldte ham alt, faldt fra. Under allehaande Paaskud søgte de at faa Tilladelse til at rejse til Paris, og de lovede at vende tilbage. Men de blev borte med det samme, og Rejsens Maal var kun at sikre sig den høje Stilling og de Goder, de havde Napoleon at takke for, hos den nye Regering. Intet Frafald gik dog Napoleon nærmere end Berthiers. Napoleon havde givet ham Kommandoen over Hæren, for at han skulde aflevere den til den provisoriske Regering. Berthier bad derfor om, at han maatte begive sig til Paris. Tilladelsen blev given, men Napoleon tilføjede udtrykkeligt, at han haabede, at Berthier ikke vilde følge de andre Marskallers og Generalers Exempel ved ogsaa at forlade ham. Berthier svarede med at forsikre Kejseren om sin Taknemmelighed og Hengivenhed og rejste. Napoleon saae ham ikke mere. Efterhaanden blev der tomt omkring Kejseren: »Levende maatte han assistere ved sin egen Ligbegængelse.«

Afrejsen var fastsat til den 20. April. Napoleon havde gjort sikker Regning paa, at Kejserinden og Kongen af Rom vilde faa Tilladelse til at komme til ham, naar han først havde naaet Elba. I Afrejsens Øjeblik skrev han derfor til Kejserinden: »Min kære Veninde! Jeg rejser for at overnatte i Briare. I Overmorgen tidlig fortsættes Rejsen til Saint Tropez. Jeg haaber, at Din Sundhed vil bedre sig, og at Du kan komme og forene Dig med mig. Farvel, kære Louise! Du kan altid regne paa Din Ægtefælles Mod, Rolighed og Venskab.«

De Allieredes Kommissærer meldte sig hos Napoleon den 20. Kl. 11½ F. Kejseren traadte derpaa ud i Forværelset, hvor de faa af hans nærmere Omgivelser, der endnu var blevne ham tro, deriblandt Caulaincourt, havde samlet sig. Efter at have sagt Farvel til hver enkelt begav Kejseren sig gennem Galleriet ned ad den store Trappe, der fører til Gaarden. I denne stod den gamle Garde

opstillet i en Firkant, der var aaben ind imod Trappen. Idet Kejseren viste sig paa denne, slog Tambourerne Honnørmarchen. Kejseren traadte ind i Firkanten og udtalte:

»Soldater af min gamle Garde! Jeg siger Eder mit Farvel! I 20 Aar har jeg bestandig fundet Eder paa Hæderens og Ærens Vej. I den sidste Tid som den Gang, da alt gik fremad, har I aldrig ophørt at være et Mønster paa Tapperhed og Troskab. Med Mænd som Eder vilde vor Sag aldrig være bleven tabt. Men, Krigen var forbi, kun Borgerkrigen stod tilbage, og Frankrig vilde ved den kun være bleven endnu mere ulykkeligt. Jeg har derfor ofret alle vore Interesser paa Fædrelandets Alter; jeg rejser bort. I, mine Venner, bliver tilbage for at tjene Frankrig. Dets Lykke er min eneste Tanke; det skal bestandig være Genstanden for mine Ønsker. Beklag ikke min Skæbne. Naar jeg har samtykket i at overleve mig selv, er det for endnu at kunne bidrage til Eders Hæder. Jeg vil optegne de store Bedrifter, vi har udført sammen.

Farvel, mine Børn! Gerne vilde jeg trykke enhver af Eder til mit Hjerte! Lad mig i det mindste kysse Eders Fane.«

Ved disse Ord greb General Pelet Fanen og nærmede sig med den. Napoleon omfavnede Generalen og kyssede Fanen. Den Stilhed, denne Scene fremkaldte, blev kun afbrudt af Soldaternes Hulken. Napoleon, der var stærkt bevæget, tog sig pludselig sammen og sagde med stærk Stemme: »Endnu en Gang: Farvel, mine gamle Vaabenfæller! Maatte dette sidste Kys trænge til Eders Hjerter.«

Generalerne Drouot og Bertrand havde faaet Tilladelse til at blive i Kejserens Tjeneste og ledsage ham. Den Styrke af den gamle Garde, der ifølge Traktaten skulde afgaa til Elba, blev organiseret af General Friant. Den udtoges af Frivillige af alle Gardens Vaabenarter. Fodfolket organiseredes i en Bataillon under General Cambronne, og Rytteriet, der udelukkende kom til at bestaa af Polakker, blev kommanderet af Oberst Germanovski. Denne Styrke skulde dog ikke tjene som Eskorte for Napoleon undervejs, og der var fra den provisoriske Regerings Side overhovedet ikke truffen den ringeste Foranstaltning til at sikre Kejserens Rejse.

I Begyndelsen syntes dette heller ikke nødvendigt, thi overalt viste man Kejseren den Deltagelse, man altid skylder Ulykken.

I Valence traf Napoleon Marskal Augereau. Han havde kort forinden udstedt en Proklamation, som man paastaar var redigeret af Fouché. Den sluttede med: »Soldater! I er løste fra Eders Ed. I er løste af Nationen, der er i Besiddelse af Souveræneteten, og I er, hvis det var nødvendigt, løste endnu mere ved Abdikationen af en Mand, som, efter at have bragt Millioner som Offer for sin grusomme Ærgerrighed, ikke har forstaaet at dø som Soldat.« Napoleon kendte den Gang ikke denne Proklamation, og han udtalte ikke et bebrejdende Ord over den jammerlige Maade, hvorpaa Augereau havde ført sin Hær i dette Felttog.

Var Rejsen begyndt uforstyrret, saa forandredes Forholdene, da Napoleon kom ind i Provence. Ikke nok med, at Befolkningen mange Steder modtog ham med Raabet — »Leve Bourbonnerne! Ned med Tyrannen!« — havde man endog i Avignon lagt Planer mod hans Liv, og det var kun med Nød og Næppe, at han undgik Faren. Paa Vejen mellem Avignon og Orgon havde man paa et Træ korsfæstet en stor Dukke, paa hvis Bryst var skrevet »Bonaparte«. De fremmede Kommissærer begyndte at ængstes for Napoleons Sikkerhed og formaaede ham til at anlægge østrigsk Uniform. I denne Uniform sendtes han forud som Kourer, og en Anden anbragtes paa hans Plads i Rejsevognen.

Indskibningen skulde foregaa i Saint Tropez; men det synes, som om man har frygtet for, at det dér skulde komme til alvorlige Demonstrationer. Frejus blev derfor bestemt til Rejsens Endemaal, fordi man ventede at finde en god Modtagelse. Heri blev man ikke skuffet, men der mødte en anden Vanskelighed. De to franske Krigsskibe, der skulde overføre Napoleon til Elba, var sejlede til Saint Tropez. Men ved Frejus laa den engelske Fregat »Undaunted«. Hvor ugerne Napoleon end vilde sejle under engelsk Flag, saa havde han intet andet Valg, da han ikke ønskede at opsætte Rejsen. Han indskibede sig derfor tilligemed sit Følge. Fregatten gik under Sejl, og den 3. Maj kastede den Anker paa Porto Ferrajos Rhed. Napoleons nye Kongerige laa foran ham. Netop samme Dag holdt Ludvig XVIII Indtog i Paris.

Efterat »Undaunted« var ankret op, sendte Napoleon General Drouot iland for som Generalgouvernør at faa Øen udleveret af den franske Gouvernør.

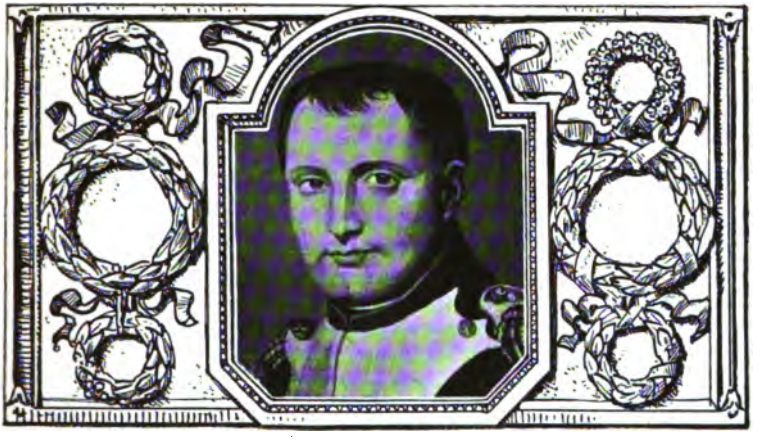

IV

ELBA

1814—1815

Den 4. Maj 1814 ved Middagstid steg Napoleon iland i Porto Ferrajo. Hele Øens Befolkning var strømmet til fra alle Sider og modtog sin nye Hersker med uskrømtet Velvilje. Da der ikke fandtes nogen passende Bolig, var Napoleon stegen af paa Raadhuset, men han fandt snart et lille Palads, der blev omformet, saaledes at det kunde benyttes som Residens. Senere blev Kommandantboligen i Logono ogsaa omformet i lignende Øjemed, og midt paa Øen ved St. Martin indrettedes et Sommeropholdssted, som Befolkningen gav Navn af St. Cloud. Desuden blev der paa Øens smukkeste Punkt ved Marciana rejst et Telt, hvor Napoleon kunde ty hen, naar han ønskede at være ene.

Napoleon tog strax fat paa at ordne Styrelsen. General Bertrand, der var Stormarskal, kom tillige til at fungere som en Slags Statsminister. En Præfekt, Balbi, overtog Styrelsen af det indre, General Drouot Forsvarsvæsnet og Napoleons Rejseskatmester, de Peyrusse, Finanserne. Peyrusse var en meget dygtig Embedsmand, men det var ikke Hengivenhed, der knyttede ham til Napoleon, thi han udtalte: »Jeg har ikke fulgt Kejseren; jeg har fulgt min Kasse.«

De Erfaringer, Kejseren havde gjort paa Rejsen gennem Frankrig, havde gjort et dybt Indtryk paa ham, og navnlig havde det smertet ham, at man stræbte ham efter Livet. Men, det varede ikke længe, før han fik Beviser for, at han heller ikke paa Elba var sikret mod Attentater. Tillige havde han faaet Underretning om, at ved de Forhandlinger, der var blevne førte i Paris om hans fremtidige Opholdssted, var det bleven foreslaaet at fjerne ham saa langt som muligt fra Europa. At en saadan Forhandling havde fundet Sted, er ligesaa sikkert, som at den ikke fandt Modstand hos Kejserens Svigerfader. Thi Kejser Franz skrev den 12. April 1814 til Metternich: »Give Gud, at man vilde sende Napoleon langt bort . . . Paa Øen Elba er Napoleon alt for nær ved Frankrig og Europa.« Afgørelsen var vel bleven truffen saaledes, at Napoleon alligevel var kommen til Elba; men han havde ingen Garanti for, at man ikke vilde optage Spørgsmaalet paany. Derfor besluttede han at træffe Foranstaltninger, der i alle Tilfælde gjorde et Forsvar muligt, skønt Midlerne kun var smaa.

Garden naaede Elba i Slutningen af Maj. Ved Hjælp af den, Frivillige og hvervede Korsikanere blev der dannet en Forsvarsstyrke paa henved 1500 Mand, og den agtede Napoleon i Nødsfald at forøge med Befolkningen, der blev formeret som Nationalgarde. Porto Ferrajo fik sin Befæstning sat i brugbar Stand, og desuden blev der anlagt Befæstninger paa den lille Ø Pianosa, der hører til Elba. Samtidig blev alle de militære Etablissementer, Kaserner, Hospitaler m. m. forbedrede. For at faa uddannet Officerer blev der oprettet en Skole med l'école polytechnique i Paris som Forbillede, men de smaa Forhold gjorde saadanne Afvigelser nødvendige, at Skolen kun var at betragte som en højere Undervisningsanstalt.

Der blev endvidere organiseret et Søforsvar. Den franske Brig »L'inconstant« paa 16 Kanoner ankom samtidig med Garden som Erstatning for den Fregat, Napoleon skulde have. Briggen og tre mindre Fartøjer, som Napoleon havde købt, og som egnede sig til Krigsbrug, formeredes som Flaade.

Næppe var Napoleon ankommen til Elba, før det blev Modesag for engelske Familjer at rejse til Øen for at se og om muligt at blive forestillede for Kejseren; ligeledes ankom ogsaa mange Italienere, men det var dog nærmest for at vise Kejseren, at de

følte Taknemmelighed for, hvad han havde udrettet for Italien. Denne Tilstrømning lettede tillige Adgangen for dem, der kom til Øen i ond Hensigt, og navnlig for at berøve Napoleon Livet. Der blev derfor oprettet et Sikkerhedspoliti, som blev underlagt General Cambronne, og det blev paalagt ham at sørge for, at ingen fik Tilladelse til at lande paa Øen uden forinden at have gjort Rede for, hvorfra han kom, og hvad der var Maalet for Rejsen.

Napoleon havde i sit Følge en meget begrænset Hofstat. Den blev organiseret, og der blev indført en Etikette, der, om den end ikke var saa stræng som den, der var bleven fulgt i Tuilerierne, dog bestandigt skulde minde om, at det var Kejser Napoleon, der var Regent paa Elba.

Kejserens Moder ankom til Øen den 2. August og fik anvist en særlig Bolig. Ogsaa Prinsesse Pauline indtraf, men hun rejste efter et kort Ophold til Neapel for at tilvejebringe en Forsoning mellem Napoleon og Murat. Den 20. Oktober kom Prinsessen tilbage og flyttede ind i de Værelser paa Slottet, der var bestemte for Kejserinden og Kongen af Rom.

»Madame-mère«, som hun endnu bestandig kaldtes, Prinsesse Pauline, de højere Officerer og Embedsmænd samt den engelske Kommissær, Oberst Campbell, dannede Napoleons daglige Omgangskreds. Men der blev jævnligt afholdt Selskaber, Baller og Koncerter paa Slottet paa indtil 200 Personer, og der blev oprettet et Theater, hvor der gaves Dilettantkomedie. Prinsesse Pauline var Sjælen i alt, og hendes sjældne Skønhed i Forbindelse med en høj Grad af personlig Elskværdighed vandt alles Hjerter. Kejseren deltog altid i disse Sammenkomster og gjorde sig Umage for at være en behagelig Vært. Men Arbejdet blev dog ikke lagt paa Hylden. Ikke nok med, at Kejseren næsten daglig gav Bestemmelser angaaende Øens Forsvar, tilkaldte han tillige dens Embedsmænd og Kyndige for at skaffe sig et grundigt Kendskab til Øen og dens Forhold, og det varede ikke længe, før han tog fat paa alt, hvad der kunde bidrage til at fremme Udviklingen, og ikke mindst paa at fremme Kommunikationerne, dels ved at forbedre de existerende og dels ved at anlægge nye Veje. Ligesom tidligere fandt Kejseren dog ogsaa Tid til at foretage lange Udflugter, snart til Hest, snart til Søs, og snart gjorde han lange Fodture, hvor han gjorde sig

en Fornøjelse af at gaa sine Ledsagere træt. Endnu kunde han udholde alle Anstrængelser og alt Arbejde uden at føle sig besværet deraf.

I Begyndelsen ventede Napoleon hver Dag at se Kejserinden og Kongen af Rom paa Elba. Men Napoleon maatte vente forgæves. Det laa dog ikke hos Kejserinden. Allerede medens Napoleon opholdt sig i Fontainebleau, havde hun udtalt: »Min Plads er hos Kejseren. Jeg vil begive mig til ham, og jeg vil befinde mig vel overalt, hvor jeg er hos ham.«

Men Metternich, der øvede den fuldstændigste Indflydelse paa Kejser Franz, havde andre Planer. Foranledige en Skilsmisse turde han ikke, fordi det nærmest vilde faa Udseendet af en Skandale. Han vilde derfor søge Midler til at faa Kejserinden til at glemme Napoleon. Halvvejs ved Tvang fik man hende til at begive sig til Wien, men flere Gange skrev hun til Napoleon og forlangte at komme til ham. I Sommeren 1814 blev hun sendt til Aachen for at gennemgaa en Brøndkur. Naar den var endt, haabede hun at faa Tilladelse til at begive sig enten til Parma eller Elba. Kejser Franz havde bestemt, at hun skulde ledsages af den gamle Fyrst Esterhazy, men Metternich fik sat igennem, at han blev ombyttet med General, Grev Neipperg. Marie Louise modtog Greven med en Uvilje, som hun ikke lagde Skjul paa, og i længere Tid saae hun ham kun ved officielle Lejligheder. Ogsaa fra Aachen skrev hun til Napoleon — det sidste Brev var af 31. Juli — og paa Napoleonsdagen, den 15. August, skrev hun til den franske Kammerherre Meneval, der var ansat hos hende: »Hvorledes kan jeg være glad, naar jeg er nødt til at tilbringe denne Fest, der er saa højtidelig for mig, langt borte fra de to Personer, der er mig kærest.« Da Badesæsonen var til Ende, bad hun Kejser Franz om at maatte begive sig til Parma. Metternich fik Kejseren til at svare, at de politiske Forhold ikke tillod det, og at hun derfor skulde vende tilbage til Schönbrunn. Her havde Kongen af Rom opholdt sig under hendes Fraværelse.

Meneval var bleven sendt til Schönbrunn. Grev Neipperg forstod at benytte sig heraf til at erhverve sig Kejserindens Fortrolighed og Velvilje, samt til at faa Planen for Hjemrejsen lagt saaledes, at den gik gennem Schweiz og Tyrol og strakte sig over hele September Maaned. Om det end er tvivlsomt, hvorvidt Neipperg

var Marie Louises begunstigede Elsker, da de naaede Schønbrunn, saa foreligger der Vidnesbyrd om, at der ikke var gaaet to Maaneder, før dette var Tilfældet. Metternich havde sejret: Marie Louise var løst fra Napoleon.

Da Napoleon ikke mere hørte fra Kejserinden, troede han, at dette skyldtes Kejser Franz, og han beklagede sig med stor Bitterhed derover til Oberst Campbell: »Min Kone skriver ikke mere til mig; min Søn er berøvet mig ligesom fordum de Overvundnes Børn for at pryde Sejrherrernes Triumf. Man kan ikke i den nyere Tid paavise et Exempel paa et lignende Barbari.« En Lykke var det, at Kejseren ikke anede, hvad der var den virkelige Grund til Marie Louises Taushed. Bestandig ventede han en Forandring, saa at Generál Bertrand endnu den 28. December 1814 fik Befaling til at søge en passende Bolig for Prinsesse Pauline, fordi Kejserinden og Kongen af Rom ventedes til Øen.

Ved den Traktat, der sendte Napoleon til Elba, var det bleven bestemt, at der aarligt skulde udbetales ham to Millioner Francs samt Understøttelse til hans Familje. Men det blev ved Bestemmelsen, og, uagtet man fra engelsk Side paamindede Talleyrand om, at den maatte opfyldes, nøjedes han med at svare, at det var farligt at sende Penge til intrigante Personer. Da Udgifterne til Forsvarsvæsnet og Hofholdningen var store, blev Napoleon derfor nødt til at ty til sin Privatformue, der, da han kom til Øen, beløb sig til henved fire Millioner Francs. Desuden nedbragte han fra August Udgifterne ved at indskrænke sin Betjening og formindske Lønningerne. Men, da dette ikke hjalp, og han ikke vilde berøve sig alle Hjælpekilder ved at opbruge sin Formue, maatte han skaffe sig forøgede Indtægter ved Skattepaalæg.

Traktaten af April 1814 indeholdt ingen Bestemmelse om, at Stormagternes Kommissærer skulde øve nogen Kontrol med, hvad Kejseren foretog sig paa Elba. Oberst Campbell var dog bleven paa Øen, men han havde ladet forespørge, om hans Ophold paa nogen Maade var Kejseren imod. General Bertrand svarede, at hans Nærværelse var Kejseren meget behagelig. Det forhindrede dog ikke Obersten i at give det engelske Udenrigsministerium nøjagtige Indberetninger om alt, hvad Napoleon foretog sig og sagde. Da Napoleon blev underrettet herom, maatte han iagttage Forsigtighed, men det skal udtrykkelig fremhæves, at Napoleon ligesaa

lidt til Oberst Campbell som overhovedet til dem, han kom i Berøring med, udtalte noget eller foretog sig nogen Handling, der kunde foranledige hans Fjender til at skride ind. De talrige Memoirer, der beskriver dette Ophold fra Venner som fra Fjender, staar som Vidnesbyrd herom. At Napoleon havde Kilder, gennem hvilke han fik Efterretninger fra Frankrig, og at en Agent i Livorno var Mellemmand, véd man, men alt skete gennem mundtlige Meddelelser. Men der var jo Begivenheder, som Alverden vidste, og som alle talte om, og dem berørte ogsaa Kejseren i sine Samtaler med Oberst Campbell. Blandt disse indtog Spørgsmaalet om, hvad der foregik i Wien, en fremragende Plads.

Den 30. Maj 1814 var der i Paris bleven sluttet den saakaldte første Pariserfred mellem Frankrig og de Allierede, og ved den bestemtes, at Fordelingen af de Lande, Frankrig maatte afstaa, skulde træffes af en Kongres, der skulde træde sammen i Wien.

Kongressen traadte sammen den 17. September 1814. Kong Murat lod sig repræsentere af to Afsendinge. De blev modtagne, men det samme skete ogsaa med to Afsendinge, der mødte fra Kong Ferdinand af Sicilien, og som skulde virke for, at han atter fik Neapels Trone. Murat havde anvendt Bestikkelse for at vinde Talleyrand, der spillede en Hovedrolle ved Kongressen. Men det forhindrede ikke, at Talleyrand arbejdede paa at støde Murat fra Tronen. I sine Bestræbelser herfor optog Talleyrand tillige Spørgsmaalet om at faa Napoleon flyttet langt bort fra Europa. Da han vilde afgøre begge Spørgsmaal under Et, gjorde han den 13. Oktober 1814 en Indberetning til Ludvig XVIII, der sluttede med: »Man maa ile med at skaffe sig af med Manden fra Elba og med Murat.« Ludvig XVIII havde intet at indvende herimod. Men disse Planer med Hensyn til Napoleon, der støttedes saavel af den engelske Udenrigsminister Lord Castlereagh som af Metternich, blev ikke behandlede i Fortrolighed. Man talte om dem overalt i Salonerne som i Dagspressen, og Ludvig XVIII læste med megen Fornøjelse alt, hvad Politiet eller »le cabinet noir« meddelte ham derom. Snart hed det: »Bonapartes Skæbne er afgjort. Man vil sende ham til St. Lucie. Skade, at man ikke sender ham til Botany-Bay.« Andre Efterretninger lød: »Det er ikke, saaledes som Bladene paastaar, til la Trinité, at man agter at transportere det korsikanske Uhyre,

fordi Øen er sund og meget smuk, medens Klimaet paa St. Lucie snart vil rense Verden for vor Ven Bonaparte.«

Napoleon fik Efterretning om, at man tilsigtede at føre ham bort fra Elba, og han fik Vished for, at der var lagt Planer om at snigmyrde ham. Han udtalte derfor til Oberst Campbell: »Jeg er Soldat. Vil man snigmyrde mig, vil jeg blotte mit Bryst, men jeg vil ikke lade mig deportere.« Ved en anden Lejlighed ytrede han til Obersten: »Man skal vide, at jeg aldrig vil samtykke i, at man bortfører mig. Man skal først skyde Brèche i mine Fæstninger.«

I December Maaned ankom tre franske Fregatter, der krydsede i Farvandene omkring Elba. Forterne ved Port Ferrajo blev derfor strax satte i Forsvarsstand.

Selvfølgelig vilde der for Stormagterne have været Grund til at skride ind overfor Napoleon, hvis han havde foretaget Skridt, der tydede paa, at han vilde bryde Traktaten og forlade Elba. Men der var ikke det mindste, hvorpaa man kunde støtte endog blot en Formodning derom. Strax ved Ankomsten til Øen kaldte han den sin »île de repos«; han omtalte den til alle som det Sted, hvor han ventede at tilbringe Resten af sine Dage,* og han handlede derefter. Thi han beskæftigede sig udelukkende med at regere, administrere og lægge Planer for at faa alt indrettet efter sine Ønsker. Og, naar det var sket, vilde han have levet et Liv i sine Erindringer og fortalt Verden om den Storheds Tid, der bestandig vil bære hans Navn. Han var begyndt at blive fed, og han mente, at det maatte berolige, thi han sagde til Oberst Campbell: »Er nogen ærgerrig, naar man er saa fed som jeg.«

Det var Efterretningerne fra Kongressen i Wien, der greb forstyrrende ind i Kejserens rolige Liv. I Vinterens Løb fik han tillige Efterretninger om Stemningen i Frankrig gennem Breve, der ankom til de Gardister, der havde fulgt ham. Han kom ogsaa i Besiddelse af Aviser, og gennem dem samt gennem Brevene fik Kejseren Overbevisningen om, at der i Frankrig var Misfornøjelse med Ludvig XVIII's Regering, og det ikke alene i Hæren, men ogsaa i Befolkningen. Det var da for Napoleon ganske naturligt at drage den Slutning, at naar man, hvad der var bevisligt, sendte

* General Drouot tænkte paa at gifte sig. Napoleon sagde til ham: »Gift Dem her, thi, da jeg ønsker at beholde Dem omkring mig, holder jeg paa, at De indgaar en Forbindelse, som for bestandig knytter Dem til Elba.«

Snigmordere til Elba for at dræbe ham, og naar man paa Kongressen i Wien arbejdede paa at faa ham deporteret, saa var det den franske Regering, der stod bag, fordi den i Kejseren saae Kilden til den Misfornøjelse, hvormed den var bleven mødt. Derved blev Napoleon nødsaget til at bruge Nødværge. Han maatte handle, medens det var Tid, thi gjorde han det ikke, risikerede han, at hans Fjender kom ham i Forkøbet. Traktaten af April 1814 kunde saa meget mindre være en Hindring, som Frankrig havde brudt den ved at undlade at opfylde sine Forpligtelser mod Napoleon og hans Familje, saa at Napoleons Pengeforhold blev mere og mere trykkede.

Napoleon besluttede at vende tilbage til Frankrig.

Tanken herom synes at være opstaaet i Januar 1815, og Direktøren for Minerne paa Elba, Pons de l'Hérault, der har givet en meget interessant Skildring af Napoleons Ophold paa Øen, og som ved sin absolute Hæderlighed og fremragende Dygtighed havde erhvervet sig Napoleons Fortrolighed, gør Fordring paa at være den første, til hvem Napoleon har omtalt sin Plan. Men endnu var den kun en Tanke.

Da ankom i Februar Fleury de Chaboulon til Elba, forklædt som Matros, og det var ham, der gav Stødet til, at Tanken blev virkeliggjort. Herr de Chaboulon havde været Underpræfekt under Napoleon, men havde opgivet sin Stilling, fordi han ikke vilde tjene under Ludvig XVIII. Han kom til Elba som Overbringer af Efterretninger fra Maret om, at Tilstanden i Frankrig havde udviklet sig paa en saadan Maade, at Kejseren kun behøvede at vise sig i Frankrig for af Hæren at blive modtagen med Begejstring og af Befolkningen med aabne Arme.

Det er hidtil bleven antaget, at det var den 22. Februar, at Herr de Chaboulon kom til Øen, men efter de nye Undersøgelser, Henry Houssaye har anstillet, maa det betragtes som sikkert, at Ankomsten fandt Sted den 12. eller 13. Februar og Chaboulons Afrejse den 14. eller 15. s. M. Forinden denne havde Kejseren flere Samtaler med ham for at komme til fuld Klarhed med Hensyn til Forholdene i Frankrig. Saasnart de Chaboulon var afrejst, begyndte Napoleon den 16. Februar at træffe sine Forberedelser, men Befalingerne blev givne paa en saadan Maade, at ingen anede Hemmeligheden undtagen General Drouot. Generalen fortæller

derom: »Jeg var som himmelfalden, da jeg første Gang hørte om Napoleons Plan. Jeg søgte at fraraade Foretagendet og fremsatte alle de Grunde, som burde afholde ham derfra. Men jeg ansaa det for min Pligt og for en Æressag ikke at forlade Kejseren.«

Den 25. Februar om Aftenen gav Prinsesse Pauline en stor Fest paa Slottet; den overværedes af Kejseren. Da han forlod Selskabet, kaldte han Generalerne Bertrand og Drouot til sig og gav dem Befaling med Hensyn til Troppernes Indskibning. Den 26. blev Øen fuldstændig afspærret fra al Forbindelse med Omverdenen, og om Eftermiddagen Kl. 5 begyndte Indskibningen. Foruden »L'inconstant« benyttedes fire større og to mindre Skibe. Styrken, der blev indskibet, udgjorde henved 1100 Mand. Kl. 7 Aften tog Napoleon en stærkt bevæget Afsked med sin Moder og Søster og begav sig til Indskibningsstedet. Han bar sin Feltuniform med den berømte graa Frakke. Befolkningen var paa Benene, og fra alles Læber hørte man: »Leve Kejseren!«, »Leve Napoleon!«. Kl. 7½ var Kejseren ombord paa »L'inconstant«, og en halv Time senere gav et Kanonskud Tegnet til at gaa til Søs. Den engelske Kommissær, Oberst Campbell, var saa uvidende om, at der var noget i Gære, at han havde forladt Øen paa nogle Dage.

Naar Napoleon paa St. Helena udtalte: »Hvilken Roman har mit Liv ikke været«, saa er der sikkert ingen Del deraf, der mere kan henføres under Romanen end dette Tog, hvor han med 1100 Mand vilde tilbageerobre den Magtstilling over Millioner, som han havde tabt. Foretagendet var et Spring i det Uvisse, og skulde det krones med Held, saa var det ikke de 1100 Soldater, der skulde bidrage dertil, men det var den Tryllemagt, Napoleons Person udøvede.

Napoleon havde ikke for Soldaterne udtalt sig om, hvor Rejsen gik hen. Først, da Skibene var komne i Søen, viste Kejseren sig paa Dækket og sagde til Garden, der var ombord paa »L'inconstant«: »Grenaderer! Vi sejler til Frankrig! Vi drager til Paris!« Svaret var et jublende: »Kejseren leve!«.

V

DE HUNDREDE DAGE

1815

Den 1. Marts om Eftermiddagen Kl. 3 sejlede den lille Flotille ind i Juan Bugten i Nærheden af Cannes. General Drouot blev strax sendt iland med en Afdeling Soldater, Kejseren fulgte efter i en Sejlbaad, og Kl. 5 var hele Troppestyrken landsat.

Napoleon var atter i Frankrig.

Forinden Afrejsen fra Elba havde Napoleon ladet trykke tre Proklamationer, én til Hæren, én til Folket og én fra Officerer, Underofficerer og Menige af hans Gardebataillon til Hæren. For at faa dem mangfoldiggjorte blev der under Sejladsen tagen Afskrifter af dem.

Proklamationen til Hæren, som Napoleon tillagde mest Betydning, lød, som følger:

»Soldater!

Vi er ikke blevne overvundne! To Mænd af vor egen Midte* har forraadt vore Laurbær, deres Fyrste, deres Velgører.

De, som vi har set i 25 Aar jage gennem Europa for at rejse Fjender imod os, de, som har tilbragt deres Liv med at kæmpe

* Kejseren sigter her til Marmont og Augereau.

imod os i de fremmede Hæres Rækker, forbandende vort smukke Fædreland, tror de at kunne kue og lænke vore Ørne, hvis Syn de aldrig har kunnet udholde? Skal vi taale, at de høster Frugterne af vore store Gerninger, at de tilraner sig vor Hæder, vor Ejendom, og at de bagvasker vor Ære? Dersom deres Regering vedvarer, vil alt være tabt, selv Erindringen om hine udødelige Dage. Med hvilken Haardnakkethed forvansker de ikke disse! De søger at forgifte, hvad Verden beundrer, og, hvis der endnu findes nogle, der forsvarer vor Ære, saa findes de mellem Fjenderne, som vi har bekæmpet paa Valpladsen.

Soldater! I min Landflygtighed hørte jeg Eders Stemme; jeg er kommen trods alle Hindringer og Farer.

Eders General, der er kaldet til Tronen ved Folkets Ønske og løftet i Vejret paa Eders Skjolde, er gengivet Eder; kom og slut Eder til ham. Sønderriv de Farver, som Folket har banlyst, og som i fem og tyve Aar tjente til Samlingsmærke for alle Frankrigs Fjender. Paasæt atter den trefarvede Kokarde, som I bar paa vore store Dage.

Vi bør glemme, at vi har været Folkenes Herrer, men vi bør ikke taale, at nogen blander sig i vore Sager. Hvem tør fordre at ville være Herre hos os? Hvem har Magt dertil? Grib atter de Ørne, som vajede over Eder ved Ulm, Austerlitz, Jena, Eylau, Friedland, Tudela, Eckmühl, Esslingen, Wagram, Smolensk, Moskva, Lützen, Bautzen, Montmirail! Tror I, at den Haandfuld Franskmænd, der nu er saa hovmodig, vil kunne taale Synet af dem? De vil vende tilbage derhen, hvorfra de er komne, og dér kan de, hvis de vil, regere, saaledes som de paastaar at have gjort det i nitten Aar.

Eders Stillinger, Eders Ejendomme, Eders Hæder, Eders Børns Ejendomme, Stillinger og Hæder har ikke større Fjender end hine Fyrster, som de fremmede har paatvunget Eder; de er Fjender af vor Hæder, fordi Fortællingen om de mange heltemodige Bedrifter, der har gjort det franske Folk berømt under dets Kamp mod dem for at befri sig for deres Aag, er deres egen Domfældelse.

Veteranerne af Sambre og Maasarmeen, Rhinarmeen, den italienske, ægyptiske Armee, Vestarmeen og »la grande armée« er blevne ydmygede; deres hæderfulde Ar er blevne forhaanede;

deres Sejre vilde være Forbrydelser, og disse Tapre vilde være Oprørere, hvis det var sandt, hvad Folkets Fjender paastaar, at de legitime Fyrster havde været iblandt Fjenderne. Alle Hædersbevisninger, alle Belønninger, al deres Kærlighed ødsler de paa dem, som har tjent dem imod Fædrelandet og imod os.

Soldater! Kom og stil Eder under Eders Anførers Faner. Hans Tilværelse er uadskillelig fra Eders, hans Rettigheder er de samme som Folkets og Eders; hans Lykke, hans Ære og hans Hæder er den samme som Eders Lykke, Eders Ære og Eders Hæder. Sejren vil ile frem med Stormskridt; Ørnen vil flyve med Folkets Farver fra Taarn til Taarn lige til Spirene paa Nôtre-dame; da vil I kunne rose Eder af, hvad I har udført: I vil være Fædrelandets Befriere.

I Eders Alderdom, naar I sidder omringede af Eders Medborgere, vil disse se op til Eder med Ærefrygt og med Ærbødighed høre Eder fortælle om Eders store Gerninger; I vil da sige med Stolthed: »Ogsaa jeg hørte til den store Armee, der to Gange har været indenfor Wiens Mure og indenfor Berlins, Madrids og Moskous, og som har befriet Paris fra den Skændsel, som Forræderiet og Fjendens Nærværelse havde ført over den.

Ære være de tapre Soldater! Fædrelandets Hæder være deres, men evig Skam over de forbryderske Franskmænd, i hvilken Stand Skæbnen end har ladet dem fødes, der i fem og tyve Aar kæmpede i Fjendens Rækker for at sønderrive Fædrelandets Hjerte.«

Denne Proklamation blev oplæst for den lille Hær, med hvilken Napoleon vilde generobre Frankrig. Naar det i den hedder, at Bourbonnerne kunde vende tilbage til det Sted, hvorfra de var komne, og dér, hvis de vilde det, fortsætte den Regering, de paastod at have ført i 19 Aar, trænger det til en nærmere Forklaring.

Det var Senatet, der den 6. April 1814 »frit« havde valgt »den sidste Konges Broder« til Konge i Frankrig. Men denne, Ludvig XVIII, vilde slet ikke erkende, at Senatet havde en saadan Ret. Han betragtede sig som Konge af Guds Naade, vilde vedblive at føre Titlen Konge af Frankrig og Navarra og forlangte, at man regnede hans Regerings Tiltrædelse fra den 8. Juni 1795, den Dag, paa hvilken Dauphin, Ludvig den XVI's Søn, var død i Temple. Kongen hævdede derfor, at han uafbrudt havde regeret, selv under Landflygtigheden, saa at han nu var i sit 19. Regeringsaar. Paa disse Punkter stod han saa fast, at han erklærede ikke at ville

holde sit Indtog i Paris, før man havde gjorde disse Indrømmelser, og Kejser Alexander satte igennem, at Kongen i denne Henseende fik sine Ønsker opfyldt.

Det er ikke her Stedet at give en Fremstilling af Restaurationens Historie. Det vil være tilstrækkeligt at minde om, at det med Sandhed er bleven sagt om Bourbonnerne, da de kom tilbage til Frankrig, at »de havde intet lært og intet glemt«. Den Tilstand, de skabte i Frankrig, fremgaar af en Skildring, Carnot gav i en Brochure, der udkom i 1814, og som gjorde megen Opsigt. Napoleon synes at have kendt den og at sigte til den i Proklamationen. Det hed i Brochuren: »Dersom Du nutildags vil vise Dig med Udmærkelse ved Hoffet, saa vogt Dig vel for at sige, at Du er en af de 25 Millioner Borgere, der modigt har forsvaret deres Fædreland mod Fjendens Angreb; thi man vil svare Dig, at disse 25 Millioner saakaldte Borgere er 25 Millioner Oprørere, og at de saakaldte Fjender altid var Venner. Sig derimod, at Du har haft den Lykke at være Chouan eller Vendéer eller Overløber eller Kosak eller Englænder eller, at Du kun er bleven i Frankrig og har søgt Ansættelse under de forskellige kortvarige Regeringer for desto bedre at kunne forraade dem og hurtigere fremskynde deres Fald. Saa vil din Troskab blive hævet til Skyerne, og Du vil modtage varme Lykønskninger, mange Dekorationer og de forbindtligste Svar af hele den kongelige Familje.«

Alle Kongens Foranstaltninger gik ud paa at skrue Tiden tilbage til Tilstanden før Revolutionen. Derved fik han alle dem som Modstandere, der ønskede Frihed og Fremskridt, og de begyndte at arbejde paa at faa den yngre bourbonske Linje paa Tronen med Hertugen af Orleans som Regent. Men Regeringen fandt tillige Modstand hos alle dem af Kejserdømmets højere Embedsmænd, som den ikke vilde give nogen Ansættelse, og hos alle de Officerer, der følte sig knyttede med Taknemmelighed og Hengivenhed til Napoleon, og som ikke kunde finde sig i den Tilsidesættelse, der af Regeringen blev vist Hæren, i særlig Grad den gamle Garde. Disse Officerer ønskede en Restauration i kejserlig Retning og begyndte at lægge Planer for at faa denne Tanke virkeliggjort. Det var iøvrigt saa langt fra, at der blev lagt Dølgsmaal paa Misfornøjelsen, at man paa Gader og offentlige Steder drøftede Nødvendigheden af at gøre Ende paa en Regering, for hvilken Dy-

nastiet var alt og Frankrig og dets Befolkning intet. Kun i Tuilerierne vidste man intet. Kongen læste hver Dag Politiets Rapporter og de Breve, der var blevne aabnede af »le cabinet noir«, men det var mere som Adspredelse end for at drage Nytte deraf.

Den første Efterretning om Napoleons Landgang naaede Paris den 5. Marts ved Middagstid. Det var Præfekten i Departementet Var, som havde sendt Melding derom til Marskal Masséna, der førte Kommandoen i Marseille. Masséna havde expederet Meldingen videre i en Depeche, der gik over Lyon til Paris. Herr de Vitrolles, der mere end nogen anden havde arbejdet paa at faa Bourbonnerne til Magten, var bleven belønnet med en Udnævnelse som Minister, og det var til ham, at Depechen var bleven afleveret. Han bragte den til Kongen. Ludvig XVIII læste Depechen flere Gange, kastede den saa paa et Bord og sagde med stor Ro: »Det er Bonaparte, som er landet paa Kysterne af Provence. Man skal bringe dette Brev (ɔ: Depechen) til Krigsministeren. Han maa se, hvad der er at gøre.«

Depechen lød: »Bonaparte er landet den 1. Marts i Nærheden af Cannes i Departementet Var med 1200 Mand og 4 Kanoner; han har taget Vejen over Dijon og Gap for, som det synes, at begive sig til Grenoble. Alle Forholdsregler er tagne for at standse ham og tilintetgøre dette afsindige Forsøg. Alt tyder paa, at der hersker den bedste Stemning i de sydlige Departementer. Den offentlige Rolighed er ikke udsat for nogen Fare.«

Marskal Soult var af Ludvig XVIII bleven udnævnt til Krigsminister. Saasnart han fik Depechen, sammenkaldte han et Ministerraad. Der var kort forinden given Befaling til, at der ved Alperne skulde samles en Hær paa 30,000 Mand for at holde Øje med Murat. Denne Hær, der var under Koncentration, besluttede man at bruge mod Napoleon for at fange ham og hele hans Styrke. For at opnaa dette blev det bestemt, at Hæren skulde samles i Lyonnais, Dauphiné og Franche-Comté under Overkommando af Kongens Broder, Greven af Artois. Hans Sønner, Hertugen af Berry og Hertugen af Angoulème, skulde kommandere Fløjene, og Marskallerne Gouvion St. Cyr, Macdonald og Ney skulde attacheres de tre Prinser for at vejlede dem med Raad under Operationerne.

Greven af Artois afrejste den 5. ved Midnat til Lyon.

Den 6. Marts om Morgenen holdtes et nyt Ministerraad, hvorved det bestemtes, at Kamrene skulde indkaldes, og at Kongen skulde udstede følgende Befaling:

»Ifølge den Rapport, der er bleven Os forelagt af Vor elskede og tro Ridder, Frankrigs Kantsler, Sieur Dambray, Kommandør af Vore Ordener, har Vi befalet og befaler, erklæret og erklærer, som følger:

1. Napoleon Bonaparte er erklæret for *Forræder og Oprører,* fordi han med væbnet Haand er trængt ind i Departementet Var. Det befales alle Gouvernører, de Kommanderende for den væbnede Magt, Nationalgarden, de borgerlige Myndigheder, ja selv de simple Borgere *at gaa imod ham, arrestere* ham og *uopholdelig* stille ham for en Krigsret, der, efter at have anerkendt hans Identitet, skal udtale sig om, hvilke lovbestemte Straffe der skal anvendes imod ham.

2. Som Skyldige i samme Forbrydelse skal Følgende lide samme Straffe:

De Militære og Funktionærer, som maatte have ledsaget eller fulgt ovennævnte Bonaparte, med mindre de underkaster sig inden 8 Dages Forløb.

3. Man skal ligeledes forfølge og straffe som Befordrere af og Medskyldige i Oprøret alle de ved den borgerlige og militære Administration ansatte Embedsmænd, overordnede saavel som underordnede, Udbetalere og Indkasserere af Statens Penge og selv den simple Borger, som enten direkte eller indirekte maatte yde Bonaparte Hjælp og Bistand.

4. De samme Straffe ifalder de, som dels ved Taler paa offentlige Steder eller ved offentlige Sammenkomster, dels ved opslaaede Plakater og trykte Skrifter maatte enten selv have taget Del eller opfordret Borgerne til at tage Del i Oprøret, eller har afholdt sig fra at bekæmpe det.«

Befalingen blev samme Dag underskreven af Kongen »i Vor Regerings 20. Aar«.

Desuden udstedte Soult følgende Dagsbefaling til Hæren: »Soldater! Den Mand, som nylig for hele Europas Øjne frasagde sig en usurperet Magt, hvoraf han havde gjort en saa ulykkebringende Brug, Bonaparte, er landet i Frankrig, som han aldrig burde gense. — Hvad vil han? Borgerkrig! Hvad søger han? Forrædere!

Hvor vil han finde dem? Mellem Soldaterne, som han saa ofte har bedraget og opofret, idet han vildledte deres Tapperhed? Hos de Familjer, som Lyden af hans Navn endnu opfylder med Rædsel? — Bonaparte foragter os i den Grad, at han tror, at vi vil forlade en legitim og elsket Fyrste for at dele Skæbne med en Mand, der ikke længere er andet end en Æventyrer. Det tror han, den Afsindige! Hans sidste vanvittige Gerning viser nu fuldkomment, hvilket Menneske, han er.« Proklamationen opfordrede derefter Soldaterne til at vise Troskab og at slutte sig »om Bannerne med Liljerne, om Folkets Fader, den værdige Arving til den store Henriks (Henrik IV) Dyder«.

Med disse Foranstaltninger troede man at have gjort alt, hvad der behøvedes for at tilintetgøre Napoleon og hans lille Korps, saa at Kongen, da han den 7. Marts modtog det diplomatiske Korps, bad Gesandterne meddele deres Hoffer, at de ikke havde fundet ham urolig, og at han var overbevist om, at ligesom Napoleons Landgang ikke havde berørt ham, saaledes vilde den heller ikke forstyrre Europas Ro.

Medens dette foregik i Paris, var Napoleon brudt op med sine 1100 Mand for at genvinde Frankrig. Begyndelsen var ikke lovende. Ved Landsætningen var der bleven sendt en Kaptajn og 25 Mand til Antibes for at formaa en Linjebataillon, der laa sammesteds, til at slutte sig til Kejseren. Kommandanten lod den lille Styrke rykke ind i Byen under Raabet: »Kejseren leve!« men umiddelbart derefter lod han Vindebroen trække op og Porten lukke, saa at Kaptajnen og hans Soldater var fangne. Napoleon sendte Officerer til Antibes for at faa Fangerne frigivne, men Officererne blev afviste.

Allerede inden Afsejlingen fra Elba havde Napoleon besluttet, at han, naar Landgangen var lykkedes, vilde følge Vejen, der langs Alperne fører til Grenoble. Han ventede her at finde Tilslutning hos Befolkningen, og gennem en Læge, Emery, der var ansat ved Garden og hjemmehørende i Grenoble, havde han faaet Underretning om, at Misstemningen blandt Befolkningen mod Regeringen var meget stærk i denne By. Ved Midnat den 1. Marts sattes Tropperne i Marche. Cambronne kommanderede Fortroppen, og man naaede Cannes. Modtagelsen var nærmest kølig. Den følgende Dag naaede Kolonnen Grasse. Her havde man tænkt paa at sætte

sig til Modværge, thi Rygtet om Napoleon var ilet forud, men, da man kun havde fem brugelige Geværer og ingen Ammunition, betænkte man sig. Da Kolonnen fra Grasse maatte følge en Bjergsti, blev Kanonerne efterladte i denne By, men næppe var Napoleon afmarcheret, før Befolkningen transporterede Kanonerne til Antibes og afleverede dem til Kommandanten. Den 3. Marts naaede Napoleon Barrème, og herfra sendtes Lægen, Emery, til Grenoble for at bebude Kejserens Ankomst. Marchen fortsattes, og den følgende Dag naaede Kolonnen Digne. Her fik Napoleon sine polske Landsenerer gjort beredne, saa at de kunde formere en Deling. Endnu var hele den Tilgang af Soldater, Napoleon havde faaet, fire Mand, og kun undtagelsesvis havde man fra Befolkningens Side hørt et: »Kejseren leve!« Men, da Kejseren fra Provence kom ind i Dauphiné, viste Befolkningen i Byerne saavelsom Bønderne større Hengivenhed, og flere Steder blev han modtagen med Begejstring. Den 6. Marts naaede Napoleon en By, der ligger en Dagsmarche fra Grenoble. Det kritiske Moment var altsaa indtraadt.

General Marchand førte Kommandoen i denne Fæstning. Han havde faaet samlet en Styrke paa et Rytterregiment, to Infanteriregimenter og et Artilleriregiment, og i første Øjeblik var det hans Agt at gaa imod Napoleon med hele Styrken. Men, da der viste sig nogen Vaklen blandt Tropperne, betænkte han sig og gav Befaling til, at Fæstningen skulde sættes i Forsvarsstand, og at en Bataillon af 5. Linjeregiment, paa hvis Chef han kunde stole, skulde rykke frem for at sprænge en Bro og derved forsinke Napoleons Fremrykning. Denne Bataillon stødte den 7. Marts paa Napoleons Fortrop, der kommanderedes af General Cambronne. En Officer af Garden sendtes frem for at meddele Bataillonschefen, at det var Kejseren, der rykkede frem. Men Bataillonschefen svarede, at han vilde gøre sin Pligt og eventuelt bruge Vaabnene. Napoleon havde begivet sig til Fortroppen. Da han her fik Melding om, hvad der var sket, steg han af Hesten og begav sig uden Ledsagelse frem mod Bataillonen. I kort Afstand fra denne standsede han og sagde: »Soldater af 5. Linjeregiment, kender I mig? Dersom der er en eneste af Eder, der vil dræbe sin Kejser, saa kan han gøre det. Her er jeg.« Bataillonen svarede: »Kejseren leve!« Soldaterne rev de hvide Kokarder af Chakoerne, slængte dem hen

18*

ad Vejen og styrtede under Jubel frem mod Kejseren, og enhver af dem søgte at bringe ham sin personlige Hyldest. Bataillonen blev derefter formeret, og med den i Spidsen fortsattes Marchen mod Grenoble under Ledsagelse af en stor Folkesværm, der uafbrudt raabte: »Kejseren leve«.

Doktor Emery havde fundet Befolkningen i Grenoble villig til at slutte sig til Kejseren, og hos Besætningen gik Tilbøjeligheden i samme Retning. Efterretningen om, at den fremsendte Bataillon var gaaet over til Kejseren, naaede Byen. General Marchand traf strax Foranstaltninger til at forsvare Fæstningen. Men næppe var Befalingen given, før Chefen for 7. Linjeinfanteriregiment, Oberst Labedoyère, greb ind og opfordrede sit Regiment til at følge sig, saa vilde han vise Vejen. Han trak derefter Regimentets Ørn frem, som han indtil da havde gemt. Den blev hilst med grænseløs Jubel. Det var den, der skulde vise Vejen. Tambourerne slog, og Regimentet rykkede ud gennem Fæstningsporten for at slutte sig til Kejseren. Efterat General Marchand gennem afsendte Officerer forgæves havde søgt at faa Oberst Labedoyère til at vende om, lod han Fæstningsportene lukke og Fæstningsvolden besætte. Men bevæbnede Bønder, der fulgte Napoleon, nærmede sig Fæstningen paa forskellige Punkter, og Soldaterne fraterniserede med dem. Da Garnisonens Holdning blev mere og mere tvetydig, og, da Befolkningen tog Parti for Kejseren, ansaa General Marchand det rettest at forlade Fæstningen; kun nogle hundrede Mand af Garnisonen fulgte ham. Saasnart dette var sket, blev Portene aabnede, og under Befolkningens og Troppernes Hyldest holdt Napoleon sit Indtog. Tropperne fra Elba havde den Gang uafbrudt marcheret i 6 Dage og ad besværlige Veje. Derfor blev Napoleon i Byen i 36 Timer. Allerede nu betragtede Napoleon Spillet som vundet, thi han udtalte paa St. Helena: »Indtil jeg naaede Grenoble, var jeg kun Æventyrer; i Grenoble var jeg Fyrste.«

Forstærket med Besætningen i Grenoble blev Marchen fortsat til Lyon. Kolonnen blev uafbrudt fulgt af en Mængde Bønder, idet hver Landsbys Beboere fulgte den til den næste Landsby, hvor de blev afløste af dennes Beboere.

Greven af Artois var ankommen til Lyon. Han fik snart Overbevisningen om, at han hverken kunde stole paa Garnisonen eller Befolkningen, men vilde dog ikke tage nogen Beslutning om, hvad

der skulde gøres, før Marskal Macdonald kom til Stede. Marskallen indtraf den 9. Marts om Aftenen, og der blev holdt Raadslagning, som varede til Midnat. Afdelingscheferne erklærede, at de ikke turde indestaa for, at deres Soldater vilde gøre Modstand mod Napoleon; derfor tilraadede de at rømme Fæstningen, medens det var Tid. Men Marskallen vilde gøre et sidste Forsøg, og det blev bestemt, at der næste Dag skulde holdes Revu, hvor han vilde tale til Soldaterne for at faa dem til at gøre deres Pligt.

Revuen skulde afholdes den 10. Marts Kl. 6 Morgen. Men, da Tropperne var samlede, meldte en af Generalerne Marskallen, at Tropperne gerne vilde se ham, men defilere for Greven af Artois vilde de ikke. Macdonald kom til Stede. Man hilste ham med: »Marskallen leve!« men, da han begyndte at holde en royalistisk Tale, mærkede han snart, at Stemningen ikke gik i den Retning. Greven af Artois kom til. Han blev modtagen med Dødstaushed, og Forsøg, der blev gjorte paa at faa Tropperne til at istemme et Leve for Kongen, blev kvalte i Fødslen. Misfornøjet herover erklærede Greven, at der ikke skulde finde nogen Defilering Sted, og efter Samraad med Marskallen forlod han Byen og begav sig til Paris.

Macdonald blev tilbage i Haab om, at han endnu kunde faa Tropperne til at lystre. Han havde anlagt en Barrikade bag en Bro over Rhone, som Napoleon maatte passere for at komme ind i Byen, og Tropperne stod opstillede bag Barrikaden for at optage Kampen. Klokken henved 2 hørte man den Jubel, der ledsagede Napoleons Marche. Husarregimentet fra Grenoble havde Têten; det gik frem imod Barrikaden. I samme Øjeblik sluttede Macdonalds Tropper sig til Husarregimentet, og Marskallen maatte flygte, forfulgt af Husarerne.

Kl. 9 om Aftenen holdt Napoleon sit Indtog i Lyon under Befolkningens stormende Jubel. Han begav sig til Erkebispens Palads.

Napoleon har sagt, at han fra Cannes til Grenoble var Æventyreren. Han kunde med større Ret have sagt, at han paa denne Strækning optraadte som Revolutionens General, der vilde begynde sit Arbejde forfra ved at begynde en ny Revolution. Paavirkningen var vel ikke uden Skyld, thi den Stemning, der mødte ham fra Befolkningens Side, var en Genklang fra Revolutionstiden. Napoleon tog Hensyn hertil ved i de Proklamationer, han udstedte til

Befolkningen i Alperne, at benytte Tiltalen »Borgere«, og i sine Taler tordnede han mod Emigranterne, der vilde annulere Loven om Salget af Nationalgodserne, og imod Adelen, der vilde have sine Lensrettigheder tilbage. Overalt lød »Marseillaisen«, der havde ført Revolutionshærene til Sejr, og var end det Raab, der hyppigst hørtes, »Kejseren leve«, saa blandede der sig deri de samme Raab, man havde hørt under Revolutionen: »Friheden leve«, »Nationen leve«, »Ned med Adelen«, »Ned med Præsterne«, »Død over Royalisterne«.

Ganske paa samme Maade blev Napoleon modtagen i Lyon, og om han end i denne By tog Regeringen i sin Haand og optraadte som Kejseren, saa var dog alle de Dekreter, han udstedte, affattede i revolutionær Aand. Han forbød Benyttelsen af Liljebanneret og den hvide Kokarde og genindførte Trikoloren og den nationale Kokarde. Den gamle Adel og Lensrettighederne blev afskaffede tilligemed de bourbonske Ordener. Bourbonnernes Godser blev beslaglagte, og de Emigranter, der var komne ind i Landet under Restaurationen, landsforvistes. Alle Ludvig XVIII's Udnævnelser til Æreslegionen saavelsom de Forandringer, der var foretagne ved de højere Domstole, blev annullerede. Desuden blev Pairskammeret afskaffet, »fordi det tildels bestod af Personer, der havde baaret Vaaben imod Frankrig«, og Deputeretkamret blev opløst, »fordi Størstedelen af dets Medlemmer havde gjort sig uværdig til Nationens Tillid«. Endelig blev Frankrigs Valgkollegier sammenkaldte til en extraordinær Forsamling.

Efter Udstedelsen af disse Dekreter brød Napoleon op fra Lyon den 13. Marts. Styrken var her bleven forøget, saa at den, foruden Tropperne fra Elba, bestod af 10 Infanteri-, 3 Kavaleri- og 2 Artilleriregimenter samt et Ingeniørregiment. Marchen gik over Villefranche, Mâcon, Châlons sur Sâone og Avallon, og den 17. Marts naaede Kejseren Auxerre. Overalt strømmede Befolkningen ham imøde og sluttede sig til ham.

I Auxerre stødte Marskal Ney til.

Da Napoleon landede, opholdt Ney sig i Normandiet. Han begav sig strax til Paris, hvor han af Krigsministeren fik Befaling til at begive sig til Besançon. Forinden Afrejsen havde han Fortræde hos Kongen, for hvem han udtalte, at han betragtede Napoleons Landgang som et afsindigt Foretagende; han forsikrede

Kongen om sin Troskab og lovede »at bringe Napoleon til Paris i et Jernbur«. Derefter begav han sig til Besançon, og det syntes, som om han vilde holde fast ved Kongens Sag. Men, alle de Efterretninger, Ney fik om Napoleons Marche og om den Tilslutning, Kejseren fandt hos Hæren som hos Befolkningen, gjorde Marskallen vaklende. Da saa General Bertrand, efter Napoleons Ordre, skrev til ham og opfordrede ham til at slutte sig til Kejseren, opgav Ney Ludvig XVIII og underskrev en Proklamation til sine Tropper, som Bertrand havde sendt ham. Den begyndte med: »Bourbonnernes Sag er tabt for bestandig«, og den sluttede med: »Kejseren leve«. Proklamationen blev underskreven i Lons le Saulnier den 14. Marts og oplæst for Tropperne, der svarede med at gentage dens Slutning. Ney indtraf i Auxerre den 17. Marts om Aftenen og meddelte General Bertrand, at han ønskede at give Kejseren en skriftlig Fremstilling af sin Adfærd overfor ham i April 1814 i Fontainebleau. Men Kejseren lod ham vide, at en saadan Forklaring var overflødig, og han modtog den følgende Dag Marskallen med den største Venlighed.

Medens dette foregik i Provinserne, forandredes Forholdene i Hovedstaden lidt efter lidt, som Efterretningerne indtraf.

Fra Begyndelsen vilde Regeringen ikke indse, at Napoleons Foretagende rummede nogen Fare. Det var først Begivenhederne i Grenoble, der aabnede Øjnene. Man vendte sig mod Marskal Soult som den, der ikke havde truffet de rette Foranstaltninger. Ja, man beskyldte ham endog for at arbejde i Napoleons Interesse. Derfor blev han den 11. Marts afskediget og fik Clarke, Napoleons tidligere Krigsminister, til Eftermand. Strax efter General Clarkes Tiltrædelse indtraf der Begivenheder, der saae ud som Lyspunkter for Regeringen.

Rænkesmeden Fouché var i Vinterens Løb kommen til Paris og fandt en rig Tumleplads for sine Intriger. Selv var han stemt for, at Hertugen af Orleans overtog Regeringen; desuagtet satte han sig i Forbindelse med en Del Officerer, der ønskede en Restauration i kejserlig Retning. Gennem sine Spioner fik Fouché Underretning om Napoleons Landgang to Timer efter, at Depechen til Kongen var ankommen til Paris. Han sendte strax Brev til en af de omtalte Officerer, General Lallemand, og uden at fortælle ham noget om Kejserens Ankomst formaaede han ham til at be-

give sig til Lille, hvor General Drouet d'Erlon førte Kommandoen, for at faa rejst en militær Bevægelse mod Paris med det Maal at fjerne Regeringen.

General Lallemand kom til Lille. Garnisonerne i Lille og Cambrai rykkede ud, men Marskal Mortier indtraf og kaldte Tropperne tilbage. Kun Lallemand tilligemed en Broder, der ogsaa var General, fortsatte Bevægelsen mod La Fère. Men her blev de begge arresterede; Drouet d'Erlon reddede sig ved Flugt.

Da Tropperne var komne tilbage til deres Garnisoner, sendte de strax Indberetninger til Krigsministeriet, hvori de angav at være førte bag Lyset og forsikrede om deres Troskab.

Skønt disse Begivenheder ikke stod i nogensomhelst Forbindelse med Napoleons Landgang, fandt Regeringen det dog formaalstjenligt at give det Udseendet deraf, og den 13. Marts blev der i Kamrene indbragt et Lovforslag, der erklærede, at Garnisonerne i La Fère, Lille, Cambrai og Antibes samt Marskallerne Macdonald og Mortier havde gjort sig fortjente af Fædrelandet, og at der skulde tildeles dem Belønninger af Staten. Det varede dog ikke længe, før man kom til Kundskab om, at det var Fouché, som var Ophavsmand til Begivenhederne i det nordlige Frankrig. Det blev saa besluttet at lade ham arrestere, men man opsatte det saa længe, at det blev for sent.

Regeringen saae i Beretningerne fra de nordlige Garnisoner et Vidnesbyrd om, at den trods det, der var sket i Grenoble, dog kunde stole paa Tropperne; Clarke triumferede, og den 15. blev der given Befaling til, at der skulde samles en Hær ved Paris.

Det næste Skridt fra Regeringens Side var, at den søgte at vinde Befolkningen ved at faa hele Repræsentationen paa sin Side. Begge Kamrene blev samlede til et Fællesmøde den 16. Marts om Eftermiddagen. Kongen mødte, ledsaget af Kongehuset, Ministrene og Hoffet, i et glimrende Optog. Derpaa holdt Kongen en længere Tale, hvori han beskyldte Napoleon for at ville ødelægge den Forfatning, han, Ludvig XVIII, havde givet, der skulde staa for Efterslægten som et Minde om ham, og som han svor at ville overholde. »Det var om den« — udtalte han — »at man skulde samle sig som under et helligt Banner. Kamrenes Tilslutning skulde give Autoriteten den nødvendige Styrke, og den — i Virkeligheden — nationale Krig, som Napoleon fremkaldte, vilde ved sin lykkelige

Udgang vise, hvad et stort Folk kunde udrette, naar det var forenet ved Kærlighed til Kongen og Statens Grundlov.«

Talen gjorde stor Lykke. Hele Forsamlingen rejste sig og raabte: »Kongen leve!« »Vi vil dø for Kongen!« »Vi er Kongens i Liv og Død.« Men, hvad der skete paa denne Dag, var en Komedie. Thi, da Kongen havde endt sin Tale, rejste Greven af Artois sig, bøjede sig for Kongen og sagde: »Deres Majestæt vil tillade mig at udtrykke her i eget og min Familjes Navn, hvor meget vi af ganske Hjerte deler de Følelser og Principer, som besjæler Kongen.« Idet Greven derpaa vendte sig mod Forsamlingen, tilføjede han: »Vi sværger ved vor Ære at leve og dø tro imod vor Konge og det konstitutionelle Charte, der sikrer Franskmændenes Lykke.« Derpaa kyssede han Kongens Haand, hvorefter Kongen omfavnede ham. Prinserne rejste sig derefter op og sagde en efter en: »Jeg sværger det.«

Efterretningen herom kom hurtigt ud blandt Paris' Befolkning. Den gjorde et godt Indtryk og gav Anledning til royalistiske Demonstrationer. Man begyndte at føle sig sikker, og Krigsminister Clarke ikke mindst. Han udtalte den 18. Marts i Tuilerierne, at, om han end var bleven Krigsminister 8 Dage for sent, saa var dog nu alt i Orden, og at Officererne indestod for deres Soldaters Troskab mod Kongen. Han fortalte endvidere, at han havde paalidelige Efterretninger om, at General Marchand var rykket ind i Grenoble og havde afskaaret Napoleon Tilbagemarchen.

Men, Glæden varede kun kort. Man fik Efterretning om Neys Frafald, der dannede en sørgelig Modsætning til Pressens daglige Forsikringer om Troskaben mod Kongen, og man illustrerede det virkelige Forhold ved følgende Opslag, der blev anbragt paa Gitteret, der omgav Vendômesøjlen: »Napoleon til Ludvig XVIII: »Min gode Broder! Det er unødvendigt at sende mig flere Tropper; jeg har nok af dem.«

Napoleon havde fortsat Marchen. Den 19. Marts kom han til Sens og den følgende Dag til Fontainebleau. Da Efterretningen herom kom til Hovedstaden, fandt Ludvig XVIII det rigtigst at bringe sin Person i Sikkerhed, og Natten til den 20. Marts ved Midnat forlod Kongen, den kongelige Familje, Hoffet, Ministrene og Hustropperne Paris. Kongen havde forinden udstedt en Proklamation, hvori det hed, at, da han ikke vilde optage Kampen i

Paris, begav han sig — for at skaane Hovedstaden for Krigens Onder — til en anden By i Riget. Ved samme Proklamation blev Kamrene opløste for at sammenkaldes til det Sted, hvor Kongen tog sin Residens. Kongen var saa forsynlig at tage Kronens Juveler og Diamanter, der havde en Værdi af henimod 14 Millioner Francs, med sig paa Rejsen.

Rejsens Maal var Lille, fordi Kongen gik ud fra, at han, efter hvad der nylig var passeret, kunde stole paa Fæstningens Garnison. Den 22. Marts ankom han til Byen. Da han holdt sit Indtog, paraderede vel Garnisonen, men den forholdt sig fuldstændig taus. Det gjorde Kongen betænkelig, og, da Marskal Mortier paa hans Forespørgsel ikke turde indestaa for Troppernes Troskab, blev det bestemt, at Kongen den følgende Dag skulde begive sig til Dunkerque. Men ogsaa denne Plan blev opgiven. Kongen forlod Lille den 23., og den følgende Dag ankom han til Ostende. Herfra agtede han den 25. at begive sig til Dunkerque, men Efterretninger om Stemningen blandt Garnisonen i denne By førte til, at Kongen besluttede at begive sig til England. Hans Omgivelser udtalte sig imidlertid saa bestemt derimod, at han tog imod Prinsen af Oraniens Tilbud om at tage Ophold i Gent. Her ankom Kongen den 31. Marts og etablerede en Regering, skønt den ikke havde noget Land at regere over.

Den Hær, Clarke havde samlet ved Paris, havde faaet Befaling til den 20. Marts om Morgenen at afmarchere til St. Denis. Men undervejs fik Tropperne Efterretning om, at Kongen havde forladt Paris. Der blev gjort Holdt. Nogle Regimenter raabte strax: »Kejseren leve!« og marcherede tilbage til Lejren. Lidt senere fulgte Resten efter.

Saasnart Befolkningen i Paris fik Efterretning om Kongens Afrejse, traf den Forberedelse til Kejserens Modtagelse. Trikoloren blev hejst paa Tuilerierne og Hôtel de ville, og Kommandanten i Vincennes, der var kongeligsindet, blev tvungen til at overgive Fæstningen. Mange begav sig paa Vejen til Fontainebleau for at bringe Kejseren deres Hyldest, og de Gader, som Napoleon maatte passere paa sin Vej til Tuilerierne, var fyldte med Folk. Men det blev Aften, og Kejseren kom ikke. Man begyndte at ængstes for, at der var tilstødt ham et eller andet Uheld. Først Klokken henimod 9 hørte man langvejs fra Lyden af Heste og Raab, der bebudede Kejserens Komme.

Napoleon kom til Byen kørende i en Postvogn, omringet af en Mængde Officerer til Hest og ledsaget af en jublende Folkesværm, der bestandig voxede. Paa den Maade naaede han Tuilerierne, men her stod Folkesværmen saa tæt pakket, at han blev standset i Nærheden af Pavillon de Flore. Folket aabnede hans Vogn og bar ham i Triumf til Pavillonens Indgang. Her tog andre fat, og man bar ham videre, indtil han naaede sit Kabinet.

Kejseren var dog ikke ganske tilfreds med den Modtagelse, han havde fundet i Hovedstaden, thi, da en af Ministrene lykønskede ham, svarede han: »Bah! Komplimenternes Tid er forbi. De lod mig komme, som de lod de andre gaa.«

Ludvig XVIII's Hof samt Royalisterne paastod, at det var en vidtforgrenet Sammensværgelse, om hvis Existens og Virksomhed Napoleon havde faaet Underretning, inden han forlod Elba, der var Skyld i, at hans Foretagende lykkedes. Men det var ikke Tilfældet. Der var ingen Sammensværgelse. Napoleons Foretagende lykkedes, fordi den overvejende Del af Befolkningen var misfornøjet med Regeringen, og fordi Hæren aldrig havde ophørt med at være kejserlig sindet.

Kejseren var atter i sin Hovedstad. Generobringen var fuldbyrdet; den havde ikke kostet en Draabe Blod, og ganske som i gamle Dage berettede Monitøren den 21. om Morgenen: »Hans Majestæt Kejseren er inat indtruffen i Tuilerierne.«

Umiddelbart efter, at Napoleon var kommen til Tuilerierne, blev der dannet et Ministerium sammensat af fremragende Mænd, som alle kendte; men man forbausedes over, at Kejseren tog Fouché til Politiminister, thi hans Uærlighed og Imoralitet var ikke skjult for nogen, og Napoleon havde ofte nok haft Lejlighed til at overbevise sig om hans Tvetungethed og Upaalidelighed. Napoleons Valg var foranlediget af, at Fouché havde fortalt ham, at hans Opfordring til General Lallemand havde haft til Hensigt gennem en Opstand i Paris at faa Kongen til at forlade Hovedstaden og derved bane Vej for Napoleon. Ubegribeligt nok troede Napoleon paa denne Fabel. Marskal Davoust var bleven udnævnt til Krigsminister, og Caulaincourt blev, dog først efter nogle Dages Forløb, udnævnt til Udenrigsminister. Begge havde de anmodet om at faa Kommandoposter i Hæren, men de havde maattet bøje sig for Kejserens Ønske.

Det, der gjorde Caulaincourt betænkelig ved at overtage Udenrigsministeriet, var Kongressen i Wien. Han kendte dens ledende Mænd godt nok til at vide, at de ikke vilde give deres Minde til, at Napoleon atter kom til at beklæde Frankrigs Trone.

Kongressen havde iøvrigt strax givet et utvetydigt Bevis derpaa.

Den første Efterretning om, at Napoleon havde forladt Elba, naaede Wien Natten til den 7. Marts; men den Gang vidste man ikke, hvorhen Napoleon havde vendt sig. Talleyrand antog, at han vilde lande i Norditaliën, og skrev samme Dag til Ludvig XVIII: »Ethvert Foretagende af Napoleon mod Frankrig vilde være en Banditstreg. Som saadan burde man behandle ham, og alle de Forholdsregler, man anvendte mod Røvere, burde ogsaa anvendes mod ham.« Den 9. Marts fik Talleyrand Efterretning om, at Napoleon var landet i Frankrig. Skønt han gik ud fra, at der ikke heri laa nogen Fare, der gjorde det nødvendigt at paakalde de fremmede Magters Hjælp, ansaa han det dog for klogest ikke at forsømme noget. Han fik derfor udarbejdet en Erklæring, der fandt Metternichs Bifald. Den blev forelagt Kongressen og vedtaget den 13. Marts. Den lød som følger: »De paa Kongressen i Wien forenede Magter, som har undertegnet Paristraktaten og nu har modtaget Underretning om Napoleons Undvigelse(!) og Indtrædelse med væbnet Magt i Frankrig, skylder deres egen Værdighed og Samfundsordenens Interesse at give en højtidelig Erklæring om de Følelser, denne Begivenhed har fremkaldt hos dem. Ved saaledes at bryde Konventionen, der havde givet ham Elba, har Bonaparte tilintetgjort den eneste lovlige Berettigelse, hvortil hans Tilværelse var knyttet. Ved atter at vise sig i Frankrig med Planer til at fremkalde Uroligheder og Omvæltninger har han berøvet sig selv Lovens Beskyttelse og gjort det aabenbart for hele Verden, at man hverken kan slutte Fred eller Forlig med ham. Magterne erklærer derfor, at Napoleon Bonaparte har stillet sig *udenfor de borgerlige og sociale Forhold*, og at han som Fjende og Forstyrrer af Verdensfreden har overgivet sig selv til *offentlig Forfølgelse*. De erklærer paa samme Tid, at de vil anvende alle Midler og forene alle deres Kræfter for at sikre Europa mod ethvert Angreb, der kunde true med igen at nedstyrte Folkene i Revolutionernes Forstyrrelser og Ulykker. Og, skønt vi er fuldkommen overbeviste om, at hele Frankrig vil slutte sig om sin legitime Souveræn, saa at

dette sidste Forsøg af en forbrydersk og afmægtig Afsindighed strax vil falde sammen til intet, erklærer dog alle Europas Souveræner, der er besjælede af de samme Følelser og ledes af de samme Principer, at dersom, imod al Forventning, nogen alvorlig Fare kunde blive Følgen af denne Begivenhed, vil de være beredte til at give Kongen af Frankrig og det franske Folk eller enhver anden Regering, som maatte blive angrebet, saasnart der bliver stillet Forlangende derom, al den Hjælp, der behøves for at genoprette den offentlige Rolighed, og til at gøre fælles Sag mod alle dem, som maatte ville prøve paa at forstyrre denne.«

Erklæringen var undertegnet af Befuldmægtigede for de 8 Magter, der havde undertegnet Parisfreden af 30. Maj 1814.

Det skulde synes naturligt, om man i Wien havde ventet med at udstede Erklæringer, indtil man saae Virkningen af Napoleons Foretagende. Følte man sig, som det hed i Erklæringen, overbevist om, at hele Frankrig vilde slutte sig om sin legitime Souveræn, saa var der jo ingen Fare. Men Erklæringen vidner i modsat Retning. Man nærede i Wien en saadan Frygt for, hvad Napoleon var istand til at udrette ved sin Person, at man kun troede at kunne afværge denne ved at gøre ham fredløs, ved — hvad en af Førerne for Whiggerne udtalte i det engelske Parlament — at man »sanktionerede Snigmordet«.

Den 24. Marts fik man i Wien Efterretningen om, at Ludvig XVIII havde forladt Paris, og at Napoleon havde holdt sit Indtog i Hovedstaden. Det havde altsaa vist sig, at der ikke var en eneste Franskmand, der havde villet dræbe Napoleon, og at Befolkningen som Hæren havde sluttet sig til ham. Den følgende Dag undertegnede England, Østrig, Preussen og Rusland desuagtet en Traktat, hvorved de forpligtede sig til at anvende alle deres Stridskræfter mod Napoleon og alle dem, der enten havde sluttet sig til hans Parti eller senere maatte forene sig med dette for at forstyrre den almindelige Fred og Ro. De fire Magter lovede hinanden ikke at nedlægge Vaabnene, før dette var opnaaet, uden efter fælles Overenskomst, og de opfordrede »Hans allerchristelige Majestæt« (ɔ: Ludvig XVIII) til at give Traktaten sit Bifald. Den 31. Marts blev det i Overensstemmelse hermed bestemt, at der skulde dannes tre Hære: én paa 344,000 Mand under Fyrst Schwarzenberg, én paa 250,000 Mand under Hertugen af Wellington og

Blücher, og én paa 200,000 Mand Russere, der skulde kommanderes af Kejser Alexander. England lovede at stille 125 Millioner Francs til Raadighed for de tre andre Magter.

Maalet for Koalitionen var klart: Det gjaldt om at styrte Napoleon og genindsætte Bourbonnerne.

Efterretningen om Erklæringen af 13. Marts havde givet Anledning til Forhandlinger i det engelske Parlament, hvorved Whiggerne fandt Lejlighed til at protestere imod, at man blandede sig ind i det franske Folks Anliggender. Traktaten af 25. Marts førte til nye Protester fra Whiggernes Side. Man havde den Gang faaet det Indtryk, at Napoleon ønskede at bevare Freden, og derfor fandt man, at der ikke var nogen Grund for England til at ofre Penge og Blod for at tvinge det franske Folk til at underkaste sig Bourbonnerne, som det havde forjaget. Den engelske Regering maatte derfor afgive en Forklaring om, hvorledes den opfattede Traktaten. Forklaringen gik ud paa, at denne ikke forpligtede England til at føre Krigen i den Hensigt at paatvinge Frankrig nogen bestemt Regering. Whiggerne vilde desuagtet ikke gaa med til at godkende Traktaten, men de var i Mindretal, og for at støtte den engelske Regering afgav Metternich paa Østrigs Vegne en Erklæring om, at denne Magt opfattede Traktaten paa samme Maade som England, saa at Kejser Franz ikke vilde føre Krigen for at paatvinge Frankrig nogensomhelst Regering. Rusland og Preussen sluttede sig dertil, men Begivenhederne viste noksom, at det hele kun var Spilfægteri.

Naar der i Traktaten af 25. Marts taltes om dem, der havde sluttet sig til Napoleons Parti for at forstyrre den almindelige Fred og Ro, sigtedes der hermed ikke alene til, hvad der var sket i Frankrig, men tillige til, hvad der var sket i Italien. Her havde nemlig Murat grebet til Vaaben, som man troede efter Napoleons Tilskyndelse og i Henhold til en mellem ham og Murat afsluttet Alliancetraktat. Men saaledes forholdt Sagen sig ikke.

Kort før Napoleon forlod Elba, sendte han Fyrst Colonna til Murat for at meddele denne Kejserens Hensigt og slutte en Traktat, hvis Murat forlangte det. Men til Gengæld forlangte Napoleon, at Murat skulde forsikre den østrigske Gesandt om, at Kejseren havde fredelige Hensigter, og sende en betroet Agent til Wien for der at give lignende Forsikringer. Napoleon havde dog tilføjet, at disse

Skridt ikke burde forhindre Murat i at forberede sig paa Krigen, thi, hvis Østrig tog Parti for Ludvig XVIII, vilde det, hvis en Hær paa 60,000 Neapolitanere viste sig, blive nødt til at gøre en Diversion.

Colonna naaede Neapel den 1. Marts, og den 5. s. M. indtraf Efterretningen om, at Napoleon var afsejlet fra Elba. Murat kaldte strax den østrigske Gesandt til sig, men istedenfor at gøre ham den Meddelelse, Napoleon havde forlangt, erklærede han, at han vilde lade sin Politik bestemme af, hvad Østrig foretog sig. Samme Erklæring lod han Gesandter afgive i Wien og London. Dronningen udtalte overfor den østrigske Gesandt: »Som Kejserens Søster kan jeg ikke ønske hans Død; men jeg vilde have sat Pris paa, at han havde forholdt sig rolig paa Elba.«

Napoleons Landgang og hans hurtige Fremrykning bragte dog snart Murat paa andre Tanker. Kunde Napoleon generobre Frankrig med en Haandfuld Folk, hvad maatte han saa ikke kunne udrette i Italien med en Hær. Overalt i Italien var man misfornøjet med den nye Tilstand; derfor antog Murat, at man fra alle Sider vilde slutte sig til ham, saa at han, medens Napoleon erobrede Frankrig, kunde erobre Italien, dog ikke for at denne Stat atter kunde blive underlagt Kejseren, men for at Murat selv kunde beholde den.

Murat stillede sin Hær paa Krigsfod, men fortalte den østrigske Gesandt, at det skete for ligesom i 1814 at støtte Østrig. Gesandten lod sig dog ikke narre og indberettede den 12. Marts, at Murat vilde rejse Italien og vende sig mod Østrig. Hæren, der talte henved 50,000 Mand, sattes i Marche. Den 17. Marts forlod Murat Neapel, og samtidig kastede han Masken. I en Proklamation bekendtgjorde han, at han greb til Vaaben for at frigøre og forene Italien. Da de Byer, han stødte paa, kun havde ringe Garnison, som trak sig tilbage uden Modstand, naaede han den 2. April Bologna. Men Østrigerne havde imidlertid faaet samlet en Hær bag Po. Den rykkede frem og tvang Murat til at gaa hurtigere tilbage, end han var kommen frem. Under Tilbagegangen bragte Fægtningstab og talrige Desertioner hans Styrke ned til 10,000 Mand. Efter flere Gange at have søgt Døden havde Murat tilsidst ingen anden Udvej, end at han den 19. Maj forklædt som Fisker maatte flygte bort fra Neapel paa et dansk Skib, der landsatte ham i Cannes. Herfra bad han Napoleon om at faa en Kommandopost i Hæren. Men Kejseren forlangte, at han skulde blive i Provence, fordi han ikke

vilde bruge ham, efter at han i 1814 havde kæmpet imod Frankrig. Samtidig tilkendegav Napoleon ham sin Misbilligelse af, at han havde begyndt Felttoget for tidligt og derved skabt Vanskeligheder for Kejseren.

Som omtalt var det Befolkningen og Hæren, der atter havde sat Napoleon paa Tronen. Den eneste Modstand, der var bleven rejst imod ham, skrev sig fra Marskallerne og Generalerne; men det var ganske naturligt. De af dem, der svigtede Napoleon i 1814, havde af den nye Regering opnaaet Ansættelse og høje Stillinger med Bevarelsen af deres Indtægter, og de havde fundet den Ro, de attraaede efter de uafbrudte Krige. Derfor kunde de ikke ønske Kejserens Tilbagekomst. Napoleon forstod dette, thi han udtalte paa St. Helena: »Dersom Bourbonnerne har haft Grund til at beklage sig over Soldaternes og Folkets fuldstændige Frafald, har de sikkert ikke haft Grund til at klage over Mangel paa Hengivenhed og Troskab hos Hærens Anførere. De har alle gjort deres Pligt; men de formaaede intet mod den offentlige Mening, og ingen havde rigtigt beregnet Massens Følelser og den uimodstaaelige Kraft, hvormed Folkets Tilbøjelighed overvandt alle Hindringer.«

Endnu efter den 21. Marts søgte Marskallerne Oudinot, Victor og Gouvion St. Cyr at formaa Tropperne til at bevare Troskaben mod Kongen; men overalt var Svaret: »Kejseren leve!« Marskal Augereau tog Sagen paa en anden Maade. Han, der i 1814 i en Proklamation havde udtalt om Napoleon: — »den Fejge har ikke vidst at dø som Soldat«, udstedte efter Napoleons Ankomst til Paris en ny Proklamation. I den hed det: »Soldater! Kejseren er i Hovedstaden; dette Navn, der saa længe var et Pant paa Sejren, har været tilstrækkeligt til at adsprede alle hans Fjender; et Øjeblik var Lykken ham utro; vi svor da at forsvare andre Rettigheder end hans; hans Rettigheder er umistelige. Soldater! I hans Fraværelse søgte Eders Blik forgæves efter nogle hæderlige Erindringer paa Eders hvide Fane; kast Øjnene paa Kejserens; hans udødelige Ørne straaler med fornyet Glans ved hans Side; lad os samle os under deres Vinger; ja ene de fører til Hæder og Sejr; lad os anlægge Folkets Farver.«

Begivenhederne havde ført det med sig, at de Adresser og Skrivelser om Troskab og Hengivenhed, som Marskallerne, Gene-

ralerne og de civile Myndigheder havde sendt Ludvig XVIII, først naaede Paris efter Kongens Afrejse, saa at det var Kejseren, der modtog dem. Men næppe var Kejseren ankommen til Paris, før der fandt et Omslag Sted. Mange af dem, der havde indgivet saadanne Adresser eller Skrivelser til Kongen, sendte andre, der tolkede de samme Følelser overfor Kejseren. Napoleons Kabinetssekretær gjorde Kejseren opmærksom derpaa. Kejseren svarede: »Saaledes er Menneskene.« Men, om end Napoleon besluttede ikke at benytte sig heraf til at skride straffende ind, saa maatte der dog foretages en Undtagelse med Marmont samt med de Marskaller, der havde fortsat Modstanden, efter at han var kommen til Paris. Desuden maatte Augereau have det eneste Svar, han fortjente. Napoleon udstedte derfor et Dekret, hvorved Marmont, Augereau, Oudinot, Victor og St. Cyr blev strøgne af Listerne over Frankrigs Marskaller.

Fem Dage, efter at Napoleon havde holdt sit Indtog, var ethvert Forsøg paa at faa Tropperne til at gøre Modstand mod Kejseren og hans Regering brudt fra Oceanet til Rhinen og fra Kanalen til Loire. Kun i en Del af det sydlige Frankrig var Forholdet et andet.

Hertugen og Hertuginden af Angoulème opholdt sig i denne Del af Landet, da Napoleon landede. For at støtte Kongens Autoritet begav Hertuginden, som Napoleon kaldte »det eneste Mandfolk i Familien«, sig til Bordeaux, og Hertugen tog Hovedkvarter i Nismes. En kort Tid saae det ud, som om deres Bestræbelser for at vinde Tropperne og Befolkningen skulde lykkes. Disse støttedes yderligere ved, at Herr de Vitrolles, da Kongen forlod Paris, begav sig til Toulouse for dér at skabe en Centralregering for det sydlige Frankrig.

Men det varede ikke længe, før Bladet vendte sig.

Hertuginden blev den 1. April nødsaget til at forlade Landet. Vitrolles blev den 4. April arresteret af Gendarmer og ført til Paris, og Hertugen, der havde faaet samlet en Folkehær af Nationalgardister og Frivillige, blev af General Grouchy den 8. April tvungen til at kapitulere og fangen. Napoleon gav dog Hertugen Friheden, imod at han til Gengæld lovede, at Kronens Diamanter skulde blive sendte tilbage.

Da Napoleon forlod Elba, kunde han ikke lægge Planer med

Hensyn til Fremtiden. Alt maatte komme an paa, hvorvidt hans Foretagende lykkedes, og den Stemning, han fandt hos Befolkningen. At denne gik i revolutionær Retning, mærkede han, som omtalt, strax. Overalt traf han et ligesaa stærkt og almindeligt Had til Adelen og Præsterne som ved Revolutionens Begyndelse, saa at han udtalte: »Jeg behøver blot at give et Tegn eller rettere se til den anden Side, saa vil de Adelige blive massakrerede i Provinserne.« Napoleon havde ikke alene ikke modvirket denne Stemning, men han støttede den, ikke mindst ved de revolutionære Dekreter, han udstedte fra Lyon. Efter Ankomsten til Paris syntes det i første Øjeblik, som om Napoleon vilde fortsætte i samme Spor. Den 26. Marts modtog Kejseren de højeste Myndigheder, og der blev ved denne Lejlighed overrakt ham en Adresse, der var affattet af Statsraadet. Som altid var den forinden forelagt Kejseren. I den hed det: »Souveræneteten bor ene hos Folket; dér er Magtens eneste legitime Kilde.« Napoleon gjorde ikke alene ingen Indvending mod denne revolutionære Grundsætning, men han svarede i samme Stil: »Fyrsterne er Statens første Borgere; deres Magt er mere eller mindre begrænset, eftersom deres Folks Vel fordrer det. Regeringen er kun arvelig, fordi Folkenes Lykke gør det nødvendigt. Udenfor disse Principer kender jeg ingen Legitimitet. Jeg har opgivet Tanken om det store Rige, hvortil jeg i femten Aar kun havde lagt Grundvolden; fra nu af skal det franske Kejserdømmes Lykke og Ro være Genstand for alle mine Tanker.« To Dage tidligere, den 24. Marts, havde Napoleon ophævet Censuren, saa at der indførtes fuldstændig Pressefrihed, og kort efter fik Kommunerne Ret til selv at vælge deres Mairer og Kommunalbestyrelse.

Det var først efter denne, man kan gerne kalde det, officielle Anerkendelse den 26. Marts, at Napoleon den følgende Dag skrev til Marie Louise: »Jeg er Herre over hele Frankrig. Hele Folket og hele Hæren viser den største Begejstring. Den saakaldte Konge er afrejst til England. Jeg venter Dig her tilbage med min Søn i April.« At Brevet blev ubesvaret, er en Selvfølge, men Grunden anede Kejseren ikke.

Af alt, hvad Napoleon havde udtalt, fremgik det, at han selv havde Erkendelsen af, at det var nødvendigt at slaa ind paa en anden Vej end den, han tidligere havde fulgt som Kejser. Han havde indset, at den kejserlige Despotisme vilde finde Modstand

hos alle. Spørgsmaalet blev kun, hvilken anden Vej der skulde betrædes. Mange var af den Mening, at Napoleon burde benytte de samme Midler, han selv havde foreslaaet i 1793 under ganske lignende Forhold. De vilde, at han skulde opkaste sig til folkelig Diktator og benytte Revolutionens Vaaben. Han vilde derved opnaa at knytte Folket til sin Skæbne, saa at det fik Følelsen af, at den Kamp, der maatte føres, gjaldt hans saavelsom Folkets Interesser. At det var en Vej, der kunde føre til Maalet, saae Kejseren, men den laa ikke for ham. Han havde altid næret den største Afsky for »Massen«, som han bestandig kaldte »la canaille«, og han vilde, som han udtalte, ikke være »Konge for et Bonderegimente« (roi de la jacquerie). Ligesaa lidt vilde han give Afkald paa den Glans, der havde omgivet Kejserdømmet. Kort efter Ankomsten til Tuilerierne genoprettede han de tidligere Hofstillinger og genindførte Etiketten. Hans Familje — deriblandt Broderen Lucien, som nu kom til Frankrig — samledes om Tronen. Joseph fik Palais Elysée og Lucien Palais Royal til Bolig, og de, saavelsom de øvrige Medlemmer af Familjen, blev udstyrede i Overensstemmelse med deres Rang. Det var saaledes det gamle Kejserhof, der blev etableret, men Kejseren, der var stillet i Spidsen, var ikke den Napoleon, der havde regeret fra 1804—1814. Den tidligere Regeringsform kunde han ikke vende tilbage til; optræde som folkelig Diktator vilde han ikke. Der blev da ikke andet tilbage end at forsøge sig som konstitutionel Monark, skønt Napoleon og Liberalismen var uforenelige. Maaske har han tænkt, at det havde mindre at sige, hvilken Forfatning der i Øjeblikket blev given Frankrig. Lykkedes det ham at sejre, saa at han fik sin tidligere Magtstilling, saa var han Herre over Situationen og kunde atter gøre, hvad han vilde.

Benjamin Constant, der paa Grund af sin Opposition imod Napoleon var bleven forvist, var vendt tilbage efter Restaurationen i 1814. Paa Efterretningen om Napoleons Landgang udtalte han sig saa fanatisk imod Kejseren, at han ansaa det for rettest at flygte fra Paris den 20. Marts, fordi han frygtede for at blive arresteret. Men, da han erfarede, at Napoleon ikke kom med Hævntanker mod sine Modstandere, begav han sig atter til Paris. Joseph bragte ham i Berøring med Napoleon, og Sammenkomsten gav Anledning til, at Constant blev Medlem af Statsraadet, og at det blev overdraget ham at gøre Udkast til en ny Forfatning.

Men alt var jo ikke gjort med at faa ordnet Tilstanden indadtil; der maatte ogsaa arbejdes paa at sikre den udadtil. Napoleon gik ud fra, at naar det laa klart for Udlandet, at Hæren og Befolkningen havde sluttet sig til ham, maatte han ogsaa kunne komme til Forstaaelse med de fremmede Magter, naar han overfor disse erklærede sig villig til at bøje sig for den saakaldte første Pariserfred af 30. Maj 1814, saa at han nøjedes med det Frankrig, Traktaten havde skabt. Stormagternes Erklæring af 13. Marts, hvorved de gjorde ham fredløs, og Traktaten af 25. Marts, der skabte den 7. Koalition, varslede ilde i denne Henseende. Desuagtet besluttede Napoleon at henvende sig til Stormagterne. Den 4. April afsendte han ligelydende Breve til hver af Souverænerne. Han henviste deri til den Modtagelse, han havde fundet i Frankrig, og som han betragtede som et Udslag af en uimodstaaelig Magt: »Den enstemmige Vilje af en stor Nation, der kendte sine Pligter og sine Rettigheder«. Det Dynasti, fremmede Magter havde givet det franske Folk, passede ikke for det, fordi Bourbonnerne hverken havde villet respektere dets Følelser eller Sæder. Derfor havde de maattet forlade Landet, medens Kejseren, fra det Øjeblik, han satte Foden paa Strandbredden, var bleven baaren af Folkets Kærlighed til Hovedstaden. Denne Kærlighed vilde han gengælde ved at søge Freden opretholdt, og, som den kejserlige Trone var nødvendig for Franskmændenes Lykke, saaledes var det ogsaa hans kæreste Tanke, at hans Trone skulde blive gavnlig for Fredens Befæstelse i Europa. Der var vunden Hæder nok gennem Krigene, men der var ogsaa gjort den Erfaring, at store Ulykker følger ovenpaa store Sejre. Derfor var der nu en anden Kampplads for Souverænerne, og Napoleon vilde være den første til at betræde den. Det gjaldt om at kappes i Bevarelsen af Fredens Goder og i den hellige Kamp for Folkenes Lykke. Skrivelsen sluttede med: »Dersom Deres Majestæt deler de samme Følelser, hvad jeg sikkert haaber, vil den almindelige Ro være sikret for lang Tid, og Retfærdigheden, siddende paa de forskellige Staters Grænseskel, vil alene være tilstrækkelig til at bevare Grænserne.«

Brevene blev afsendte med Kurerer, men ikke et eneste af dem naaede sin Adresse, fordi man standsede Kurererne ved Grænsen og nægtede dem at passere.

Napoleon tog deraf Anledning til i Monitøren for den 14. April

at offentliggøre en Beretning, som var afgiven til ham af Udenrigsminister Caulaincourt. Heri fremhævedes stærkt det exempelløse i den Blokade, der var etableret overfor Frankrig, saa at man endog vægrede sig ved at høre paa dets venskabelige Forsikringer, idet alle de udsendte Kurerer var viste tilbage. Udenrigsministeriet havde saaledes ingen Forbindelse med de fremmede Regeringer og kunde derfor kun bedømme disses Hensigter efter deres Handlinger. I England, Østrig, Rusland og Preussen samt rundt omkring i Tyskland rustede man, og i Holland havde man tilbageholdt 12 Officerer og 120 Mand af den franske Hær, der var vendte tilbage fra russisk Fangenskab. Overalt, hed det tilsidst, gør man sig krigsberedt, ruster, marcherer eller er lige ved at marchere.

Man har villet undskylde Stormagternes Optræden med, at de saa ofte var blevne førte bag Lyset af Napoleon, at de ikke kunde tro paa hans Erklæringer, og at dette var det afgørende for dem. Men selv om saa var, havde man jo andre Veje at slaa ind paa. Man havde jo kun behøvet at sende en Observationsstyrke frem til Frankrigs Grænser for at se Udviklingen, inden man tog sin endelige Bestemmelse. Endnu havde Napoleon ikke foretaget et eneste Skridt, der kunde betegnes som Fredsbrud, eller som rummede Fare for Europa, og havde Frankrigs Befolkning og Hær anerkendt ham som Kejser, saa havde man ingen Ret til at underkende denne Dom.

Men den engelske Regering havde alt den Gang begyndt Krigen paa egen Haand. Den 25. Marts angreb og erobrede engelske Krigsskibe den franske Fregat »Melpomène«, og i Begyndelsen af April tog Englænderne franske Handelsskibe og førte dem som gode Priser til England.

Krigen var derfor uundgaaelig. Men, idet Napoleon forberedte sig paa den, ønskede han at faa Forfatningsforholdene ordnede, fordi han haabede paa, at han derved vilde faa den Fred indadtil, der var nødvendig for paany at kunne optage Kampen med Europa.

Benjamin Constant havde udarbejdet en helt ny Forfatning. Selve de Principer, hvorpaa den var bygget, fandt ikke Modstand hos Napoleon. Men han vilde ikke finde sig i, at Forfatningen var affattet, som om der slet ikke var gaaet noget forud, som om der slet ikke havde existeret et Kejserdømme. »Det var ikke Meningen,«

sagde Napoleon til Constant, »De berøver mig hele min Fortid; den vil jeg beholde. Hvad gør De af mine elleve Regeringsaar? Jeg har, tror jeg, noget Krav paa dem. Den ny Forfatning maa knyttes til den gamle. Den skal have »Hæderens Sanktion«. Constant rettede sig derefter, og det blev i Statsraadet bestemt, at den ny Forfatning skulde gives Navn af »Tillægsakt til Kejserdømmets Forfatning«. Tillægsakten blev bekendtgjort i Monitøren.

Næppe var Offentliggørelsen sket, før man angreb Tillægsakten fra alle Sider. Den tilfredsstillede intet af Partierne. Kejseren blev mismodig og udtalte dette overfor Constant, som svarede, at Angrebene skyldtes, at man ikke troede paa, at Napoleon vilde gennemføre Akten. Han maatte derfor skabe Troen ved at føre den ud i Livet. Kejseren blev beroliget. Ved Afstemningen, hvor en stor Mængde afholdt sig fra at stemme, blev der afgiven 1,532,527 Stemmer for og 4802 imod.

Proklamationen af Afstemningens Resultat foregik den 26. Maj paa »Majmarken« med stor Pomp. Efterat Vaabenherolder havde forkyndt, at Tillægsakten var antagen af det franske Folk, holdt Kejseren en Tale, hvori han viste, at han havde gjort alt for at bevare Freden. Naar det ikke var lykkedes, skyldtes det de fremmede Konger, som han enten havde hævet paa Tronen, eller som skyldte ham, at de havde faaet Lov til at beholde den, Konger, som, da Lykken fulgte Napoleon, søgte hans Alliance, men som nu til Tak derfor rettede Slaget mod hans Person.

Efterat denne Tale var holdt, aflagde Napoleon Ed paa Tillægsakten. Derefter blev der uddelt Ørne og Faner til de tilstedeværende Linjetropper samt Nationalgarden, og de aflagde Ed paa, at de vilde forsvare dem. Højtideligheden afsluttedes med en Defilering, under hvilken Tropperne hilste Kejseren med Jubel. Men den Tro paa Sejren, der tidligere havde besjælet det franske Folk, var ikke længere tilstede, og mange af dem, der overværede Revuen, kom — siger en Forfatter — til at tænke paa den Hilsen, der blev brugt i Circus overfor de romerske Kejsere: »Cæsar! Morituri te salutant.«

Valgene til Kamrene gik Napoleon imod. Af Kammerets 629 Medlemmer var der 80 paalidelige Bonapartister, 30—40 Jacobinere og 4—500 Liberale af alle Partier. De sidstnævnte havde helst ønsket at se Hertugen af Orleans som Regent, og om de end vilde

støtte Kejserdømmet, saa var det kun paa Betingelse af, at det var Kamrene, der kom til at regere.

Magten var altsaa paa Veje til at glide ud af Hænderne paa Napoleon, og allerede den Gang var han i et enkelt Tilfælde optraadt med en Svaghed, som han bagefter kom til at fortryde. Det gjaldt Fouché. Denne havde kun overtaget Ministeriet for at faa Lejlighed til at konspirere mod Napoleon. Han vilde styrte Kejseren for at faa en anden Regering indsat, ligegyldig om det blev Ludvig XVIII, Hertugen af Orleans eller Marie Louise. Allerede i April Maaned havde han spillet saa højt Spil, at Wellington maatte love ham et Asyl i England, hvis han blev nødt til at flygte. Uagtet han var Napoleons Minister, stod han i Forbindelse med det franske Hof i Gent og med Metternich. Napoleon fik Beviser ihænde om den sidstnævnte Forbindelse, kaldte Fouché til sig og udtalte, at han var en Forræder, der burde hænges. Men Fouché forstod at lyve sig fra det som fra alt, og Kejseren lod ham til Skade for sig selv beholde Posten som Politiminister.

Da Krigen var uundgaaelig, maatte der skabes et Forsvar. Forholdene lignede, som omtalt, Tilstanden i 1793. Fjendtlige Hære var fra alle Sider paa Marchen mod Frankrigs Grænser, og der var Borgerkrig i det Indre. Thi var det end lykkedes at fange Hertugen af Angoulème, saa havde Royalisterne dog faaet Befolkningen i Vendée til paany at gribe til Vaaben under de gamle Førere. »Fædrelandet er i Fare«, det var Raabet, der i 1793 havde lydt. Det blev hørt, hele Folket rejste sig, Carnot fik den Ære at organisere Sejren, og Fædrelandet blev frelst.

Det var den samme Vej, der burde betrædes nu; men Napoleon var en bestemt Modstander af en Folkerejsning; »Allons enfants de la patrie« havde aldrig været hans Yndlingssang. Der blev dannet to store Forsvarscentrer, Paris og Lyon. Den sidstnævnte By var befæstet, og Hovedstaden fik den Befæstning, den burde have haft i 1814. Til Forsvaret af disse to Hovedpunkter samt til Besætning i de øvrige Fæstninger i Landet bestemte Napoleon Nationalgarden, der talte henved 300,000 Mand. Til Forsvaret af den østlige Grænse samt Pyrenæerne saavelsom til at bekæmpe Opstanden i Vendée organiseredes Linjetropper, der tilsammen talte 84,000 Mand. Desuden blev der formeret en »grande armée« paa 129,000 Mand. Med denne agtede Napoleon at gribe Offensiven.

De Allierede havde den Gang koncentreret en engelsk-hollandsk Hær under Wellington og en preussisk under Blücher i Belgien, hvorimod de Allieredes øvrige Hære var paa Marchen mod Frankrigs Østgrænse. Napoleon besluttede derfor at angribe Wellington og Blücher, inden de kunde faa Hjælp. Førte Angrebet til Sejr, ventede Napoleon, at de Allierede enten vilde aabne Forhandlingerne med ham eller i alle Tilfælde rykke saa langsomt frem, at der blev levnet ham Tid til at forstærke Forsvaret.

I Juni Maaned blev »la grande armée«, henved 129,000 Mand, koncentreret bag Sambre. Wellingtons Hær, 95,000 Mand, kantonnerede mellem Oudenaarde og Nivelles med Hovedkvarter i Bryssel. Blücher, der raadede over 124,000 Mand, laa mellem Charleroi og Lüttich med Hovedkvarter i Namur. Da Wellington var baseret paa Havet og Blücher paa Rhinen, var deres Forbindelseslinjer bagud divergerende. Alt var saaledes lagt til Rette for Napoleon, saa at han kunde operere paa de indre Linjer, ganske paa samme Maade som ved Begyndelsen af Felttoget 1796. Men Kejseren var langt vanskeligere stillet i 1815 end i noget af sine tidligere Felttog.

Berthier, der havde været hans Stabschef fra 1796—1814, havde forladt ham,* og hans Tab var uerstatteligt, fordi der ikke var levnet Tid til, at der kunde skabes den rette Samvirken mellem Feltherren og Stabschefen. Den langt overvejende Del af Napoleons Marskaller og deriblandt de dygtigste var faldne fra, saa at han kun raadede over Marskallerne Brune, Ney, Suchet, Soult, Davoust, Mortier og Grouchy. Af dem fik Suchet Kommandoen over Tropperne, der skulde forsvare Østgrænsen; Brune blev højstkommanderende i Lyon, og Davoust maatte foruden at være Krigsminister tillige overtage Posten som Generalgouvernør i Paris. Der var saaledes kun Ney, Soult, Mortier og Grouchy tilbage til Anvendelse ved »la grande armée«.

Da ingen af dem egnede sig til at være Stabschef, var Napoleon nødt til at tage den iblandt dem, der maatte anses som mindst uskikket, og det var Soult. Mortier fik ligesom tidligere Kommandoen over Garden, men han blev syg, netop som Felttoget

* Berthier havde i 1815 begivet sig til Bamberg for at besøge sin Svigerfader, Hertug Wilhelm af Bajern. En Dag saae han fra Slotsaltanen et østrigsk Regiment paa Marchen til Frankrig. Det greb ham saa stærkt, at han, af Fortvivlelse over at have svigtet Napoleons Sag, styrtede sig ud over Altanen og døde.

skulde begynde, og Napoleon havde ingen, han kunde sætte i hans Sted. Grouchy var lige bleven udnævnt til Marskal, og om han end var en dygtig Ryttergeneral, manglede han dog Erfaring til at kunne benyttes som selvstændig Kommanderende. Murat vilde her have været paa sin Plads, men man kan ikke fortænke Napoleon i, at han, efter hele Murats Optræden i de senere Aar, ikke vilde anvende ham.

Hvad Marskal Ney angaar, saa havde Napoleon lagt megen Vægt paa at vinde ham for sin Sag, men det var nærmest af Hensyn til den store Indflydelse, Marskallen havde hos Soldaterne, thi det var dem, Napoleon havde Brug for. Derimod synes Napoleon at have næret Betænkeligheder ved at give ham nogen Kommando. I alt Fald var det først den 11. Juni, at Napoleon skrev til Krigsministeren: »Send Bud efter Ney. Hvis han ønsker at deltage i det første Slag, skal han begive sig paa Vejen, saa at han den 13. kan være i Avesnes, hvor mit Hovedkvarter vil være.« Som det vil ses, er der i denne Skrivelse ikke nogen Befaling, men kun en Henstilling. Ney opholdt sig den Gang paa sit Gods i Nærheden af Paris. Han var ikke forberedt paa at rykke i Felten og havde kun en Adjutant som Stab. Det kunde der dog raades Bod paa, men der var noget andet, som ikke kunde afhjælpes. Ney har senere forklaret: »Efterat have udstedt den ulykkelige Proklamation (ɔ: den af 14. Marts 1815, se Side 279) ønskede jeg kun Døden. Mange Gange følte jeg Lyst til at skyde mig en Kugle for Panden.« Ney indrømmer herved, at han følte Samvittighedsnag over at have svigtet Kongens Sag. Men derfor burde han have nægtet at efterkomme Napoleons Henstilling, thi for at kommandere større Styrker hører der fremfor alt Sindsligevægt og et klart Hoved. Ved at begive sig til Hæren opnaaede Ney kun at skade sig selv saavelsom Kejserens Sag.

Da ogsaa mange af de dygtigste Generaler var faldne fra, kunde Napoleon heller ikke besætte Posterne som Korps- og Divisionskommandører paa den Maade, han havde ønsket det. For at bøde paa disse mindre heldige Kommandoforhold maatte Napoleon udvikle en større Aktivitet end tidligere, men det kunde han ikke. Thi, skønt der kun var gaaet et Aar siden det vidunderlige Felttog 1814, hvori han havde vist sig som den unge General fra 1796, saa var der foregaaet en ikke ringe Forandring med ham.

Han følte sig legemlig svækket, saa at han ikke kunde taale store Anstrængelser; navnlig faldt det ham vanskeligt at være længe til Hest. Heller ikke i aandelig Henseende var han den tidligere Kejser. Den Frejdighed, hvormed han havde set Fremtiden imøde, var ikke længere til Stede: Stjernen lyste ikke mere for ham. Aarsagen dertil maa vistnok nærmest søges i, at han havde Følelsen af, at medens han skulde føre den ulige Kamp mod den overlegne Fjende, dannede der sig en Sammensværgelse mod ham i Kamrene, og at man dér vilde benytte sig af Forholdene, hvis der tilstødte ham et Uheld. Denne Følelse havde sin Berettigelse.

Den Repræsentation — Pairskamret og Deputeretkamret — Tillægsakten havde skabt, traadte sammen og blev edsfæstet den 7. Juni i Nærværelse af Kejseren. Efterat hvert enkelt Medlem af Repræsentationen havde udtalt: »Jeg sværger Lydighed mod Kejserdømmets Konstitution og Troskab mod Kejseren«, tog Napoleon Ordet. Han begyndte med at erklære, at han nedlagde det Diktatur, hvormed Omstændighederne og Folkets Tillid havde beklædt ham i tre Maaneder, for at begynde det konstitutionelle Monarki, og sluttede med: »Det er muligt, at Regentens første Pligt snart kalder mig i Spidsen for Nationens Børn for at kæmpe for Fædrelandet. Hæren og jeg vil gøre vor Pligt. Giv ogsaa De, Pairer og Deputerede, et Exempel paa Tillid, Handlekraft og Fædrelandskærlighed og vær, som det store Folks Senat i Oldtiden, bestemte paa hellere at dø end at overleve Frankrigs Vanære og Nedværdigelse. Fædrelandets hellige Sag vil sejre.«

Denne Udtalelse blev hilst med levende Bifald. Senere besluttede Kamrene at ville besvare den gennem Adresser. Da man kom til at forhandle om disses Indhold, viste der sig en stærk Stemning for, at man skulde udtale, at man vilde slutte sig om Kejseren som den, der vilde frelse Fædrelandet. Men Flertallet modsatte sig bestemt, at der blev udtalt noget, der kunde betegnes som Servilitet eller Smiger overfor Kejseren. Derimod fandt man det betimeligt at fremhæve, at »Frankrigs Institutioner maatte være Europa en Garanti for, at den franske Regering ikke kunde lade sig rive med af Sejrens Forførelser«, og dette blev vedtaget.

Napoleon bestemte at ville modtage Repræsentationen den 11. Juni for at besvare Adresserne, hvis Indhold han forinden var bleven gjort bekendt med. Han besluttede at advare, medens

det endnu var Tid. Derfor udtalte han til Pairerne, at det var en alvorlig Kamp, der skulde optages, men Faren, der truede, var ikke »Lykkens (Sejrens) Forførelser«, men den var det caudinske Aag, som Udlandet vilde bringe Frankrig ind under. »Kampens Retfærdighed, Folkets Stemning og Hærens Mod var de mægtige Piller, hvorpaa man kunde bygge Haabet om Held. Hvis der skulde tilstøde Uheld, vilde Kejseren fremfor alt udvikle hele det store Folks Handlekraft, og indtraf saadanne Forhold, ventede han i Pairskamret at finde Vidnesbyrd om Hengivenhed for Fædrelandet og for ham.« »Det er,« saaledes sluttede han, »under vanskelige Tider, at de store Nationer ligesom de store Mennesker udvikler hele deres Karakters Handlekraft og derved bliver Genstand for Efterverdenens Beundring.«

Paa lignende Maade udtalte Napoleon sig overfor de Deputerede. Efter at have meddelt dem, at han samme Nat agtede at begive sig til Hæren for at kæmpe for Frankrigs Uafhængighed og Ære, sluttede han med: »Forfatningen er vort Foreningspunkt; den bør være vor Polarstjerne i denne Stormens Tid. Enhver offentlig Forhandling, der direkte eller indirekte bidrager til at formindske den Tillid, man bør have til de Foranstaltninger, der træffes, vil være en Ulykke for Staten. Vi vil da være i Brændingen uden Kompas og uden Styr. Vi befinder os i en alvorlig Krise. Lad os ikke efterligne det græske Kejserdømme, som, da det var omringet paa alle Sider af Barbarer, gjorde sig til Spot for Efterverdenen ved at beskæftige sig med abstrakte Diskussioner, medens Fjenden sønderbrød Byens Porte.«

Det var alvorlige og sande Ord. Spørgsmaalet blev kun, om Repræsentationen vilde lyse dem i Kuld og Køn, naar Øjeblikket kom. Her var den Tvivl, der ængstede Napoleon.

FELTTOGET 1815

Mandagen den 12. Juni Kl. 3½ Morgen forlod Kejseren Hovedstaden for at begive sig til Hæren. Den 13. naaede han Avesnes, og den 14. indtraf han i Beaumont. Da alle Efterretninger om Fjenden gik ud paa, at hverken Wellington eller Blücher ventede noget Angreb, besluttede Napoleon at rykke frem for at overraske begge Hære, inden de kunde faa Tid til at forene sig. En Krigs-

erklæring var overflødig, fordi Kongressen i Wien havde gjort Napoleon fredløs.

Napoleon vilde gaa over Sambre i Nærheden af Charleroi. Fra denne By udgaar en Hovedvej til Bryssel og en anden til Gembloux, hvor den deler sig i Vejene til Namur og Lüttich. Begge Hovedveje forbindes ved en Tvervej, der fra Sombref fører til Quatrebras, og denne dannede Forbindelsesvejen mellem Wellington og Blücher. Napoleon agtede derfor, naar han kom over Floden, at rykke frem for at sætte sig i Besiddelse af nævnte Tvervej, og, naar han derved havde afbrudt Forbindelsen mellem begge de allierede Hære, vilde han slaa hver af dem enkeltvis.

Den 15. Juni om Morgenen brød den franske Hær op. Flodovergangen lykkedes, og overalt kastedes de fjendtlige Forposter. Ney stødte til Napoleon om Eftermiddagen Kl. 4½ i Charleroi og fik Kommandoen over venstre Fløj.

Den følgende Dag, den 16., rykkede Napoleon personlig frem ad Vejen til Gembloux med højre Fløj, 38,000 Mand, under Grouchy og Reserven, 42,000 Mand. Ney skulde som venstre Fløj med 45,000 Mand fortsætte Fremrykningen mod Quatrebras.

De Allierede havde gennem Forposterne faaet Melding om Napoleons Flodovergang. Blücher besluttede strax at ville samle sin Hær den 16. ved Sombref, og Wellington, der blev underrettet derom, lovede at rykke frem samme Dag til Quatrebras for at forstærke de 7000 Mand, han havde der, og eventuelt understøtte Blücher.

Som Følge heraf fik Blücher den 16. samlet 82,000 Mand,* som han lod tage Stilling mellem St. Amand og Ligny.

Den 16. ved Middagstid naaede Napoleon Fleurus, og herfra saae han en fjendtlig Hær i Stilling ved Ligny. Han besluttede at angribe, gav sine Ordrer og satte Tiden for Angrebet til Kl. 2½. Marskal Ney fik Meddelelse derom og Befaling til at støtte Angrebet ved en Diversion. Befalingen gentoges i en ny Skrivelse, der blev afsendt Kl. 3½, altsaa da Slaget var i Gang. Det hed i Skrivelsen: »Denne (ɔ: den fjendtlige) Hær er fortabt, hvis De opererer energisk. Frankrigs Skæbne ligger i Deres Hænder. Tøv derfor ikke et Øjeblik med at udføre den Bevægelse, Kejseren befaler Dem, og marcher paa Brye og St. Amand for maaske at medvirke til

* General Bülows Korps, 31,000 Mand, var ved en Fejltagelse ikke stødt til.

en afgørende Sejr.« Et Kvarter senere sendte Napoleon en af sine Adjutanter til Ney med Befaling om »uden at spilde et Øjeblik« at sende d'Erlons Korps, 20,000 Mand, til St. Amand for at angribe den Fjende, Kejseren sloges med, i højre Flanke og Ryg og selv føre Kampen, som han bedst kunde, med sin øvrige Styrke. Adjutanten traf d'Erlons Korps undervejs, meddelte det Befalingen, han var Overbringer af, og Korpset satte sig strax i Marche paa St. Amand.

Slaget havde udviklet sig saaledes, at Kejseren Kl. 6 vilde fremkalde en Afgørelse ved at lade Reserven gennembryde Blüchers Slaglinje ved Ligny. Men, i samme Øjeblik viste der sig en Kolonne $^1/_2$ Mil fra St. Amand. Det kunde være Fjenden; men det kunde ogsaa være d'Erlons Korps. En Adjutant, der blev sendt frem, vendte tilbage med Melding om, at det var General d'Erlon. Sejerssikker satte Napoleon derfor Reserven ind, da Klokken var henved 7. Efter en ualmindelig morderisk Kamp blev Ligny erobret, da Kl. var 8, og Preusserne maatte derpaa i stor Uorden trække sig tilbage overalt med et Tab af 12,000 Mand og 15 Kanoner. Under Slutningskampen var Blüchers Stab bleven sprængt, og selv laa han under sin dræbte Hest uden at kunne slippe fri, medens Attakerne gik frem og tilbage over Stedet, hvor han laa. Tilsidst lykkedes det at faa ham tilbage, men imidlertid havde Rygtet udbredt, at han var falden. I Troen herpaa havde hans Stabschef, General Gneisenau, paataget sig Ansvaret for at befale, at Hæren skulde trække sig tilbage paa Wawre for der at gaa over Dylefloden og forene sig med Wellingtons Hær.

Napoleon havde sejret; dermed var Øjeblikket kommet, da General d'Erlon ved at gribe ind skulde forandre Sejren til et fuldstændigt Nederlag for Preusserne. Men, da Øjeblikket kom, var General d'Erlons Korps afmarcheret; Ney havde kaldt det tilbage.

Marskallen var brudt saa sent op og rykket saa langsomt frem, at han først kunde begynde sit Angreb paa Quatrebras Kl. henimod 3. Men den Gang var Wellingtons Forstærkninger begyndt at indtræffe, saa at Ney snart maatte kæmpe med betydelig Overmagt. Han burde derfor have kunnet sige sig selv, at hans Opgave maatte bestaa i at fremhjælpe Sejren hos Napoleon, thi det var fuld Sandhed, hvad Napoleon havde skrevet, »at Frankrigs Skæbne laa i Neys Hænder«. Desuagtet kaldte Marskallen, der ikke forstod Situationen, d'Erlons Korps tilbage. Følgen blev, at Preusserne

undgik Nederlaget, men Ney vandt intet, thi, da General d'Erlon stødte til ham, var Kl. 9, og Ney havde maattet trække sig tilbage.

Havde Napoleon end ikke opnaaet alt, saa var det dog store Resultater, der var vundne paa 2 Dage: Flodovergangen var lykkedes, Blüchers Hær var slaaet, og Forbindelsen mellem Blücher og Wellington var afbrudt. Kejseren besluttede derfor at gaa imod Wellington og samtidig forhindre Blücher i at forene sig med Englænderne.

Wellington havde den 17. om Morgenen erfaret, at Blücher var bleven slaaet den foregaaende Dag og trak sig tilbage til Wawre. Han var derfor nødt til ogsaa at gaa tilbage og underrettede Blücher om, at han agtede at tage Stilling ved Mont St. Jean for dér at levere Napoleon et Slag, hvis han kunde gøre Regning paa at blive understøttet med en preussisk Brigade. Wellington tiltraadte Tilbagetoget fra Quatrebras Kl. 10 Formiddag.

Forskellige Forhold, ikke mindst den Omstændighed, at Berthier ikke længere var Stabschef, var Hovedaarsagen til, at Napoleon først den 17. ved Middagstid kunde træffe sine Dispositioner. Efterretningerne gik ud paa, at Blücher trak sig tilbage ad Vejene til Namur og Lüttich, og at Wellington endnu stod ved Quatrebras. Ney havde alt om Morgenen Kl. mellem 8 og 9 faaet Befaling til at gaa mod Quatrebras og eventuelt angribe Wellington i Fronten; Kejseren vilde da støde til og angribe i venstre Flanke. Den Styrke, som skulde anvendes dertil, udgjorde — Neys Tropper indbefattede — 72,000 Mand. Samtidig skulde Grouchy med 33,000 Mand forfølge Blücher og forhindre ham i at forene sig med Wellington.

Det var sent, at Grouchy sendtes afsted, men Ulemperne forøgedes ved, at han spildte Tiden med Forberedelser, saa at Marchen først blev tiltraadt Kl. 3, og Fremrykningen skete saa langsomt, at Grouchy paa denne Dag kun naaede Gembloux. Men det hjalp, at Grouchy sent paa Aftenen fik saadanne Efterretninger, at han Kl. 10 og Natten til den 18. Kl. 2 kunde sende Indberetninger til Kejseren, der gik ud paa, at Blücher var gaaet tilbage til Wawre, og at han vilde følge efter ved at rykke frem over Sart les Walhains og forhindre, at Blücher forenede sig med Wellington.

Napoleon naaede Quatrebras den 17. Kl. 2 Eft. Trods alt var Ney endnu ikke ankommen. Wellington var gaaet tilbage. Forgæves

søgte Kejseren ved at fremsende alt sit Rytteri at standse ham. Kl. 7½ naaede Napoleon Belle Alliance. Her lod han Hæren gaa i Bivouak, og selv tog han Kvarter i Fôrpagtergaarden Caillou.

Den 16. Juni havde det været en ualmindelig varm Sommerdag, men om Natten begyndte det at regne, og siden da vedblev Regnen at strømme ned, saa at Tropperne var dyngvaade, da de naaede Bivouakpladserne, og Jorden var saa opblødt, at den ikke kunde benyttes som Leje.

Om Natten Kl. 1 gik Napoleon ud tilfods for at rekognoscere. Talrige Vagtblus i Egnen omkring Mont St. Jean overbeviste ham om, at han havde hele den engelske Hær foran sig. Han ventede, at den vilde modtage Slag, og, da han gjorde sikker Regning paa, at Grouchy vilde løse sin Opgave, følte han sig saa sejerssikker, at han udtalte til sine Omgivelser, at han havde 90 Chancer mod 10 paa at vinde.

Kl. 6 om Morgenen hørte det op at regne. Wellington lod strax sine Tropper rykke i Stilling. Den venstre Fløj stod ved Slottet Goumont, Centrum paa Højderne ved Mont St. Jean til begge Sider af Hovedvejen til Bryssel, og venstre Fløj paa Højdedragets Udløber mod Øst henimod Smohain. Foran Centrum laa der en Forpagtergaard, »la Haie Sainte«, der var besat som et Forværk.

Da Bülows preussiske Korps hurtigst havde naaet Wawre, havde Blücher meddelt Wellington, at det med en Styrke af 31,000 Mand vilde afmarchere fra Wawre den 18. ved Daggry for at komme ham til Hjælp, og at den øvrige preussiske Hær vilde følge efter.

Napoleon kunde ikke angribe, før Jordsmonnet var saa tørt, at Artilleriet kunde manøvrere. Tropperne indtog Slagstilling, og Kl. 11 begyndte Slaget med, at General Reilles Korps blev sendt frem mod Slottet Goumont for ved et Angreb paa Englændernes venstre Fløj at aflede deres Opmærksomhed fra den øvrige Linje. Kl. 11½ faldt det første Kanonskud.

Kejseren havde begivet sig til Højderne ved Rossonne for derfra at lede Slaget. Herfra befalede han, at der skulde foretages et Angreb paa Englændernes venstre Fløj. Det skulde indledes af et Batteri paa 78 Kanoner og udføres af d'Erlons Korps under Kommando af Marskal Ney.

Kanonerne begyndte at tordne, men inden Angrebet blev udført, opdagede Napoleon Kl. henimod 1 en Kolonne ved Chapelle

St. Lambert, der laa 1 Mil N. O. for Napoleons Standplads. Det kunde være Marskal Grouchy, men det kunde ogsaa være Preussere. En fremsendt Officer meldte, at det var Preussere, og en fangen preussisk Husar oplyste om, at det var General Bülows Korps, der var brudt op samme Morgen fra Wawre.

Kl. 1 sendtes en Officer til Grouchy med Befaling til, at han ufortøvet skulde slutte sig til Kejserens højre Fløj. Da Officeren maatte gøre en stor Omvej, naaede Befalingen først Grouchy sent paa Aftenen. Men det gjorde intet, thi Grouchy var bleven underrettet paa en Maade, der gjorde Befalingen overflødig.

Marskallen var ved Middagstid ankommen til Sart les Walhains, hvor der var samlet en ikke ringe Del af hans Styrke. Pludselig hørte man Kanontordenen ved Waterloo. De tilstedeværende Generaler opfordrede indstændigt, men forgæves, Marskallen til at følge Reglen »courir au canon« ved at passere Floden ved Ottignies og ile Napoleon til Hjælp. Man har med Urette forsvaret Grouchy med, at naar han fastholdt Marchen paa Wawre, var det, fordi han maatte komme for sent til at hjælpe Napoleon. Thi, saasnart han var kommen over Floden, vilde Fjenden blive nødsaget til at tage Hensyn til ham, paa samme Maade, som Napoleon blev nødt til at tage Hensyn til Bülows Korps, og Kejseren havde derved faaet den Frihed, han nu manglede. Grouchy bærer derfor en væsentlig Del af Skylden for den Skæbne, der ramte Napoleon ved Waterloo.

Preussernes Fremrykning tvang Napoleon til at detachere Grev Lobau (Mouton Duvernet) med 10,000 Mand for at standse Bülow.

Artilleriilden mod Englændernes venstre Fløj havde imidlertid gjort sin Virkning, og Kl. 1½ lod Ney d'Erlons Korps rykke frem.

Korpset talte 4 Divisioner, hvoraf venstre Fløjdivision var formeret i 2 Brigader. Der var altsaa ialt 5 Kolonner. Hver af disse havde Bataillonsfront, 4—5 Skridts Afstand mellem Bataillonerne og en saa kort Afstand mellem Kolonnerne, at enhver Udvikling var en Umulighed. Hvem, der har givet Befaling til denne Formation, er det aldrig lykkedes at faa opklaret. I et gunstigt Terræn vilde en saadan Formation have rummet store Farer; som Forholdene var her, maatte den føre til Fordærvelse. Det skete. Kolonnerne kom, da de stødte sammen med Englænderne, der stod paa Linje, snart i den fuldstændigste Uorden, og, da de ikke kunde

værge sig, maatte de flygte med et Tab af 5000 Mand og 15 Kanoner.

Med en Del af Korpset, som Ney fik samlet, søgte han at sætte sig i Besiddelse af »la Haie Sainte«, og for at hjælpe ham dermed og isolere dette Punkt lod Napoleon, da Klokken var henved 4, Ney føre et Angreb mod det engelske Centrum med 5000 Ryttere. Attaken blev gennemført med en saa glimrende Virkning, at der opstod stor Uorden i de engelske Rækker, og mange flygtede til Bryssel og bragte Efterretninger om, at Slaget var tabt. Men, da Napoleon ikke kunde understøtte Ney med Infanteri, maatte Marskallen gaa tilbage med Rytteriet.

Preusserne var nemlig den Gang begyndt at gribe ind i Napoleons højre Flanke, og Kl. omtrent 5 tvang Bülow Grev Lobau til at gaa tilbage til Plancenoit. Derved opstod en Fare; men Napoleon afvendte den ved at lade Divisionen Duhesme af den unge Garde besætte Byen, og den standsede Bülow.

I stadig Forventning om, at Grouchy vilde støde til, forberedte Napoleon et Angreb paa Centrum ved at forstærke Ney med 4000 Ryttere. Men Ney misforstod Hensigten og gik strax frem til en ny Attake. Ogsaa denne Gang gjorde den sin Virkning, og Ney følte sig saa vis paa Sejren, at han meldte til Napoleon, at den var sikret, naar han blev understøttet af Infanteriet. Men Napoleon raadede kun over sin gamle Garde, og den kunde han endnu ikke sætte ind af Hensyn til Forholdene paa hans højre Fløj.

Feltmarskal Blücher var nemlig indtruffen paa Valpladsen. Efterladende et Korps ved Wawre for at standse Grouchy, havde han sat sine øvrige Tropper i Marche efter Bülow, og selv var han ilet forud. Da han traf Bülow, befalede han ham at erobre Plancenoit. Tilsidst lykkedes Angrebet; men Napoleon forstærkede saa Forsvarerne med et Par Gardebataillioner, og derved blev Byen generobret.

Klokken var bleven 7. Napoleon troede ikke mere at have noget at frygte af Flankeangrebet; la Haie Sainte var bleven erobret, Slottet Goumont syntes at maatte falde for en Storm, der netop blev forberedt, og d'Erlons Korps var atter rykket frem mod den engelske venstre Fløj, men i en fornuftigere Formation, og havde derved opnaaet nogle Fordele. Napoleon vilde derfor gøre et Forsøg paa at fremkalde en Afgørelse i Centrum med sex Bataillioner af den

gamle Garde. Der blev given Ordre til, at Angrebet skulde støttes ved et almindeligt Angreb paa hele Slaglinjen, og for at opildne Soldaterne lod Napoleon udsprede, at Grouchy var stødt til ham.

Med uimodstaaelig Kraft gik den gamle Garde frem, kastede det fjendtlige Infanteri og erobrede Fjendens Kanoner. Men uventet stødte den paa den engelske Garde. Denne var paa Linje og angreb i Front og Flanke. Da Ney havde ladet Angrebet foretage i Kolonne, og Bataillonerne ikke kunde faa Tid til at udvikle sig, kom de i Uorden og maatte gaa tilbage.

Klokken var den Gang 8. Det saae ud, som om Solen vilde gaa ned over et uafgjort Slag. Men ved dette Tidspunkt indtraf en Forstærkning paa 30,000 Preussere, og Wellington, der var bleven underrettet derom, gav ligesom Blücher Befaling til almindelig Fremrykning. Dermed var Slaget tabt for Napoleon.

Forgæves søgte Ney at standse Fjenden ved i Forening med General Cambronne at føre den gamle Garde frem til et sidste Angreb. Trængt og omringet fra alle Sider maatte Cambronne tilsidst formere den lille Helteskare, han havde samlet om sig, i Karré. Med den søgte han at slaa sig en Vej, men, da det ikke lykkedes, maatte han overgive sig. Ney, der i Dagens Kamp havde faaet fem Heste skudt under sig, søgte forgæves Døden. Men den kommer ikke, fordi man søger den, og, da han ikke vilde falde i Fangenskab, søgte han at komme bort tilfods. Det lykkedes, og snart traf han en Officer, der gav ham sin Hest.

Da hele den franske Hær var opløst i Slaglinjen uden nogensomhelst Reserve, og, da Fjenden trængte frem i Front, Flanke og Ryg, var Franskmændene snart kun en flygtende Strøm. Napoleon havde beholdt to Gardebatailloner hos sig. Han saavelsom hans Omgivelser søgte at standse de Flygtende og ved disse Bataillloners Hjælp skabe et Modværge. Men det viste sig umuligt, alt blev reven med af Strømmen, Kejseren saavelsom alle andre. I Quatrebras standsede Napoleon for at meddele Grouchy, at han havde tabt Slaget, og derpaa red Kejseren til Charleroi, hvor han ankom den 19. Klokken mellem 4 og 5 om Morgenen. Efter nogle Timers Ophold rejste Napoleon ledsaget af General Bertrand til Vogns til Philippeville. Herfra skrev han til Joseph, som han havde stillet i Spidsen for Regeringen under sin Fraværelse, et officielt Brev, der meddelte det tabte Slag og Tilbagegangen, og

et privat Brev. »Alt er ikke tabt,« hed det heri. »Jeg antager, at naar jeg faar samlet min Styrke, er den endnu 150,000 Mand. De Konfoederede og Nationalgarden, som har Hjerte, vil forøge den med 100,000 Mand; Depotbataillonerne med 50,000. Jeg kan da sætte 300,000 Mand mod Fjenden. Jeg lader Artilleriet bespænde med Luxusheste og udskriver 100,000 Mand, som jeg bevæbner med Royalisternes og de slette (ɔ: upaalidelige) Nationalgardisters Geværer. Jeg foretager en Masserejsning i Dauphiné, Lyonnais, Bourgogne, Lorraine og Champagne. Jeg overvælder Fjenden; men det er nødvendigt, at man hjælper mig og ikke arbejder imod mig. Jeg gaar til Laon, hvor jeg uden Tvivl vil finde Tropper. Jeg har ikke hørt fra Grouchy; hvis han ikke — hvad jeg frygter — er fangen, kan jeg paa tre Dage have 50,000 Mand. Med dem kan jeg beskæftige Fjenden og give Paris og Frankrig Tid til at gøre deres Pligt. Englænderne marcherer langsomt, og Preusserne er bange for Bønderne og vover sig ikke altfor langt frem; alt kan endnu genoprettes. Jeg tror, at de Deputerede vil føle sig gennemtrængte af deres Pligt, saa at de under disse store Begivenheder vil slutte sig om mig for at redde Frankrig. Forbered dem paa at understøtte mig paa en værdig Maade.«

Napoleon havde dikteret Brevet, men, inden han underskrev det, tilføjede han med egen Haand: »Det gælder om Mod og Fasthed.«

Fra Philippeville begav Napoleon sig til Laon, hvor han ankom om Aftenen. Her indtraf der efterhaanden flere og flere Flygtninge, saa at der den 20. om Morgenen var samlet henved 3000 Mand og flere Generaler. Napoleon besluttede at samle Resterne af Hæren ved Laon. Generalerne, som han spurgte til Raads, var derimod af den bestemte Mening, at Kejseren hurtigst muligt burde begive sig til Paris for at være Herre over Situationen og faa Pariserne til at optage Kampen. Modstræbende gav Napoleon efter, idet han udtalte: »Siden De anser det for nødvendigt, vil jeg begive mig til Paris; men jeg er overbevist om, at De faar mig til at gøre en Dumhed; min rette Plads er her. Herfra kan jeg lede alt, hvad der foregaar i Paris; mine Brødre vil gøre Resten.« Officerer udsendtes i forskellige Retninger for at samle de spredte Tropper og beordre dem til at marchere til Laon, og Marskal Soult fik Befaling til midlertidig at tage Kommandoen over Hæren.

20*

Derpaa rejste Napoleon til Paris, hvor han indtraf Kl. 4½ Morgen og tog ind paa Palais Elysée, hvor Joseph boede.

En Meddelelse, Napoleon havde afsendt den 16. om Sejren ved Ligny, var indtruffen i Hovedstaden, og samtidig havde man faaet gode Efterretninger fra Vendée og fra den italienske Grænse. Alt syntes saaledes at tegne godt, da det pludselig blev fortalt som et Rygte, at Napoleon havde lidt et Nederlag og var under Tilbagetog fra Belgien. Det var Fouché, som havde faaet Meddelelse af Joseph om Napoleons Brev, der misbrugte denne til at sende Rygterne ud for derved at skabe Misstemning mod Napoleon. Royalisterne begyndte strax at triumfere, men Befolkningen var utilbøjelig til at skænke Rygtet Tiltro, fordi Monitøren forholdt sig taus. Men, da Napoleon pludselig ankom til Hovedstaden, efter kun at have været borte i otte Dage, forstod man, at der maatte være noget galt.

Caulaincourt var til Stede ved Kejserens Ankomst, og Napoleon betroede ham, at han vilde samle begge Kamre til et fælles Møde for af dem at forlange Midlerne til at frelse Fædrelandet. Derpaa vilde han begive sig til Hæren. Caulaincourt svarede, at der var Uro blandt Befolkningen, og at de Deputerede var fjendtlig stemte mod Kejseren. Han beklagede derfor, at Napoleon var kommen til Paris istedenfor at blive ved Hæren; dér var hans Styrke saavelsom hans Sikkerhed.

Joseph og Lucien Bonaparte kom til og udtalte sig som Caulaincourt. Napoleon betænkte sig derfor paa at lade Kamrene holde Fællesmøde, forinden han havde konfereret derom med Ministrene. Da Napoleon trængte til Hvile, blev Ministerraadet sat til den 21. Kl. 10 Formiddag.

Efter at alle var samlede, lod Napoleon oplæse en Beretning om Slaget ved Waterloo og gav derpaa en Skildring af Tilstanden samt af hvorledes det, der var tabt, kunde genoprettes, naar kun alle vilde slutte sig sammen. Efter at have endt sin Fremstilling tilføjede Kejseren: »For at frelse Fædrelandet maa jeg midlertidig optræde som Diktator. Jeg kunde af mig selv gribe denne Magt, men det vil være bedre og mere folkeligt, om den bliver given mig af Kamrene. Hvis man bliver uenig, vil alt være tabt.«

Efter at man fra flere Sider havde givet Tilslutning til, at Napoleon henvendte sig til Kamrene, udtalte Regnault de St. Jean d'An-

gely, der var Minister uden Portefeuille, at han frygtede for, at man vilde kræve et stort Offer af Napoleon. Da Napoleon spurgte, om man vilde forlange af ham, at han skulde frasige sig Tronen, svarede Regnault bekræftende og tilføjede, at hvis Kejseren ikke selv tog Initiativet, maatte han vente, at Kamrene vilde gøre det. Lucien tog Ordet og udtalte, at nægtede Kamrene Kejseren den Hjælp, han forlangte, maatte han hjælpe sig selv, optræde som Diktator og erklære Fædrelandet i Fare. Carnot sluttede sig til Lucien. Under de fortsatte Forhandlinger kom man til Forstaaelse om de Forlangender, der skulde stilles til Kamrene. Men, da skete der noget uventet. Der blev overbragt en Meddelelse fra de Deputeredes Kammer.

General Lafayette havde faaet Efterretning om Kejserens Ankomst og, efter Samraad med Fouché, formaaet Præsidenten til at samle Deputeretkamret. For dette fremsatte Lafayette strax et Forslag, der enstemmig blev vedtaget. Ved dette erklærede Kamret sig permanent, og at ethvert Forsøg paa at opløse det skulde betragtes som Højforræderi. Hvem som helst, der gjorde sig skyldig i et saadant Forsøg, skulde erklæres som Forræder imod Fædrelandet og dømmes som saadan. Krigs-, Udenrigs-, Indenrigs- og Politiministeren anmodedes om strax at indfinde sig i Kamret.

Hvad her var sket, var et Statskoup; thi Napoleon havde ifølge Tillægsakten til Forfatningen Ret til at opløse Kamrene. Det vilde derfor have været fuldt berettiget, om Napoleon havde svaret med øjeblikkelig at foretage dette Skridt. Men Napoleon saae i det Skete et Vidnesbyrd om, at Regnault havde haft Ret, og han udtalte derfor, »at han vilde abdicere, hvis det var nødvendigt«. Regnault sendtes derefter til de Deputeredes, og Carnot til Pairernes Kammer for at undersøge Stemningen.

Regnault vendte hurtig tilbage og meddelte, at Ophidselsen steg mere og mere, og at man maatte være forberedt paa, at Kammeret vilde vedtage yderligtgaaende Beslutninger. Fra Pairerne lød Efterretningen paa, at de havde vedtaget Lafayettes Forslag. Desuden meddeltes, at Lafayette var fast bestemt paa at foreslaa Kejserens Afsættelse, ja selv hans Arrestation, hvis ikke de fire Ministre gav Møde i Kamret.

Det blev da besluttet i Ministerraadet, at disse Ministre skulde møde Kl. 6. Lucien Bonaparte ankom samtidigt med dem for at

overbringe et Budskab fra Kejseren. Han fik strax Ordet og oplæste en Beretning om Slaget ved Waterloo samt en Paavisning af, hvad Kejseren alt havde gjort, og hvad der endnu burde gøres for at reorganisere Hæren. Han endte med at foreslaa, at hvert af Kamrene skulde vælge fem Medlemmer, der skulde træde sammen med Ministrene for at forhandle om Ordningen af Forsvaret samt om Midlerne til at faa sluttet Fred. Ministrene samt Lucien begav sig derefter til Pairskamret, hvor samme Meddelelse blev given.

Skønt der i begge Kamre blev rejst Modstand mod dette Forslag, besluttede Kamrene dog at vælge Kommissærerne.

Da Lucien kom tilbage fra sin Mission, opfordrede han paany Napoleon til at gribe Diktaturet og sætte Haardt imod Haardt, da Magten ellers vilde glide ud af hans Haand. Men Napoleon vilde ikke følge Luciens Raad, fordi han, som han udtalte, ikke vilde give Signalet til Borgerkrig.

Kamrenes 10 Kommissærer, Ministrene og Lucien samledes Natten til den 22. under Forsæde af Cambacérès. Den første Del af Forhandlingerne afsluttedes med, at Lafayette foreslog, at hele Kommissionen skulde gaa til Kejseren og bede ham om at træde tilbage. Da Cambacérès nægtede at sætte dette Forslag under Afstemning, forsattes Forhandlingerne, og tilsidst enedes man om at forlange Kejserens Samtykke til, at begge Kamre valgte en Kommission, der skulde forhandle direkte om Freden med de allierede Magter paa Betingelse af, at Landets Uafhængighed og Befolkningens Ret til selv at give sig en fri Forfatning respekteredes, og at man for at understøtte disse Underhandlinger vilde gøre Forsvaret saa stærkt som muligt.

Det gjaldt derpaa om at faa Kejseren til at billige den tagne Beslutning. Forhandlingerne derom førtes mellem Napoleon og Ministrene. Lucien vedblev at opfordre Napoleon til ikke at vise Eftergivenhed, men opløse Kamrene og søge Støtte hos Linjetropperne i Paris, der blandt andet talte 6000 Mand Gardetropper, og hos Nationalgarden. Men Lucien stod ene. Tilsidst foreslog Fouché, at Napoleon skulde frasige sig Tronen til Fordel for sin Søn. Han støttede Forslaget ved at henvise til, at de Allierede havde erklæret, at de kun førte Krigen mod Napoleons Person. Derfor var der ingen Grund for dem til at fortsætte Fjendtlighederne, naar Napoleon gav Afkald paa Tronen. Skulde dette alligevel

blive Tilfældet, vilde alle samle sig for at værne om Kongen af Rom og Rigets Frelse.

Deputeretkamret havde samlet sig om Morgenen Kl. 8. Da Tiden gik, uden at det fik Meddelelse om, hvilket Resultat den nedsatte Kommission var kommen til, blev Stemningen mere og mere fanatisk. Tilsidst kom man saa vidt, at man sendte Napoleon Meddelelse om, at hvis man ikke inden en Time fik Meddelelse om den Beslutning, han havde taget, vilde han blive stillet uden for Loven.

Lucien opgav sin Modstand, og, da Napoleon saae, at han stod fuldstændig ene, udstedte han følgende Erklæring til det franske Folk:

»Franskmænd!

Da jeg begyndte Krigen for at forsvare Landets Uafhængighed, stolede jeg paa en Forening af alle Kræfter, af alle Viljer og paa de offentlige Myndigheders Understøttelse; jeg havde Aarsag til at tro paa et heldigt Udfald, og jeg var beredt paa at trodse alle Magternes Erklæring imod mig. Det forekommer mig, at Forholdene har forandret sig. Jeg stiller mig som et Offer for Frankrigs Fjenders Had. Maatte disse mene det oprigtigt med deres Erklæringer, saa at de kun har villet angribe min Person.

Mit politiske Liv er endt, og jeg proklamerer min Søn som de Franskes Kejser under Navn af Napoleon II.

De nuværende Ministre vil foreløbig udgøre Regentskabsraadet. Min Interesse for min Søn forpligter mig til at opfordre Kamrene til uopholdeligt at organisere Regentskabet ved en Lov.

Forener Eder alle om at frelse Landet og om at være et uafhængigt Folk.«

Erklæringen blev overbragt begge Kamrene, der sendte en Deputation til Napoleon for i Nationens Navn at udtrykke »den Erkendtlighed og Ærbødighed, med hvilken den modtog det ædle Offer, som Kejseren bragte for det franske Folks Uafhængighed og Lykke«.

Tilsyneladende havde man altsaa fundet en Løsning, der var antagen fra alle Sider: Kejseren var traadt tilbage. Men, skønt Fouché selv havde foreslaaet, hvad der var sket, var det ingenlunde hans Agt at sætte Napoleon II paa Tronen. Han vilde virke for, at Ludvig XVIII atter vendte tilbage og overtog Rege-

ringen. Paa Fouchés Forslag vedtog derfor Deputeretkamret, at der skulde dannes en provisorisk Regering bestaaende af to Pairer og tre Deputerede, som skulde vælges af begge Kamrene, for at forhandle med Fjenden om Freden, og der nævntes intet om, at den overtog Regeringen i Kejser Napoleon II's Navn. Dermed var det første Skridt gjort. Pairskamret gjorde vel nogen Modstand, men Fouché fik sat sin Vilje igennem. Den provisoriske Regering blev dannet, og Fouché blev dens Præsident.

Napoleon, der kendte Fouchés Intriger, har paa St. Helena beklaget sig over, at han ikke lod Fouché enten hænge eller skyde. Men Kejseren var dog ikke ganske uden Skyld i den Vending, Begivenhederne havde taget, fordi han betænkte sig paa at følge den Vej, han selv ansaa for den rigtige.

Napoleon burde have fastholdt sin første Plan om at blive ved Hæren i Laon og rejse Folket til Modstand, thi, hvor fjendtligsindet end Flertallet i Kamrene var imod ham, saa havde han dog Stemningen i Paris for sig. Da han desuagtet gav efter for Generalernes Raad og begav sig til Paris, burde han have fastholdt sin Bestemmelse om at samle Kamrene til et fælles Møde og paakalde deres Hjælp til Fædrelandets Frelse. Thi endnu havde han Evnen til at rive med sig, og hvor højttalende hans Modstandere end kunde være, hvor han ikke var tilstede, saa manglede de dog Mod til at træde op, naar de stod overfor Kejseren. Et Øjeblik saae det ud, som om Napoleon kun gav efter i Haab om at finde en eller anden Udvej. Men Resultatet af alt blev, at da Kejseren ikke vilde handle, handlede de andre, og fra det Øjeblik, han havde erklæret, at han vilde abdicere, hvis det blev nødvendigt, havde han opgivet sin Magt. Et maa dog ikke glemmes, og det er, at Napoleon handlede i Troen paa, at han derved bevarede Tronen for sin Søn.

Den 23. vedtog begge Kamre, at Napoleon II var bleven de Franskes Kejser ifølge Napoleon I's Tronfrasigelse og i Kraft af Rigets Konstitution.

Fouché havde ikke gjort noget Forsøg paa at forhindre Vedtagelsen af denne Beslutning, men han tillagde den ingen Betydning, fordi det var bleven overladt Regeringen at udnævne den Kommission, der skulde træde i Forbindelse med de Allierede for at opnaa Fred. Udnævnelsen fandt Sted den 24. Juni.

Samme Dag havde der blandt Paris Befolkning udbredt sig det Rygte, at Regeringen vilde udlevere Kejseren til Fjenden. Store Folkemasser samlede sig derfor om Palais Elysée for at værne om ham. Da Fouché frygtede denne Bevægelse, bad han Napoleon om at begive sig til Malmaison, dels for at berolige Gemytterne, men tillige fordi Kejserens Nærværelse i Paris kunde hos de Allierede vække Tvivl om Oprigtigheden af hans Tronfrasigelse og skade de Underhandlinger, Regeringen stod i Begreb med at indlede. Skønt Napoleon den Gang utvivlsomt havde gennemskuet Fouché, svarede han strax, at han vilde begive sig til Malmaison den følgende Dag. Grunden dertil maa udelukkende søges i, at Napoleon ikke vilde paakalde Massens Hjælp og derved gøre sig til Diktator; thi hvor broget end alt saae ud, havde dette dog endnu staaet i hans Magt.

Den 25. afrejste Kejseren til Malmaison. Næppe var dette sket, før Regeringen befalede, at alle Domme og Kendelser skulde afsiges »i det franske Folks Navn«.

Medens Napoleon den 18. Juni sloges ved Waterloo, var Grouchy rykket frem mod Wawre og havde opnaaet nogle Fordele over det preussiske Korps, der stod ligeoverfor ham. Efterretningen om det tabte Slag ved Waterloo naaede Grouchy, og det lykkedes ham at naa tilbage til Grænsen med henved 30,000 Mand. Samtidig var der af Napoleons Broder Jérome bleven samlet henved 20,000 Mand ved Avesnes, og 10,000 Mand samledes ved Philippeville, saa at der ialt var en Styrke paa 60,000 Mand, som var ifærd med at koncentrere sig ved Laon for at gøre Modstand, under Soults Kommando.

De Allierede forfulgte efter Slaget ved Waterloo. Men den 23. indtraf en Kourer hos Wellington fra Fouché og bragte Efterretning om Napoleons Tronfrasigelse. Wellington vilde standse, men Blücher erklærede, at han i saa Fald rykkede alene frem med sine Preussere. Man enedes da om at rykke frem i Fællesskab.

Soult havde ogsaa faaet Meddelelse om, at Napoleon havde abdiceret, og sendte en Officer til Blücher for at foreslaa en Vaabenstilstand. Blücher stillede som Betingelse, at Napoleon skulde udleveres og de nordlige Grænsefæstninger overleveres Preusserne, hvad Soult selvfølgelig ikke vilde gaa ind paa. Soult

trak sig derfor tilbage. Men under Tilbagegangen forlod han Hæren og overgav Kommandoen til Grouchy.

De Allierede fulgte efter, og Ludvig XVIII, der havde forladt Gent, ankom til Cambrai, hvor han etablerede sin Regering.

Herr de Vitrolles, der var bleven løsladt af Fængslet i Vincennes den 23. Juni, havde sat sig i Forbindelse med Fouché for at arbejde paa Bourbonnernes Genindsættelse. Vitrolles fandt Støtte hos en Del af Marskallerne, navnlig hos Oudinot, og denne paavirkede atter Krigsministeren, Marskal Davoust, saa at han gav Tilsagn om at yde sin Bistand til, at Ludvig XVIII atter kunde bestige Tronen.

Den 27. Juni afholdtes Møde af Regeringen, Ministrene og Præsidenterne for Kamrene. Fouché aabnede Mødet ved at give en Fremstilling af Situationen, dog uden at stille noget Forslag. Davoust tog derefter Ordet. Han erklærede det for umuligt at modstaa Fjenden, og at han kun saae Frelse i at kalde Bourbonnerne tilbage. Han foreslog derfor, at man skulde opfordre Ludvig XVIII til at vende tilbage til Paris, dog uden fremmede Tropper, antage den trefarvede Kokarde, garantere den forfatningsmæssige Frihed og bevare Æreslegionen. Dette Forslag mødte Modstand, men skabte samtidig Modløshed. Der blev ingen Beslutning tagen, men efter Mødet fik man Meddelelse om, at de Befuldmægtigede, der var sendte til den allierede Hær, havde faaet Tilladelse til at begive sig til de allierede Fyrsters Hovedkvarter, som formodedes i Heidelberg eller Mannheim, for at forhandle. De haabede, at Underhandlingerne vilde føre til et heldigt Resultat, og at de Allierede ikke stillede Fordringer om Bourbonnernes Genindsættelse, men de tilføjede, at Kejserens Person var Vanskeligheden, fordi man frygtede for, at han endnu havde et stort Parti.

Saasnart Napoleon var kommen til Malmaison, udstedte han den 25. Juni et Opraab til Hæren. Han udtalte deri, at idet han veg for Nødvendigheden, var det i Haabet om, at Hæren vilde gøre sin Pligt. Han opfordrede den til at redde Frankrigs Ære og Frihed.

Napoleon sendte Opraabet til Regeringen og anmodede om at faa det optaget i Monitøren, men Fouché holdt det tilbage, saa at det ikke blev offentliggjort. Derimod arbejdede Fouché paa at formaa Napoleon til at forlade Landet, og heri fandt han

ingen Modstand hos Kejseren, der havde erklæret sig villig til at begive sig til Nordamerika, naar man vilde stille to Fregatter til hans Raadighed og skaffe ham Sikkerhedspas til Overfarten. Den 26. Juni bestemte Regeringen, at to Fregatter skulde holdes rede i Rochefort for at overføre Napoleon.

Napoleon havde til Malmaison medbragt en Eskorte paa henved 300 Mand. Regeringen afsendte General Becker for at tage Kommandoen over denne Styrke, vaage over Napoleons personlige Sikkerhed, at den skyldige Respekt blev vist ham, og forhindre »ildesindede Mennesker fra at betjene sig af hans Navn for at vække Uroligheder«.

Napoleon ønskede kun at komme afsted og havde anmodet General Savary om at formaa Fouché til at skaffe Rejsepassene færdige. Regeringen sendte den 27. Juni Marineministeren til Malmaison for at bede Kejseren afrejse snarest uden at vente paa Passene. Men om Middagen sendte Regeringen Napoleon en ny Meddelelse, efter hvilken han ikke maatte forlade Rocheforts Rhed, før han havde modtaget disse Pas. Samtidig skrev Fouché til Davoust, at hvis Napoleon ikke afrejste, skulde han bevogtes i Malmaison. Da General Becker blev underrettet herom, begav han sig til Tuilerierne for at faa nærmere Instrux, og man gav ham da et Certifikat, der paalagde alle Myndigheder, civile som militære, at lade General Becker med Sekretær uhindret rejse til Rochefort. Napoleon skulde være Sekretæren.

Natten til den 28. ankom en Del Officerer til Malmaison for at opfordre Napoleon til at begive sig til Hæren; men Kejseren svarede, at han ikke mere kunde hjælpe Frankrig, fordi alt befandt sig i Opløsning.

Den 28. Juni om Morgenen lod han General Becker skrive til Davoust, at da han ikke havde tilstrækkelig Garanti for sin Person, fordi Kommunikationerne ikke var sikre, agtede han ikke at rejse, men vilde afvente sin Dom i Malmaison. Han bad om, at Hertugen af Wellington maatte blive underrettet om hans Beslutning. Der var alt den Gang, under 25., sket en Henvendelse til Hertugen om at udstede Sikkerhedsbrev for Napoleon, men han svarede den 28., at han savnede Bemyndigelse dertil. Da Regeringen modtog dette Afslag, fik den tillige at vide, at Blücher havde udsendt en Partigænger for at bemægtige sig Napoleons Person. Marine-

ministeren blev paany sendt til Malmaison, og efter en Samtale med ham erklærede Napoleon sig villig til at afrejse den 29. om Morgenen.

Men samme Dag blev Paris angreben af de Allierede. Da Kejseren hørte Kanontordenen, kaldte han General Becker til sig. »Man maa,« sagde Napoleon, »være afsindig eller Fædrelandsforræder for længere at tvivle om Fjendens Troløshed. De Allierede siger, at de ikke fører Krigen mod Frankrig, men mod mig. Jeg har nedlagt Regeringen; jeg er ikke længere noget, og dog angriber de Paris.« Han opfordrede derpaa Becker til at begive sig til Paris for at meddele Regeringen, at han ønskede at overtage Kommandoen over Hæren, ikke for at sætte sig i Besiddelse af den øverste Magt, men for at slaa Fjenden, og, naar det var sket, vilde han fortsætte sin Rejse. Generalen paatog sig Hvervet og begav sig til Tuilerierne. Han blev modtagen af Regeringen, men, da han havde meddelt sit Ærinde, bebrejdede Fouché ham, at han istedenfor at paaskynde Napoleons Rejse havde paataget sig et saadant Hverv. Fjenden kunde ikke længere standses, og han frygtede for, at Napoleon vilde blive fangen. Da Fouché fik at vide, at Maret havde været til Stede hos Napoleon, da Generalen blev afsendt, skrev han til Maret og bad ham indstændigt at anvende sin Indflydelse paa Napoleon for at formaa ham til at rejse hurtigst muligt.

General Becker vendte tilbage til Malmaison Kl. 4¾ om Eftermiddagen. Han fandt Hestene sadlede og alt parat til at rykke ud, fordi Napoleon vilde begive sig til Hæren. Becker meldte sig til Kejseren, afgav Beretningen og afleverede Brevet. Napoleon fandt, at Regeringen hverken kendte Forholdene eller Stemningen, og at den vilde komme til at angre, at den havde afslaaet hans Tilbud. Han gav dog strax Befaling til Afrejsen til Rochefort. Kl. 5½ var alt færdigt. Efter at have taget en hjertelig Afsked med dem, der skulde blive tilbage, og navnlig med Dronning Hortense, tiltraadtes Afrejsen.

Den 1. Juli indtraf Napoleon i Niort, hvor Garnisonen saavelsom Befolkningen hilste ham med samme Varme som tidligere. Kejseren blev her den følgende Dag og fik Efterretning om, at den engelske Flaade, der krydsede ved Kysten, var bleven forøget, og at den næppe vilde tillade de to franske Fregatter at slippe igen-

nem. Napoleon lod General Becker gøre Meddelelse derom til Regeringen og anmode den om, at de to franske Skibschefer maatte blive bemyndigede til at forhandle med den engelske Øverstkommanderende om at skaffe Kejseren de fornødne Pas. Hvis de engelske Krydsere forhindrede Kejserens Afrejse, tilbød han Regeringen sin Tjeneste som en General, der kun var opfyldt af Ønsket om at være til Gavn for Fædrelandet.

Napoleon naaede Rochefort den 3. Juli og blev modtagen af Befolkningens Jubel.

De to Fregatter — »la Saale«, Kaptajn Philibert, og »la Méduse«, Kaptajn Ponée, der skulde overføre Napoleon, laa sejlklare paa Rheden. Men man var ængstelig for, at de engelske Krydsere skulde lægge Hindringer i Vejen for Napoleons Afrejse, og derfor søgte man Midler til at faa Kejseren sikkert bort. En dansk Handelsbrig laa ved Øen Aix, der ligger ved Indløbet. Dens Fører var en født Franskmand, og han tilbød at gemme Napoleon saa godt, at Englænderne ikke kunde finde ham. Søofficerer foreslog, at Napoleon skulde til Lands begive sig til Bordeaux, hvor der laa en fransk Korvet, som lettere kunde komme bort end de to Fregatter, fordi de engelske Krydsere passede mindre godt paa. Men Napoleon vilde ikke tage nogen Beslutning. Da fik General Becker Svar paa Meddelelsen fra Niort. Det gik ud paa, at han skulde sørge for, at Napoleon øjeblikkeligt indskibede sig, fordi man havde begyndt Underhandlinger i Paris med de Allierede, og disses heldige Udfald beroede paa, at Napoleon var afrejst fra Frankrig. Generalen fik Befaling til eventuelt at anvende Tvangsmidler. Da Kejseren fik Meddelelse herom, begav han sig til Øen Aix, men Vinden var ugunstig. Paa Øen laa et Marineregiment paa 1500 Mand, der hilste Napoleon med »Kejseren leve« og defilerede for ham. Han inspicerede Fæstningsværkerne, følte sig atter som Kejseren, og Soldaterne opfordrede ham til at marchere til Loire og samle de franske Hære.

Men Regeringen i Paris drev paa for at faa Napoleon bort. General Becker fik en ny Instruktion. En Aviso blev stillet til Napoleons Raadighed, forsaavidt han lettere kunde komme bort paa den. Forlangte Napoleon at blive ført ombord i en engelsk Krydser eller at blive ført til England, skulde det tillades ham, og der skulde stilles en Parlamentær til hans Raadighed. Men han maatte

under ingen Omstændigheder sættes iland paa frank Territorium, og gik han ombord i et engelsk Skib, skulde General Becker følge ham dertil.

Da Napoleon fik Underretning herom, besluttede han at søge Oplysning om, hvorledes han vilde blive modtagen paa et engelsk Krigsskib. Natten til den 10. Juli blev derfor General Savary og Grev Las Cases sendt til Kaptajn Maitland, der paa »Bellerophon« førte Kommandoen over de engelske Krydsere.

Kaptain Maitland svarede, at han var uvidende om, hvad der var foregaaet i Frankrig efter Waterloo. Paa given Anledning tilføjede han, at sejlede Napoleon ud med Fregatterne, vilde han angribe dem; benyttede Napoleon et fransk Handelsskib, vilde det blive opbragt, og gik han ud i et neutralt Skib, vilde det blive visiteret; i alle Tilfælde vilde Napoleon blive fangen, og det maatte da bero paa den engelske Regering, hvad den vilde gøre med ham. Kaptajnen tilføjede, at, da han var uden Instruktioner, vilde han gøre Indberetning til Eskadrechefen, Admiral Hotham.

Gennem dette Besøg var Kaptajn Maitland kommen til Kundskab om, at Napoleon var i Rochefort, og han traf derfor Foranstaltninger for at forhindre, at Napoleon skulde slippe bort. Selv lagde han sig med sit Skib paa Rocheforts Rhed under Paaskud af, at, da der var aabnet Forhandlinger, var han nærmere ved Haanden for at kunne fortsætte disse.

Det Svar, Maitland havde givet, tilfredsstillede ikke, og man begyndte derfor atter paa at lægge Planer om at skaffe Kejseren bort. Man kom til Kundskab om, at de engelske Krydsere bevogtede Udløbet paa en saadan Maade, at der ikke kunde være Tale om, at Fregatterne kunde slippe igennem, med mindre de vilde anvende Magt. Kaptajn Ponée tilbød derfor, at han vilde med »la Méduse« lægge sig ud for »Bellerophon«, der var et gammelt Skib paa 74 Kanoner, og angribe det, saa at det blev ødelagt, og under denne Kamp skulde Kaptajn Philibert løbe ud med »la Saale«, der skulde indskibe Napoleon og hans Følge. Men Philibert var Højstkommanderende og betænkte sig paa at overtage Ansvaret for den mulige Ødelæggelse af »la Méduse«, og, da Napoleon ikke vilde give sit Minde til, at Besætningen paa nævnte Skib blev ofret for hans Skyld, blev Planen opgiven. Man optog derfor atter Tanken om at bringe Napoleon ombord paa Korvetten i Bordeaux,

men ogsaa den maatte opgives, fordi alle Efterretninger gik ud paa, at Landet, som Napoleon maatte passere for at naa derhen, var fyldt med royalistiske Sværme. Den franske Skibskaptajn paa det danske Handelsskib erklærede sig fremdeles villig til at føre Napoleon bort tilligemed en Ledsager. Endelig foreslog en Del unge Officerer af Marineregimentet at ville føre Napoleon og hans Følge ud paa nogle store Dæksbaade, til man traf paa et Handelsskib, der vilde paatage sig Overførslen til Nordamerika. Napoleon gik ind paa denne Plan, og alle Forberedelserne var trufne, saa at Expeditionen skulde udføres den 13. Juli om Aftenen. Men, da Napoleons Følge skulde fordeles til de forskellige Baade, fik man først Øjnene op for Farerne. Man havde ingen Garanti for, at man overhovedet vilde træffe paa et Handelsskib, end sige, at dette vilde paatage sig det tiltænkte Hverv, og man stod derfor Fare for enten at blive kastet ind paa den spanske Kyst eller at blive overmandet af Englænderne. Napoleon opgav derfor ogsaa denne Expedition, og nu var der ingen anden Udvej for ham end at betro sig til Englændernes Højmodighed.

Den 14. Juli om Morgenen sendtes derfor General Lallemand og Las Cases ombord hos Kaptajn Maitland for at faa Oplysning om, hvorvidt han havde modtaget Instruxer. Maitland svarede, »at han havde faaet Befalinger, der bemyndigede ham til at modtage Napoleon og hans Følge paa sit Skib, dersom der blev stillet Forlangende derom, og til at behandle Napoleon med al den Ærbødighed og de Hensyn, der skyldtes den Rang, han havde haft; men at han ikke indestod for, at Hans Majestæt vilde faa Pas til sin Overrejse fra England til de forenede Stater«.

Napoleon fik Meddelelse om Svaret. Da dette ikke var tilfredsstillende, samlede Kejseren sit Følge til Raadslagning. Fraregnet General Lallemand titraadede alle, at Napoleon skulde betro sig til Englands Højmodighed. Lallemand tilraadede derimod, at Napoleon tilligemed 1 Person — og han tilbød at ville være denne — skulde gaa ombord paa det danske Handelsskib. Napoleon sluttede sig til Flertallet og skrev strax følgende Brev til Prinsregenten i England:

»Deres Kongelige Højhed!

Forfulgt af Partierne, der deler mit Land, og af de europæiske Stormagters Fjendskab, har jeg endt min Løbebane og

kommer som Themistokles for at sætte mig ved det britiske Folks Arne. Jeg stiller mig under dets Loves Beskyttelse, som jeg forlanger af Deres Kongelige Højhed som af den mægtigste, den mest udholdende og den ædelmodigste af mine Fjender.

Napoleon.«

Dette Brev skulde overbringes Prinsregenten af General Gourgaud. Generalen blev instrueret om, at han skulde søge Fortræde hos Prinsregenten og udtale, at Kejseren fortrinsvis ønskede at faa Pas for at begive sig til de forenede Stater. I modsat Fald ønskede Kejseren helst et Ophold i England fremfor i et hvilketsomhelst andet Land. Han vilde antage Navnet Oberst Muiron eller Duroc, forpligte sig til ikke at komme til London, og at bo paa et Landsted i Hovedstadens Nærhed i dybeste Inkognito. Samtidig lod Napoleon General Bertrand skrive til Kaptajn Maitland, at Kejseren med Følge vilde den 15. om Morgenen mellem 4 og 5 begive sig ombord i »Bellerophon«. Kunde Kejseren faa Pas for at begive sig til de forenede Stater, saae han det helst; i modsat Fald vilde han *frivillig* gaa til England. Dette Brev skulde overbringes af Las Cases. Han og General Gourgaud begav sig derpaa til »Bellerophon«. Maitland modtog dem med megen Velvilje og lod en Korvet bringe Gourgaud til England.

Den 15. Juli gik Napoleon med Følge ombord i en fransk Brig, der skulde føre ham til »Bellerophon«. Han var iført Gardejægernes Uniform, og alle hans Officerer bar Gallapaaklædning. General Becker skulde, ifølge Regeringens Instrux, ledsage ham, til han kom ombord i det engelske Skib. Men Napoleon sagde til Generalen: »Gør det ikke, General. Lad os tænke paa Frankrig. Dersom De fulgte mig, vilde man ikke undlade at sige, at De har forraadt mig til Englænderne. Jeg vil ikke tillade, at Mistanken om en saadan Krænkelse skal hvile paa Frankrig.« Generalen bøjede sig, Kejseren gav ham Haanden, takkede ham for hans hensynsfulde Optræden og sagde ham Farvel.

Da Kejseren kom ombord hos Maitland, blev han modtagen med den største Ærbødighed. Den franske Brig sejlede tilbage; fra dens Besætning lød for sidste Gang »Kejseren leve«, og Napoleon maatte være Øjenvidne til, at Trikoloren paa de to franske Fregatter blev ombyttet med det hvide Flag.

Napoleons Kejserdømme var en Saga.

Kort efter Napoleons Ankomst paa »Bellerophon«, lagde Admiral Hotham sig for Anker i Nærheden. Han gik ombord, lod sig forestille for Kejseren og indbød ham til en Frokost næste Dag paa Admiralskibet. Napoleon tog imod Indbydelsen og blev ogsaa ved denne Lejlighed modtagen med den Ærbødighed, man skyldte Kejseren.

Kaptajn Maitland lettede den 17. Juli, men, da hans Skib var en slet Sejler, naaede det først den 24. Juli Torbay. Her traf Napoleon General Gourgaud, som man ikke havde villet lade komme iland, og han tilbageleverede Kejseren Brevet til Prinsregenten. Gourgaud betragtede den Adfærd, man havde vist ham, som et ildevarslende Tegn; men Kejseren vilde ikke se Sagen paa samme Maade. Den 26. Juli sejlede Maitland til Plymouth. Admiral Keith, der var Øverstbefalende, kom ombord og viste Kejseren ethvert Hensyn, der skyldtes hans Rang.

Medens Napoleon var paa Rejsen, havde Begivenhederne i Frankrig udviklet sig paa en saadan Maade, at man var naaet til en Afgørelse.

Regeringen i Paris havde givet Marskal Masséna Kommandoen over Nationalgarden, men det var ikke for at bruge den ved Forsvaret, thi i sin Dagsbefaling udtalte Marskallen, at det var Nationalgardens Opgave at holde Ro i Hovedstaden og beskytte Personer og Ejendom.

Fouché vedblev uafbrudt at holde Forbindelse med Ludvig XVIII, der fulgte efter Wellingtons Hær.

Grouchy havde ført Hæren tilbage til Paris. Iberegnet den Forstærkning, den her modtog, talte den henved 77,000 Mand. Fouché havde sonderet Grouchys Mening om en Restauration under Ludvig XVIII og havde i Marskallen fundet en bestemt Modstander af en saadan Løsning. For at forebygge et alvorligt Forsvar gav Fouché derfor Kommandoen over Hæren ved Paris til Davoust, som dog samtidig vedblev at være Krigsminister. I Forening bestemte Fouché og Davoust, at man skulde indskrænke sig til at forsvare Adgangene til Paris, men kun med Linjetropperne. Nationalgarden skulde blive i Paris. Beslutningen herom blev tagen den 28. Juni om Aftenen. Men Befolkningen i Paris begyndte at ane Uraad. Overalt hørte man Raabet — »Forræderi« — Skolerne organiserede sig for at kunne deltage i Forsvaret, og

man forlangte Vaaben. Fouché og Davoust blev derved ængstelige for, at en Kontrarevolution skulde berøve dem Magten, og Natten til den 30. Juni skrev Davoust til Fouché: »Der er ikke et Øjeblik at spilde. Vi bør proklamere Ludvig XVIII som Konge og bede ham holde sit Indtog i Paris uden de fremmede Tropper. Det er det eneste Middel til at frelse Fædrelandet.« Fouché svarede ved paa egen Haand at bemyndige Davoust til at indlede Underhandlinger med Fjenden og slutte en Vaabenstilstand, der bragte ethvert Offer, som var foreneligt »med Pligt og Værdighed« — smukke Ord i Fouchés Mund. Men, da de øvrige Regeringsmedlemmer erfarede dette, blev det bestemt, at der kun maatte sluttes en rent militær Vaabenstilstand.

Davoust sendte derfor Parlamentærer til Wellington og Blücher for at foreslaa en Vaabenstilstand, men han fastholdt sin Anskuelse om, at man burde proklamere Ludvig XVIII. Hæren fik Mistanke derom. Kamrene havde sendt Hæren en Tillidsadresse. Generalerne fandt det rigtigt at svare derpaa. En General affattede Svaret, der aandede det mest glødende Had mod Bourbonnerne. For at faa den underskrevet henvendte man sig først til Davoust, og han vovede ikke at nægte sin Underskrift. Derefter blev den underskreven af Størstedelen af Hærens Generaler og afsendt til Kamrene. Davoust havde udtrykkelig anmodet om, at hans Navn ikke maatte blive oplæst, men det skete desuagtet. Ogsaa de yngre Officerer følte sig kaldede til at handle, og det blev besluttet at sende en Styrke til Tuilerierne for at arrestere Fouché, men Planen kom dog ikke til Udførelse.

Blücher, der havde Forspring for Wellington, havde den 29. Juni ført et Angreb mod Nordostfronten paa Paris, men var kommen til Erkendelsen af, at man ikke kunde komme frem ved at angribe nordfra. Han foreslog derfor Wellington, at de skulde gaa over Seinen hver til sin Side for at angribe sydfra, hvor der næsten slet ikke fandtes Forskansninger. Inden Blücher havde faaet Svar, begyndte han den 1. Juli at gaa over Seinen Ø. for Paris. Da Wellington den Gang kun var naaet til Paris med sine Fortropper, var han foreløbig ude af Stand til at understøtte Blücher. Alt var saaledes lagt til Rette for at tilføje Blücher et Nederlag, men, skønt Davoust var vidende herom, benyttede han ikke Lejligheden.

Stemningen i Hæren, hvor man kendte Forholdene, blev derfor mere og mere enrageret mod Davoust. For at berolige den sammenkaldte han om Aftenen et Krigsraad af de Højstkommanderende. Den almindelige Mening var, at man godt kunde optage Kampen med Haab om Held, men Krigsraadsprotokollen blev affattet i vage Udtryk, og Fouché benyttede sig deraf til at faa sat igennem, at Davoust skulde gøre Skridt for at faa Underhandlinger i Gang om en Kapitulation.

Parlamentærerne, der var sendte til Wellington og Blücher den 30. Juni, havde meldt, at den førstnævnte havde svaret, at han savnede Bemyndigelse til at slutte Vaabenstilstand, og at den sidstnævnte i sit Overmod havde erklæret, at han ikke vilde standse Kampen, fordi han var vis paa Sejren, og derfor vilde han ikke slutte Vaabenstilstand, før han var i Paris. Dette Svar havde han tillige meddelt Wellington, men denne delte ikke Blüchers Anskuelser, og derfor skrev han til ham den 2. Juli, at med den Styrke, de i Forening raadede over, risikerede man for meget ved at angribe Paris. Han var overbevist om, at det var umuligt at gøre det nordfra med Haab om Held. Hans Hær maatte derfor gaa over Seinen 2 Gange V. for Paris for at naa Boulogneskoven, forinden den kunde angribe. Men, da han ikke havde nogen Grund til at udsætte Hæren for Tab, foreslog han at vente, til den allierede Hær fra Øst rykkede mod Paris tilligemed de allierede Fyrster, for at disse kunde bestemme, hvad der burde gøres.

Den 2. Juli havde Blücher fortsat sine Operationer og angreb Paris sydfra. Det havde været meget let med en ringere Styrke at standse Wellingtons Fremrykning nordfra og kaste sig over Blücher med Hovedstyrken. Men ogsaa denne gunstige Lejlighed blev forsømt af Davoust.

I Henhold til den af Regeringen tagne Beslutning havde Davoust den 2. Juli sendt Parlamentærer til Wellington og Blücher for at foreslaa en Kapitulation. Men han var ikke bleven staaende derved, thi han foreslog at aabne Underhandlinger paa Basis af Paris Overgivelse og Hærens Tilbagegang til Loire. Parlamentæren, der bragte Forslaget til Blücher, blev tilbagevist af en preussisk General, der erklærede, at Blücher ikke vilde høre Tale om en Vaabenstilstand. Paris saavelsom Hæren skulde overgive sig.

Men samtidig med, at Davoust havde afsendt Parlamentærer,

havde Fouché sendt Afsendinge til Blücher og Wellington for indstændigt at bede dem om ikke at føre Befolkningen til Afgrundens Rand. Det gjorde Virkning.

De Allierede rykkede frem den 3. Juli om Morgenen. Kampen begyndte, men Kl. 7 F. blev Ilden standset. Fouchés Afsendinge havde nemlig formaaet saavel Blücher som Wellington til at gaa ind paa en Underhandling. Kl. 4 om Eftermiddagen mødtes Delegerede fra de tre Parter i St. Cloud, og samme Dag blev der indgaaet en Kapitulation, efter hvilken Paris skulde overgive sig til de Allierede, og den franske Hær skulde inden tre Dage afmarchere til Loire.

Kl. 11 om Aftenen blev begge Kamre underrettede om Kapitulationen, og Fouché fandt det betimeligt tillige at sende Kamrene to Proklamationer. De var udstedte af Ludvig XVIII den 25. og den 28. Juni. I den ene lovede Kongen at overholde Forfatningen, i den anden tilsagde han almindelig Amnesti for alt, hvad der var sket efter den 23. Marts, men de Skyldige for Tiden før den 20. Marts skulde stilles for Domstolene. Kamrene skød foreløbig Proklamationerne til Side. Kapitulationen blev vedtagen, om end med Protest, og der blev sendt Hæren en Adresse, hvori Kamrene udtalte deres Taknemmelighed og erklærede, at de ikke vilde skille sig fra Hæren.

Da man i Hæren fik Efterretning om Kapitulationen, brød Forbitrelsen løs. Man ødelagde Vaabnene, sønderrev Uniformerne, haanede Generalerne og deserterede massevis fra den forraadte Fane. Mange truede med at ville marchere til Paris for at holde Rettergang over Forræderne. Officerer traadte sammen og protesterede mod Kapitulationen, men det var dem ikke muligt at formaa en General med et anset Navn til at tage Overkommandoen og føre Hæren mod Fjenden.

I Paris gik det paa lignende Maade. Store Folkesværme løb gennem Gaderne og raabte »Ned med Forræderne« og demonstrerede paa enhver optænkelig Maade. Men snart gik det op for Befolkningen som for Hæren, at nu var det for sent at gøre noget, og at rejstes der Modstand, vilde det kun bringe større Ulykker over Hovedstaden og dens Befolkning.

Fouché og Davoust havde sejret, men Sejren var indskreven paa en Skamstøtte. Fouché var dog ikke fuldstændig sikker paa,

at Sejren vilde bære de Frugter for ham selv, som han ventede. Han begav sig derfor den 5. Juli til Neuilly, hvor han traf Talleyrand. Denne havde, efterat Kongressen i Wien var bleven sluttet den 8. Juni, begivet sig til Ludvig XVIII, som havde gjort ham til sin Førsteminister. Fouché og Talleyrand havde ikke noget at lade hinanden høre i Retning af Troløshed, og Talleyrand førte derfor Præsidenten for Regeringskommissionen til St. Denis og forestillede ham for Kongen. Ludvig XVIII sagde til Fouché: »Jeg véd, min Herre, hvilke Tjenester De har vist mig. Hertugen af Wellington har ikke ladet mig i Uvidenhed derom. Jeg har valgt Dem til Politiminister; jeg haaber, at De i denne Stilling vil vise mig nye Tjenester.«

Den 6. Juli var den franske Hær afmarcheret, og den 7. Juli rykkede de Allierede ind og besatte Hovedstaden. Den følgende Dag holdt Ludvig XVIII sit Indtog. Modtagelsen var kølig. Først, da Kongen naaede Tuilerierne, blev han hilst med Begejstring af Royalister, der havde samlet sig i Slottet. Det var anden Gang, at fremmede Bajonetter satte Ludvig XVIII paa Tronen, og det var preussiske Soldater, der vaagede over hans Sikkerhed. Men det ydmygende heri var hverken gaaet op for Kongen eller hans Parti.

Næppe var Kongen kommen til Paris, før han erfarede, at Fouché havde ladet Napoleon slippe bort. Fouché blev tilkaldt; han forsvarede sig som sædvanligt med Usandheder og endte med at love, at han skulde gøre alt muligt for at forhindre, at Napoleon slap ud af Frankrig; han gjorde det Modsatte.

Da Ludvig XVIII ikke fik Melding om, at Napoleon var bleven arresteret, troede han, at han var undsluppen. I England antog man, at Napoleon var bleven anholdt i Frankrig, og Ministeren Lord Liverpool udtalte som Englands Ønske: »Vi ønsker, at Kongen af Frankrig vil hænge eller skyde Bonaparte som den bedste Slutning paa Affæren.« Da kom Sandheden frem: Napoleon var kommen til England. Men, hvorledes var det sket.

Det Svar, Kaptajn Maitland havde givet, da Napoleon anden Gang henvendte sig til ham, var ikke ærligt. Man burde have svaret, at Napoleon vilde blive betragtet som Fange fra det Øjeblik, han traadte ombord paa »Bellerophon«. Napoleon havde da haft Valget mellem at underkaste sig denne Skæbne eller gøre et

Forsøg paa at komme bort. Nu var Sagen en anden. Napoleon var paa Tro og Love frivillig gaaet ombord paa det engelske Orlogsskib. England blev derved bragt i en vanskelig Stilling. Føje Napoleon i hans Ønske om at faa et Asyl i England kunde der ikke være Talé om, thi England laa for nær ved Frankrig, og hans Ophold vilde være en bestandig Kilde til Uro. Give Napoleon Pas til de forenede Stater kunde man ligesaa lidt, skønt indflydelsesrige Stemmer i England hævede sig for at benytte denne Udvej. Thi man maatte frygte for, at Napoleon ogsaa i Amerika vilde stræbe efter at komme til Magten. Udlevere ham til Frankrig, for at Ludvig XVIII kunde straffe ham som Rebel, vilde man ikke, men skænke ham Frihed kunde man ikke, thi han stod for hele Europa som Fredsforstyrrer. Der var derfor ikke andet at gøre end at søge at finde et Opholdssted til Napoleon, der gjorde det til en Umulighed for ham at flygte, men man havde samtidig Forpligtelsen til at behandle ham paa en Maade, der svarede til den Stilling, han indtog.

Den engelske Regering havde indledet Forhandlinger i Paris med Østrig, Rusland og Preussen om, hvad der skulde gøres med Napoleon. Men uden at afvente disses Afslutning handlede den engelske Regering paa egen Haand.

Den 31. Juli ankom en engelsk Embedsmand til »Bellerophon« for at meddele Napoleon, at han skulde føres til St. Helena, og at han maatte medtage fire Ledsagere, der dog af den engelske Regering vilde blive betragtede som Fanger. Kejseren svarede, at han til Ære for den engelske Regering vilde haabe, at denne Beslutning ikke var uigenkaldelig. Han var frivillig gaaet ombord hos Kaptajn Maitland, og denne havde erklæret, at han var Englands Gæst og ikke dets Fange. Han gik ud fra, at hvad der skete, beroede paa en Misforstaaelse, og derfor vilde han underrette de engelske Ministre om Forholdene og sine Ønsker.

Kejseren havde alt dengang givet Admiral Keith Brevet til Prinsregenten med Anmodning om at besørge det. Foreløbig vilde han afvente Svaret; men det kom ikke.

De Forhandlinger, der var indledede i Paris, førte til, at der den 2. August blev sluttet en Overenskomst, som gik ud paa, at de Magter, der havde underskrevet Traktaten af 25. Marts 1815, vilde betragte Napoleon Bonaparte som deres Fange, og at hans

Bevogtning overdroges til England. Østrig, Rusland og Preussen skulde udnævne Kommissærer, der skulde begive sig til det Sted, som England valgte til Ophold for Napoleon, og »Hans allerchristelige Majestæt« ɔ: Ludvig XVIII skulde opfordres til at sende en Kommissær sammestedshen.

England paatog sig saaledes at være Fangevogter, men, som man vil se, var der i Overenskomsten ikke nævnt et eneste Ord om Napoleons Behandlingsmaade.

Rusland udnævnte Grev Balmain, Østrig Baron v. Sturmer og Frankrig Marquis de Montchenu til Kommissærer. Preussen ansaa det for overflødigt at udnævne nogen, men overlod alt til England.

Den 6. August gik »Bellerophon« atter til Torbay, hvor det ankom den følgende Dag. Her skulde Napoleon overføres paa »Northhumberland«, der kommanderedes af Admiral Cockburn. Denne meddelte samme Aften General Bertrand, at, da Napoleon og hans Følge skulde betragtes som Krigsfanger, skulde de aflevere deres Penge og Vaaben. Det lykkedes dog at faa Admiralen til at indse, at det ikke gik an at berøve Kejseren hans Kaarde; men de øvrige Officerer blev afvæbnede. Det blev bestemt, at af Kejserens Følge skulde General og Generalinde Bertrand med tre Børn, General Gourgaud, Grev og Grevinde Monthalon samt Herr Las Cases med Søn ledsage Napoleon tilligemed Kammertjenerne Marchand, Noverray, Pierron, Archemboult og St. Denis. Bertrand, Gourgaud, Monthalon og Las Cases var altsaa de fire Ledsagere, Napoleon maatte tage med. Man gav sig derefter til at visitere alle Kufferterne for at søge efter Penge. Dronning Hortense havde ved Afrejsen fra Malmaison givet Kejseren et Diamanthalsbaand, som Las Cases havde gemt i et Bælte, og en Sum paa 350,000 Francs var bleven fordelt mellem Tjenerne, der gemte Pengene i deres Klæder paa 80,000 Francs nær. De laa i en Kuffert, og dem lagde Englænderne Beslag paa.

Efter denne oprørende Behandlingsmaade blev Napoleon med Følge den 8. August om Morgenen overført paa »Northhumberland«. Forinden maatte Kejseren sige det sidste Farvel til Savary og General Lallemand, sex Officerer og en Læge, der hidtil havde fulgt ham. De blev af den engelske Regering alle sendte til Malta, hvor de blev internerede.

Næppe var Napoleon kommen ombord, før han udsendte følgende

»PROTEST.

Jeg protesterer højtidelig for Guds og Menneskenes Aasyn imod Krænkelsen af mine hellige Rettigheder, imod den Vold, der bliver udøvet mod min Person og min Frihed. Jeg er frivillig gaaet ombord i »Bellerophon«; jeg er ikke Fange; jeg er Englands Gæst.

I det Øjeblik, jeg havde besteget »Bellerophon«, havde jeg taget Plads ved det britiske Folks Arne. Dersom Regeringen kun har givet Kaptajnen paa »Bellerophon« Ordre til at modtage mig og mit Følge for at lægge en Snare for mig, har den forbrudt sig mod Æren og besudlet sit Flag.

Dersom denne Regeringshandling bliver fuldbyrdet, vil Englænderne forgæves tale om deres Ærlighed, om deres Love, om deres Frihed. Den britiske Ære vil da være gaaet tabt i Gæstfriheden paa »Bellerophon«.

Jeg appelerer til Historien; den vil sige, at en Fjende, som i tyve Aar paaførte England Krig, kom frivillig, i Ulykken, for at søge et Tilflugtssted under dets Love; hvilket mere talende Bevis kunde han give paa sin Agtelse og Tillid? Men hvad svarede England paa saa megen Sjælsstorhed? Man lod, som man udstrakte en gæstfri Haand mod sin Fjende, og, da denne tillidsfuld havde overgivet sig, berøvede man ham Livet.

Napoleon.«

Man var ikke bleven staaende ved de Ydmygelser, der alt er omtalte. Saalænge Napoleon opholdt sig paa »Bellerophon«, blev han af alle engelske Officerer, der kom i Berøring med ham, tiltalt og behandlet som Kejseren. Men fra det Øjeblik, Napoleon kom ombord paa »Northhumberland«, skulde han, ifølge den engelske Regerings Befaling, benævnes General Bonaparte og behandles som afskediget General. Det var en Raahed, men samtidig en Uret.

Det var vel saa, at England aldrig havde officielt anerkendt Napoleon som Kejser. Men det behøvedes ikke; thi han var valgt dertil af det franske Folk, og han var kronet af Paven, og det var nok. Men, om end England ikke havde anerkendt Napoleon som Kejser, saa havde det faktisk gjort det, naar det kunde have

Fordel deraf, thi det havde i 1806 ført Forhandlinger med Kejser Napoleon for at faa Hannover tilbage, og det havde været repræsenteret ved Fredskongressen i Châtillon sur Seine i 1814, hvor der ligeledes forhandledes med Kejseren. At Kongressen i Wien havde erklæret Napoleon fredløs, betød intet, thi det franske Folk havde ved at stemme om Forfatningen godkendt sit tidligere Valg, og Napoleon havde paa lovlig Maade frasagt sig Tronen til Fordel for sin Søn. Var han end saaledes ikke længere de Franskes Kejser, saa var han dog Kejser og skulde respekteres som saadan.

»Northhumberland« gik under Sejl den 8. August ledsaget af en Eskadre, der var forsynet med Tropper. Da den sejlede gennem Kanalen, saae man i Taagen den franske Kyst. Med Vemod sagde Napoleon den Farvel. Da han næste Gang naaede den, var det som Lig.

VI

ST. HELENA

1815—1821

Admiral Cockburn havde faaet strænge Instruxer fra Lord Bathurst, der var Krigsminister, og han var bestemt paa at følge dem.

Man havde givet Napoleon en lille Kahyt. Udenfor den blev der stillet en Skildvagt, der skulde passe paa, at Napoleon ikke kom i Berøring med Besætningen. Kejserens Ledsagere blev pakkede sammen »som Sild i en Tønde«. Ved Siden af Napoleons Kahyt laa det fælles Samlingssted for alle Officerer. Da det var større og rummeligere, tyede Kejseren oftere derind for at arbejde; men han blev da strax mindet om, at det var et fælles Lokale, som han ikke maatte benytte i private Øjemed. Napoleon spiste ved Admiralens Bord. Som bekendt spiste Kejseren meget lidt og brugte sjeldent mere end 20 Minutter til sit Middagsmaaltid. Englænderne sad længe til Bords, og, da Napoleon ikke vilde give Afkald paa sine Vaner, rejste han sig, naar han var færdig, og drak sin Kaffe paa Dækket. Admiralen betragtede det som en Uhøflighed og befalede, at de Tilstedeværende skulde blive siddende ved Bordet. I sin Dagbog skriver Admiralen: »Det er klart,

at Napoleon bestandig er tilbøjelig til at spille Kejseren; men det kan jeg ikke tillade.« Naar Admiralen et andet Sted tilføjer: »Jeg er altid tilbøjelig til at møde Napoleon halvvejs, naar han opfører sig med den Beskedenhed og det Hensyn, der følger af hans nuværende Stilling«, saa vil man finde det forstaaeligt, at Napoleon søgte at undgaa denne daglige Kilde til Ærgrelse ved ikke at være sammen med Admiralen mere end nødvendigt.

Napoleon havde ikke længere nogen Fremtid, derfor var det naturligt, at han levede i sine Erindringer. Naar han spadserede paa Dækket med en eller anden af sine Ledsagere, kom han derfor bestandig ind paa de store Begivenheder, politiske som militære, hvori han havde spillet en Rolle. Men, naar han talte om sine Erindringer, var det aldrig i kronologisk Rækkefølge. Tankerne sprang, saa at Billederne bestandig skiftede; hyppigst kom han dog tilbage paa Slaget ved Waterloo, der havde gjort Ende paa hans politiske Liv, og som han ønskede at kunne begynde forfra.

Ofte henfaldt Kejseren til Melancholi eller maaske snarere Drømmeri, og saa vilde han være ene. Forude paa Skibet stod der en Kanon. Paa den kunde han sidde timevis og se ud over Havet. Besætningen kaldte den »Kejserens Kanon«. Hvis den havde kunnet fortælle Kejserens Tanker, saa vilde man maaske faa Løsningen af meget af det, som endnu staar som en Gaade, og man vilde sikkert have faaet en Selvopgørelse, der ikke faldt sammen med den, der er bleven given gennem Memoirerne.

Napoleon havde medbragt en Bogsamling, men den var meget mangelfuld. Der blev hjulpen derpaa; thi Las Cases havde sendt en Kasse med Bøger over Cap, og det Skib, der havde den ombord, stødte undervejs til »Northhumberland«. Napoleon tog saa fat paa Arbejdet efter en bestemt Plan. Han benyttede General Gourgaud og Las Cases som Sekretærer, og en stor Del af Dagen gik med, at han dikterede enten Gourgaud Felttoget 1815 eller Las Cases Felttoget 1796, altsaa Begyndelsen og Enden paa sin Feltherrebane. Aftenen tilbragte Napoleon med at gennemse, hvad han havde dikteret, og han foretog deri de Rettelser eller Tilføjelser, han fandt nødvendige. Men bestandigt beklagede han, at han ikke havde sine Befalinger og sin Korrespondance, saa at han var nødt til væsenligst at gaa paa sin Hukommelse. Hvor glimrende end denne var, saa var det dog uundgaaeligt, at der med

Hensyn til Datoer, Styrke og mange andre Enkeltheder maatte blive Fejl i Fremstillingen.

Under Overrejsen standsede »Northhumberland« nogle Dage ved Madeira for at proviantere, men iøvrigt blev Sejladsen uafbrudt fortsat. Den 23. September passeredes Æquator. De, der kom over Linjen for første Gang, maatte gennemgaa de sædvanlige Ceremonier. Napoleon blev dog fritagen; til Gengæld lod han uddele 500 Louisdorer til Besætningen.

Den 15. Oktober saae man en Bjergtop, der steg op over det store Hav. Det var Dianabjerget, det højeste Punkt paa St. Helena. Ved Middagstid kastedes Anker paa Jamestowns Rhed.

St. Helena er en Klippeø af vulkansk Oprindelse paa 2½ Kvadratmil. Den er kun tilgængelig ved Jamestown og havde den Gang 4000 Indbyggere, hvoraf de 3000 boede i Byen. Denne har stor Betydning, fordi den er det eneste Anløbssted i det store Ocean, og den var som Følge deraf et meget dyrt Opholdssted.

Nogle af de Skibe, der dannede Eskorten, var sejlede forud fra Madeira, saa at man paa Øen var forberedt paa Kejserens Ankomst. Hele Befolkningen var derfor paa Benene for at se Kejseren. Napoleon stod paa Dækket. Han havde naaet sit Bestemmelsessted, og med Alvor betragtede han den Klippe, til hvilken Englænderne vilde lænke ham.

Den hensynsløse Behandling, der var vist Kejseren, blev fortsat. Det havde jo været naturligt, om de Skibe, der sendtes forud, havde faaet Befaling til at sørge for et Opholdssted for ham; men det var ikke sket. Egentlig fandtes der kun en eneste Bolig, der passede sig for ham. Det var et Slot, »Plantation House«, der laa paa den sundeste Del af Øen. Men det var af Lord Bathurst bleven bestemt til Bolig for den Gouvernør, der skulde være Napoleons Fangevogter, og som endnu ikke var indtruffen.

Strax efter Ankomsten var Admiral Cockburn gaaet iland, og efter nogen Søgen fandt han en Bolig, som Napoleon flyttede ind i den 17. Oktober. Men Befolkningens Nysgerrighed plagede Kejseren i den Grad, at han maatte bede om at faa anvist et andet Opholdssted. Valget faldt paa »Longwood«, men, da dette Sted først maatte indrettes, blev Kejseren midlertidig indlogeret hos en Bankier Balcombe, der boede i en smuk Dal i Nærheden af Jamestown, medens Ledsagerne maatte blive i Byen.

St. Helena ligger saaledes, at intet Skib kan forlade Jamestown eller ankomme til denne By uden Kontrol. Naar man altsaa ordnede denne paa en forsvarlig Maade, kunde man give Napoleon og hans Følge uindskrænket Frihed til at bevæge sig paa Øen, som de vilde. Kontrollen blev ordnet ved, at der paa alle Øens Højdepunkter blev oprettet Signalstationer, hvorfra Havet kunde observeres i milevid Afstand, og fra dem anmeldtes Ankomsten af ethvert Skib ved et Kanonskud. En Fregat holdt Kontrol paa Jamestowns Rhed med ethvert Fartøj, der kom ind eller vilde forlade Øen, og to Orlogsbrigger patrouillerede Dag og Nat omkring Øen. Lord Bathurst havde endvidere faaet Parlamentet til at vedtage en Lov, hvorefter enhver Englænder, der hjalp Napoleon med at flygte, eller som, naar han var flygtet fra sit Opholdssted, hjalp ham til Søes, skulde straffes med Døden. Det blev endvidere forbudt alle neutrale Skibe at anløbe Øen, saalænge Napoleon var der. Der var saaledes truffen alle nødvendige Foranstaltninger for at forhindre Napoleon i at komme bort, saa at al yderligere Bevogtning var overflødig. Men det passede ikke ind i den Behandlingsmaade, Lord Bathurst vilde anvende overfor Napoleon; Kejseren skulde ydmyges paa alle Omraader og uafbrudt mindes om, at han var Fange. Hans Bolig hos Bankier Balcombe blev derfor omgiven med Skildvagter, der om Dagen holdt sig paa længere Afstand, men som om Natten dannede en tæt Kæde i kort Afstand fra Boligen. Hvor Napoleon viste sig, saae han kun Skildvagter. Kejseren trængte til Bevægelse og især stærk Bevægelse, som han kun kunde faa gennem Ridning, thi det begyndte at falde ham besværligt at gaa længere Toure. Admiral Cockburn havde imødekommet Kejserens Ønske om at stille tre Rideheste til hans Raadighed. Men, naar Napoleon red ud, havde han strax en engelsk Officer efter sig, der skulde passe paa ham, og, da Admiralen ikke vilde gøre nogen Indrømmelse paa dette Punkt, opgav Napoleon Ridetourene. Det, der pinte Napoleon mest, var dog, at man ikke vilde erkende ham som Kejseren.

Strax efter Ankomsten til Øen sendte Admiralen ham en Indbydelse til Bal, adresseret til »General Bonaparte«. Da Bertrand overbragte den, svarede Napoleon: »Send denne Indbydelse til General Bonaparte; sidste Gang, jeg hørte fra ham, var ved Pyramiderne og Mont Thabor.«

Men om Admiralen kun i Napoleon vilde se General Bonaparte, saa kunde han dog ikke forhindre Napoleons Ledsagere i at kalde ham Kejseren, dog gjorde han Forsøg derpaa. Kort Tid efter Landingen havde Bertrand sendt Admiralen et Brev og en Note, hvori han nævnte »Kejseren«. Cockburn svarede: »Min Herre! Jeg har den Ære at anerkende Modtagelsen af Deres Brev og Note af igaar, hvorved De nødsager mig til at erklære for Dem, at jeg ikke har noget Kendskab til, at der virkelig paa denne Ø opholder sig nogen Kejser, eller at nogen Person af denne Værdighed er — saaledes som De siger det — kommen hertil med mig paa »Northhumberland«. Med Hensyn til Dem selv og de andre Officerer af Distinktion, som har ledsaget Dem hertil« osv. Admiralen gik altsaa saa vidt, at han henregnede Napoleon blandt en af disse Officerer. Nu kunde man maaske mene, at Admiralen ved denne Lejlighed havde gjort sig skyldig i et Overgreb, der ikke kom til den engelske Regerings Kundskab. Men det var ikke Tilfældet. Han indberettede Sagen til Lord Bathurst, og i Indberetningen hed det blandt andet — »General Bonaparte, forsaavidt han (ɔ: Bertrand) ved Betegnelsen »Kejser« mener at omtale denne Person«.

Arbejderne paa »Longwood« var imidlertid blevne fremskyndede.

»Longwood« ligger paa en Højslette paa den sydlige Del af Øen i Nærheden af Dianabjerget, saaledes at den skarpe Sydostvind, Kapvinden, bestandig fejede over Sletten, naar ikke Dunster fra Oceanet hyllede Øen i et Taageslør. Overalt paa Sletten fandtes Gummitræer, men de var for høje til at skygge mod den brændende Solhede. Dertil kom, at der ikke fandtes Vand, saa at dette maatte hentes langvejsfra, og, naar man fik det, var det hverken rent eller frisk. Bygningerne, der skulde benyttes af Kejseren og hans Følge, var en Samling af Hytter, der oprindeligt havde været bestemt til Stalde for Kvæget, og de var et Hjemsted for Rotter. Opholdsstedet maatte som Følge af de anførte Omstændigheder betragtes som meget usundt.

Højsletten danner et særligt Afsnit af Øen, med hvilken den kun er forenet ved en Landtunge, der er 15 Fod bred, saa at selv om Øen var besat af 10,000 Mand, kan Adgangen til Longwood forsvares med 50 Mand. Trods dette blev der paa Højsletten

formeret en Lejr af 53. Infanteriregiment, et Kompagni af 66. og en Artilleripark. Fra Lejren udstilledes der smaa Detachementer, der udsatte Skildvagter, og om Natten skødes disse frem og dannede en sammenhængende Linje omkring Bygningskomplexet.

Efterat alt var forberedt, flyttede Napoleon den 10. December 1815 til Longwood med sine Ledsagere; dog fik General Bertrand og Familje Tilladelse til at bo i nogle Bygninger, der laa ved Indgangen til Højsletten.

Napoleon fik anvist to smaa Værelser til Ophold; de havde Vinduer, der vendte ud imod Troppelejren, saa at han uafbrudt kunde blive mindet om, at han var Fange. I Soveværelset stod den Feltseng, Napoleon havde benyttet ved Marengo og Austerlitz, og en gammel Sofa, paa hvilken Kejseren laa Størstedelen af Dagen; men den var saa fyldt med Bøger, at den kun afgav et meget ubekvemt Leje. Paa Væggene hængte der Malerier af Kejserinderne Marie Louise og Josephine samt Kongen af Rom. Om Kejseren nogensinde har faaet Oplysning om Marie Louises Forhold til Grev Neipperg synes tvivlsomt. Lavalette fortæller, at Napoleon kom til Kundskab derom under de hundrede Dage; Kejseren lod dog ikke alene aldrig falde en Hentydning dertil, men naar han omtalte Marie Louise, var det bestandig paa en Maade, der vidnede om, at han havde den største Hengivenhed for hende.

I Napoleons Arbejdsværelse fandtes et Skrivebord, nogle Boghylder og en Seng, som Kejseren benyttede, naar han i søvnløse Nætter ikke kunde finde Søvnen i Feltsengen.

Foruden disse Lokaliteter raadede Napoleon over en Spisestue og et Modtagelsesværelse.

Efter Ankomsten til Longwood sluttede Napoleons Ledsagere sig om ham som et lille Hof, og de gjorde sig al optænkelig Umage for gennem fordoblet Ærbødighed og Hensyntagen at give Kejseren den Stilling, Englænderne nægtede ham.

Napoleon spiste Frokost alene; men alle samledes ved Middagen. Ved Siden af Kejseren var der en reserveret Plads for Kejserinden. Guldgallonerede Tjenere besørgede Opvartningen, og der benyttedes Guld- og Sølvservice. Om Aftenen samledes atter hele Selskabet, og der blev nu og da spillet Kort; men som oftest blev der konverseret eller læst højt. Hyppigt var det Kejseren, der var Forelæser, uagtet det var en af hans svage Sider. Af

Skønlitteraturen satte han Tragedien højest, og Corneille var hans Yndlingsforfatter. Men Kejseren oplæste ogsaa lettere Arbejder samt historiske Værker og Memoirer. Ikke sjældent oplæste han ogsaa Stykker af Biblen, som han fra Begyndelsen af Felttoget 1815 bestandig havde ført med sig. Efter Oplæsningen fandt der en Diskussion Sted, og, naar Napoleon, hvad der undertiden skete, oplæste sine egne Memoirer, kunde han altid gøre Regning paa at blive stærkt kritiseret. Ordskiftet var altid frit, men det blev holdt indenfor de Grænser, Kejserens Nærværelse paabød.

Hele Livet igennem havde Napoleon arbejdet, og han blev aldrig træt deraf. Det var en Lykke for ham paa St. Helena, thi derved fik han Tiden til at gaa. Ikke alene læste han meget — han skal i to Aar have læst ikke mindre end 26 Bind Memoirer —, men han dikterede ogsaa meget. Det fortælles, at en Dag dikterede han 14 Timer i Træk, kun afbrudt ved et Par ganske korte Ophold. Det, der fortrinsvis var Genstand for hans Diktat, var hans Livserindringer, og de blev senere udgivne under Titlen »Memoires de St. Hélène«. Bertrand, Monthalon, Gourgaud og Las Cases blev alle benyttede som Sekretærer, og i Kejserens sidste Leveaar benyttede han tillige Kammertjeneren Marchand.

Disse Memoirer er blevne meget stærkt kritiserede, og det kunde ikke være andet. Men Kritiken er ikke lige berettiget paa alle Omraader. At Napoleon i dem bestandig fremstiller sig i det gunstigste Lys, er noget, han har tilfælles med næsten alle dem, der skriver deres Livserindringer. Ligesaalidt kan man undres over, at der findes Fejl i Memoirerne, thi, hvor træffer man overhovedet historiske Skildringer uden Fejl; men i dette Tilfælde var Fejl uundgaaelige, fordi det Materiale, Napoleon raadede over til Støtte for sit Arbejde, var meget mangelfuldt. Alle de udstedte Ordrer og hans uhyre Korrespondance laa i Arkiverne i Paris, saa at han, som omtalt, ved mange Lejligheder var udelukkende henvist til at gaa paa Hukommelsen. Man bebrejder Napoleon, at han i Memoirerne paa flere Steder ikke har villet indrømme de store politiske Fejl, han havde begaaet. Men ligesom han som Regent aldrig vilde opgive Territorier, selv om Politiken talte derfor, saaledes var han ogsaa utilbøjelig til at erkende, at han havde begaaet Fejl. Grunden dertil var, at det var hans Karakter imod at gøre Indrømmelser. Man har bebrejdet ham, at han hist og her

med Flid har gjort Brud paa den historiske Sandhed. Det kan selvfølgelig ikke undskyldes, men det kan forklares. Naar Napoleon udtalte sig i Bulletiner, Proklamationer eller ved offentlige Lejligheder, var det altid tendensiøst. Han vilde paavirke, og derfor sagde han kun det, han vilde skaffe Indgang, men bestandig med et bestemt Maal for Øje. Det samme var Tilfældet med Memoirerne; de havde en bestemt Tendens. Napoleon vilde give en Fremstilling af sit Liv og sin Tid, saaledes som han vilde, at den skulde gaa over i det franske Folks Bevidsthed. Derved vilde han slaa fast, at som Frankrigs Hæder var knyttet til ham, saaledes maatte det bygge sin Fremtid paa hans Dynasti. Memoirerne skulde derfor være en Forherligelse af Napoleon til Fordel for hans Søn.

Hvis Napoleon havde faaet Lov til i Fred og Ro at beskæftige sig med disse Arbejder, vilde hans Skæbne have været taalelig. Men Englands uafbrudte Trakasserier pinte ham. Admiral Cockburn havde dog, efterat Napoleon var kommen til Longwood, gjort ham enkelte Indrømmelser. Kejseren havde saaledes faaet Tilladelse til at ride indenfor en bestemt Begrænsning uden Bevogtning, samt til at modtage Besøg, naar de Besøgende ved at henvende sig til General Bertrand fik Kejserens Samtykke til at blive forestillede for ham.

Forholdet mellem Napoleon og Admiralen var derfor blevet noget bedre, men, da Kejseren kaldte ham »vor Hajfisk«, synes deri at ligge, at Forholdet altid kun har været relativt godt. Admiralens Stilling var dog kun midlertidig, og den 5. April 1816 ankom et engelsk Orlogsskib, der medbragte den Gouvernør, hvis Navn aldrig vil blive glemt, naar Talen er om Napoleons Ophold paa St. Helena.

Sir Hudson Lowe — siger en Dame — »saae ud som en Djævel«. Hertugen af Wellington udtaler om Valget af ham, »at det var et meget slet Valg, fordi Lowe manglede Opdragelse og Dømmekraft. Han var indskrænket, havde ingen Verdenserfaring, og, ligesom alle dem, der mangler Verdenserfaring, var han mistænksom og jaloux«. End ikke de fremmede Kommissærer kunde forsone sig med Lowe, uagtet Russeren kom i hans Hus og blev gift med hans Steddatter. De skildrer ham som drillevoren, ubehagelig, uomgængelig, saa at han bestandig blev uenig med dem, han talte med, og fortæller, at han overalt saae Forræderi og Forrædere. Men én

Egenskab havde Lowe, og den var, at han var et villigt Redskab i Regeringens Haand, og, da det var den, der gav Instruxerne, og den, der valgte Lowe til at udføre dem, saa bærer ogsaa den engelske Regering Hovedskylden for den oprørende Behandling, der blev Kejser Napoleon til Del.

Da Sir Hudson Lowe var kommen til Øen, bad han Admiral Cockburn at forestille sig for Napoleon. Begge rejste til Longwood, men uden forud at anmelde deres Ankomst for Bertrand. Da de kom, lod Napoleon derfor svare, at han ikke kunde modtage dem. Lowe spurgte da, naar han kunde vente at blive modtagen, og fik til Svar den følgende Dag.

Det første Møde varede ikke længe, fordi Lowe gjorde et ubehageligt Indtryk paa Kejseren, som efter Mødet udtalte til sine Omgivelser: »Vi vil komme til at længes efter »vor Hajfisk«.«

Ifølge Lord Bathursts Instruktion skulde Lowe behandle General Bonaparte som Krigsfange, men han kunde gøre Napoleon de Indrømmelser, der lod sig forene med, at man var fuldstændig sikker paa hans Person.

Napoleon havde ved den første Sammenkomst med Lowe beklaget sig over, at Skildvagterne om Natten blev skudt frem til hans Vinduer, og at hans Ridetoure var for begrænsede. Men heri vilde Lowe ikke foretage Forandringer og henviste til, at det var stemmende med Lord Bathursts Instruktioner. Han gik endog et Skridt videre ved at befale den jourhavende Officer daglig med egne Øjne at overbevise sig om Napoleons Tilstedeværelse. For at være sikker paa, at alle de Bestemmelser, han gav med Hensyn til Napoleon, blev overholdte, lod Lowe alle Napoleons Ledsagere samt Tjenerpersonalet underskrive en Erklæring om, at de vilde rette sig derefter.

Det er bekendt, at Napoleon havde den Egenskab, at naar han vilde, kunde han vinde enhver, med hvem han kom i personlig Berøring. Den franske Kommissær Montchenu havde erfaret, at dette ogsaa var Tilfældet overfor de Englændere, der besøgte Napoleon paa St. Helena. Han sagde derfor til Lowe: »Var jeg Dem, vilde jeg ikke tillade en eneste Fremmed at besøge Longwood, fordi de alle forlader Napoleon betagne af ham, og dette Indtryk tager de med til Europa.« Lowe var ikke sen med at bestemme, at Bertrand ikke mere maatte give Tilladelse til at be-

søge Napoleon, men at man derom skulde henvende sig til ham. Samtidig bestemte han, at alle Breve til eller fra Longwood skulde gaa gennem hans Hænder, og for at hæve al Forbindelse mellem Jamestown og Longwood bestemte han, at Bankier Balcombe skulde være Leverandør for alt, hvad man behøvede i Longwood.

Det vil heraf ses, at efter Lowes Mening bestod de Indrømmelser, han ansaa forenelige med den fuldstændige Sikkerhed over Napoleons Person, kun i, at Kejseren maatte spise, drikke, arbejde og sove, kort sagt gøre det, man tillader den simpleste Fange.

I August 1816 ankom en engelsk Eskadre paa Jamestowns Rhed; Gouvernøren over Ostindien Lord Moira med Gemalinde var ombord. Lowe sendte Napoleon en Indbydelse med Tilføjende, at han vilde træffe Lady Moira. Indbydelsen var adresseret til »General Bonaparte«. Dette var allerede Grund nok for Napoleon til at sige Nej, men han følte sig ikke mindre fornærmet over, at han skulde vises frem for Lowes Gæster. Da Lowe kort Tid efter kom til Longwood, udtalte Napoleon sin Forbauselse over, at Lowe havde vovet at sende ham en saadan Indbydelse, og derved ganske overset, hvem han selv var, og hvem Napoleon var. Napoleon tilføjede: »Det tilkommer hverken Dem eller Deres Regering at berøve mig en Titel, som Frankrig har givet mig, som hele Europa har anerkendt, og med hvilken Efterverdenen vil betegne mig. Hvad enten England og De samtykker deri eller ikke, saa er og bliver jeg dog bestandig for hele Verden Kejser Napoleon. De rfor tillægger jeg kun Deres Betegnelse ringe Betydning. Men jeg er fornærmet over, at De har kunnet tro at faa mig hjem til Dem for at tilfredsstille Deres Gæsters Nysgerrighed. Lykken har forladt mig, men det staar ikke i nogens Magt i Verden at gøre Kejser Napoleon til Genstand for Spot.« Napoleon havde haft den Tilfredsstillelse at sige Lowe sin Mening; men han ønskede selv at undgaa den Slags Sammenstød, fordi han følte, at det Mishag, han havde til Lowe, berøvede ham Herredømmet over sig selv, saa at han glemte, hvad han skyldte sin Værdighed. Kejseren vilde derfor helst undgaa at komme i Berøring med ham.

Napoleons Husstand talte 51 Personer. Admiral Cockburn havde ikke sat nogen Begrænsning for Udgifterne til Underholdet, men Lowe havde af Lord Bathurst faaet Instrux om, at Udgif-

22*

terne ikke maatte overstige 144,000 Kroner aarligt. For at holde dem indenfor denne Grænse skulde der foretages Indskrænkninger i Personalet, og de Personer, som blev afskedigede, skulde sendes til Evropa. Lowe, der selv oppebar 216,000 Kroner i aarlig Gage, havde meddelt General Bertrand, at denne Indskrænkning skulde finde Sted; men Bertrand vilde ikke have med Sagen at bestille. Da Lowe trængte paa, blev det nødvendigt at gøre Kejseren Meddelelse. Napoleon blev højlig opbragt, men erklærede, at han vilde beholde sit Personale, og, hvis England ikke betalte Udgifterne, vilde han selv skaffe Midlerne dertil ved at sælge sit Sølvservice og spise paa Porcellæn. Beslutningen blev strax bragt til Udførelse ved, at man begyndte at sælge af Sølvtøjet. Men Lowe indsaa snart, at hvis dette kom frem for Offentligheden, vilde det gaa ud over den engelske Regering og give Anledning til Skandale. Han paatog sig derfor paa eget Ansvar at forhøje Udgiftssummen til 216,000 Kroner. Forhandlingerne om denne Sag havde strakt sig over flere Maaneder, og Lowe, der vidste, at Kejseren følte sig meget fornærmet, ønskede derfor at tale med Napoleon. Admiral Cockburn var som Eskadrechef bleven afløst af Admiral Malcolm. Denne var ikke istand til at øve nogen Indflydelse paa Lowe, men han havde fra første Færd vist, at han gerne vilde gøre, hvad der stod i hans Magt for at mildne Napoleons Skæbne. Han havde derfor ladet opslaa et Telt ved Longwood, der kunde tjene som Opholdssted paa den varmeste Tid af Dagen, og han viste Kejseren al den Opmærksomhed, han kunde. Lowe benyttede derfor Malcolm som Mellemmand for at faa Fortræde hos Kejser Napoleon. Kejseren svarede først Nej, men Malcolm fik ham dog til at modtage Lowe. Det var den 18. August 1816, fire Dage efter at det ovenomtalte Sammenstød havde fundet Sted mellem Napoleon og Lowe. Men denne Gang lod Napoleon sig henrive til endnu stærkere Udtalelser og endte med at sige, »at der gaves Hverv, som Folk af Ære ikke vilde modtage, og at Sir Hudson Lowe ikke var nogen virkelig Militær, da han oftere havde ført Stabsofficerens Pen end Soldatens Kaarde.« Da Lowe var gaaet, besluttede Napoleon ikke oftere at se ham og at vise sig saa lidt som muligt. »Thi,« sagde Napoleon, »ved at blive hjemme skaaner jeg min Værdighed.«

Kommissærerne var kendte med alt, hvad der foregik. Russeren udtalte: »Intet kan være mere absurd, mere upolitisk, mindre ædelmodigt og mindre delikat end de Engelskes Opførsel mod Napoleon.« Men han gjorde intet for at bringe en Forandring heri, og han havde dog en Slags Opfordring dertil. Thi i den Instrux, der var medgiven ham, hed det: »I Deres Forhold til Bonaparte har De at vise den Skaansel og den Optræden, som en saa vanskelig Stilling kræver, *og de personlige Hensyn, som skyldes ham.*« Men Grev Balmain betragtede det, ligesom de to andre Kommissærer, kun som sin Opgave at bevogte Napoleon. De var alle tre i deres Instruxer beordrede til at overbevise sig om Kejserens Tilstedeværelse, men de nøjedes med at lade Gouvernøren sørge for Bevogtningen; selv saae de aldrig og kom aldrig i Berøring med Napoleon. Den eneste, der fik noget at se, var Franskmanden, Montchenu, men det var kun Kejserens afsjælede Legeme.

Napoleon havde noget efter Kommissærernes Ankomst indbudt dem til Frokost, dog kun som Privatpersoner. Desuagtet forbandt Kejseren en bestemt Hensigt dermed, thi han vilde søge at formaa dem til ved Indberetninger til deres Regeringer at faa den Behandlingsmaade, han var Genstand for, formildet. Østrigeren og Russeren undslog sig for at komme, og Franskmanden svarede den, der overbragte ham Indbydelsen: »Sig Deres Herre, at jeg er her for at bevogte ham og ikke for at spise med ham.«

Spørgsmaalet om Napoleons Titel gav bestandig Anledning til Drillerier. For at undgaa dette havde Napoleon i September 1816 udtalt, at han var villig til at antage Navnet Oberst Muiron eller Baron Duroc. Da dette kom til Lowes Kundskab, udtalte han, at Napoleon kun behøvede at fremsætte Forslag om, hvilket Navn han ønskede at føre. Forhandlingerne herom førtes gennem O'Meara. Det var en irsk Læge, som Napoleon havde truffet paa »Bellerophon«, og som paa Kejserens Opfordring havde sluttet sig til ham. O'Meara meddelte Lowe Napoleons Ønske med Hensyn til Navnet, men, da intet af de to Navne tiltalte Lowe, foreslog han, at Napoleon skulde kalde sig Greve af Lyon. Napoleon svarede, at han nok kunde laane en Vens Navn, men han kunde ikke skjule sig under en feudal Titel. Sagen blev saa indberettet til Lord Bathurst, som svarede Lowe: »Hvad angaar General Bonapartes Forslag, kan jeg vanskelig give Dem nogen Instruktion. Det synes vanske-

ligt at sige Nej dertil, men der er meget, der taler imod formelig at gaa ind derpaa.« Tingen var, at den engelske Regering mente, at Retten til at antage et andet Navn for at være »incognito« kun tilkom Fyrster, og gik man ind paa Napoleons Forslag, erkendte man tillige, at han var — eller rettere havde været — Monark, og det vilde man ikke. Napoleon havde altsaa fra sin Side gjort alt, hvad der var muligt, for at komme til Forstaaelse, og Skylden for, at det ikke skete, paahviler udelukkende den engelske Regering. Men Følgen blev, at Lowe lagde alle Papirer til Side, hvori Kejserens Titel blev nævnt, og Napoleon afviste enhver Henvendelse, der rettedes til General Bonaparte.

At den Behandlingsmaade, man viste Kejseren, gik hans Omgivelser nær, er naturligt. En af dem, Las Cases, troede at kunne faa indført en Forandring deri, naar det lykkedes at faa en Beretning derom sendt til Europa. En Tjener, der skulde vende tilbage, fik derfor en saadan, som, for at han lettere kunde skjule den, var skreven paa et Stykke Silketøj. Hvordan det kom til Lowes Kundskab, vides ikke, men Følgen blev, at Las Cases og hans Søn blev arresterede og bragte til Jamestown. Man lagde tillige Beslag paa de Papirer, man fandt hos Las Cases, og som bestod i en Dagbog, han havde ført under Opholdet, og Manuskriptet til Felttoget i Italien. Napoleon protesterede, men det tog Gouvernøren intet Hensyn til. Det var Lowes Hensigt at sende Las Cases til Europa, men ved nærmere Overvejelse kom han til Erkendelsen af, at Las Cases saa fik fuld Frihed til at fortælle Verden om Napoleon paa St. Helena. Rygtevis var alt Efterretninger komne til Europa, men hvad saaledes blev fortalt, kunde den engelske Regering dementere. Kom derimod et Øjenvidne til Europa og fortalte sine Oplevelser, opstod der Fare. Lowe foreslog derfor Las Cases, at han skulde have Tilladelse til atter at vende tilbage til Longwood, men paa Betingelse af, at han lovede ikke at ville korrespondere eller give Oplysninger om Forholdene paa Longwood. Las Cases, som imidlertid var kommen til Erkendelsen af, at han ikke kunde gøre Napoleon nogen større Tjeneste end at begive sig til Europa, afslog Lowes Tilbud, og Gouvernøren, der ingen Ret havde til at holde ham tilbage, maatte lade ham rejse i December 1816. Manuskriptet over det italienske Felttog blev afleveret til Napoleon, og Las Cases fik efter mange Omstæn-

digheder sin Dagbog. Den blev offentliggjort i 1824 og vandt en saadan Udbredelse, at den skal have indbragt Las Cases en Indtægt paa henved 1½ Million Kroner.

Det er allerede omtalt, at Napoleon ikke havde indført nogen Etikette paa Longwood, men et Hof er og bliver altid et Hof, og det, der er det karakteristiske for alle Hoffer, Skinsygen, gjorde sig ogsaa gældende her. Lad være, at den oprindeligt havde sit ganske naturlige Udspring i, at den ene overbød den anden for at gøre Napoleon Livet saa taaleligt som muligt. Det undgik ikke Napoleon, og, da han ikke havde anden Maade at takke paa, gengældte han de mange Tjenester, der vistes ham, med venlige Ord eller Smaaopmærksomheder. Men det gav Anledning til Misundelse, idet snart en, snart en anden af Omgivelserne følte sig forurettet ved, at Kejseren havde vist en anden for stor Naade. General Bertrand holdt sig dog udenfor og søgte, saa meget det stod til ham, at være Fredsmægler. Kejseren, der nu og da fik Følelsen af, at der ikke var den Harmoni, der burde være indenfor den lille Kreds, undlod ikke at formane til Fred. Den, der skabte de største Vanskeligheder, var General Gourgaud. Han var en fortræffelig Officer, og det var der ingen, der vilde frakende ham; men han bragte sig selv bestandig i Erindring som saadan, og, naar Kejseren ikke vilde svare paa hans Bemærkninger om, hvad han havde udrettet, følte han sig fornærmet. Var der et eller andet mindre Arbejde, som Kejseren lod udføre, være sig af Monthalon eller Las Cases, saa vakte ogsaa dette Gourgauds Misfornøjelse, fordi han mente sig bedst skikket til at udføre ethvert Arbejde. Han levede derfor paa stadig Krigsfod med dem begge, og da Las Cases var rejst, vendte hele hans Uvilje sig mod Monthalon. Forgæves søgte Kejseren at holde Fred, og tilsidst kom det saa vidt, at Gourgaud udfordrede Monthalon. Kejseren skred ind og forebyggede Duellen. Men Gourgaud var nu kommen til Overbevisningen om, at han gjorde bedst i at forlade St. Helena. Kejseren holdt ham ikke tilbage, men gav ham Tilladelse til at rejse paa Grund af Sygdom. Gourgaud begav sig saa til Jamestown for at afvente Skibets Afgang. Her kom han i Berøring med Kommissærerne; men han stod tillige i uafbrudt Forbindelse med Longwood og fortalte, hvad han fik at vide. Dette gav Anledning til, at det senere er bleven berettet, at Napoleon gennem Gourgaud søgte at formaa

Grev Balmain til at faa Kejser Alexander til at interessere sig for ham. Alt, hvad der er sikkert, er, at Grev Balmain har af sin Kejser været anmodet om at faa Oplysning om forskellige Punkter vedrørende Felttoget i Rusland, og at han fik disse Oplysninger fra Napoleon gennem Gourgaud. Generalen skulde bringe Marie Louise en Lok af Napoleons Haar, og i sine Støvlesaaler havde han en Note, men om dens Indhold og til hvem, den var adresseret, véd man intet.

Napoleon havde saaledes mistet baade Las Cases og Gourgaud ved sine Arbejder, men de blev erstattede af Napoleons trofaste Kammertjener Marchand.

Skønt Gouvernøren havde gjort alt for at forebygge, at der kom andre Efterretninger til Longwood end dem, han vilde lade passere, saa havde Napoleon en Kilde, som Gouvernøren ikke anede, og det var Lægen O'Meara. Da han var engelsk Undersaat, havde Lowe ikke anset det fornødent at underkaste ham de samme Regler, han paalagde Napoleons andre Omgivelser. O'Meara færdedes, hvor han vilde og uden Bevogtning. Han fortalte Lowe i al Almindelighed, hvad der foregik paa Longwood, og han sendte Prinsregenten Beretning derom. Men samtidig gjorde han alt, hvad der stod i hans Magt for at tjene Napoleon uden derved at krænke sine undersaatlige Pligter. Fra Jamestown skaffede han derfor Napoleon engelske Aviser samt Efterretninger fra Frankrig. Napoleon blev derigennem bekendt med den oprørende Fremgangsmaade, der af Ludvig XVIII's Regering blev anvendt mod Ney, Labedoyère, Drouot og alle dem, der havde sluttet sig til ham paa hans Vej fra Cannes til Paris, og Efterretningen herom fyldte Kejseren med ligesaa megen Sorg, som det omvendt var hans Glæde, naar han fik at vide, at Mænd som Lavalette og mange andre af dem, der havde sluttet sig til ham med Hengivenhed og Troskab, havde undgaaet den dem tiltænkte Skæbne ved at flygte. O'Meara skaffede ligeledes Napoleon Breve fra Familjen, Efterretninger om Kongen af Rom, Udtalelser om, hvorledes man i Europa saae paa hans Skæbne, kort sagt, han skaffede Kejseren alle de Oplysninger, han kunde faa, og som han vidste havde Interesse. Men ikke mindre fortalte han Napoleon Nyt fra Jamestown og fra Gouvernørens Hus. Lowe var kommen under Vejr med, at man paa Longwood vidste alt, hvad der foregik paa

Plantation House; han søgte at finde Kilden og fik Overbevisningen om, at det maatte være O'Meara. Fjerne ham vilde Lowe dog ikke, thi saa havde han ingen, der kunde fortælle ham, hvad der foregik paa Longwood. Han kaldte derfor O'Meara til sig, meddelte ham, hvad han havde erfaret, samt at han vilde tilgive, hvad der var sket, naar O'Meara vilde love ham at give Beretning om alt, hvad der skete paa Longwood, og navnlig meddele ham alt, hvad Napoleon sagde til ham eller fortalte ham. Men O'Meara vilde ikke lade sig bruge som Spion; han afslog derfor at gaa ind paa, hvad Lowe forlangte, og det saa meget mere som han var Napoleons Læge og ikke vilde krænke den Fortrolighed, Kejseren viste ham. Lowe forlangte da, at O'Meara skulde behandles paa samme Maade som Napoleons øvrige Ledsagere og være underkastet de samme Forpligtelser. Det nedlagde Kejseren en bestemt Indsigelse imod, men Resultatet blev, at O'Meara blev sendt til Europa. Ogsaa han havde ført Dagbog. Noget af den blev udgivet i 1822 under Titel »Voices from St. Helena«, men Dagbogen er aldrig bleven offentliggjort i sin Helhed.

Napoleon var altsaa uden Læge, og det var saameget uheldigere, som Opholdet paa det usunde Longwood havde gjort ham svagelig. Han havde maattet give Afkald paa sine Ridetoure, og det anstrængte ham at spadsere; han tilbragte derfor Størstedelen af Tiden i sine Værelser enten liggende i Sengen eller hvilende paa Sofaen, og han kunde tilbringe flere Timer i Badekarret, hvad der yderligere svækkede ham. Napoleons Tilstand mod Slutningen af 1818 var derfor begyndt at blive betænkelig. Men ved Begyndelsen af 1819 indtraadte en Bedring; den skyldtes, at Napoleon havde faaet Lyst til at tage fat paa et nyt Arbejde. Han havde engang udtalt overfor Marskal Gouvion St. Cyr, at naar han fik Tid, vilde han skrive en Krigskunst, saa at man kunde lære den, som man kunde lære alt andet. Dette var han kommen til at tænke paa, og nu vilde han bringe sin Plan til Udførelse. Men, da han tog fat paa Arbejdet, blev det ikke en Lærebog; han fulgte samme Fremgangsmaade som den, Chevalier Folard havde brugt med Polybius Historie om Hannibal. Napoleon valgte at kommentere Turennes og Frederik II's Felttog, og gennem disse Kommentarer fik man den fortræffelige Vejledning i Krigskunstens Principer, som blev optagen i Memoirerne fra St. Helena. Men,

medens Arbejdet stod paa, kom Sygeligheden igen. En Læge blev tilkaldt; han besøgte Napoleon flere Gange, men, da Napoleon satte Pris paa ham, var dette nok til at gøre Lowe mistænksom, og han forbød ham at besøge Longwood. Til Gengæld sendte han andre Læger, men dem vilde Napoleon ikke tage imod.

Sygdommen, Napoleon led under, var en Leversyge, som den usunde Bolig havde fostret og udviklet.

Atter blev Napoleons lille Kreds formindsket, idet Grevinde Monthalon havde paadraget sig en Leversyge, der tvang hende til at vende tilbage til Europa med sine Børn.

Napoleon var nu fængslet til Huset, saa at man kun sjældent saae ham. Gouvernøren blev ængstelig for hans Tilstedeværelse. Den 29. August 1819 skrev han derfor et Brev til »Napoleon Bonaparte«, hvori han underrettede ham om, at den jourhavende Officer skulde se ham daglig og var berettiget til at bruge de Midler, han ansaa fornødne for at opfylde denne Pligt, selv om der blev vist ham Modstand. Skulde nogen af Napoleons Følge modsætte sig, vilde de blive førte bort fra Longwood og blive dragne til Ansvar for de mulige Følger. Hvis den jourhavende Officer ikke havde faaet Napoleon at se inden Kl. 10 F., skulde han trænge ind i Bygningen og skaffe sig Vej til Napoleons Værelse. Da Napoleon kom til Kundskab herom, svarede han Lowe gennem Monthalon, at man kun havde stillet ham Valget mellem at dø eller at leve æreløst, og, at hvis man gjorde Forsøg paa at trænge ind til ham, vilde han modsætte sig det med Magt. Lowe blev saa nødt til den 4. September at tilbagekalde sin Befaling, og den jourhavende Officer fik en almindelig Instrux om, at han skulde søge at overbevise sig om Napoleons Tilstedeværelse. Men det var en vanskelig Opgave, thi ofte maatte den jourhavende Officer staa paa Post indtil 12 Timer, inden han fik et Glimt af Kejseren at se, og en Gang gik der henved 14 Dage, uden at Officeren saae det ringeste til Kejseren, og det uagtet han kiggede gennem Nøglehullerne og sneg sig lige op ad Vinduerne. Opdagede han blot Napoleons Hat, nøjedes han dermed og gik ud fra som noget selvfølgeligt, »at Napoleons Hoved sad under Hatten«.

Efterretningen om, at O'Meara var bleven sendt bort, og at Kejseren var syg, naaede Europa, og Kardinal Fesch afsendte en ung italiensk Læge, Antomarchi, og Abbederne Buonavita og Vig-

nale, der skulde tjene som Sjælesørgere, til St. Helena. De ankom mod Slutningen af 1819 og bragte tillige Efterretninger om Napoleons Familje. Hans Moder og hans Søster Pauline gentog et Tilbud, de tidligere havde fremsat, om at ville begive sig til Øen. Hans Brødre, Joseph og Lucien, tilbød at ville skifte med hinanden, saaledes at hver af dem tilbragte 3 Aar paa Øen. Men Napoleon vilde ikke tage mod noget af Tilbudene, fordi han følte, at det gik mod Døden.

Boligen var bleven forbedret, men Sundheden vilde ikke komme, thi Klimaet var usundt som før. Hele Napoleons Udseende var bleven forandret. Fedmen var tiltagen, Ansigtsfarven askegraa, Øjnene havde ikke tabt deres Liv, men de laa dybt i Hovedet, og Benene var ophovnede, saa at han kun bevægede sig med stort Besvær. Af de Læger, han havde kendt, havde han kun haft Tillid til en eneste, og det var Corvisart. Derfor tog han heller ikke synderligt Hensyn til, hvad Antomarchi foreslog ham, og det saa meget mere, som han snart fik Overbevisningen om, at den unge Læge havde store Tanker om sig selv, men ingen Erfaring. I én Henseende fulgte han ham dog. O'Meara havde bestandig tilraadet Kejseren Bevægelse; Antomarchi gentog det samme. Da Napoleon svarede, at Forholdene forbød ham at ride, og at det anstrængte ham at gaa, foreslog Lægen ham at grave. Raadet blev fulgt.

Napoleon havde ved Ankomsten til Longwood aflagt Gardejægernes Uniform og anskaffet sig en Slags Jagtuniform. Denne blev nu ombyttet med en vid Nankins Dragt og en stor Straahat, og ikke nok med, at Kejseren gravede, befalede han tillige, at hele hans Følge skulde deltage i dette Arbejde under hans Ledelse. Der blev tilvejebragt Læ for den skarpe Vind, plantet Træer — en Eg skal nu være den eneste Levning af denne Have — saaet Bælgfrugter osv. Derved indtraadte der en lille Bedring i Kejserens Sundhedstilstand. Men det varede ikke længe, før Sygeligheden tvang Napoleon til at opgive Arbejderne i Haven, og fra Slutningen af 1820 var han fuldt forberedt paa, at det gik imod Enden.

En lille Bedring viste sig i Januar 1821, men saa gik det bestandig ned ad Bakke. Napoleon fik Efterretning om, at hans Søster Elise var død. »Hun viser mig Vejen,« sagde han. »Jeg skal følge hende.« Kun en sjelden Gang forlod han sine Værelser, men

som oftest gik Dagen med at bringe ham fra den ene Feltseng til den anden. Den jourhavende Officer kunde ikke mere opfylde sin Pligt, og Lowe begyndte at blive ængstelig for, at man vilde sigte ham for at have undladt at skaffe Napoleon den fornødne Lægehjælp. Derfor sendte han ham en Læge, Arnott, og ved ham kunde Lowe tillige overbevise sig om Napoleons Tilstedeværelse. Mærkeligt nok troede hverken Arnott eller Antomarchi, at Kejserens Sygdom var til Døden. Henimod Slutningen af April gjorde Napoleon sit Testamente. Bertrand og Monthalon bestemtes til at være dets Fuldbyrdere, som den tredie udnævnte Napoleon sin trofaste Kammertjener Marchand for derigennem at vise ham sin Taknemmelighed og Erkendtlighed. Marchand fik tillige det Diamanthalsbaand, Dronning Hortense havde givet Napoleon ved Afskeden i Malmaison. Det var Kejserens Vilje, at en Samling af Breve fra Europas Regenter samt nogle Breve, Madam de Staël havde skrevet til ham fra Italien, og som han troede var i Hænderne paa Joseph, ikke maatte offentliggøres. Brevene var blevne stjaalne og blev tilbudt en engelsk Forlægger. Den russiske Regering fik Kundskab derom og købte for en stor Sum Brevene fra den russiske Kejser. Hvad der er bleven gjort med de øvrige Breve, vides ikke.

Da Kejseren havde gjort sit Testamente, gav han Abbed Vignale sine Bestemmelser om Sørgehøjtiden, som skulde foregaa i Spisesalen, der allerede den Gang i lang Tid var bleven benyttet til Gudstjeneste hver Søndag. Antomarchi var tilstede, da Abbed Vignale fik sine Ordrer. Da Napoleon sluttede med, at der skulde læses Messe over ham, gav Lægen sig til at smile. Napoleon saae det og sagde strængt: »Unge Menneske! De er maaske for aandrig til at tro paa Gud; jeg er ikke kommen saa vidt; det er ikke enhver, der er Atheist.«

Efterat have ordnet alt sagde Napoleon: »Naar man har bragt sine Sager saa godt i Orden, vilde det sandelig være Skade ikke at dø.«

Først den 27. eller 28. April gik det op for Lægerne, at Sygdommen var Mavekræft — en Sygdom, der var arvelig i Napoleons Familje — og at der ikke ikke var nogen Frelse. Allerede den 1. Maj syntes Dødskampen at indtræde; den 2. og 3. var Feberen meget stærk og fulgt af hyppige Krampetilfælde. Saa kom

der nogen Stilhed, men Bevidstheden vendte ikke tilbage. Det syntes, som om Tankerne dvælede ved Kamp og Slag, og de sidste Ord, man hørte Kejseren udtale, var »Desaix« — »Marengo«. Den 5. om Eftermiddagen Kl. 5,48, netop som Solen gik ned, hørte Dødskampen op: Kejseren var død. Stormen havde raset i Løbet af hele Dagen. Nu tog den fat med al sin Kraft. Bygningerne rystede som under et Jordskælv; Træerne, som Kejseren havde plantet, rykkedes op med Rode, og den Plads, hvor han plejede at udhvile sig, blev ødelagt.

Den 10. Maj blev Napoleon begravet i Nærheden af en Kilde paa et Sted, han selv havde valgt. Paa Kisten laa den Kaarde og Kappe, han havde baaret ved Marengo.

I sit Testamente havde Napoleon udtalt: »Jeg ønsker, at min Aske skal hvile ved Seinens Bredder, midt iblandt det franske Folk, som jeg har elsket saa højt.«

Der gik mange Aar, inden Ønsket blev opfyldt. Først i 1840 blev Kisten hentet fra St. Helena under det Flag, hvis Berømmelse Napoleon havde skabt, og fra den 15. December 1840 hviler den store Kejser i Invalidekirken i Paris.

Intet Menneske er bleven saa forskellig bedømt som Napoleon. Men det maatte saa være, thi han var et ualmindeligt Menneske, og da han ikke kunde dømmes efter en almindelig Maalestok, saa maatte ogsaa Dommen blive forskellig, eftersom man mest havde Øje for Lys- eller for Skyggesiderne i Napoleons Liv.

Han havde Viden, Vilje og Tro paa sin Lykke, men bagved laa en umættelig Ærgerrighed, og det var den, der førte Artilleriløjtnanten til Tronen. Vejen dertil gik gennem den 18. brumaire. Forsvaret for denne Handling maa søges i, at han viste, at han var i Stand til at bringe Orden i det Kaos, Revolutionens Udskejelser havde fremkaldt. De store Egenskaber, han havde udfoldet som Feltherre, kom ham til Gode som Regent. Som Lovgiver, Administrator og i Retning af at fremme Landets og Befolkningens aandelige og materielle Udvikling udrettede Napoleon store Ting, og han havde været istand til at skabe et lykkeligt Land og Folk. Men hans umættelige Ærgerrighed førte ham ind paa en gal Vej, idet han gjorde Krigen til Maal, istedenfor at den

kun maa være Middel. Og, da han gennem sine Krige havde skabt et glødende Had hos alle Nationer, som han havde søgt at undertrykke, og de rejste sig imod ham, glemte han, hvad han skyldte sit Land, for kun at tænke paa, hvad han skyldte sig selv. Han har selv udtalt: »Man kan standse, naar man stiger, ikke naar man daler.« Ja, »man« kan standse, naar man stiger; men Napoleon kunde det ikke, fordi kun Verdensherredømmet kunde tilfredsstille ham. Men han har ikke Ret i, at man ikke kan standse, naar man daler, thi det kan »man«, men Napoleon kunde det ikke. Han kunde have modtaget Metternichs Forslag i 1813 og 1814, og han kunde have nøjedes med det Frankrig, der var stort nok for Ludvig XIV. Da han ikke gjorde det, førte det til hans Fald, men i sit Fald drog han Frankrig med sig.

Man har sagt, at »Napoleon er et Problem og vil altid vedblive at være det«, og det er Sandhed, forsaavidt Talen er om Napoleon i alle andre Forhold, men ikke naar Talen er om Napoleon som Feltherre. Dér er der ingen Gaader, dér ligger alting klart, og hvordan saa end Dommen falder paa alle andre Omraader, saa maa dog alle bøje sig med den dybeste Beundring for den store Feltherre.

INDHOLD

SIDE

I. Barndom og Ungdom 1769—1799... 1

II. Konsulatet 1799—1804..... 50

III. Kejserdømmet 1804—1814..... 71

IV. Elba 1814—1815..... 259

V. De hundrede Dage 1815..... 268

VI. St. Helena 1815—1821..... 330

RETTELSER

Side 49 8. L. f. o. »øvrige«, l. »ivrige«. Side 52 16. L. f. o. »Tuilerierne«, l. »Luxembourg«. Side 52 16. L. f. n. Citatet tilføjes: »Den er endt!« Side 120 18. L. f. o. »besætte«, l. »besat«. Side 139 18. L. f. n. »vente«, l. »ventes«. Side 146 18. L. f. o. »at det var«, l. »maaske var det«. Side 160 6. L. f. o. »180,500«, l. »180,000«. Side 198 9. L. f. o. »Foreningen«, l. »Formeringen«. Side 285 8. L. f. o. »et«, l. »det«. Side 286 18. L. f. o. »25,000«, l. »22,000«.